
RESMİ İDEOLOJİ
ve TÜRKİYE
MUSTAFA YELKENLİ
MUSA ANTER BASIN ŞEHİTLERİ
ARAŞTIRMA-İNCELEME
ÖDÜLÜ
SİYAH
BEYAZ

Okuma alışkanlığınıza renk katmak için...

RESMİ İDEOLOJİ VE TÜRKİYE

MUSTAFA YELKENLİ

SİYAH BEYAZ KİTAP	: 10
Aletya Kütüphanesi	: 6
Genel Yayın Yönetmeni	: Murat Kaplan
Kapak Tasarımı	: Ahmet SUNGUR
Baskıya Hazırlık	: Mehtap ÇAĞ
Redaksiyon	: Musa ÖZDEN
Basıldığı Yer	: Ezgi Matbaacılık, Sanayi Cad. Altay Sokak Çobançeşme-YENİBOSNA
Tel	: (0212)452 23 02
ISBN	: 978-9944-490-14-6

© Siyah Beyaz Kitap, 1. Baskı, Ağustos 2007

© Bu eserin yayın hakları Siyah Beyaz Basım Yay. Dağıtım'a aittir. Yayınevinin izni olmadan basılamaz, cd v.b. şekliyle çoğaltılamaz. Kaynak gösterilecek yazılar dışında alıntı yapılamaz

Siyah Beyaz Basım Yayın Dağıtım
Bahariye Caddesi Ünertan Pasajı No: 35/38
Tel: (0216) 337 03 09
Faks: (0216) 337 03 32
Kadıköy-İstanbul
www.siyahbeyazkitap.com
siyahbeyazyayinlari@gmail.com
siyahbeyazkitap@gmail.com

MUSTAFA YELKENLİ

1954 Siverek doğumlu. Ülke, Demokrasi, Bakış, Gündem, Yeni Politika, Cumhuriyet Kitap, Radikal Kitap, Virgül, Yeni İnsan ve E dergilerinde resmi ideoloji, bilimkurgu edebiyatı üzerine çeşitli yazıları yayınlandı. 1995 yılında Musa Anter Basın Şehitleri Birincilik Ödülü aldı.

"Bir Gün Batımı" romanı ve "Öteki Dünyalı" adlı bilimkurgu edebiyat inceleme kitapları yayınlandı.

RESMİ İDEOLOJİ VE TÜRKİYE

MUSTAFA YELKENLİ

SİYAH BEYAZ

Aleyta Kütüphanesi:

Unutamama. Yunanca'da "hakikatin" ete kemiğe bürünmesi anlamına gelir.

Bu seriden Bilim, Politika, Araştırma-İnceleme ve Kuramsal kitaplar yayınlanır.

İÇİNDEKİLER

Resmi İdeoloji ve Türkiye 9
Cumhuriyetçilik İlkesi 189
Milliyetçilik İlkesi 205
Halkçılık İlkesi 243
Laiklik İlkesi 279
Devletçilik İlkesi 297
Devrimcilik İlkesi 331
Kemalizmin Anti Emperyalistliği 345
Kemalizmin Sosyalizm Karşıtlığı 373
Kemalizmin Bilim Karşıtlığı 395
Kaynakça 409

1995 Musa Anter ve Basın Şehitleri Araştırma
İnceleme Birincilik Ödülü

Resmi İdeoloji ve Türkiye

Üstünde yaşadığımız topraklarda devlete egemen olan siyasal zihniyet, dünün etkisi altında kalarak geleceği şekillendirmeye çalışırken, bugüne kadar sürdürdüğü siyasal yapının günümüz koşullarına uygun bir şekilde yeniden uyarlanmasına tüm gücüyle direnmektedir. Etkisi her alanda hissedilen yakın geçmişin tüm uygulanımlarını bir çok alanda gerek birey gerek toplum olarak hissetmemek mümkün değildir. Bugünün doğrularını kavramak, yanlışlarından sıyrılmak da geçmişin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Geçmişin doğru zeminlerde kavranması günümüzde somut gerçeğin doğru anlaşılmasıyla mümkündür. Bugünün olumsuz koşullarından dersler çıkartarak geleceği sağlam temeller üzerinde oluşturmanın yolu, geçmişi her türlü kompleksten uzak bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. Geleceğin farklı zeminlerde oluşturulması için çoğu zaman geçmişle bir kopuşun yaşanması da gerekir. Ancak ne var ki, günümüzde yaşanan toplumsal, siyasal ve kültürel sorunların kaynağında dünün siyasal yapılanması yattığı için aynı zamanda bir hesaplaşma da söz konusudur. Hesaplaşma güç kazandıkça gelecek sağlam zeminlerde, dünden kaynaklanan sorunlardan uzak ve ondan kopmuş olarak şekillenebilir. Bu nedenle Türkiye'nin somut gerçekliğinden yola çıkarak yakın geçmiş hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmadan, özgürce, her yönüyle didik didik edilerek incelenmeli, araştırılmalı ve her zeminde tartışılmalıdır.

Geçmişe yönelik incelemelerde temel eksen, sadece yakın geçmişin doğru kavranmasını değil, bugünün sorunlarını ve bu

sorunların çözümü için fikir üretmek gibi bir amacı da içinde barındırmaktadır. Elbetteki geçmişi irdelerken, onun günümüze ilettiği bir mesajın varlığı ile karşılaşmak her zaman olasıdır. Ancak, geçmişin gerçek, somut olgu ve bilimsel yöntemle değil de, egemen kesimlerin kendi ideolojilerine dayanak sağlamak için gerçek dışı bir tarihi temel sayması ve bu resmi tarihi herkese zorla dayatması, öncelikle halkın tarihten kaçmasını, halkın kendi geçmişine yabancılaşmasını getirir; yozluk ve çürüme yaşamın her alanında kaçınılmaz olur.

Türkiye'de yaşanan, yakın tarihi bilmemekten kaynaklanan, tarih bilincinden yoksunluğun dayattığı bir çürümüşlük var. Bunun temelinde, gerçek tarihle olan bağların koparılıp, yerine resmi ideolojiyle donatılmış, bilimdışı, öznel ve sahte bir tarihin konması yatıyor.

Tarih ve tarih yazıcılığı Türkiye'de çok önemli; çünkü resmi ideolojiyi şekillendiren, ona meşruluk kazandıran, bu ideolojinin lafzına uygun bir tarihsel geçmişin inandırıcılık kazanabilmesi, topluma yeni bir kimlik edindirmek, giderek yepyeni bir ulus yaratabilmek için de gerekli. Bu nedenle yaşamın her alanına hakim olabilmeyi amaçlayan bu ideoloji, devletin bütün kurum ve kuruluşlarına özümsendirilen ve tüm uygulamalarına yol gösteren, devlet ve toplum ilişkilerine ilişkin konumlarına el atan, düzenleyici ve buyurgan bir ideolojidir. Bu özelliğiyle yasakçı; yasalarla, cezai yaptırımlarla koruma altındadır.

Atatürkçülük, Atatürk milliyetçiliği veya Kemalizm bu ideolojinin adlandırılmasında kullanılan yaygın isimlendirmelerdir. Toplumu "sınıfsız bir kitle" ve değişik etnik grupları tek bir ulus haline dönüştürmeyi amaçladığını söyleyen ve bu amaç doğrultusunda devlet yapılanmasını savunan, bütün bunların gerçekleştirilmesi için akla gelen her yolu da caiz gören bir ideolojidir.

Resmi ideolojinin yaşamın her alanını şekillendirme iddiası ve yeni bir tarih yazımına gereksinim duyması nedeniyle Türkiye'de yakın geçmiş bir sis tabakasıyla örtülmüştür. Sadece yakın tarih değil, tüm tarihi geçmiş gerçek boyutlarıyla bilinmiyor. Bilim adamları üniversitelerde bilimsellikle hiç ilgisi olmayan resmi tarihi, gerçek tarih olarak öğrencilerine okutuyorlar. Devletin kendilerine biçtiği rollere angaje olmuş, resmi söylemi kabul ettirmeyi görev edinen sahte aydınlar bunu yaygınlaştırmaya çalışıyorlar. Bundan dolayı bilimdışı, yalan ve inkarın geliştirdiği bir sahtelik yasa ve yasaklarla kabul ettiriliyor. Bu sahteliğin büyüttüğü kendi kimliğini yaşayamamanın, geliştirememenin ezikliği yaşamın her alanına sinmiş görülüyor ne yazık ki...

Yakın geçmiş tarihi her türlü çarpıtmadan uzak kaynaklardan bilmek, günümüzün var olan sorunlarının kaynağına inmemize ve yarının hangi temeller üzerine inşa edileceği yönünde önemli ipuçları elde etmemize yarar. Türkiye'de tüm önemli sorunların kaynağında geçmişten gelen anti demokratik uygulamaların olduğu bugün açıkça anlaşılıyor.

Geçmişte tüm Türkiyelileri sonsuz acılara boğan uygulamaların resmi ideolojiden kaynaklandığı açık bir şekilde gözler önünde. Öyle ki, önceleri Kemalist olduklarını övgüyle söyleyenler, resmi ideoloji dışı araştırma yapan tarafsız bilim adamlarının, araştırmacıların incelemelerini gördükçe, eskisi gibi, Kemalizm'e övgüler dizememekte. Devletçilik, devrimcilik, halkçılık, tam bağımsızlık gibi basma kalıp, içi boşaltılmış sözleri bile kullanmaktan kaçınan olmuştur. Sadece laiklik konusunda Kemalizm'e sığınmakta, kitleleri bununla etkilemeye çalışmaktalar.

Ancak sorun, Kemalizm'e övgüler dizmek, ya da onu yermek değil; önemli olan, Türkiye halklarına, onun gelecekteki yazgısına egemen olmuş bir kadronun fikri yapısını, uygulamalarını ve

bu uygulamalara ideolojik dayanak sunan ilkelerin ne olduğunu, pratikte nasıl uygulandığını, hangi kesime yarar sağladığını, hangi sınıfın çıkarını koruduğunu, siyasi ve ekonomik politikaların gerçek yaşamda halka nasıl yansıdığını, kültürel alanda evrenselliğe ulaşılıp ulaşılmadığını, ulus olarak bir kimlik sorununun yaşanıp yaşanmadığını, bir çok halktan meydana gelen Türkiye coğrafyasında üniterlik anlayışının hangi koşullarda gerçekleştirilmeye çalışıldığını görmek, bu konuda genel bir fikir edinmektir.

İki bin yılını bitirirken yakın tarihi tüm ayrıntılarıyla incelemek, yalan ve inkar üzerine kurulu sahte tarih yerine gerçek tarihi koymak zorundayız. Bugünü kavramak ve yaşanan sorunların tarihsel nedenlerini anlamak bir zorunluluk haline gelmiştir çünkü.

Günümüzde ve geçmişte yaşanan her olayın, her politikanın ve tüm uygulamaların temelinde bu ideoloji yatmaktadır. Kemalizm veya resmi ideoloji, Türkiye Cumhuriyeti devletinin yapılanmasında tüm kural ve ilkeleri, kurumları, yasaları ve uygulamaları belirleyen, onlara yaşamsal özellik kazandıran en önemli faktördür. Devletin yapılanmasında ve şekillendirilmesinde rol oynayan tek etkin düşünce budur. Bu rejim her yönüyle incelenmediği sürece, hiç bir şey *"resmi"* olanın ötesinde tam olarak anlam kazanamayacak ve sorunlara çözüm bulma olanağı kalmayacak; yetmiş yıl boyunca yaşananlar yeniden yinelenecek, yalan ve inkar tek doğru olarak kalacak, üretilecek alternatif düşüncelerin gelişimine izin verilmeyecektir. Siyasal kültür, resmi ideolojiyi her şeye karşın uygulamakta tereddüt etmeyen kesimin denetimi altında onların izin vereceği ölçüde gelişebilecektir.

Türkiye insanı her türlü kompleks ve fobiden sıyrılmak, geleceğini sağlıklı ve sorunsuz bir şekilde oluşturmanın ilk adımı olarak düşüncenin önündeki her engeli aşmak durumundadır. An-

cak ne yazık ki, yalan ve inkarın egemen olduğu politikaların yaygınlık kazanması bir çok yasakları da beraberinde getirmiştir. Araştırmacıların önüne gerçekler karanlıkta kalsın diye bin türlü engel konulmaktadır. Bu engellerden biri, her dönem geçerliliğini koruyan ve itiraz kabul etmeyen güvenlik sorunudur. Bu güvenlik zırhı ile araştırmacıların istedikleri arşivlere, belgelere ulaşmaları onları incelemeleri olanaksız hale getirilmektedir. Bunun yanı sıra, inkarla korunmaya alınan ve devletin tümüne egemen olan bir başka etken, bölünme fobisidir. Gerçekler aydınlığa çıkarsa ülkenin bölünebileceği endişesidir. Bu nedenle sürekli, bıkkınlık verecek ölçüde ülkesiyle, milletiyle bölünmezlik lafı yinelenir.

Resmi tarih yazıcıları tüm tarihi Mustafa Kemal ve 19 Mayıs 1919'la başlatır. Bir milat, bir başlangıç olarak gösterilmeye çalışılan 19 Mayıs 1919'daki Samsun'a çıkış, diğer halkların devrim tarihlerinde ki tarihsel dönüşümünler gibi bir anlam ve önem ifade etmez. Örneğin Fransız ihtilalindeki Paris halkının Bastil zindanlarına saldırışı bir devrimin kıvılcımı sayılır. Bolşeviklerin Şubat devrimi yine Sovyet devriminde önemli bir durak olarak görülür. Küba devriminin lideri Castro ve arkadaşlarının Moncada Kışlasına saldırışları, Mao'unun Çin devrimi sürecinde başlattığı Uzun Yürüyüş bu halkların tarihinde devrim mücadelesini ateşleyen önemli aşamalar olarak bu halkların tarihinde önemli bir halka olarak yerini almıştır. Oysa Türk devrim tarihinde ifadesini bulan Samsun'a çıkış Padişah'ın onayıyla gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Padişah Vahdettin'in onayı, İngiliz işgal kuvvetlerinin izniyle Samsun'a 9. Ordu müfettişi olarak tayin edilmiştir. Bu sıradan bir müfettişlik değildir. Yetki alanının işgal dışında kalan tüm ülkenin bütününü kapsadığı, sadece askeri kıtaları değil, başta valilikler olmak üzere bütün bürokrasiye de emir vermekle yetkili kıldığıdır. Bu geniş yetkilerle Mustafa

Kemal '**genel vali**' konumundadır. Bu nedenle resmi tarihin bu tarihle başlaması nedensiz değildir. Bununla birlikte resmi tarihin lafzına uygun olarak Mustafa Kemal'in örgütçülüğü, mücadeleci yönu, vatan ve millet sevgisi ve bunlara uygun bir gençlik dönemi yazılır, anlatılır. Vatan ve Hürriyet adlı gizli bir örgüt kurduğu, 31 Mart ayaklanmasını üst rütbeli subaylara karşın, üstün çabalarıyla nasıl bastırdığı, Çanakkale'de Anafartalar kahramanı olduğu okullarda öğrencilere okutulur. Üstelik bütün bunlar Mustafa Kemal'in sağlığında ve kendisinin onayı ile yapılır. İttahat ve Terakki'nin isteği üzerine 31 Mart Ayaklanmasını bastırmakla görevli Mahmut Şevket Paşa komutasında İstanbul'a gönderilmesi kararlaştırılan birliğin kurmay başkanı Kolağası Mustafa Kemal'in Hareket Ordusu adını ilk kez kullandığını, bir duyuruyu kaleme alarak İstanbul üzerine yürüyeceği, isyancıların derhal teslim olmasını istediği ansiklopedilere kadar yazılır.

Kimi resmi tarihçiler 1908 devriminde de Mustafa Kemal'in rol oynadığını yazmalarına karşın, Mustafa Kemal'in böyle bir eylem içinde bulunması mümkün değildir. Abdülhamid'i anayasal düzene çekmek için önce Binbaşı Resneli Ahmet Niyazi 3 Temmuz'da Resne'de, sonra Enver Paşa 7 Temmuz'da Tikveş'te ve Eyüp Sabri de 20 Temmuz'da Ohri'de diğer küçük rütbeli subaylarla dağa çıkarlar. İttihat ve Terakki'nin emri ile hareket eden bu isyancı subayların içinde Mustafa Kemal'in olması mümkün değildi; çünkü emir verebileceği herhangi bir birliğe komutanlık yapmıyordu. Enver, Niyazi ve Eyüp Sabri hürriyet kahramanı olarak tanımlanırken Mustafa Kemal geri planda kalmıştı. Enver'in hürriyet kahramanı olarak parti içinde sivrilmesinin Mustafa Kemal'de *"Enver kompleksine"* neden olduğunu belirten Erik Jan Zürcher şöyle yazar:

"Enver, Mustafa Kemal ile aynı yaştaydı ama, aynı okuldan

iki yıl önce mezun olduğu için rütbesi daha yüksekti. Cemiyet onu Hürriyet Kahramanı olarak öne çıkarmıştı. Bu, Enver'i düş kırıklıkları nedeni olarak görmesine yol açmış gözüküyor." (1)

Askerlik alanında üstün yetenekleriyle tanımlanmasına karşın Mustafa Kemal'in askerlik alanında farklı düşünen araştırmacı ve yazarlar vardır. Abdurahman Dilipak şöyle yazar:

"Mustafa Kemal'in son Filistin görevi kendi komutasındaki üç ordunun (4,7 ve 8. ordu) kesin olarak imha ve tasfiyesi ile sonuçlanmıştır."(2)

Sabahattin Selek'te 4, 7 ve 8. Ordudan söz ederek,

"İngiliz taarruzu hızla gelişti ve Türk orduları hemen bozguna uğradılar. Bir aydan az bir zaman içinde bütün Suriye düşmana terk edilmişti" der. (3) Sabahattin Selek bu yenilginin sonunda İngilizlerin tam 75 000 Türk askerini esir aldıklarını yazar. (4)

1918 yılında Halep savunmasında da Mustafa Kemal'in başarısız olduğu kaydedilmektedir:

"25 Ekim 1918'de Halep'in güneyindeki XX. Kolordu mevzilerinde ciddi muharebeler başladı. Çarpışmalar devam ederken Halep'in doğusunda şehre giren bin beş yüz kadar bedevi hükümet binasını işgal etmiş ve VII. Ordu Karargahının bulunduğu yere ilerlemişlerdi. Zor duruma düşen Mustafa Kemal Paşa yanında bulunan bin altını bedevilere vererek kurtulmuştur." (5)

Yalçın Küçük de Mustafa Kemal'in askerlik alanında başarısız olduğunu Gelibolu Savaşı üzerine araştırma yapan, *Gallipoli* adlı kitabın yazarı R.R. James'ten bir alıntı yaparak belirtir:

"Eğer Kemal'e kalsaydı, Mayıs ayı sonuna kadar Ansak Bölgesinde hayatta kalan tek bir Türk askeri olmazdı". Kemal'i askerini savurganlıkla kullanan bir komutan olarak çiziyor. (...) R. R. James, sözünü ettiğim Gallipoli çalışmasında, Kemal Bey'in başarısız bir dizi saldırısından söz ettikten sonra, Kemal'in komutanlık

sanatını acımasız ve kaba olarak niteliyor. Robert Rhodes James, Kemal için yetenekli, ancak özellikle parlak bir asker olmadığı sonucuna varıyor; Kemal'in bütün yaşamı boyunca savaş sanatında parlaklığına işaret eden bir tek kanıtın bulunabileceğini sanmıyorum. Kemal'de hiç bir deha işareti de göremiyorum. Mustafa Kemal Paşa başkalarının açtığı aydınlıktan yürüyen liderler kategorisine giriyor." (6)

Üstelik Gelibolu'da Üçüncü Ordu Komutanı Esat Paşa, anılarında Mustafa Kemal'in savaş sırasında geri çekilmeyi önerdiğini, kendisinin de *"ölmek var dönmek yok"* diyerek karşı çıktığını söyler. Yalçın Küçük, Esat Paşa'nm Mustafa Kemal'in yüzüne karşı söylediği bu söze dayanarak bir saptamada bulunur:

"Bütün bunlar doğru mu? M. Kemal Gelibolu'da ricat etti mi? Araştırılması gerekiyor; normal bir durumda önemli bulunmayabilir. Ancak tarihin bu kadar abartıldığı bir zamanda araştırılmasının gereğine kesinlikle inanıyorum. Ancak ayrıntısıyla araştırılmasının benim işim olmadığını belirtmek durumundayım; Kemal'in üstelik pek saygın bir komutanın, Kemal'i, incitmemek için yayınlanmasını istemediği anılarında, Kemal'in cepheyi bıraktığını yazması yeteri kadar önemli oluyor."(7)

Resmi yazıcıların abartılı ve kimi zaman gerçekle çelişik iddialarına karşı Yalçın Küçük ayrıntıları gözden kaçırmaksızın şu sonuca varır. Mustafa Kemal'den söz ederek;

"Ne dağa çıkarak Sultan'ı anayasal çerçeveye zorlamada, ne de İstanbul'daki gerici asker ayaklanmasının bastırılmasında var; ihtilalci olmadığını ve Osmanlı düzeni ile ciddi bir sorunu bulunmadığını gösteriyor."(8)

Mahmut Gologlu da Mustafa Kemal'in ihtilal ve ihtilalcilikle uyumlu bir kişiliğinin olmadığını ve böylesi bir tutum sergilemediğini yazar:

"Atatürk'ün tutum, davranış, söz ve nutukları ile hiç bir zaman bir ihtilal niteliği taşımamıştır. Çünkü Atatürk, temelde ihtilali ve ihtilalciliği kabul etmemiştir."(9)

Yalçın Küçük'ün belirttiği gibi Mustafa Kemal'in Osmanlı düzeni ile bir çelişkisinin olmadığını bir başka araştırmacı yazar Sina Akşin de belirtir.

"Enver'e rakip olmak, ordunun başına geçmek için adaylığını açıkça ve ısrarlı bir biçimde ortaya koymuş olmak ve bu tutkusu uğrunda kaderini Vahdettin'inkiyle birleştirmeye kararlı gözükmek gibi niteliklere sahipti."(10)

Resmi tarihçilerin abarttıkları gibi Kemalizm önceden şekillenip belli bir strateji ve ideolojik düzeyde fikri gelişimini tamamlayan ve öylece mücadeleye atılan politik bir akım değil. İktidar olmadan önce, ne aydınlar arasında, ne de halk içinde tartışılıp şekillendikten sonra bir nitelik kazandığı, böyle bir yapı edindiği söylenebilir. Belli ilkeler etrafında toplanan bir lider kadrosu ve önderlikten de yoksundur. İsmet İnönü, Fevzi Çakmak gibi daha sonra cumhuriyet yönetiminde önemli noktalara gelen şahsiyetler bu mücadelenin başında yer almamışlardır. Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir gibi mücadelenin en başında yer alan komutanların anılarına göre Fevzi Çakmak, İstanbul Hükümeti'nde harbiye nazırı olduğu sıralarda Mustafa Kemal hareketini Padişah'a karşı yapılmış bir isyan olarak nitelendiriyordu. Mustafa Kemal ona göre kötü işler yapan bir elebaşıdır. Şevket Süreyya Aydemir Fevzi Paşa'nm bu tutumunu şöyle yazar:

"Fevzi Paşa hatta bir aralık ve yani daha önce Sivas'a kadar gelerek, Sivas'ta Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşaları Milli Hareket ve Mustafa Kemal aleyhine tahrik etmiştir. Ali Fuat ve Karabekir Paşalar Fevzi Paşa'nın bu bozguncu çabalarını anlatırlar." (11)

Halk arasında kök salan, var olan düzene karşı mücadeleyi amaçlayan örgütlü bir güç olmadığı gibi, hedeflenen yeni düzenin nasıl olacağı da önceden belirlenmemiştir Kemalistlerce.

Bilimsel teori olmadan bilimsel eylem olamaz, evrensel ilkesine karşın Mustafa Kemal hareketinde teori yoktur. Bilimsel teoriden yoksun bir hareketin gelişim evreleri incelendiğinde tutarlı bir çizgiden yoksun olduğu görülecektir. Padişah'ı ve Hilafeti kurtarmakla yola çıkan, halka bunun için savaşılacağı söylenen hareket, daha sonra tüm halk muhalefetine rağmen farklı bir yol izleyecektir. Çağdaş liderlerin tümü teorisyen olma özelliğini taşırken, Mustafa Kemal'in böyle bir yönü yok ne yazık ki. Sistematik bir düşünce bütünlüğüne sahip olmadığı gibi tüm uygulamalarında söyledikleri ile çelişen bir yığın olayla karşılaşmak mümkün. Bu çelişik durumları yeterince çözümleyemeyen kimi sol kesim Mustafa Kemal'in uygulamalarından çok söylediklerinin etkisi altında kalmış, anti emperyalist, anti sömürgeci, anti kapitalist ve feodalizmi tasfiye eden ya da en azından onlarla mücadele eden bir hareket olarak görme aymazlığına düşmekten kurtulamamıştır.

1927 yılında okuduğu Nutuk ise teori olmaktan uzak, hareketin kendi açısından haklılığını gösterme çabası olarak görünür. Erik Jan Zürcher Nutuk'tan amaçlananın ne olduğunu şöyle açıklar:

"1926 siyasal davalarından eleştiri hedefi kişiler temizlik hareketine tabi tutulduktan yalnızcabir yıl sonra Nutuk'un okunduğu da göz önüne alındığında, bu eserin onlara 1926'da gösterilen tutumun haklı gösterilmesi için yazıldığı açıkça ortaya koyulmaktadır." (12)

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı da, mevcut düzeni korumak, Padişah ve Hilafeti tehdit eden unsurları etkisizleştirmek,

gittikçe güçlenen halk şuralarını dağıtmaktı. Dikkat edilirse Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basışı, o sıralar İstanbul'u işgal eden İngiliz güçlerine karşı halkı örgütlemek değil, tersine İngilizlerle işbirliği yapan Osmanlı yönetimine karşı bolşevizm hayranlığını örgütlenme aşamasına, bir güç haline gelmesine fırsat verilmeden dağıtılmasını sağlamaktı. Bizzat devlet tarafından yüklenen bir misyonu vardı Mustafa Kemal'in. Mustafa Kemal'e verilen talimatlardan ikisi şöyle:

"...b) Bölgede ötede beride dağınık bir halde varlığından söz edilen silahların ve cephanenin bir an önce toplattırılarak uygun depolarda biriktirilmesi ve muhafaza altına alınması

c) Çeşitli yerlerde bir takım şuralar mevcut olduğu ve bunların asker toplamakta bulunduğu ve resmi olmayan bir şekilde ordunun bunları himaye ettiği iddia olunuyor. Böyle şuralar var olup da asker topluyor, silah dağıtıyor ve ordu ile ilişkide bulunuyorsa kesinlikle yasaklanması ile bu tür şuraların kaldırılması.."(13)

Sina Akşin'e göre de, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya gönderilmesini İngilizlerin istemleri doğrultusunda Saray'ın onayı ile gerçekleştiğini belirtir.

"İngilizler 9 Mart'ta Samsun'a 200 asker göndermişlerdi. Harbiye Nazırı M. Kemal'i makamına çağırdığında, kendisine Samsun ve civarı ile ilgili bir dosya vermişti. Bunda, İngilizlerin, bölgedeki asayiş durumundan yakınan bir çok raporlar yer alıyordu. Güya bir çok Rum köyleri her gün Türklerin saldırısına uğruyor, resmi makamlar buna engel olamıyorlardı. İngilizler bir de buna protesto eklemişler ve bu saldırılar hükümetçe önlenemediği taktirde, kendilerinin duruma el koyacaklarını bildiriyorlardı."(14)

Sabahattin Selek ise o günlerde böylesi bir atamanın İngiliz-

lerin bilgisi dışında gerçekleşmesinin olanaksız olduğu görüşündedir.

"O günün şartlarına göre bir generalin böyle önemli bir göreve tayininin Genel Kurmay, Harbiye Nezareti, Sadrazam ve Hükümet, Padişah ve nihayet İşgal Kuvvetleri Kumandanlığı barajlarından geçmesi gerekmekteydi."(15)

Hele hele Mustafa Kemal'in İngilizlere görünmeden, derme çatma bir tekneyle Karadeniz'e açılması iddiası tamamen hayal ürünüydü. Çünkü İngilizlerin sıkı ve yoğun denetiminden Boğaz'ı geçmesi olanaksız olduğu kadar, sürekli fırtınalı olan Karadeniz'i de derme çatma, külüstür bir tekneyle aşması da mümkün değildi. Yazılanların tersine, her türlü denetimden Padişah Vahdettin'in ve İngilizlerin verdiği izinlerle geçmiştir. Üstelik son derece önemli yetkilerle donatılarak. Derme çatma denilen tekne ise Bandırma adlı o günün teknik olanaklarıyla donatılan bir gemiydi. Şevket Süreyya Aydemir Bandırma gemisiyle ilgili gerçek dışı iddialarını şöyle yazar:

"Karadeniz yolculuğu, tatsız, hatta endişeli geçer. Bandırma isminde hantal, dökünтü bir vapur, Mustafa Kemal'le karargah heyetini yola çıkarır. Vapurun son sürati 7 mildir. Makinalar laçkadır. Deniz ise çok fırtınalıdır. Vapurun hareketinden önce Rauf Bey Mustafa Kemal'e gizlice, yola çıkmamasını ve vapurun yolda işgal kuvvetlerine mensup bir torpido tarafından takip edileceğini, çevrileceğini haber verir. (...) 27 yıllık kaptan ve babacan bir insan olan İsmail Hakkı Dursun'un önemsiz bir kusuru, köhne Bandırma vapurunun da küçük bir eksiği vardır. Kaptan bu suları tanımaz. Vapurun da pusulası bozuktur."(16)

Şevket Süreyya Aydemir'in gerçek dışı resmi tarih iddiası, aynı şekilde okullarda da pusulası olmayan, ilkel, eski ve dökünтü bir vapurun, deneyimsiz bir kaptanla bir gece yarısı gizlice kim-

seye görünmeden, üç gün üç gece Karadeniz'in vahşi dalgalarıyla boğuşa boğuşa Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı, bir güneş gibi doğuşu anlatılır. Oysa vapur pusulasız değil, üstelik çift pusulalıdır. Kaptanı ise deneyimsiz değil, 28 yıllık denizcilik deneyimi olan İsmail Hakkı Bey'dir. Kaldı ki, 27 ya da 28 yıl denizcilik yapan bir kaptanın Karadeniz'i tanımaması olanaksız. İsmail Hakkı Bey'in 27 yıl boyunca Karadeniz'e hiç çıkmadığını söylemek ilginç olmalı. Vapur yola çıkmadan önce haftalarca bakıma alınmış, bir gece yarısı gizlice değil, güpegündüz Saray'ın verdiği izin ve yetkilerle yola çıkılmıştır. Samsun'a giden de sadece Mustafa Kemal değildir; 18 subay daha vardır onun yanında.

Bu tür iddialara karşı tarih araştırmacısı Murat Bardakçı'nın tepkisi ise şöyle:

"Mesela Samsun'a çıkış konusu hiçbir şekilde bize öğretildiği gibi pusulasız bir tekneyle, üç kader arkadaşıyla, gizlice falan değildir. Her şey ayarlanmış. Mustafa Kemal İstanbul'a telgraf çekiyor, görev yerine ulaştım diye. Tabii bu, Kurtuluş Savaşı'nı Vahdettin başlattı demek değildir ama gizli bazı girişimlerle yapıldığı anlamına da gelmez. Yani ne Mustafa Kemal ve arkadaşları bunu tek başına planlamıştır, ne de Vahdettin bunların Samsun'a gidişine engel olmak için gemiyi batırmaya çalışmıştır. Tam tersi, bunu beraber planlamıştır ve Mustafa Kemal hükümet kanalıyla oraya gitmiştir. Karadeniz'i işgal altında tutan İngiliz donanmasının bilgisi dahilinde gitmiştir. Haaa, memleketi kurtarmak için mi gitti, o başka şey; ayaklanmayı durdurmak için gitmiştir. Bence bu çok önemlidir, Bandırma vapuru öğleden sonra saat dörtte açılmıştır, saat birde Mustafa Kemal saraydadır, sadakat yemini etmiştir."(17)

Taka mı Transatlantik mi?

Can Dündar
Yeni Yüzyıl Gazetesi
20 Mayıs 1995

Konunun ciddiyetiyle bağdaşmayabilir ama, ne yapayım ki ben ne zaman Bandırma Vapuru tartışması açılsa hep o fıkrayı anımsıyorum:

Hani Bandırma spor-Denizli spor futbol maçında Bandırma taraftarları "Bandırma... Bandırma..." diye tezahürat yaptıkça karşı taraftan Denizliler bağırıyorlarmış:

"Bandırıcez... Bandırıcez..."

Yakın tarihimizin yanlış bir fotoğrafla üretilen bir yalandan ibaret olduğunu iddia edenler, yanlış bir fotoğraf ortaya atıp, alternatif bir "yalan tarih" üretme arayışına girdiler ve işin aslı anlaşılınca da hiç ses etmeden ortadan kayboldular.

Çünkü Mustafa Kemal'siz bir yakın çağ Türk tarihi yazmaya çalışmak -hadi en hafif tabiriyle söyleyelim- ayıptı ve maça "Bandırıcez" mantığıyla bakan bir fanatizmin izlerini taşıyordu. Sonunda Atatürkçü Düşünce Derneği, yanlı fotoğrafın izini sürerek işin aslını ortaya çıkardı ve bu "Bandırma-Bandırıcez" inatlaşması da böylece sona erdi.

Peki neydi bunca gürültünün anlamı?

Neydi kanıtlanmaya çalışılan "tarihi gerçek"?

"Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a Padişah Vahdet-

tin'in verdiği görevle gönderilmiş oluşu" mu?

Bunun böyle olduğunu anlamak için Nutuk'u bir kez dikkatle okumak yeterlidir. Atatürk, daha sonraları bu görevlendirmenin ayrıntılarını Falih Rıfkı'ya uzun uzadiya anlatmıştır.

"Gerçek" buysa, geminin kaç grostonluk olduğunu tartışmanın ne önemi olabilir?

Vahdettin'in, Mustafa Kemal'e "Paşa.. Paşa.. devleti kurtarabilirsin" dediği ve bir de altın saat hediye ettikten sonra Samsun'a uğurladığı bilinirken, Bandırma'nın boyutlarını abartmak, hangi tarih tartışmasına katkı sağlayabilir?

Tabii soruyu tersinden sormak mümkün.

Mustafa Kemal'e verilen "görev", yöredeki ahalinin isyanını bastırmak olduğu halde, O'nun bunu tersine çevirip, ulusal direnişi başarıyla örgütleyerek sonuçlandırdığı bir tarihsel gerçek iken, Bandırma'nın boyutlarını küçültmek ve O'nu zavallı bir tekneye indirgemek kime ne yarar sağlayabilir ki?

Sevgili hocam Ahmet Taner Kışlalı bu konuya ilişkin duyarlılığım birkaç yazıyla ortaya koyan Hasan Pulur ne kadar itiraz etseler de kendi okul deneyimlerimden biliyorum ki, Bandırma serüveninin orta öğrenim düzeyindeki karşılığı "pusulası olmayan külüstür bir takanın, tecrübesiz bir kaptanla bir gece yarısı gizlice Karadeniz'e açılmasıdır" Üç gün üç gece süren bu maceralı yolculuk sonunda Mustafa Kemal Samsun'a çıkmış ve Milli Mücadele'yi başlatmıştır.

Oysa biraz kitap karıştıran herkesin kolayca öğrenebileceği gibi gemi pusulasız değil, çift pusulalıdır. Kaptan

İsmail Hakkı Bey'in o dönemde 28 yıllık deniz deneyimi vardır. Gemi, yola çıkmadan haftalarca önce bakıma alınmıştır. "Bir gece yarısı gizlice" değil, güpegündüz ve Saray'ın bilgisi dahilinde yola çıkmıştır. Samsun'a çıkan yalnız Mustafa Kemal Paşa değildir. Yanında 18 silah arkadaşı vardır. Ve daha önceden Anadolu'ya geçen komutanların da öncülüğünde Anadolu'da milli mücadele çoktan başlamış, yerel kongreler, cumhuriyet ilan edecek kadar iddialı bir savaşa girişmişlerdir.

Bunları bilmek, Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı'ndaki lider rolünün önemini azaltır mı? Elbette ki hayır.

Sadece, ülkemizin tarihini daha sağlıklı bir çerçeveye oturtmamıza katkı sağlar.

Şimdi denilecektir ki, "bunların bilinmesine, öğrenilmesine bir engel yoktur ki.." O halde, lütfen söyler misiniz, neden Bandırma Vapuru'nu kelle koltukta Samsun'a ulaştıran İsmail Hakkı Kaptan bütün yaşamını "kendisinin gemiyi pusulasız yola çıkaracak kadar deneyimsiz bir kaptan olmadığını, Karadeniz'i de avucunun içi gibi bildiğini" anlatmaya çalışarak geçirmiştir? Neden 1940 yılında yaşama veda ederken yakınlarına "sizlerden son isteğim Bandırma Vapuru'yla ilgili gerçekleri herkese anlatmanızdır" diye vasiyet etmiştir.

Söylemek istediğim şu:

"Bandırıcez inatlaşmalarına karşı Bandırma'yı savunacağız derken,ulusal mücadeleye omuz vermiş insanları, kaptanları, gemileri önemsizleştirirsek yalnız tarihe değil, Mustafa Kemal'e de haksızlık etmiş oluruz.

Keşke okulda bize "Atatürk yoktu / düşmanlar çoktu / Atatürk geldi / düşmanı yendi" şarkıları yerine düşmanın

yenilişinin ayrıntılı tarihini anlatsalardı. Keşke Erzurum ve Sivas'tan önce de ulusal kongreler toplandığını, Mustafa Kemal'den önce de Anadolu'ya geçen komutanlar olduğunu öğrenmiş olsaydık.

Mustafa Kemal'e saygımız, sevgimiz azalır mıydı?

Kesinlikle hayır...

Ama öyle olsaydı, karşımıza Bandırma diye bir transatlantik resmi çıkardıklarında "bunun ne önemi var ki" derdik. "O ve arkadaşları Vahdettin'in verdiği görevi tersine çevirmeyi ve halkın isyanını bir potada eritmeyi başardılar. Böyle bir şeye ancak şapka çıkartılır... Gittikleri geminin grostonu ne olursa olsun..."

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya Padişah ve İngilizlerin onayı ile geçmesinden önce İngilizlere karşı son derece sempati duyduğunu da belirtmek gerek. Çünkü o sıralar tarihi Pera Palas oteline yerleşerek İstanbul'daki İngiliz ve Fransızlarla ilişki kurmaya çalışmaktadır. Jeaschke, İngiliz belgelerinde de yer alan Mustafa Kemal'in *Daily Mail* muhabiri Ward Price ile yaptığı görüşmede şunları söylediğini yazar.

"Eğer İngilizler Anadolu için sorumluluk kabul edecek olurlarsa, Britanya idaresinde bulunan tecrübeli Türk valileri ile işbirliği halinde çalışmak ihtiyacını duyacaklardır. Böyle bir salahiyet dahilinde hizmetlerimi arz edebileceğim bir yerin mevcut olup olmayacağını bilmek isterim." (18)

Bu belge, Mustafa Kemal'in, ülkesini işgal eden sömürgeci İngilizlerden valilik isteyerek, gönüllü bir şekilde hizmetlerini sunabileceği bir tavır içinde olduğunu yansıtıyor. Ancak İngilizler'in bu talebi ciddiye almadığını belirtir Jaeschke.

"Albay H. Bu muhavereyi önemsiz görerek dikkate almamıştır. Bir çok Türk generali kendileri için hemen bir iş arıyorlar." (19)

Jaeschke, Mustafa Kemal'in bu isteğini değişik kaynaklardan duyduğunu belirtmekten de geri kalmaz. Şöyle devam eder:

"İstanbul'da Rıfat (Refet Bele) adında bir Türk generali ile karşılaştım. Bu zat benim Mustafa Kemal ile mülakatımda hazır bulunmuştu. Onun bu hizmet teklifinde samimi olduğunu, o zaman bu teklif kabul edilmiş olsaydı Yakın Doğu tarihinin değişik bir mecraya dönecek olduğunu söylüyor, bu fikrini muhafaza ediyordu." (20)

Yukarıdaki belgelerden anlaşıldığı gibi işsiz kalmış bir paşa, Pera Palas'ta yaşıyor ve hiç bir ek geliri olmadan geçimini sağlıyor, konuklarını ağırlayabiliyordu. Bunu nasıl başarabildiğini Yalçın Küçük sorgulayıp yanıtını bulmaya çalıştığını belirtiyor kitaplarında:

"Bu soru, Mustafa Kemal'in yaşamını nasıl finanse ettiği sorusudur. Bu bir yana, M. Kemal'in kendi kampanyasını üstlenen ve zarar eden Minber Gazetesine de para verdiği anlaşılıyor. (...) Kemal, Pera Palas'ta ve daha sonra Şişli'de kiralık bir evde, Türkiye'nin bu en karışık zaman kesitlerinin birinde, sürekli olarak, yerli ya da yabancı herkesle görüşme yapıyor. Falih Rıfkı'nın sözleriyle çalmadığı kapı bırakmıyor; yetkili ve üst bir makama gelebilmek için çırpınıyor. Kemal, yetkili bir yere, henüz bir devrimle ya da halk hareketiyle gelmeyi düşünebilecek durumda değildir; otel yemekleri, içki sohbetleri, yabancı misyon ziyaretleri, mektuplar ve kısacası bürokratik mekanizmaları harekete geçirerek kudretli bir mevki almayı planlıyor."(21)

Bir başka araştırmacı Ziya Somar, Padişah Vahdettin'in 1.Dünya Savaşı sonrası bırakışma koşullarını sert bulmasına rağ-

men Mustafa Kemal'in *Zaman Gazetesi*'ne verdiği demeçte bunun tersini savunduğunu, İngiliz yanlısı olduğu izlenimi verdiğini yazar.

"Öte yandan, Mustafa Kemal Paşa da, Zaman Gazetesi'ne verdiği demeçte bırakışma koşullarının tamamen aleyhte olmadığı görüşünü destekliyor. Bulgarların Türklerden daha güç bir durumda bulunduklarına değinerek, İzzet Paşa Kabinesi'ni ve özellikle bu kabinedeki dostu Hüseyin Rauf'u muhalefetin saldırılarına karşı savunmaya çalışıyor." (22)

Burada yeri gelmişken Mustafa Kemal'in parasal destek sunduğu *Minber Gazetesi* ile şunları da belirtmek gerek.

"Kemal Paşa, İngilizlere kötü davranmıyor ve ayrıca kendi parasıyla da finanse ettiği Minber Gazetesi'nde İngilizlerin insancılığı ve Osmanlı Devleti sevgisi üzerine büyük bir güveni dile getiriyor." (23)

Mustafa Kemal, İngilizlere olan hayranlığını gizleme gereğini duymaz. Gazetecilerle yaptığı bir görüşmedeki sözleri 17 Kasım 1918 tarihli *Minber Gazetesi*'nde yayınlanır. Şöyle der Mustafa Kemal:

"Bu harpte İngilizlerle Arıburnu, Anafarta ve Filistin cephelerinde karşı karşıya pek çok muharebeler verdim. Ben bu muharebelerde daima vatanın müdafaasından ibaret olan bir vazifeyi asliye ifa ettim ve bunun için askerlik hizmetimi tahattur etmiyorum. Binaenaleyh kalbimde buğuz ve adavet hissi yer bulmamıştır. İngilizlerin Osmanlı milletinin hürriyetine riayette gösterdikleri hürmet ve insaniyet karşısında yalnız benim değil, bütün Osmanlı milletinin İngilizlerden daha hayırhah bir dost olmayacağı kanaatiyle mütehassıs olmaları pek tabiidir."(24)

Buna benzer demeç ve yazılarla Mustafa Kemal İngilizlere olan sempatisini göstermeye çalışır. Örneğin; İttihatçılar, 1 Kasım

1918 tarihinde son yıllık kongresini yapan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kendini feshetmesinin ardında Teceddüt Fırkası'nı kurarlar. Bunların dışında kalan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Genel Sekreteri ve Cumhuriyet döneminde Başbakan olan Ali Fethi Okyar'm kurmuş olduğu Osmanlı Hürriyetperver Avam Fırkası'na Mustafa Kemal'in üye olduğunu yazar. Ancak Mustafa Kemal 18 Kasım'da *Vakit Gazetesi*'ne *"Britanya Hükümeti'nin Osmanlılara karşı olan iyi niyetinden kuşku duymak istemem"* diyerek İttihatçıların kurmuş olduğu Teceddüt Partisi'ne girdiği haberini hemen yalanlar. Ayrıca aynı tekzibi 29 Aralık 1334 tarihli *Söz Gazetesi*'nde yayınlatır. Şöyle der Mustafa Kemal:

"Gazetenizin 29 Aralık 1334... nüshasında bazı menabiden size temin edildiğine göre benim Teceddüt Fırkası'na dahil olduğum hakkında bir haber neşrolunmuştur. Bu haber doğru değildir."(25)

Mustafa Kemal'in İngilizlere karşı bu kadar yakın olmasını, Doğan Avcıoğlu gibi Kemalist çevreler, taktik nedenlerle o sıra öyle görünmesi gerektiğini söylerler. Kemalistlerin taktik sözcüğünü çok kullanmalarını Yalçın Küçük kendine özgü üslubuyla eleştirir:

"Bütün kaynaklar, Mustafa Kemal'in bir Amerikan mandasını açıklıkla istediğini ortaya koyuyor. Burada Kemalist histografinin bir jokerinden söz etmek durumundayım; içlerinde sevgili dostum Doğan Avcıoğlu da bulunuyor. Kemalist yazarların çoğu, Kemal Paşa'nın Sultan'dan yana ve bağımsızlıktan uzak söz ve eylemlerinden söz etmek zorunda kaldıklarında bunu bir taktik gereği yaptığını ileri sürüyorlar. Taktik, Kemalist tarihin bir tutarsızlığını düzelten bir joker rolündedir; buna teleolojik tarih yazımı adını vermek mümkün görünüyor." (26)

Mustafa Kemal'in uzun uğraşıları İngilizlerce apaçık benim-

senmemesine karşın, İngiliz yanlısı Damat Ferit Hükümeti'nin gözünden kaçmaz. Bilindiği gibi Mustafa Kemal geniş yetkilerle 9.Ordu Müfettişliğine atanır. Görevi, öncelikle İngilizlerin emperyalist çıkarlarına tamamen ters olan Sovyet devriminin etkisiyle kurulan şura örgütlenmesinin yaygınlaşması ve güç odakları haline gelmesini engellemek, Anadolu'da işgale karşı gelişen halkın direnişini ve bu direnişe öncülük yapabilecek olan örgütleri dağıtmaktır. Bu misyona uygun bir şekilde ordu içinde tayin ve görevden alma gibi işlerde tam yetkili kılınır. Yetki alanı bilinçli bir şekilde geniş tutulmuştur. Tüm bu istemler İngilizlerin beklentileriyle de uyuşmaktadır. 19 Mayıs öncesi Mustafa Kemal gerçeği budur. Ne işgale karşı bir duruş, ne antiemperyalizm, ne Padişah, ne de Hilafete karşı bir tavır vardır. Daha önce belirttiğimiz gibi Mustafa Kemal, Samsun'a, gelişen ve gittikçe güçlenen halk direnişini bastırmak, Sovyet ve sosyalizm etkisini kırmak için görevlendirilerek gönderilmiştir.

Ancak, o günlerde halkın içinde son derece itibarlı olan ve gün geçtikçe yükselen bolşevizm hayranlığını yok etmenin, halk şuralarını işlevsizleştirmenin ve direniş odaklarını dağıtmanın ilk başta kolay olmayacağını anlayan Mustafa Kemal, halkla bütünleşme yoluna gider. Merkezi bir yönetimden yoksun olan direniş güçlerini birleştirmeye, bunun yanında halkçı ve antiemperyalist yönünü törpülemeye çalışır. Böylelikle savaşı kaybedip yurt dışına kaçan İttihat ve Terakki'nin lider kadrosunun geride bıraktığı boşluğu doldurabilecek yetenekte örgütçü olduğunu da kanıtlayacaktır.

Liderlerinin kaçarak yurt dışına çıkmış olmasına rağmen İttihat ve Terakki üyeleri, Anadolu'ya dağılarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti yazan tabelalarını silmiş, eski düşünce ve felsefelerini canlı tutarak Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını alarak

mücadeleye karar vermişlerdi. Tekrar iktidara gelmek için İttihat ve Terakki Fırkası'nı feshetmiş, yerine Teceddüt Fırkası'nı oluşturmuşlar, Karakol Cemiyeti adında direniş hareketini yönlendirmek, Anadolu'ya adam ve silah geçirtmek için gizli bir örgüt de kurmuşlardı. Karakol Cemiyeti Anadolu'ya silah ve eleman kaçırtma gibi önemli bir misyonu başarıyla gerçekleştirmişti.

İşte, Mustafa Kemal Anadolu'ya devletin kendisine verdiği görevle geçme hazırlığı yaptığı sırada İttihat ve Terakki üyeleri yerel örgütlenme ve direniş hareketlerini yönetmekteydiler.

Padişah tarafından Ordu Müfettişi sıfatıyla Anadolu'ya gönderilen Mustafa Kemal'in en önemli görevi, yerel direniş örgütleri olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini işlevsiz kılmaktı. Ancak değişik kademedeki komutanların mücadele istekleri ve yerel direniş örgütlerinin halkın içinde taraftar bulmaları karşısında Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini tek bir çatı altında birleştirip kurumsallaştırarak eşraf ve bürokratların desteği ile halkın güvenini kazanmasını bilmişti.

O güne kadar gerçek anlamda tarihsel bir kişilik ve etkili bir lider olamayan Mustafa Kemal, diğer paşalarla diyaloga girip kendini kanıtlamaya çalışır. Diğer komutanlar da geniş yetkilerle donatılarak gelen Mustafa Kemal'i dışlamamak için önyargısız davranarak ondan yararlanmak amacıyla işbirliği içine girerler. Bunun için Amasya'da yapılan toplantıyla ilk adım atılır. Refet Bey, Rauf Bey ve Ali Fuat Paşa ile 19 Haziran 1919'da bir araya gelen Mustafa Kemal, önceden hazırlanan metin üzerinde çalışırlar. Son aşamada Refet Paşa bu bildiriyi imzalamaktan kaçınır. Ali Fuat Paşa'nın yoğun ikna çabasıyla imzalar. Konya'da bulunan Ordu Müfettişi Cemal Paşa ile Erzurum'da Kazım Karabekir Paşa'nın da onaylamasıyla bu genelge 21-22 Haziran 1919'da ilgililere duyurulur. Yeni Türkiye Devleti'nin kuruluşu yolunda

ilk önemli adım olan ve Ali Fuat Paşa'nın **"Mukaddes İttifak"** dediği bu genelge aynı zamanda ilk anayasa olarak da kabul edilir. En önemli özelliği de Türk milliyetçiliğinden yoksun olması, Türk ve Kürt halklarının birlikteliğinin "Mukaddes İttifak" olarak nitelendirilmesidir.

Sivas Kongresi'nden sonra seçilen Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi, Damat Ferit Paşa Hükümeti'ni tanımayarak onun istifasına neden olur. Yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulur. Bu hükümetin ilk işi Heyeti Temsiliye ile ilişki kurmak olmuştu. Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal, Rauf ve Sami Beyler 20-23 Ekim 1919 günlerinde Amasya'da Ali Rıza Paşa kabinesinden Bahriye Nazırı Salih Paşa ve Padişah yaverlerinden Albay Naci Bey'le görüştükten sonra çeşitli konularda 5 protokol imzalarlar. Bu protokoller arasında en çok dikkati çeken ve günümüz açısından da son derece önemli olan 2 nolu protokol şöyledir:

"Beyanname'nin birinci maddesinde Devlet-i Osmaniye'nin tasavvur ve kabul edilen hududu, Türk ve Kürtlerle meskun olan araziyi ihtiva eylediği ve Kürtler Camia-i Osmaniye'den ayrılması imkansızlığı izah edildikten sonra bu hududun en asgari bir talep olmak üzere temini istihsali lüzumu müştereken kabul edildi. Mahaza Kürtlerin serbesti inkişaflarını temin edecek vech ve surette hukuk-u örfiye ve içtimaice mazhar-ı musaadet olmaları dahi terviç ve acanip tarafından Kürtlerin istiklali maksat-ı zahirisi altında yapılmakta olan tezviratın önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerce malum olması hususu tensip edildi."

Ancak İstanbul hükümeti adına Salih Paşa'nın da Amasya'da imzaladığı protokol günümüze kadar sansürlenerek yayınlanır. Yalan ve inkarın tek doğru olarak topluma benimsetilmesi tüm belgelerin ya yasaklanmasını ya da çarpıtılarak yayınlamasını ge-

tirmiştir. 1961 yılında yayınlanan *Tarih Vesikaları Dergisi*'nde söz konusu metin yanlış çevrilerek okurlar yanıltılır. Protokol metnindeki ***"Türklerin ve Kürtlerin ortak vatanı"*** ve ***"Kürtlerin gelişme serbestisi ve hakları"*** ifadeleri 1967 yılında yayınlanan Belgelerle *Türk Tarih Dergisi*'nde yer almaz, sansürlenir. Bekir Sıtkı Baykal, 1989 yılında Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan çıkardığı ***"Heyet-i Temsiliye Kararları"*** bölümünde protokolün söz edildiği üç sayfanın kopuk olduğunu belirtmek zorunda kalır.

Sadece Amasya Protokolü değil, Sivas ve Erzurum kongrelerindeki Kürtlerle ilgili bölümler de hep sansürlenerek yayınlanır. Okullardaki tarih kitaplarında ise bu konular eksik ve sansürlü olarak işlenir, Cumhuriyet öncesi kongrelerde alınan kararların ve toplumsal gerçeklerin öğrencilere öğretilmesi engellenir. Bu sadece orta dereceli okullardaki tarih kitapları için değil, üniversitelerdeki tarih bölümleri veya diğer bölümlerde okutulması zorunlu olan Türk devrim tarihi derslerinde de söz konusudur. Ne yazık ki, tarih öğretmenleri yakın geçmiş tarihi bütün boyutlarıyla değil, eksik ve çarpık bir şekilde öğrenerek mezun edilmektedirler. Bunda amaçlanan sadece Kürtlerin inkarıyla sınırlı değil elbet, en önemlisi genç kuşakların çağdaş bir tarih bilincinden yoksun bir şekilde eğitilmesidir.

Osmanlı ülkesinin Türk ve Kürtlerin ortak yurdu olduğunu belgeleyen bu protokol, daha sonra cumhuriyetin ilanına kadar, her seferinde Türk-Kürt kardeşliği, Türk ve Kürtlerin ortak vatanı olarak yinelenir Mustafa Kemal tarafından.

Mustafa Kemal bu süreç içinde, Kürt illerinde geliştireceği harekette üç önemli noktayı göz ardı etmemeyi kavrar. Bunlar İslam olgusu, Kürt gerçekliği ve yükselen sosyalizmin halk üzerindeki etkisiydi. Her seferinde İslamı ve halkçılığı öne çıkartır. Kürt aşiret liderlerine Türk-Kürt kardeşliğine sadık kalacağının sözlü

teminatını verir. Bir yandan din olgusunu ustaca ve inandırıcı bir şekilde kullanan Mustafa Kemal, buna paralel Ermeni tehdidini de işlemekten geri kalmaz. Özellikle Erzurum Kongresi'nde, kurulacak olan devletin Türk ve Kürtlerin ortak devleti olacağı, eşit haklara sahip olunacağı, Meclis'te eşitçe temsil edileceği, ağa, bey ve şeyhlerin yerel otoritelerine karışılmayacağı işlenir. Ama bunun yanında Koçgiri İsyanında (6 Mart-17 Haziran 1921) katliama varacak ölçüde vahşet uygulanmasına da devam edilir.

Mustafa Kemal Kürtlerin desteğini alarak otorite sağlamaya çalışırken, diğer yandan işgalci emperyalistlerle ilişkilerini de sürdürür. Sosyalizme geçit vermeyeceği, kurulacak olan devletin emperyalizmin açık pazarı haline getirileceği ve Sovyetler Birliğine karşı bir saldırı üssü olma garantisinin verilmesiyle ilişkileri sıcak tutmaya çalışır. Emperyalistlerle uzlaşma yollarının ilki Sovyetler Birliğine ve sosyalizme düşmanlık olduğunu çok çabuk kavrayan Kemalistler bu konuda teminat vermeye çalışırlar. Bu ilişkiler kısa sürede somut sonuçlarını verir. İngilizler Yunanlılara verdikleri desteği çekerler. Fransa ise Londra Konferansı'ndan iki ay sonra imzaladığı Ankara Antlaşmasıyla savaştan çekilir. Bu antlaşmayla Fransızlara madenleri işletme, demiryolları ve limanları kullanmada özel imtiyazlar verilir. 20 Ekim 1921 tarihli bu antlaşmanın 8. Maddesi ile Bölge Fransa ile paylaşılmış olur. Dış dengelerin uygunsuzluğu böylesi bir antlaşmanın resmiyet kazanmasına izin vermediğinden Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey TBMM'nin yetkisine dayanarak antlaşmayı Fransa adına imzalayan Bouillon'a verdiği bir mektupta belirtir.

Ankara Antlaşması'nı Misak-ı Milli'den verilen bir taviz olduğunu belirten Sabahattin Selek şöyle yazar:

"Misak-ı Milli'den ilk taviz Moskova Antlaşması ile Batum'un Gürcistan'a bırakılması suretiyle verilmişti. Ankara Antlaşması

Hatay'ı Suriye'ye bırakmakla Misak-ı Milli'den ikinci tavizin verilmesine vesile teşkil etmiştir."(27)

Bu antlaşma etkisini gösterir. Fransa'nın tavrı değişir. Yunanlılara verilen destek kaldırılır. Fransa işgal ettiği toprakları terk ederken Kemalistlere bol miktarda silah ve cephane yardımında bulunur. İtalya'da kendisine sunulan ödünler karşılığında Antalya'dan çekilir ve gereken savaş malzemelerini Türklere bırakır.

Mustafa Kemal'in mücadeleye soyunurken öncelikle, ilk işi Kürt aşiret liderleriyle sıkı bir ilişkiye girmek olmuştu. Osmanlı mülkünü, Hilafet ve Padişahı kurtarmak amacıyla yola çıkan Mustafa Kemal, Kürtlerin işbirliğini sağlamak ve devleti Türklerin ve Kürtlerin ortak devleti yapmak niyetinde olduğunu belirtmek için Kürt beylerine mektuplar yazmıştı. 15 Eylül 1919'da Malatya Mutasarrıf Vekili Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara, kendileriyle işbirliği konusunda gösterdikleri yakınlıktan dolayı Sivas Kongresi'nin takdirini bildiriyor, şunları ekliyordu:

"...sizler gibi din ve namus sahibi büyükler oldukça Türk ve Kürt'ün yekdiğerinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam eyleyeceği ve Makam-ı Hilafet etrafında sarsılmaz bir vücut halinde dahil ve hariç düşmanlarımıza karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir." (28)

Mutki'li Hacı Musa'ya, Bitlis'li Küfrevizade Şeyh Abdülbaki Efendi'ye, Şırnak'lı Abdürrahman, Dersev'li Ömer, Maraş'lı Resul Ağalara, Sadullah Efendi'ye, Şeyh Mahmut'a, Norşin'li Şeyh Ziyaeddin'e, Garzan'dan Cemil Çeto'ya, Gerger'li Hacı Bedil Ağa'ya, Dersim'li Seyit Rıza Efendi'ye mektuplar yazmıştı Mustafa Kemal (29). Bütün bu Kürt ileri gelenleri Mustafa Kemal'in mektuplarına olumlu yanıt vererek, dini ve ulusal istemlerini öne çıkararak gereken desteği sağlamışlardı. Bu desteği alan Mustafa Kemal Erzurum Kongresi çalışmalarını hızlandırarak işe

koyulmuş, Edirne'deki 1.Ordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa'ya 18 Haziran 1919'da çektiği telgrafla da *"Anadolu'daki ulusal örgütler ilçe ve bucaklara dek genişledi. İngiliz koruyuculuğu altında bir bağımsız Kürdistan kurulması ile ilgili propaganda ortadan kaldırıldı ve bu amacı güdenler yola getirildi. Kürtler Türklerle birleşti"* (30) haberini verir.

Mustafa Kemal'in Kürtlere yönelik iyi niyet dolu sözlerine bir başka belge de 3 Temmuz 1920 yılında TBMM'de gizli celsede yaptığı konuşmadır. 1923 yılında, yani inkardan önceki konuşması dikkat çekicidir.

"Mustafa Kemal Paşa (Ankara) - Sureti umumiyede prensip şudur ki, hududu milli olarak çizdiğimiz daire dahilinde yaşayan anasırı muhtelifei islamiye; yekdiğerine karşı ırki, muhiti, ahlaki bütün hukukuna riayetkar öz kardeşlerdir.

Binaenaleyh onların arzuları hilafında bir şey yapmayı biz de arzu etmeyiz. Bizce kati olarak muayyen olan bir şey varsa o da hududu dahilinde Kürt, Türk, Laz, Çerkez. vesair bütün bu islam unsurlar müşterekkül menfaadır. Beraber çalışmaya karar vermişlerdir. Yoksa hiç bir vakit başka bir noktai nazar yoktur; arzuyu vicdani ile uhuvetkarane ve dindarane bir vahdet vardır."(31)

Mustafa Kemal'in Kürtlere yönelik insancıl, demokrat ve son derece saygılı yaklaşımları bu kadarla kalmaz; 1923'e kadar bulduğu her fırsatta Kürtlerin ulusal kimliklerine saygılı olunacağını, kardeşçe ve eşit davranacağını yineler. 1 Mayıs 1920'de TBMM'de yaptığı bir başka konuşmasında da şunları söyler:

"..Burada maksut olan ve Meclis-i alinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep anasır-ı İslamiye'dir, samimi bir mecmuadır (topluluktur)... Binaenaleyh

muhafaza ve müdafaasiyle iştigal ettiğiniz millet bittabi bir unsurdan ibaret değildir. Muhtelif anasır-ı İslamiye'den mürekkeptir. Bu mecmuayı teşkil eden her bir unsur-u İslam, bizim kardeşimiz ve menafii (çıkarları) tamamiyle müşterek olan vatandaşlarımızdır." (32)

Mustafa Kemal'i Kürtler konusunda aklama çabasında olan Kemalist milliyetçi *2000'e Doğru* Dergisi, Kemalistlerin Kürtlere otonomi sözü verdiklerini ve bunun belgesini yayınlar. Mustafa Kemal bu belgede şöyle demektedir:

"Kürt meselesi; bizim yerli Türklerin menfaatine olarak da katiyyen mevzubahis olamaz. Çünkü malumualiniz bizim milli sınırlarımız içinde bulunan Kürt unsurlar öylesine yerleşmişlerdir ki, pek sınırlı yerlerde yoğun durumdadırlar. Fakat yoğunluklarını kaybede ede ve Türk unsurların içine gire gire öyle bir sınır oluşmuştur ki, Kürtlük adına bir sınır çizmek istesek, Türkiye'yi mahvetmek gerekir. Sözgelişi Erzurum'a kadar giden, Erzincan'a, Sivas'a kadar giden; Harput'a kadar giden bir sınır aramak gerekir. Ve hatta Konya çöllerindeki Kürt aşiretlerini de gözden uzak tutmamak gerekir. Dolayısıyla başlı başına bir Kürtlük tasavvur etmektense, bizim anayasa gereğince zaten bir tür yerel özerklikler oluşacaktır. O halde hangi ilin halkı Kürt ise onlar kendi kaderlerini özerk olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken, onları da birlikte ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman; bundan kendilerine ait mesele çıkarmaları daima beklenir. Şimdi TBMM hem Kürtlerin ve hem de Türklerin yetkili vekillerinden oluşur ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve kaderlerini birleştirmişlerdir. Ayrı bir sınır çizmeye kalkmak doğru olmaz." (33)

Oysa bu belgede görüldüğü gibi, Kürtlere özerklik verilmesi bir yana, onların inkarı, yok sayılması gündeme gelecek, bu ye-

ni konsept devletin en önemli iç politikası olacaktır. Örneğin İsmet İnönü 22 Nisan 1925 günü Türk Ocakları'nda yaptığı konuşmada bunu açıkça söylemektedir.

"Biz açıkça milliyetçiyiz. Milliyetçilik bizi birleştiren tek nedendir. Türk çoğunluğun yanında diğer unsurların hiç bir etkisi yoktur. Her ne pahasına olursa olsun, ülkemizde yaşayanları Türkleştirecek, Türklere ve Türkçülüğe karşı çıkanları yok edeceğiz. Vatana hizmet etmek isteyenlerin her şeyden önce Türk ve Türkçü olmalarını istiyoruz." (34)

Bütün bu çelişik demeçler, konuşmalar ve belgeler incelendiğinde bir halkın varlığı kabul ediliyor, ancak bu sorunun çözümü için de hiç bir demokratik yöntem geliştirilmiyor, hayata geçirilmiyordu. Var olduğu sayılan Kürtler şiddet yoluyla asimile edilip tek uluslu bir devlet kurulmak isteniyordu. Sosyal gerçekliklere aykırı olan bu yöntem uygulandıkça, doğal olarak karşı tepki de gelişiyordu. Kürtler kendilerine verilen sözlerin yerine getirilmesi için ısrarlı olmuşlar; sözler yerine getirilmeyince bir çok kez ayaklanmışlar, ama her seferinde başarısızlığa uğramışlar.

Türk-Yunan Savaşı bittikten sonra, bir hükümet darbesiyle iktidarı ele geçiren Mustafa Kemal bir süre sonra yeni bir şekillenmeye gider devlet düzeyinde. Saltanat ve Hilafet kaldırılır, cumhuriyet kurulur. Ancak bütün bunlar şekil düzeyinden öteye gidemez. Devletin başında bulunan Mustafa Kemal'in her isteği bir padişah gibi kabul görmekte, hükümet ve meclis cumhurbaşkanının düşüncelerini ve istemlerini anında yasallaştırmaktadır. Bir yerde söylenen bir sözü derhal hükümet üyelerince dillendirilir, tartışılmasına bile izin verilmeden Meclis'ten geçirilir. Çünkü Ebedi Şef her şeyi bilir, her şeyin en iyisini düşünürdü. Üstelik bunların hepsi de halkın istemleri ve yararına olan şeylerdi sözde. Devlet katında egemen olan anlayış buydu; yapılan her şey halk içindi.

Karizmatik lider anlayışının altında yatan en önemli şey, liderin milli iradenin bulucusu olması, onunla özdeşleşmesidir. Mustafa Kemal'e atfedilen özelliklerin başında parti kurucusu olması, yol gösterici ve baş öğretmen olarak eğiticiliğidir. Devletteki tüm kurum ve kuruluşlar ise Ebedi Şef'in yönetimi altında, iradesini uygulama olanağı sağlayan birer mekanizmadan öte bir şey değildir. Ebedi Şef'e karşı çıkan ya da onun güdümündeki hükümet icraatını beğenmeyen muhalefet veya yazarlar (ki bunların çoğu Mustafa Kemal'in silah ve mücadele arkadaşlarıdır) ya idam sehpasında can veriyor, ya da hapsi boyluyordu. Bir çoğu da siyaset yapmaktan vazgeçirtiliyordu. Kimi de Rauf Orbay gibi yurt dışında yaşamak zorunda bırakılıyordu, üstelik canla başla düşmandan kurtardığı yurdundan kaçarak.

Muhalefetin varlığına tahammül edememe tek şefli, tek partili sistemlerin en temel özelliğidir. Bunun yanı sıra, tek parti ve tek şef mantığı birey ve gruplar üzerinde sürekli denetim sağlamayı da zorunlu kılmaktadır. Muhalefetin acımasızca ezilmesinin altında egemen ideolojinin Şef'e yüklediği mistifikasyonun yattığı biliniyor. Bu anlayış tüm totaliter rejimlerde eksiksiz vardır. Karizmatik lider eleştirilmez, güvensizlik kuşkusunu doğuracak hiç bir şey ima edilmez; övülür ve kesinlikle güvenilirdi. Milletin en yüksek çıkarını sadece kendisi ve partisi görür ve gözetirdi. Karizmatik liderin bir başka önemli görevi de, milleti muhalefetin şerrinden korumak ve muhalefeti etkisizleştirmektir. Muhalefet her zaman milletin kötülüğünü düşünen şer odaklarıdır onun gözünde ve herkes de bunu böyle bilmelidir.

Her şeyi en iyi bilen ve halkı gözeten, muhalefetten koruyan karizmatik lider Mustafa Kemal kuşkusuz milletvekillerini bu anlayışla seçecektir. Daha sonra yapılan bir tüzük değişikliğiyle CHP Genel Başkanı Mustafa Kemal tek seçici olarak TBMM'nin

bütün üyelerini seçer olmuştu. Her ne kadar Parti'nin İkinci Başkanına ve Genel Sekreteri'ne danışıyorduysa da esas seçici kendisiydi. Bu nedenle TBMM'de görev yapan milletvekilleri halkın temsilcisi olmaktan çok uzaktılar; memur gibi tayin ediliyordular. Seçmenler ise belirlenen adaylara oy vermek zorundaydılar. Uygulanan sistemde seçmenlerin iradeleri sözde sandığa yansımaktadır. Ancak, yansıyan sadece karizmatik Ebedi Şef'in iradesidir. Mustafa Kemal'in tüm yaşamı boyunca uyguladığı bu yöntem, yönetimin demokrasi ve insan hakları konusunda anlayışını da belirliyordu. Demokrasiyle, özellikle katılımcı demokrasiyle hiç bir ilintisi bulunmayan bu sistem, ülkede demokrasi geleneğinin oluşmasını engelleyen, demokratik yaşam biçiminin gelişmesinin önünü tıkayan bir süreci de başlatmıştı.

Bu sistemde, TBMM'de hem katil, hem de deli raporu olanları bile görmek mümkündü. Mustafa Kemal'in yakın arkadaşı ve içki sofrasının devamlılarından Sinop Milletvekili Recep Zühtü, metresi Fatma Medine'yi 10.2.1935 gecesi Çengelköy'de kurşunlayarak öldürür. Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı hazırlık soruşturmasını 14.2.1935 tarihinde tamamlayarak Üsküdar Birinci Sorgu Hakimliğine gönderir. Sorgu Hakimliğince açılan ilk soruşturma 28.3.1935 tarihinde tamamlanır ve Recep Zühtü Soyak'ın cinayet suçundan cezalandırılması istenir. Ancak Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Rüştü Çapcı ve Recep Ferdi'nin müşahedeye dayanarak verdikleri rapor Adli Tıpta onaylanarak ***"suçlunun suçu işlediği anda ceza ehliyeti olmayan bir akli durumda bulunduğu"*** nedeniyle yargılamanın yapılmamasına karar verilir. Katil Recep Zühtü Soyak hem yargılanmayarak cezadan kurtulmuş, hem de milletvekilliğine devam etmiştir.

Mustafa Kemal'in milletvekillerini kendisinin seçtiğine dair bir başka örnek Serbest Fırka'nın kuruluşu sırasında görülüyor.

Serbest Fırka Başkanı Fethi Bey'in İzmir gezisi sırasında *"eşhası meçhule, yani bilinmeyen bir takım insanların devleti ve halkı soyarak servet edindiklerini"* söylemesi İsmet İnönü ve Mustafa Kemal'i kızdırır. Fethi Bey'in İzmir konuşmasındaki gerçekleri dile getirmesini Mustafa Kemal değerlendirirken somut gerçeğin itirafını da gözler önüne serer.

"Fethi Bey'in İzmir'e giderken vereceği nutku bana göstermediğine ve orada yaptığı bazı beyanatlara kızıyorum. Ben kendisine itidalle hareket etmesini ve mebus olduktan sonra da bazı arkadaşları fırkasına vereceğimi söylediğim halde, Fethi Bey lüzumsuz bazı beyanatta bulunmuştur. (35)

Mustafa Kemal, Fethi Bey'in yapacağı konuşmayı önceden kendisine göstermediğini, göstermesi gerektiğini belirtiyor. Yönetimin en küçük bir eleştiriye tahammül etmediğini de gösteriyor bu olgu. Üstelik Mustafa Kemal, her şeyden bilgisi olması halinde, Fethi Bey'in Partisine milletvekili vereceğini söylemesi, halkın özgür iradesinin sözde kaldığını göstermesi yönünden de kayda değer bir örnek olmakta.

Demokratik olmayan yöntemlerle oluşturulan Meclis'in halkın iradesini yansıtması elbette düşünülemez. Bu sistem o dönemde gelişmeye başlayan totaliter rejimlerle benzerlikler taşıyordu. Doğu'yu yaşamları boyunca hiç görmeyenler bu illerden milletvekili oluyorlardı. Sözde şair ve yazarların Mustafa Kemal'e dalkavukça yazdıkları şiir ve yazılara karşılık milletvekili yapılmaları ilginç ve o kadar da düşündürücüdür.

Bu şiir ve yazılara bir çok örnek vermek mümkün. İşte bir kaçı:

"Varsın.. Teksin.. yaratansın...
Sana bağlanmayan utansın"
(Aka Gündüz)

"Her şeyde Atatürk
Yerde O.. Gökte O.. Denizde O.. Varda O..
(...)
Her şeyde O'dur.
O her şeydir.
Her şeyde Atatürk
Yerdedir, göktedir, pusudadır
Görünmezi görür! Bilinmezi bilir.. Duyulmazı duyar
Sezilmezi sezer, ezilmezi ezer..."

(Aka Gündüz)

"Ne örümcek, ne yosun
Ne mucize, ne füsun
Kabe Arabın olsun
Çankaya bize yeter"

(Kemalettin Kamu)

"Yoktan var ediyor Tanrı gibi her şeyi"

(Yusuf Ziya Ortaç)

"Atatürk senin için ölüm yoktur
Olmaz sen Türk'ün Tanrısısın,
Tanrı hiç ölür mü?"

(Behçet Kemal Çağlar)

Bir güneş gibi yalnız
Sensin ülkü Tanrımız
Ey Türklüğün bütünü"

(Ömer Bedrettin Uşaklı)

"Tanrılar ölmez, o dilerse görünür bir müddet"

(Neyzen Tevfik)

"Atatürk'ü sevmek bir ibadettir"

(Celal Bayar)

"Muhammed büyük bir mürşit, Aristo alem şumul bir filozof, İskender muhteşem bir asker, Bismark yaman bir siyasi, Lenin dehhas bir inkılapçı, Danton sehhar bir hatip ve fakat Mustafa Kemal bir fevkaadehadır."

(Suat Tahsin

"Mustafa Kemal kim? Milletin ruhu ve varlığı. Millet kim? Mustafa Kemal'in ruhu ve varlığı"

(Yahya Galip Bey)

"Atatürk için mala lüzum yoktur, bütün millet, milletin malı ve hatta bütün dünya onundur, kendisi de bütün dünyanındır"

(Refik İnce)

"Atatürk, Türk'ün içinden çıkan, Türk'ü temsil eden, bütün varlığını Türk'e veren kutsal bir varlıktır"

(Süreyya Örgeevren)

"Türklüktür bu! Düşkün kalsa hilali
Çıkar, koşar bir Mustafa Kemal'i
Düşmanları ezer, toplar Türkleri
Yüksektir, yürüttürür ileri"

(Hüseyin Hüsnü)

"Atatürk, O semavi nurun yeryüzüne aksetmiş, en parlak lem'asıdır ki, O da Türk milleti için bulunmaz bir hazine-i hakikattır. Her ani temas, onda ne hakikatler keşfettirir. O'nun dimağında bir ateş vardır. Volkanlar gibi yanan, tutuşan, feveran eden bir ateş..."

(Yusuf Ziya Özer)

"Bize her hususta güneş olan büyük Türk'ün zeka ışıkları karşısında saygıyla eğilirim"

(Afet İnan)

"Atatürk, Atatürk antlıyız sana
Güneşinden içtik hep kana kana"

(Ahmet Cevat Emre)

"Yeryüzünün en asil, en kabiliyetli, en çalışkan ve en fedakar milleti olan, Türk'ün ölüm uçurumu kenarına geldiği korkunç bir günde tarih, kendini yaratan bu millete, yeni ve yüksek bir baş bağışladı. Büyük kurtarıcımız varlığımızı uçurumdan kurtardı."

(Abidin Bey,
Maarif Vekili)

"Türkiye Cumhuriyeti'nin şanlı reisi, Türk irfan aleminin dahi Başbuğ'unu Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini saygı ile selamlarım."

(Dr. Reşit Galip)

"Her zaman ırkıma büyük Baş Atam
Tanrılaş gönlümde, Tanrılaş Atam"

(Nurettin Artam)

"Gazi'nin dehası şarkın karanlık ufuklarında gözler kamaştırıcı bir güneştir. (...) Tarihe bugüne kadar saydığı dahiler arasında, serdarlıkta dehalarını gösteren üç müstesna sima görüyoruz.: Sezar, İskender, Napolyon... Gazi bu dahiler arasında, en yüce ve en milli faziletleri ile yükselenidir. Gazi'nin dehası Şark aleminin cehalet ve taassupla kararan ufkunda gözler kamaştıran bir 'halas güneşi' gibi yükseldi ve Şarkın bütün simasını nurlandırdı. O milletin zafer ve istiklal yolunda serdarlık, irfan ve medeniyet yolunda rehberlik etti. Şarkta, siyasi, dini, ilmi, adli ve içtimai en büyük inkılabı o yaptı."

(Ahmet Tevfik Cumhuriyet Gazetesi, 29 Teşrinievvel 1933)

"Asrımızın mucizesini değil, tarihin mucizesini halkeden aziz Şef (...) Biliyoruz, sen methiyeye ihtiyacı olmayan, ismi baştan başa bir tarih ifade eden ve biz fanilerin üstünde kalan bir layemutsun (ölümsüz). Büyüklükleri hayalin hudut dışına çıkacak kadar sayısız olan Gazi Mustafa Kemal..."

(Cemal Ziya Cumhuriyet Gazetesi, 29 Teşrinievvel1933)

"Mustafa Kemal: Bozkurt

Büyük bir Fransız mecmuası (Le Mois) Büyük Gazi için: O, önünde, en kudretli insanların iğildiği bir fevkalbeşerdir, diyor"

(Cumhuriyet Gazetesi, 15 Kanunuevvel 1933)

"Eski Fransız Başvekili M. Heryo demiştir ki: Gazi hiç şüphe yoktur ki, en büyük devlet adamıdır. Buna hiç kimse itiraz edemez. Gazi'nin yaptığı harikalarla, vücuda getirdiği inkılaplarla Büyük Petro'ya benzetmek isterler. Milletini şereften şerefe sürüklediği için kahramanlık itibari ile de bizim Napolyon Bonapart'a benzetirler. Ben onu bunlardan çok üstün görüyorum."

(Cumhuriyet Gazetesi, 16 Kanunuevvel 1933)

"Türk inkılabı, bütün inkılapları geride bırakmıştır. Bu inkılapta her şey yalnız Mustafa Kemal'in eseridir. (...) Türk inkılabı, bir medeniyetin başka bir medeniyete geçiştir. Bu inkılapta, her şey bizzat ve yalnız Mustafa kemal'in eseridir. Her sahada ve ekseriya en buhranlı vaziyetlerde, daima takip edilecek yolu çizen, tatbik edilecek usülu kararlaştıran ve tatbikatı idare eden. O'dur.

(Abidin Daver, Cumhuriyet Gazetesi, 3 Şubat 1937)

"Her şeyden önce dünyanın Türk soyundan olan en büyük Şef'ini, Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini ve onun yüksek şahsiyetinde, Türk ihtilalini hürmetle selamlarım. Büyük Şef, ihtilalin hukuk tarihini, Türk gençliğine anlatmamı tasvip buyurmuşlar. Bu çok ciddi işi Maarif Vekaleti bana tebliğ ettiği zaman yapıp yapamayacağımı düşünmedim bile... Çünkü Şefim emredince bu dünyada yapılmayacak bir iş olmadığına imanım vardır. Gazi Mustafa Kemal Türk mil-

letinin önünde ilerleyen bir zafer bayrağıdır. Bu bayrak bugün de, yarın da, öbür gün de yükselecek, bütün gökler üstünde yükselecek ve hep yükselecektir. Arkadaşlar ben dünkü yeneni ve yenileni gördüm. Yenen hep bu yükselen, yüceleşen ve sonra yayından fırlayan alevden bir ok gibi karanlıkları yakan büyük Türk Şefi idi.."

(Mahmut E.Bozkurt, Cumhuriyet Gazetesi, 9 Mart 1934)

"Bu memlekette bütün seslerin sustuğu, bütün ışıkların söndüğü, ümit namına bir şeyin kalmadığı en şuuru yerinde olanların cari ve vasıtaların tükendiği vakit ufuklarda büyük bir ışık ve güneş doğdu. Bu güneş, büyük Türk ırkının asil ve yüksek evladı, bu memleketin kurucusu ve kurtarıcısı olan Gazi Mustafa Kemal idi. Gazi Mustafa Kemal adını bir dua gibi ezberlemiş bir isim gibi değil, bu toprakları bugünkü şeref, kudret ve azamet mertebesine çıkaran en büyük adam olduğu için takdir ediyoruz."

(Recep Peker, Cumhuriyet Gazetesi, 16 Mart 1934)

Görüldüğü gibi, o dönemlerde şairlerin bir çoğu, milletvekilleri, bakanlar, yazarlar, gazeteciler Mustafa Kemal'i yüceltmekteydiler. Bu yüceltmelerin özünde tarihsel olayları çarpıtmak, abartmak, sınıfsal çelişkileri gizlemek, egemen kesimlerin çıkarını örtmek vardır. Basit bir Türk-Yunan Savaşı'nı bu denli abartmanın başka bir anlamı olamaz zaten. Kaldı ki, Mustafa Kemal'in yaptıklarını zaten diğer Osmanlı paşaları başlatmışlardı. Tanzimat, Islahat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet bu sürecin aşamalarını içerir. Fikret Başkaya'nın dediği gibi çağdaşlaşma ve batılılaşma adı altında yarı sömürgeleşmenin aşamalarıdır bunlar.

Resmi ideolojiyi egemenleştirenler ve Mustafa Kemal'i ilah haline getirenler Cumhuriyet'le birlikte yarı sömürgeleşmenin de bittiğinden, tam bağımsızlıktan söz ederler. Tüm kazanımların tek bir kişinin iradesiyle elde edildiğini yazarlar. Bu tavır, Türkiye'de resmi ideolojinin bekçiliğini yapan, resmi aydınların her zaman başvurduğu geleneksel özelliklerinden biridir. Batı toplumu aydını ise hiçbir zaman tarihsel olayları bir tek kişinin olağanüstü yeteneklerine, bitmez tükenmez enerjisine bağlamaz; toplumsal olayları büyük adamların iradeleriyle açıklamazlar. Burjuva aydınları bile toplumsal alt üst oluşları ekonomik, sosyal, siyasal bir çok etkenin rol oynadığı ve belirlediği olgularla açıklarlar. Her şeyi, tüm kazanımların bir tek kişi sayesinde elde edildiğini yazmak, toplumların mücadele tarihlerini sınıf savaşımlarından soyutlamaya dayanır. Toplumun kendi iç dinamizmini ve sınıfsal konumunu gizlemeyi amaçlar.

Resmi ideolojiyi savunan sözde aydınların tam bağımsızlıktan anladıkları tek şey ise siyasal bağımsızlıktır. Oysa tam bağımsızlık, siyasal bağımsızlıkla birlikte ekonomik bağımsızlığı da içerir. Ekonomik bağımsızlığı içermeyen siyasal bağımsızlığın son tahlilde bağımlılığa dönüştüğü de bir gerçektir. Nitekim,

Tanzimat'la başlayan bu sürecin cumhuriyet döneminde geldiği aşama, ekonomik bağımlılığın şekillendirdiği bir siyasal yapılanmaya dönüşmüştür.

İlk Meclis'te Demokrasi Mücadelesi

1920 yılında kurulan 1.Meclis, işgalci güçlere karşı *"Padişah ve Halife dahi esirdir. Makamı Hilafet ve Saltanatın tahlisi (kurtarılması) lazımdır"*[1] diyerek ulusal direnişi yönetmiş ve çeşitli yasal düzenlemelerle Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumunu sağlamıştır. Padişah ve saltanatın kurtarılması Sivas Kongresi'nde alman kararların 2.maddesine de geçmiştir.

"Osmanlı camiasının tamamiyeti ve milli istiklalimizin temini ve yüksek Hilafet ve Saltanat makamının korunması için Kuvayı Milliye'yi amil ve milli iradeyi hakim kılmak esası kat'idir."

Ancak ilk Meclis'in kurulmasına gelmeden önce 1.Paylaşım Savaşı sonrası işgal edilen Osmanlı ülkesinin felakete sürüklenmesinde en büyük payı olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin elemanlarının Anadolu'ya geçip halkı işgal güçlerine karşı örgütlemeye giriştikleri görülür. İttihat ve Terakki üyeleri cemiyetin halk içindeki olumsuz imajı yüzünden bu ismi kullanmaksızın bir başka oluşumu esas alırlar. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla yerel direniş hareketini başlatırlar.

İttihat ve Terakki üyelerinin kendilerini gizlemelerine rağmen Batılı devletlerin gözünden kaçmaz bu olgu. İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe 2 Temmuz 1919'da Osmanlı Dışişleri Bakanına gönderdiği notada, *"Sivas ve Konya'daki hareketi İttihat ve Terakki ele-*

1) Yunus Nadi, *Kurtuluş Savaşı Anıları*, s.33 Çağdaş Yayınlar 1978.

manlarının yönettiğini" [2] ileri sürer.

İttihatçılar yerel direniş örgütü oluştururlarken bugüne kadar göz ardı edilmiş olan, illegal Karakol Cemiyeti'nin rolü yadsınamaz. Anadolu'ya adam ve silah kaçırtan bu gizli örgüt, Enver Paşa'nın 1914'te kurduğu Teşkilat'ı Mahsusa'nın 1916 yılında 30 bin kişiye ulaşan ajan, eleman ve kaynaklarından yararlanmıştır. Örgütteki ajanların çoğu kendi alanlarında uzman kişilerden oluşuyordu. Doktor, mühendis, gazeteci, politikacı ve çok sayıda subaydan oluşan Karakol Cemiyeti, İttihatçı lider kadrosunun kurduğu en gözü pek örgütlerden biriydi. Daha sonra Mustafa Kemal tarafından etkin bir güç olmasına fırsat verilmeyerek, lideri Kara Vasıf tehdit edilerek cemiyet dağıtılır. Ancak ne gariptir ki, Mustafa Kemal'in hareketin başına geçmesini de sağlayan bu Karakol Cemiyeti olmuştur.

Sivas Kongresi'ne kadar ulusal direniş örgütlerini bünyesinde toplayan İttihat ve Terakki bu aşamadan sonra yeniden isim değiştirerek Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını alır.

23 Nisan 1920'de cuma namazı kılınıp, hutbe okunduktan sonra ilk meclis açılır açılmaz A-RMHC'nin tüm yetkileri Meclis Genel Kuruluna geçer, tüm mebuslar bu

2) Document on British Foreign Policy 14, s.688 Nota No: 2002 Aktaran: Dr. Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, cilt:1 s.68 Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yayınları 2.Basım 1987.
Erik Jan Zürcher de ulusal direnişte İttihatçıların öncülüğünü belirtir kitaplarında: *"..ulusal mücadeleyi, muhtemelen, önceden hazırlanmış bir plana göre örgütlemeye öncülük edenlerin aslında İttihatçılar olduğunu.."* (Erik Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık*, s.130 Bağlam yayınları 2.Baskı 1987)
Sabahattin Selek'te aynı kanıy paylaşır: *"Müdafaa-i Hukukçular büyük çoğunlukla İttihatçı idiler. Cemiyetlerinin siyasetle ilgili olmadığını açıklarken, şüphesiz biraz da kurucuların kimliklerini gizlemeyi düşünüyorlardı. Bir nokta daha var: Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri galip devletlerin karşısında halk müdafaasına hazırlanıyorlardı."* (Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, cilt:1 s.98 Kastaş yayınları 8.Baskı 1987)

örgütün üyesi sayılırlar. Ancak zamanla TBMM'de çeşitli görüş ayrılıkları, kırgınlıklar başlayınca değişik ad ve unvanlarla mebuslar kendi aralarında gruplaşırlar.

Mustafa Kemal liderliğinde Meclis'te etkin olan kesim 1921 Mayısında örgütlenip bir iktidar partisi gibi davranınca, kendilerine yakın bulmadıkları kimi mebusları bilinçli bir şekilde dışlarlar. Kendilerini dışlanmış hisseden bu kesim bir süre örgütsüz kalır, sonra da 1922 Temmuz'unda İkinci Müdafaa-i Hukuk Grubu adıyla örgütlenir. İkinci Grup'un bir yılı aşkın bir süre örgütsüz kalmasının tek nedeni, kendilerine yönelik olumsuz koşulların varlığına karşın ulusal birliğe ve beraberliğe verdikleri önemden gelmektedir. Öyle ki, bir başka isim altında örgütlenmeyi düşünmezler; sadece 2. sözcüğünü almakla yetinmişlerdir. Buna karşın Mustafa Kemal ve yandaşlarının tavrı muhalefete karşı olumsuz olmuştur hep. Sivas Kongresi'nde particiliğin reddedilmesine karşın, Mustafa Kemal ve yandaşları bu ilkeyi göz ardı ederek bir iktidar partisi gibi davranırlar. Meclis'teki diğer grubun varlığını önemsemez bir görünüm sergileyerek, bölünmeye neden olurcasına uzlaşmaz tavırlarını sürdürürler.

Bu iki grup arasındaki görüş ayrılıkları ve çekişmeleri bu güne kadar resmi tarih yazıcılar tarafından hiç bir şekilde doğru olarak yazılmamıştır. Resmi tarih dışında bilimsel araştırmaların yapılmasına da izin verilmemiş; resmi tarih okullarda gerçek tarih diye okutulmaya devam edilmiştir. Genel hatlarıyla Kemalistler kendilerini *"çağdaş, laik, demokrat, devrimci, halkçı, anti emperyalist, anti kapitalist"* olarak nitelendirmişler; ülkede ilerici bir ideoloji ve modern bir devlet anlayışını yerleştirmek için Osmanlı kurum

ve kuruluşlarını, şeriat yönetimini ve kültür anlayışını ortadan kaldırmak için bunlarla mücadele eden bir grup olarak göstermişlerdir. Kendileri dışında kalan 2.Grub'u ise *"Mustafa Kemal'in otoritesine karşı çıkan, Osmanlı kurumlarını ve zihniyetini korumayı amaçlayan, şeriat yanlısı, dinci, muhafazakar, gerici"* olarak nitelendirmişlerdir.

Ancak her iki grubun üyeleri incelendiğinde en zayıf ideolojik birlik 1.Grup'ta görülür. Daha çok Mustafa Kemal'e koşulsuz bağlı olabilecek kişilerden oluşmuştur. Bunun yanı sıra 2.Grup'ta kişiyi fetişleştirme olmadığından, belli bir amaç doğrultusunda hareket eden kişilerden oluştuğu saptanabilir. Ancak 1.Grup'ta yer almayan kırgın ve küskünlerle, dinci ve hilafet yanlısı kişilerin de 2.Grup içinde yer almamalarına rağmen bu grup içinde gösterilmeleri 2.Grup'un gerçek niteliğini çarpıtmaya yöneliktir. Resmi tarih yazıcıları dinci mebusları 2.Grup içinde göstermeye çaba harcamaktan çekinmemişlerdir.

Resmi tarih anlayışını öne süren yazarlar, I. Meclis söz konusu olduğunda bir çok gerçeği çarpıtarak tarihi gerçekleri ters yüz ederler. Kendi iddialarını güçlendirmek için çarpıtmaları kitaplarında işlemekten de geri kalmazlar. Ahmet Demirel 1. ve 2. Grupları ayrıntılarıyla incelediği "*Birinci Meclis'te Muhalefet*" adlı çalışmasında bir kaç araştırmacıyı örnek olarak gösterse de, kendini Kemalist olarak nitelendiren tüm yazarların aynı üslubu sürdürdükleri görülür.

Cuntacı Kemalistlerden Doğan Avcıoğlu "Türkiye'nin Düzeni" adlı kitabında Rauf Bey'i 2.Grup'un lideri olarak gösterir.

"Meclis'te muhalif 2.Grup'un da aslında lideri olan Ra-

uf Bey, Müdafaa-i Hukuk Grup'u içinde de hayli desteğe sahiptir ve bu sayede Başvekil koltuğunda oturmaktadır."[3]

Oysa Rauf Bey 1.Grup'un desteği ile 12 Temmuz 1922'de kullanılan 204 oyun 197'sini alarak Heyeti Vekile Reisi seçilmişti. Kaldı ki, Rauf Bey 2.Grup'un üyesi bile değildi. Mustafa Kemal *Söylev*'de Doğan Avcıoğlu'nun bu iddiasını yalanlar nitelikte açıklamalar yapmış olmasına karşın..

"Rauf Bey açıktan açığa 2.Grup'a geçmeyerek bizim içimizde kalmak durumunu yeğliyor. Bu durum üç yıl sürdü."[4]

Rauf Bey anılarında bizzat Mustafa Kemal'in isteğiyle Vekiller Heyeti Başkanlığını kabul ettiğini yazar.

"..Muvafık ve muhalif mebuslar, Meclis'te etrafıma toplanarak, ısrarla rica ettikleri halde, kabulde mazur olduğumu beyan ile arkadaşlar arasında başka birinin bulunup seçilmesini tavsiye ediyordum. Bir iki gün böyle devam etti. Bu suretle hükümet kurulamadı. Üçüncü günün akşamı, Mustafa Kemal Paşa beni Meclis'teki odasına davet etti: 'Rauf kardeşim, dedi,niçin istinkaf ediyorsun ki, Meclis senin üstünde duruyor. Başka birini seçmek istemiyor. Anarşi olacak. Kabul etmeyişinizin sebebi ne?

-Söyleyeyim Paşam dedim. Ben bu vazifeyi kabul edersem, sen yine benim işime karışacaksın. Ben de buna tahammül edemeyeceğim ve çekilmek zorunda kalacağım. Halbuki, benim imanım, bu orduların başında bu milleti senin kurtaracağın merkezindedir. Bu yüzden, seninle ih-

3) Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni*, s.153 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1969
4) Atatürk, *Söylev*, cilt:2 s.486 Türk Dil Kurumu Yayını 8.Basım 1981

tilafa düşmeyi kat'iyen kabul edemem.

Mustafa Kemal Paşa, son derece samimi bir tavırla:

-Kardeşim ben namussuz muyum? deyince, hayret ettim.

-Ben böyle bir şey söylemedim.

-O halde, sana namusumla söz veriyorum. Heyeti Vekile Reisliğini kabul et, hükümeti kur, senin hiç bir işine karışmayacağım." [5]

Bir başka resmi tezin sürdürücüsü Merdan Yanardağ *Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi* adlı eserinde; *"Rauf Bey ve 2.Grup üyeleri cumhuriyetin ilanına da karşı çıkmışlardı ve bu konuda İstanbul basınına demeçler vererek açık tavır almışlardı"*[6] diye yazar.

Aynı savı Doğan Avcıoğlu biraz daha iddialı bir şekilde ileri sürer.

"..Rauf Bey bu ne acele diye, gazeteleri cumhuriyet konusunda tereddütler uyandırıcı demeçler verecektir. İstanbul basını genellikle, cumhuriyetin aleyhinde bir tutum alacaktır. Rauf Bey ve grubu Cumhurbaşkanına karşı Halife etrafında toplanmayı deneyecektir"[7]

Görüldüğü gibi 2.Grup'a yöneltilen eleştiriler resmi tarihin yalanlarından öteye gidememektedir. Özellikle Doğan Avcıoğlu yazdıklarıyla beraber yine aynı sayfada kendini yalanlayan çelişkileri de sergiler. Öncelikle Cumhuriyet ilan edildiğinde 2.Grup diye adlandırılan muhalif kanat çoktan tasfiye edilmiş, Meclis'e sadece Mustafa Kemal

5) Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım*, cilt:2 s.76-77 Emre Yayınları 1993.
6) Aktaran: Ahmet Demirel, *1. Meclis'te Muhalefet*, s.21 İletişim Yayınları 1.Basım 1994.
7) Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni*, s.153 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1969.

yanlıları seçilmişti. Üstelik Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle muhalefeti ve basını vatan haini diye yargılama yolunu açan bir yasayı Meclis'ten geçirterek. Düşünce özgürlüğünü ortadan kaldıran ve bir tek muhalifin yaşamasına olanak vermeyen bu yasa, 11 Nisan 1923'te Mardin Mebusu Necip (Güven) Bey'in Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun 1.maddesini değiştirmek için verdiği bir önerge ile gerçekleşmişti. Meclis'te 2.Grup'un direnişine rağmen bu yasa değişikliği az çok değiştirilerek kabul edilmişti. 2.Grup'tan İzmit mebusu Sırrı (Bellioğlu) Bey Meclis'te bu yasanın düşüncelere pranga vurduğunu, özgürlükleri kısıtladığını belirterek reddedilmesini ister. Faşizmle ilgili benzerliklere dikkat çekerek şöyle der:

"Acaba bu kanun, bizim için ne gibi mülahazat-ı içtimaiye tevlid edecektir? Evet, şimdi en yeni mülahazatta hürriyet aleyhtarlığı da vardır. Mesela faşistler hürriyetin aleyhindedirler. Diyorlar ki: Hürriyet, eski zamanda olduğu gibi, uğrunda binlerce adamın feda-yı can edeceği bir gelin değildir. Beşeriyet hürriyetten bıkmıştır. Eğer biz de faşist olacaksak, faşist teşkilatını memlekette tesis edeceksek, bu pek doğrudur. Yoksa aleyhimizde netice verecektir."

Sırrı Bey'e yanıt *Cumhuriyet Gazetesi* sahibi, sahte Komünist Parti kurucu üyesi Yunus Nadi'den gelir. *"Bolşevik mi olalım"*[8]

Doğan Avcıoğlu'nun gözlerden kaçırtmaya çalıştığı bir başka konu da Cumhuriyet'i ilan eden Meclis'in İkinci Başkanı'nm Rauf Bey oluşuydu. Gerek Merdan Yanardağ, gerek Doğan Avcıoğlu *Cumhuriyet* aleyhine Rauf Bey'in

8) Ahmet Demirel, *1. Meclis'te Muhalefet*, s.529 İletişim Yayınları1.Basım 1994

İstanbul basınına demeçler verdiğini yazmaktalar ama, ne yazık ki, hangi gazeteye demeç verildiğini açıklayamamaktadırlar. Rauf Bey'in *Cumhuriyet* aleyhine bir demeci olmadığı halde resmi tarih yazarları açıkça yalanın bekçiliğini yapmaktalar. Rauf Bey sadece *Vatan Gazetesi*'nde kendisiyle yapılan bir söyleşide, gerçek anlamda cumhuriyetin ifade ettiği demokratik bir düzenin nasıl olması gerektiğini söylemiştir. Rauf Bey anılarında cumhuriyetten ne anladığını gazetecilere şöyle anlattığını açıklar:

"..kayıtsız şartsız milli hakimiyeti sağlamayan her hangi bir idareyi, cumhuriyet olarak kabul etmemekliğim idi. Gerçekten cumhuriyetçi olan aklı başında hiç kimse, bunu kabul edemezdi. Verdiğim cevapta, bu noktayı aydınlatarak cumhuriyeti, ancak milli hakimiyeti tam manasıyla sağlaması şartıyla kabul ettiğimi ve zaten cumhuriyetin de başka manası olmadığını, yoksa Güney Amerika memleketlerinin bazılarında olduğu gibi, milli hakimiyeti hiçe sayarak cumhuriyet adı ile hüküm sürülmesinin cumhuriyet sayılamayacağını anlattım."[9]

Bir başka Kemalist yazar Zeki Sarıhan da, cumhuriyet tarihinin her döneminde sol düşmanlığını ideolojisinin temel dayanağı haline getiren resmi ideolojiyi savunmakla sosyalist olunacağı gafletine düşen, ancak Kemalizm'in gerçek niteliğini gizlemekten öte işlevi olmayan Kemalist-milliyetçi *Aydınlık Dergisi*'nde bilinen savları yineleyerek 2.Grup'u muhafazakar, saltanat ve halife yanlısı, cumhu-

9) Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım*, cilt:2 s.139 Emre Yayınları 1993.
Erik Jan Zürcher de söz konusu röportajla ilgili şunları yazar: *"okurlara Orta Amerika'daki cumhuriyetleri hatırlatıyordu. Bunlar sözde cumhuriyetti ama, gerçekte iktidar tuhunu generaller tarafından idare olunuyordu."* (Erik Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık*, s.245, Bağlam yayınları 2.Baskı 1987)

riyet karşıtı olarak göstermektedir; üstelik egemenlik halkındır ilkesine karşı çıktıklarını belirterek:

"..hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir ibaresi muhafazakar çevrelerin tepkisini çekti. Meclis İkinci Başkanı ve Adliye Bakanı Celalettin Arif Bey bu görevinden istifa etti. Meclis'in sürekli olduğunu ve milletin yönetimi kendi ellerine aldığını vurgulayan bu anayasaya karşı muhafazakarlar, Meclis'in geçici olduğunu, amacının sınırlı bulunduğunu ve savaş sona erince eski statüye dönülmesini savunuyorlardı. Eski statü, padişahlı bir meclis idaresiydi. Taşra sermayedar ve toprak sahipleri, sınıf güdüleriyle cumhuriyetin kokusunu aldılar ve buna karşı direnmeye başladılar. Diğer bir korkuları da laiklikti."[10]

Zeki Sarıhan, ilk Meclis'teki diğer tutucu kesimleri 2.Grup'un içine koyarak olayın gerçek boyutlarını gizlemekle beraber, Mustafa Kemal'in Padişah ve Halife'yi kurtarmak amacıyla harekete geçtiğini unutmuş görünüyor. Hele hele o dönemde laiklikle ilgili en küçük bir ipucu olmadığı halde 2.Grup neden laiklikten korksun? Laiklik Cumhuriyet'in kurulmasından çok sonra anayasaya girecekti. Şöyle devam ediyor Zeki Sarıhan:

"Padişahlığa ve Halifeliğe zarar vereceğini hissettikleri için Kemalist Hükümetin yetkilerini daraltmaya uğraştılar. Padişah ve Halife demeye cesaret edemedikleri zamanlarda sloganları 'Meclis'in üstünlüğü' idi."[11]

Her fırsatta Meclis'in üstünlüğünü önemseyen ve sürekli bunun mücadelesini veren 2. Grup'un savlarını, Padişah ve Halife'yi savunmanın bir kılıfı olarak göstermek için zor-

10) Zeki Sarıhan, ***Aydınlık Dergisi***, 4 Mart 1995 sayı:402.
11) Zeki Sarıhan, ***Aydınlık Dergisi***, 4 Mart 1995 sayı:402.

lama gerekçeler öne süren Zeki Sarıhan'ın çelişik sözleri gerçeklerle örtüşmede zorlanıyor. İşte bir örnek daha:

"Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey, Avrupa'ya giderken Padişah Vahdettin'le görüşüp ondan Meclis'in tanınmasını istedi. Bu da 2.Grup'u rahatsız etti."[12]

Padişahı ve Halifeyi savunduğu ileri sürülen 2.Grup neden 1.Grup'un Padişahla görüşmesinden rahatsız olsun ki? Hilafeti, Padişahı ve tüm Osmanlı kurumlarını savundukları iddia edilen 2.Grup'un bu görüşmeden memnun olması gerekmez mi? Bu çelişik iddiayı Zeki Sarıhan diğer resmi tarihçiler gibi açıklama gereğini hissetmez.

İkinci Grup'a en ağır saldırıları yapan bir başka yazar Falih Rıfkı Atay'dı. Saldırgan ve saygısız tavrı her dönem kendini gösterirdi. Özellikle Mustafa Kemal çeşitli konularda muhalefetin direncini kırmak için düşüncelerini Falih Rıfkı Atay kanalıyla dile getirirdi. Muhalefet için "Alçaklar" başlıklı yazısı, bu yazarın sadece milletvekillerine değil, gazetecilere karşı egemen ideolojinin bakışını sergiler.

"...hiç şüphe etmeyiniz ki, bütün bu muhalif gazeteciler hepsi bir kelime ile alçaktırlar."[13]

Görüldüğü gibi, sadece örnek olsun diye aldığımız resmi aydınların düşüncelerinde egemen olan yalan ve çarpıtmalar, ismini yazmadığımız diğer resmi aydınların ortak yönüdür; olay ve olguları kendi ideolojik yapılarına uydurmaktır.

İkinci Grup'u hilafetçi, saltanatçı ve hatta bozguncu saymalarına karşın, Mustafa Kemal Nutuk'ta kraldan fazla kralcı olan bu yazarların tersine 2.Grup'u şiddetle eleş-

12) Zeki Sarıhan, *Aydınlık Dergisi*, 4 Mart 1995 sayı:402
13) *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Haziran 1931

tirir ama, hiç bir zaman dinci ve saltanatçı olarak suçlamaz. Bu bile kimi zaman Kemalistlerin bir çok konuda Mustafa Kemal'den daha Kemalist olduklarını gösterir. Mustafa Kemal 2.Grup'un kendisinin Meclis Reisi olarak adayları belirlemesine ve Başkomutanlık Kanunu ile kendisine verilen yetkilere karşı çıkıldığından yakınır. Öyle ki, Afyon mebusu İsmail Şükrü Efendi'nin "*Halife Meclis'in, Meclis Halife'nindir*" tezini ileri sürdüğü "*Hilafet-i İslamiye ve Büyük Millet Meclisi*" adlı kitapçığını eleştirirken bile bu hocalar grubuyla 2. Grup arasında bağ kurmaz. Ama buna rağmen Kemalist yazarların 2.Grup'u dinci ve hilafetçi suçlamaları devam eder.

Bunlara karşın Sabahattin Selek, Kemalist olduğu halde insaflı davranarak 2.Grup'a karşı tavrını biraz yumuşatarak şöyle yazar:

"İkinci Grup'un, tüm olarak koyu saltanatçı ve hilafetçi bir anlayışta bulunduğunu kabul etmek pek mümkün değildi."[14]

İkinci Grup'un iktidar kesimine bir türlü kabul ettiremediği, daha doğrusu 1.Grup'un ciddiye almadığı, önemsemediği, kabul etmekte zorlandığı tek konu Meclis'in her türlü iradeden yüce olma anlayışıdır. 2.Grup'un Meclis iradesinin yüce olduğunu sürekli yinelemesi ve Meclis iradesine saygılı olunmasını istemesi anlaşmazlığın ana noktasıdır. 2.Grup'un sürekli savunduğu bu ana ilkeyi bu grubun önemli liderlerinden Hüseyin Avni Bey Meclis kürsüsünden şöyle açıklar:

"Hangi mecburiyettir ki, Büyük Millet Meclisi'nin ya-

14) Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, cilt:2s.628 Kastaş yayınları 8.Baskı 1987.
15) Ahmet Demirel, *1. Meclis'te Muhalefet*, s.283 İletişim Yayınları 1.Basım 1994.

sama ve yürütme yetkisinin önemli bir kısmını böyle gelişi güzel, bir kısmını alıp ta kim olursa başkasına versin. Ben akıl, bilgi, ciddiyet bakımından Büyük Millet Meclisi'nden üstünde bir kudret göremem."[15]

Mustafa Kemal'de 2.Grup ile aralarındaki çelişkinin nedenini şöyle açıklar:

"Karşıcıl olma düşüncesinin öz kaynağı, Müdafaa-i Hukuk Grup'u Tüzüğünün temel maddesindeki ikinci nokta idi. Yani hükümet kuruluşunu anayasaya göre yapılması işi.."[16]

1.Meclis'teki bu çekişme dönemin sonuna kadar aralıksız sürer. Günümüzde de laik/şeriatçı görünümüyle yansımasını sürdürür. Bu yanlış ve maksatlı değerlendirmelerin kökeninde yine Mustafa Kemal'in 1.Meclis'i açarken ve daha sonra uzun bir süre amacının Saltanat ve Hilafet makamını kurtarmak olduğu propagandasını yapması, bu amaca uygun olarak Hıyanet-i Vataniye, Nisab-ı Müzakere ve Teşkilat-ı Esasiye kanunlarında buna yer vermesi vardır. Tutucu kesimlerin desteğini kazanmak ve tepkilerini gidermek için sık sık dile getirilen bu vaatler zamanla unutturulmaya ve 2.Grup'a mal edilmeye çalışılmıştır.

2.Grup daha sonra kendilerini bu suçlamalara karşı savunma olanağı bulamadıklarından Kemalistlerin suçlamalarında haklı oldukları sanılmış, toplumun ilerici kesimleri de bunu öylece kabul etmiştir. Tek Parti Döne-

16) Atatürk, *Söylev* cilt:2 s.464 Türk Dil Kurumu Yayını 8.Baskı 1981
Ahmet Demirel Mustafa Kemal'in şöyle dediğini yazar: *"..bu grup ile öteki grup arasında, hakikatte aramızda bir prensip ihtilafı yoktur. Bu ihtilaf, fikir ve içtihat ihtilafı mıdır diye mukayese ettiğimiz taktirde görürüz ki, sırf menfaat ve hissi şeylerden doğma bir şeydir."* (Ahmet Demirel, *Birinci Meclis'te Muhalefet*, s.18 İletişim Yayınları 1.Basım 1994)

mi'ndeki ağır baskı ve terör uygulamaları karşısında bu grubun liderleri suskun kalmış, kimi de politika yapmaları yasaklandığından gerçeklerle ilgisi olmayan suçlamalara yanıt verme olanağı bulamamıştır. Ama en önemlisi, resmi tarih anlayışına göre 1930'larda yeniden yapılanan üniversitelerin bu konuda gereken araştırmalara yönelmemesi; araştırma yapmak isteyenleri de yasaklarla, başta bölücülük, gericilik suçlamalarıyla engellemeye çalışılmasıdır. Atatürk veya devlet düşmanlığı suçlamalarıyla karşı karşıya gelmek istemeyenler sindirilmişlerdir. Bir başka etken de dönemle ilgili belgelerin imha edilmesi ya da özel izne tabi tutulmasıdır.

2.Grup üyeleri farklı düşüncede olan kişilerden oluşmuştur. Çeşitli duygusal kırgınlıklarla bu gruba girenlerin dışında en temel özellik, Mustafa Kemal'in giderek artan otoritesine ve çok geniş olan yetkisine bakıp diktatör olma endişesi taşımaları, demokratik ve liberal bir meclis oluşturma isteğidir.

2.Grup'un liderlerinden Hüseyin Avni Ulaş, anayasa tartışmaları sırasında Meclis ile Hükümet arasındaki yetki konusunda açıkça Meclis'in üstünlüğünü savunurken, Mustafa Kemal hükümetin, yani yürütmenin hareket alanını genişletmek gerekliliğini savunur. Hüseyin Avni Ulaş ise; *"Meclis'in yetkilerini saymak yerine Meclis'i her şeye hakim kılmak, buna karşılık Heyet-i Vekile'nin görevlerini saymak gerekir."*[17] diyerek parlamenter demokrasinin savunuculuğunu yapar. Mustafa Kemal ile aralarında sert tartışmalar geçer; ancak sorun 1.Meclis süresince bir çö-

17) Ahmet Demirel, *1. Meclis'te Muhalefet*, s.205 İletişim Yayınları 1. Basım 1994.

züme kavuşmaz; her iki grup arasında sürekli çekişme konusu olmaya devam eder. Muhalefetin tüm engelleme çabasına karşın, Mustafa Kemal Meclis Başkanı olarak, Heyet-i Vekile'nin de doğal başkanı olduğunu belirten maddeyi Meclis'ten geçirtir. Bu 9. Maddenin 2.Grup'un tüm muhalefetine rağmen geçmesi, 1.Grup'un güçlenmesine yol açtığı gibi muhalefetin giderek yok olmasına da neden olmuştur. Tek adamlığın yolunu açan 9. madde, lider ya da şef sultasının yerleşmesine ve giderek Tek Parti Diktatörlüğünün alt yapısını hazırlamıştır. Artık bundan sonrası tek şef, tek parti ve kutsal devlet anlayışıdır.

1. Grup ile muhalefet arasında bir başka önemli tartışma konusu Meclis'in yetkilerinin tek bir adamda toplanmasından çıkmıştır. Milli irade denilen, parlamentoya yansıyan halkın istemlerinin tek bir kişide toplanıp Meclis adına karar vermesine, 2.Grup üyeleri şiddetle karşı çıkmışlardır.

"Bugün bütün devletlerdeki idare şekli iki türlüdür. Birinde yasama ve yürütme güçleri birleştirilerek kullanılır, ötekinde güçler ayrılarak kullanılır. Güçleri birleştirmenin sonu diktatörlüktür."[18] diye Meclis'te konuşan Mersin mebusu Selahattin Köseoğlu tüm yetkileri şahsında toplayan Mustafa Kemal'in anlayışını eleştirip, kuvvetler ayrılığının gerekliliğini savunurken, daha sonra Hitler hayranlığıyla ırkçılık yapan Mahmut Esat Bozkurt kuvvetlerin birleştirilmesini savunur.[19] Kemalistlerin ısrarlı tavırlarına karşın, bunun milli iradenin değil, kişi iradesi olduğunu her fırsatta söylemekten kaçınmazlar. Milli ira-

18) Ahmet Demirel, *1. Meclis'te Muhalefet*, s.237 İletişim Yayınları 1.Basım 1994.

19) Ahmet Demirel, *1. Meclis'te Muhalefet*, s.239 İletişim Yayınları 1.Basım 1994.

deyi tek bir kişinin istemlerine indirgeyen Mustafa Kemal yandaşlarının demagojik tartışmalarla konuyu geçiştirmeye çalışmalarına karşın, geri adım atmak zorunda kaldıkları da görülür.

Sınıfsal konum olarak da her iki grup çeşitli farklılıklar gösterir. 1.Grup asker ve sivil bürokratlardan oluşmasına karşılık, 2. Grup genellikle halkçı ve köylülüğün savunucusu olarak görülür. Daha sonra 1.Grup'taki asker ve sivil bürokrasiye dahil olan esnaf, toprak sahibi ve küçük burjuva radikalizmin elindeki iktidar gücünü ve yetkiyi paylaşmak istememesi, buna karşılık 2.Grup çeşitli halk sınıflarının özlemlerini iktidara benimsetmek istemesi çekişmenin özünü oluşturur. Tüm bu sınıfsal çıkar farklılığına rağmen egemen kesimler ile geniş halk yığınlarının çıkarını birleştiren bu Meclis önemli bir ittifakı gerçekleştirmiştir. Bu ittifakın bir başka yönü de Kürt istemlerini hep birlikte dışlamış olmasıdır. Bu konuda her iki grup birlikte hareket etmekte bir sakınca görmemiştir. Mustafa Kemal'e muhalefeti ile tanınan ve sürekli Meclis'in üstünlüğünü savunan Erzurum mebusu ve Kürt kökenli Hüseyin Avni Ulaş, Kürtler söz konusu olduğunda, ilkel bir şovenizmle 1.Grup'tan farklı düşünmediğini hep belirtmiştir. Kürtlerin ulusal ve demokratik taleplerine karşı tavırları net olan 2.Grup'un, Mustafa Kemal ile aynı paralellikte olduğunu Hüseyin Avni Ulaş'ın Meclis'teki konuşmalarından da anlaşılır.

"..İngilizlerden Mısır'ı aldınız, Kıbrıs'ı aldınız mı efendiler? Gayesi orada bir Kürt Hükümeti teşkil edip, senin

20) TBMM Gizli Celse Zabıtları, cilt:4 s.93 Türkiye İş Bankası Kültür Yayını 1985.

memleketini parçalayıp neticede bir Ermenistan teşkil etmek değil midir? -Kürdistan size söylüyorum- Kürdistan hükümeti yapamaz. Kürdün lisanı yoktur. Yazısı yoktur. Kürdün harfi yoktur. Yarın oralara Ermeniler hakim olacaktır. Ermeni harsı hakim olacaktır."[20]

İlk Meclis'te ittifakın zaafa uğramasına neden olan etken ise, Mustafa Kemal'in olağanüstü yetkilerle donanıp, rejimi otoriter ve totaliter bir yapıya dönüştürmek istemesiydi.

İttifakın çözülmesine neden olan bir başka etken de İstiklal Mahkemelerinin kuruluş amacından saptırılıp farklı işlevlerle donatılmak istenilmesiydi. İlk başlarda asker kaçaklarını yargılamakla sınırlı olan mahkemelerin görev alanı, 26 Eylül 1920'de Antalya mebusu Rasih Efendi'nin teklifiyle vatan hainliği, casusluk, memleketin maddi ve manevi gücünü kırmaya çalışanları da yargılayacak şekilde genişletilmişti. Daha sonra bu uygulamalar arasına asker kaçaklarının yerine yakınlarını askere almak, eğer kaçağın yakını yoksa köy ve mahallelerinden para cezası vermeye zorlamak, kaçağın malına el koymak yada evini yakmak gibi uygulamalar konuldu. Kuruluş amacı sadece asker kaçağı ile ilgili davalara bakmakla sınırlı olan İstiklal Mahkemelerinin yetkileri ve kapsamı genişletilmiş, her konuda yargılamaya yetkili kılınmıştır.

2.Grup üyeleri, mahkemelerin yetkilerinin sınırlandırılması veya tamamen kaldırılması için Meclis'te bir çok önergeler verirler. Muhalefetin anti demokratik uygulamalara son derece duyarlı olması, etkisini gösterir, Ankara İstiklal Mahkemesi dışında diğer mahkemelerin çalışmasına son verilir. Ama bu uzun süreli olmaz ve Kütahya-Eskişehir yenilgisi üzerine 23 Temmuz 1921 günü Fevzi Çak-

mak Paşa'nın önerisiyle Kastamonu, Konya ve Samsun'da üç istiklal mahkemesi kurulur. 5 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal'in Başkumandanlığa atanması üzerine, İstiklal Mahkemeleri doğrudan Mustafa Kemal'e bağlanması kararlaştırılır ve Mustafa Kemal'in emriyle Yozgat'ta yeni bir İstiklal Mahkemesi daha kurulur. Mahkemelerin yetkileri arasına %40 vergi vermeyenlerin de yargılanması alınır. Ayrıca önceleri seçimle gelen mahkeme heyetinin, bu kez doğrudan Mustafa Kemal'in emriyle belirlenmesi Meclis'te huzursuzluğun artmasına da neden olur.

2.Grup'un Meclis'te eleştirileri sadece bu tür konularla sınırlı kalmış, icraatlara ve kişi iradesinin Meclis'e üstün tutulması her zaman eleştirilmiş ama, verdikleri mücadele hiç bir zaman iktidarı hedefleme amacı taşımamıştır. Duyarlı olduğu konularda muhalefet yapma işleviyle kendini sınırlandırmış, bir güç olarak varlığını kanıtlamaya girişmemiştir. Ayrıca Milli Mücadele sonuçlanıncaya kadar Meclis'te birlik ve beraberlik konusunda da son derece dikkatli davranarak, 1.Grup'a 'istikrarsız bir grup' izlenimi verdirerek kendini kolay lokma konumuna düşürmüştür.

Gerçekten de daha sonra 2. Grup Mustafa Kemal tarafından kolayca tasfiye edilmiştir.

Resmi tarihçiler, 1.Grup ile 2.Grup'un çelişkilerini ilerici/gerici, laik/dinci çekişmesine dayandırarak aralarındaki ciddi görüş ayrılıklarını gizlemeleri İslamcı kesimlerin 2.Grup'a sahip çıkmasına neden olmuştur. Ancak İslami kesim bu grubu destekler görünürken, salt İslami kaygıdan hareket etmeyerek, bu grubun tüm endişelerini ve kuşkularını haklı bularak ona sahip çıkmıştır.

Lozan görüşmeleri sırasında 2.Grup'un yurtsever tavrı

ve karşı gruba kuşkulu yaklaşımları, ödün vermez tutumları sonucu bu grubun görüşlerini yayan *Tan Gazetesi* sahibi Trabzon mebusu ve muhalefetin önemli liderlerinden Ali Şükrü Bey'in kuşkulu bir şekilde öldürülmesi, her türlü güven ortamını yok eder. Ali Şükrü Bey'in Mustafa Kemal'in Muhafız Birliği Başkanı ve has adamı Topal Osman tarafından öldürülmesi, cinayetin 1.Grup tarafından muhalefeti başsız bırakmak ve sindirmek için işlendiği kanısını güçlendirir. Güvensizlik Meclis'in her yanına siner.

O günlerde Adana mebusu olarak Meclis'te 1.Grup içinde bulunan Damar Arıkoğlu anılarında Ali Şükrü Bey'in öldürülmesine neden olan olayı şöyle anlatır.

"Bu cinayetin sebebi şöyledir: Ali Şükrü Bey'in ölümünden bir kaç gün önce bir meclis müzakeresi sırasında Atatürk kürsüde bir meseleyi tavzih (izah) ediyordu. Esas meselede önemli bir şey yoktu, eğer olsaydı mutlaka hatırımda kalırdı. Paşa kürsüde iken Ali Şükrü Bey Paşa'yı sinirlendirecek şekilde oturduğu yerden yüksek sesle verdiği cevapla Paşa'yı kızdırdı. Mustafa Kemal kızdığı zaman muhatabına en ağır sözü efendi demekle karşılardı. Ona da Ali Şükrü Efendi diye hitapta bulundu, o da sert mukabele etti, zaten bu sözünden sonra dikkat nazarımı konuşmaları celbetti. Bu öfke ile Mustafa Kemal kürsüden inip hala söylenmekte olan Ali Şükrü'nün üzerine yürüdü. Ali Şükrü de pür hiddet ayağa kalkıp Paşa'nın üzerine yürümeye başladı. Mebuslar araya girdiler, tatsız bir hadiseye meydan verilmedi."[21]

Kazım Karabekir Paşa da cinayetten önce Mustafa Kemal'in Ali Şükrü Bey hakkında hiç de iyi şeyler düşünmediğini anılarında belirtir.

21) Damar Arıkoğlu, *Hatıralarım* s.319 1961 Istanbul.

"14 Kasım akşamüstü, Gazi ve Fevzi Paşalarla ben, trenle Ankara'dan İzmit'e hareket ettik. Gazi pek asabiydi. 'Muhaliflerden Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey, Ankara'ya matbaa makinası getirmiş, Tan adında bir gazete çıkaracakmış. Siz hala uyuyorsunuz' diye yaveri Cevat Abbas Bey'e iyice veriştirdi; ve yakın yıkın, diye de çıkıştı. Yalnız kalınca, kendilerini teskin ettim ve bu tarzdaki beyanatını dışarıya aksedebileceğini, pek de doğru olmadığını anlattım."[22]

Ali Şükrü Bey'in cenazesi Trabzon'da olay haline gelir. Gazetelerde Ali Şükrü Bey'in öldürülmesinde Mustafa Kemal'i sorumlu tutan yazılar yayınlanır. Bu haberler Mustafa Kemal'in canını oldukça sıkar. Kazım Karabekir anılarında o günlerden şöyle bahseder:

"Mustafa Kemal Paşa bana şunu söyledi: Trabzon'da kaynayan bir kazan var. Sen bunu vaktiyle söndüremedin. Şimdi yine kaynamaya başladı. Bu sefer kuvvetli bir yumruk hak ettiler. Bunu, nasıl yapmayı muvafık bulursun?"

Kazım Karabekir'in yanıtı şu olur: *"Gayri kanuni hiç bir icraata taraftar değilim; bilhassa şu aralık"*[23]

Lozan Barış görüşmelerinin Meclis'te onaylanmayacağı endişesiyle Mustafa Kemal ve yandaşları seçime giderler. Mustafa Kemal'in seçiciliğinde hiç bir muhalif milletvekili aday gösterilmez. Bu sözde seçimde 2.Grup tamamen tasfiye edilir. Daha sonra Şeyh Said İsyanı sırasında çıkartılan Takrir-i Sükun Kanunu ile başlayan temizlik hareketi sürdürülür; İzmir Suikastı ve Menemen Olayı ile muha-

22) Kazım Karabekir, ***Paşaların Kavgası,*** İnkılap Hareketimiz, s.114, Emre Y. 3.Baskı 1994.
23) Kazım Karabekir, ***Paşaların Kavgası,*** İnkılap Hareketimiz, s.139, Emre Y. 3.Baskı 1994.

liflerin bir kısmı idam edilir, geri kalanlara ise politika yapmalarına izin verilmez.

1954 yılına kadar konuşturulmayan muhalefetin önemli liderlerinden Hüseyin Avni Ulaş tüm Kemalist uygulamaları eleştirerek şunları söyleyecektir:

"Bu milletin meclisinde yirmi seneden beri hürriyet ifade eden bir tek kelime söylenmedi. Bizde demokrasinin en büyük noksanı budur. Cumhuriyet ancak hürriyetle olur. Hürriyete istinat etmeyen bir cumhuriyet iğfalkardır. (...) Evet ben yirmi beş senedir muhalifim. Ama kime? Haksızlığa, kanunsuzluğa ve istibdada muhalifim."[24]

1. Meclis'teki anti demokratik yasalara ve uygulamalara yeterince direnemeyen halkçı kesim, tam yetmiş beş yıl süren halk karşıtı politikaların iktidar olmasına olanak sağlamıştır. Türlü entrikalarla 1.Meclis'te iktidarı elinde tutan 1. Grup pasifize edilmiş olsaydı, sadece Türkiye'nin değil, Ortadoğu'nun politik yapısı farklı bir çizgide olabilirdi. Acı olanı, uygulanan tüm halk karşıtı ve faşizan uygulamaların halkçılık ve ulusal egemenlik adı altında gerçekleştirilmesi, halkın gözünün içine baka baka yalan söylenilmesi karşısında sol kesimlerin yalanı doğru kabul etme gafletine düşmesidir.

Resmi ideoloji, Türk ve Kürt halklarının kendi kaderlerine sahip çıkamamasının cezasıdır.

Mustafa Kemal'in henüz sistematik bir şekilde yüceltilmesinden önce, her tür düşünceden üyelerin bulunması nedeniyle demokratik olma özelliği taşıyan ilk Meclis'te, iktidar partisinin başı gibi davranan Mustafa Kemal Paşa'ya karşı bir muhalif grup

24) Aktaran: Ahmet Demirel, *Yeni Yüzyıl Gazetesi Café Pazar* Eki, 1.1.1995.

oluşmuştu. Özgürce tartışma olanağına sahip olan bu Meclis'in **"demokratik"** bir niteliği vardı. Ancak daha sonra, liderin her şeyi daha iyi bildiği ve yol göstericiliği, tek adamlık esprisi, özellikle totaliter ve giderek faşist düzenlerde faşist partiler eliyle geliştirilince, bu kez Türkiye'de de muhalefet kısa sürede etkisizleştirilir; susmayanlar, susmamakta direnenler yok edilir. Muhalefetin etkisizleştirilmesi, uygulamaları eleştirenlerin susturulması sistemin karakteristik bir özelliği olarak tarihe geçer.

Muhalefete yaşam olanağı verilmemesinin bir başka nedeni de, karşı düşüncede olanların rejimi de içine alacak seçenekler sunması, model önermeleri ve bunların toplumda kabul görme olasılığı korkusudur. Bu nedenle Cumhuriyet'in kurulmasından çok az bir süre önce Mustafa Kemal Lozan Antlaşması'nın Meclis'te onaylanmayacağı endişesiyle Meclis'i feshetmiş, yerine kendi yandaşlarından oluşan yeni bir Meclis oluşturmuştu.

Yeni Meclis'in oluşturulmasına geçmeden önce ilk Meclis'teki gelişmelere bir göz atalım.

Bilindiği gibi, Birinci Meclis'te Mustafa Kemal'i destekleyenler ile, 2.Grup diye adlandırılan halkçı ve demokratik yönü ağır basan muhalif bir grup oluşmuştu. 2.Grup'un endişesi Mustafa Kemal ve yandaşlarının Musul'da olduğu gibi ülke zararına bir takım taahhütlerin altına girecekleri kuşkusuydu. Başlarında da Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey ile Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey vardı. Her seferinde endişelerini Meclis kürsüsünde dile getirirlerdi. 1.Grup'un lideri Mustafa Kemal ve arkadaşları ise, kendilerinden bazılarının 2.Grup'a katılmalarıyla Lozan Antlaşmasının onaylanmayacağı düşüncesindeydiler. Bu korkuyla birlikte iktidarı da bırakmak istemiyorlardı. Buna karşın 2.Grup'un en zayıf yönü ise, 1.Grup'un tersine iktidar hırsı ile hareket etmemesidir. Sadece Meclis'te bir takım anti demokratik uygula-

malara karşı çıkmışlar ve bunu yaparken Meclis'in bütünlüğüne, birlikteliğin ortadan kalkmamasına son derece özen göstermişlerdir. Bu özelliği koruyarak muhalefetlerini şu konularla sınırlandırmışlardır.

Kişi tahakkümü ve tek adam yönetimine karşı olmaları, Meclis'in egemenliğini her koşulda savunmaları, Meclis üstünlüğü üzerine yetkili makam tanımamaları.

Bu tavırlarından dolayı Meclis'in yetkilerinin bir bölümünün Başkumandan'a devredilmesi, Meclis Başkanı'nın aynı zamanda Heyeti Vekile'nin de doğal başkanı olması, vekil seçiminde aday gösterme yetkisine sahip olması gibi geniş yetkilerle donatılan Mustafa Kemal'in diktatörce davranabileceği endişesiyle, ulus egemenliği ilkesinden ödün verilmemesi konusunda sert muhalefet yapmışlardır.

2.Grup temel hak ve özgürlüklere de sonuna kadar sahip çıkmış, bu anlayışla İstiklal Mahkemelerinin kuruluş biçimine, olağanüstü yetkilerine ve yasadışı terör uygulamalarına karşı çıkmıştır.

Dış politika konularında da duyarlı davranmış, Lozan görüşmelerini bütünüyle Meclis'in denetimi altında yapılmasını ve Misak-ı Milli'den ödün verilmemesini savunmuştur.

2. Grup muhalefet olarak düşüncelerini ve kuşkularını sürekli dile getirirken, Mustafa Kemal daha farklı bir zihniyetle her toplantıda düşüncelerini açıklar. Örneğin, 15 Ocak 1923 tarihli Adana Türkocağı salonunda yaptığı bir konuşmada muhalefeti çok farklı bir şekilde algıladığını gösterir.

"...ülkenin dış düşmanlara esir olmasına müsaade etmemek ne kadar gerekli ise, aynı zamanda onlardan daha çok bir uyanıklıkla iç düşmanlara, içerideki zararlı adamlara da dikkatle bekçilik yapmak ve bütün davranışlarını gözden kaçırmamak zorunluluğundayız." (Mehmet Önder, Atatürk'ün Yurt Gezileri, s. 279, An-

kara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını 1975, Aktaran: İsmail Göldaş, Takriri Sükun Görüşmeleri, s.32, Belge yayınları, 1. Baskı 1997)

Muhalefeti iç düşman olarak gören ve onların bütün davranışlarını gözden yitirmemek için bekçilik yapmak zorunluluğunu hisseden Mustafa Kemal 20 Mart 1923 günü Konya'da yaptığı konuşmada da aynı düşünceleri dile getirmektedir.

"Dış düşmanlar bizim için, bir düşman olmaktan çıkmıştır. Tehlikeli olmaması için gerekli tedbirler alınmıştır. Fakat düşman yalnız dışarıda değildir. İçeride de bu milletin hayatıyla oynamak isteyen düşmanlar var. Dış düşmana gösterdiğimiz birliği ve aldığımız tedbirleri iç düşmana karşı daha şiddetle ve daha dikkatle göstermeliyiz." (Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti* 1923, s. 174, Ankara Başnur Matbaası, 1971, Ayrıca bakınız: Mehmet Önder, *Atatürk'ün Yurt Gezileri*, s.247, Türkiye İş Bankası Kültür yayını, 1975)

Mustafa Kemal'in muhalefet cephesine iç düşman olarak yaklaşması ve daha şiddetli bir şekilde tedbir alınması gerektiğini söylemesinden bir hafta sonra, Ulusal Ant'tan kesinlikle ödün vermeye yanaşmayan 2.Grup'un lideri Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey birdenbire ortadan kaybolur. Ali Şükrü Bey 26 Mart 1923 günü akşamından sonra bir daha görünmez. Aradan bir kaç gün geçince herkes telaşlanmaya başlar. Ali Şükrü Bey'in kaybolmadan önce Meclis'te 1.Grup'u eleştirmesi ve arkasından kaybolması muhalefete gözdağı olarak nitelendirilir. Bunun üzerine 2.Grup'un liderlerinden Hüseyin Avni Bey 29.3.1923 günü Meclis toplantısında kürsüye çıkar.

"..Ey milletin Kabe'si.. Sana da mı saldırı? Ey milletin reyi sana da mı saldırı? Ey milletin mukaddesatı sana da mı saldırı? (...) Arkadaşlar, yüzyıllardan beri mahrumiyetle, saltanatların ve

onun çevresindeki yaldızlı üniformalı kahrolası haşaratın ve onun esiri olan hainlerin yok edilmesi için ve Türk milletinin kurtuluşu için bayrağı çektik. Memleketi düşmanlar istila ediyor, fakat millet ümidini kırmıyordu. Kararlılıkla yerinde duruyor, inancından onun kurtuluşunu bekliyordu. (...) Başarısı, kendi egemenliğidir. Egemenliği demek, oy'unu memleket içinde serbestçe kullanması demektir. Bir mebusun ağzı, kalemi o milletin namusudur. Bu namusa saldıran eller kırılsın. Mebus, bu milletin ismetidir. Saldırı, arkadaşlarımıza değil milletin namusunadır. Böyle namussuzlar yaşamamalı, kahrolmalı."(36) diye bağırır.

Meclis'te yoğun tartışmalar olur; konu Ankara'nın dışına taşmış kamuoyuna mal olmuştur. Ali Şükrü Bey'in muhalif olduğu için öldürüldüğü söylentileri yayılır. Lozan Barış görüşmelerinde Meclis'teki gizli toplantılardaki tartışmalara ve çıkan olaylara dikkat çekilmektedir. Hükümete bir önerge verilir ve resmi bir açıklama yapılması istenir. Ancak ne yazık ki, Ali Bey işkenceyle öldürülmüş olarak bulunur.

Ali Şükrü Bey, Koçgiri katliamının bir numaralı sorumlusu Giresunlu Topal Osman'ın emriyle Mustafa Kaptan tarafından boğularak öldürülür. Ancak nedense Mustafa Kemal'in korumasıyla görevli olan Topal Osman canlı olarak değil de, ölü olarak ele geçirilir.

Topal Osman Mustafa Kemal'in ve Meclis'in korumasından sorumlu milis yarbay rütbesindeydi. Dilediği zaman serbestçe Meclis'e gelebiliyor ve kendine özel olarak ayrılmış yerinde konuşulanları dinleyebiliyordu. Mustafa Kaptan ise subay üniforması ile Meclis Muhafız Komutanı olmuştu.

Ali Şükrü Bey'in kuşkulu bir şekilde cinayete kurban gitmesi, her iki grubun arasını daha da açar. Ve 16 Nisan 1923'te 1. Meclis son toplantısını yaparak dağılır. Mustafa Kemal'de seçim

işlerini yürütecek kurulun başına geçerek adayların saptanması işini eline alır. Yeni Meclis, büyük çoğunluk Mustafa Kemal yandaşlarından oluşarak göreve başlar. Her şeye karşın az sayıda bir muhalif grup Meclis'e girmeyi başarır.

İlk Meclis'teki 2. Grup'un cesur çıkışları ve uygulamaları şiddetle eleştirmeleri artık geride kalmıştır. Yeni Meclis'te bu tip çıkışlar sergilenmez; ancak milletvekilleri pasif bir direnişle Mustafa Kemal ve hükümete tepkilerini göstermekten de çekinmezler.

"Mebusların pasif direnişi diyebileceğimiz tutum ve davranışlar devam ettiği gibi, daha da yoğunlaşıyor ve açık oylamalarda özellikle hükümet tekliflerine karşı kullanılan oylar gittikçe azalıyordu. Ret oyu verilmiyordu ama, oylamalara katılmayanların sayısı, genellikle katılanlardan daha çok oluyordu. Mesela, 2.3.1927 günü Cumhurbaşkanlığı bütçesinde aktarma yapılmasına ait bir kanun tasarısı oylanmış ve oya katılan 126 kişiden 125 mebusun kabul oyu verdiği ve fakat 160 kişinin de oylamaya katılmadığı, ikinci oylamada da 287 mevcuttan ancak 145'inin oyu ile kabul edildiği anlaşılmıştır. 5.3.1927'de oylanan Bağları Bozulanların Kira Borçlarının Bağışlanması hakkındaki tasarı, oya katılan 145 mebustan 138'inin oyu ile kabul edilmişse de 141 mebus oylamaya katılmamıştır. 12.3.1927'de yapılan oylamalarda ise; oylamaya katılanlar, katılmayanlardan az olduğu için oylanan tasarılardan hiç biri kanunlaşamamıştır."(37)

Bu tepkiler özellikle Kazım Karabekir ve arkadaşlarının uyduruk gerekçelerle yargılanmasından sonra daha da yoğunlaşır. O günlerde, pasif direniş olarak nitelendirilen bu olguyu Mahmut Goloğlu 'ilgisizlik' olarak yazar.

"Meclis çalışmalarına karşı özellikle İzmir Suikastı Davası'ndan sonra başlayan ve 1927 yılının başından beri artarak süre gelen ilgisizlik, Haziran ayında daha da göze batar bir duru-

ma girdi. Teklif ve tasarıların pek çoğu, hiç görüşülmeden oylanıyor ve kanunlaşıyordu. Nitekim; Haziran 1927 ayında yapılan dokuz toplantıda, pek çoğunun hiç görüşülmeden oylandığı tam yüz kanun çıkarıldı."(38)

Verilen örneklerde görüleceği gibi Meclis, yapılması gereken tartışma ve çözüm arama kaygısı gütmeyen, istenilen yasalar çıkarılsın diye oluşturulan bir kurum izlenimi vermektedir. Tasarılara tepki gösterme diye bir şey olmadığı için milletvekilleri ya Meclis'e gelmemekte, ya da üstünde hiç tartışılmadan yasalaşması için parmak kaldırmaktalar. Ancak yine de milletvekilleri, oylamalara katılmayarak kendilerine biçilen role tepkilerini göstermekten vazgeçmezler.

Meclis'teki muhalefetin pasif diyebileceğimiz protestolarına ve ilgisizliklerine karşın CHF tüzük değişikliğiyle milletvekillerinin seçiciliğini Mustafa Kemal'e bırakır. 24 Haziran 1927 tarihli *Vakit Gazetesi* bu konuda şunları yazar:

"Fırka namına mebus namzetlerinin tespiti ve ilanı Umumi Reis'e aittir. Umumi Reis mebus namzetlerini ya bizzat imzasıyla ilan eder veya Umumi Reis Vekiline ilan ettirilir. Umumi Reis BMM intihabadını (seçimini) Umumi Reis Vekili ve Katip-i Umumi ile beraber ilan eder."

Böylece milletvekillerinin saptanması Mustafa Kemal'in tek seçiciliğine verilir. Mustafa Kemal milletvekili adaylarını bir bildiri ile açıklar ve seçmenlerden oy verilmesini ister. Bütün gazetelerde hep bir ağızdan, 3 Eylül 1927 tarihli *Vakit Gazetesi* gibi *"Bütün Türkiye tek bir vücut gibi Gazi'nin gösterdiği namzetlere rey veriyor"* diye yazar. Sanki seçmenlerin başka adaylara oy verme olanakları, kendi istedikleri adayları seçme hakları varmış gibi.. Kürt illerindeki seçmenler de sözde kendi seçtikleri işbirlikçi ağa ve şeyhlerin dışındaki milletvekillerinin adlarını bile

bilmezlerdi. Sadece bu seçim oyununun gerisindeki bilinçsiz ve çaresiz oyuncularıydılar. Türk halkının da bundan pek farklı olduğu söylenemezdi.

Atama yoluyla Meclis'e giren milletvekilleri doğal olarak yasalaşan kararları gerçek anlamda tartışıp eleştiremiyorlardı. Tartışılan konular bile yine yönetimin istediği gibi Meclis'ten geçiriliyordu. Karşı çıkma cesaretini gösterenler ise Mustafa Kemal'in ağzından *"fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir"*(39) sözlerindeki şiddet tehdidiyle susturuluyor, istenilen yasa da yıldırım hızıyla çıkarılıyordu. İktidar öncesi hiç bir alt yapısı olmayan, felsefesi, ekonomik, sosyal ve kültürel yönü bilimsel bir temelde tartışılmayan, halk içinde özümsenmeyen ideolojinin yapısını Tek Adam'm düşünceleri belirliyordu. Bir süre sonra yakın arkadaşlarının bir çoğunun asılması, sürgüne gönderilmesi ya da politika yapmalarının engellenmesi hep bu 'Tek Adam' esprisinin doğal sonucuydu.

Mustafa Kemal'in, muhalefete karşı duyduğu kuşkunun ve tahammülsüzlüğün altında, kendine ve çevresine olan güvensizliğinin yattığını, bilim adamı Yalçın Küçük bir çok yazısında belirtmekten kendini alamaz. İzmir Suikastı bahanesiyle destek veren zamanın komutanlarını ve mücadele arkadaşlarını idam ettirmesi, bazılarını siyaset yapmama koşuluyla serbest bıraktırması, başka politik oluşumlara fırsat vermemesi, aynı zamanda halka da yeterince güvenmediğini gösteriyordu. Öyle ki, en yakın arkadaşları bile Rauf Orbay gibi yurt dışında, sürgünde yaşamak zorunda bırakılmışlardı.

Tek adamın düşüncelerinin oluşturduğu ideolojinin devletin temel yapılanmasında önemli rol oynarken, bir başka olgu daha ülkenin temel siyasetini günümüze kadar sorunlu bir şekilde taşır.

Bu sorun Kürt sorunudur.

Lozan'a kadar Kürt halkının varlığını kabul eden ve onu kardeş olarak niteleyen Kemalistler, uluslararası sorunları çözdükten sonra, Kürtlerin varlığını inkar ederler. Bunda Kürtlerin onulmaz hataları olduğu yadsınamaz.

Lozan görüşmelerinde Türk heyetinin önüne Kürtler konusu getirildiğinde bocalayan İnönü durumu Ankara'ya iletir. Ankara yeni oyunlarla bu sorunu kurnazlıkla aşar. Dersim mebusu Hasan Hayri, Mustafa Kemal'in isteği üzerine diğer Kürt milletvekillerini yanına alarak Meclis'e ulusal giysileriyle gelir. (Bakınız: *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi,* cilt:6 sayfa:1907, İletişim yayınları) Lozan'a telgraf çekerek İsmet İnönü'nün aynı zamanda Kürtlerin de temsilcisi olduğunu bildirir. Mustafa Kemal'e bu denli güvenen ve inanan Hasan Hayri daha sonra ulusal giysilerle Meclis'e gelmesi ve çektiği telgraf yüzünden bölücülükle suçlanarak idam edilir.

Lozan'a kadar Kürtler Kemalistlerden ulusal yönden hep saygı görürler. Kürt ileri gelenleri bu sahte saygının gerisinde asimilasyonun ve inkarın yattığını ne yazık ki görememişlerdir. Bunda yöneticilerin kurnazca davrandıklarını belirtmek gerek.

20-22 Ekim 1919 tarihlerinde Amasya'da dönemin Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi üyelerinden Mustafa Kemal, Rauf Orbay ve Bekir Sami arasında yapılan görüşmenin tutanağında şöyle denir:

"Sivas Kongresi'nin sonuç bildirisinin birinci maddesinde Devlet-i Osmaniye'nin tasavvur ve kabul edilen hududu Türk ve Kürtlerin meskun olan araziyi ihtiva eylediği ve Kürtlerin Camia-i Osmaniye'den ayrılması imkansızlığı izah edildikten sonra bu hududun en asgari bir talep olmak üzere temin-i istihsali lüzumu müştereken kabul edildi. (40)

Bu protokolle vatan Türk ve Kürtlerin oturduğu topraklar

olarak tanımlanmakta Kürtlerin etnik ve sosyal haklar yönünden destekleneceği beyan edilmektedir. Yine Erzurum ve Sivas Kongrelerinde Müslüman olan Türk ve Kürt halklarının birliğinden söz edilir. Kemalistlerin bu tavırlarının içtenliğine inanan, kuşkuya kapılmayan Kürtler her iki kongreye destek verirler.

Mustafa Kemal'in Kürt illerinde yaptığı tüm çalışmalarda, kurduğu her ilişkide Kürtlerin Türklerle eşit olduklarını, ulusal ve kültürel kimliklerinin yasalarla güvence altına alınacağını belirtme gereğini duyar. Bu konuya yapıtlarında değinen Baskın Oran şunları yazar:

"Kürtler, yeni cumhuriyetin kurucu öğelerinden biriydi. Kurtuluş Savaşı'nın yöneticileri de 1919-1922 arasında durmadan bunu yinelemişlerdi. Üstelik M. Kemal Paşa'nın daha Lozan imzalanmadan yaptığı Ocak 1923 İzmit Basın Toplantısı'nda kendi ağzıyla da söylediği gibi 1921 Anayasası (özellikle madde 11) yerel özerkliği öngörmekteydi ve buna göre Kürtler, çoğunluk oluşturdukları yerlerde bundan yararlanacaklardı. Eleştirilecek yer işte bundan sonra başlıyor. Kürtler birden bire tümden yok sayılıvermişlerdir. 1925'teki Şark Islahat Planı'nın 15 ve 17 maddeleriyle, kent ve kasabalarda ana dillerini konuşmalarını bile yasaklanacaktır." (41)

Anayasa, Erzurum Kongresine Aykırı

Necati Doğru
Sabah Gazetesi
10 Aralık 1994

Kimsenin elinde Musa'nın asası gibi mucize yaratan bir alet, bir yöntem, bir kalem, bir kılıç, bir formül yok. Kimsenin kimseye, ***"Öyle olma, böyle ol, öylesine aldırma böyle düşün"*** demeye de hakkı yok.

Türkiye kilitlendi...

Bu konuda düğümlendi...

Bu yüzden Anayasa Mahkemesi'nin kapattığı DEP'li 8 eski milletvekilinin Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) tarafından 3.5 yıl ile 15 yıl arasında ağır hapis cezasına çarptırılmış olmaları, bir küçük umut rüzgarı bile yaratabilir.

Kilitlenmeyi açabilir...

Düğümlenmeyi çözebilir...

Fakat mahkeme kararlarını tartışarak değil. Çok verdiler, az verdiler, neden idam vermediler diyerek değil, işin kökünе inerek çözülebilir.

DEP'li 8 eski milletvekili...

PKK'ya yardım ettikleri...

PKK'ya üye oldukları...

İddiasıyla yargılandılar...

Türkiye'yi kilitleyen...

Bu mahkeme kararı değil...

Kilitleyen, Türk annelerle babaların asker, polis, öğretmen, mühendis, teknisyen oğulları için ölüm acısına bir daha gömülme ihtimali ile Kürt annelerle babaların ölen çocukları için ağıtlara bir daha düşme ihtimalinin devam ediyor olmasıdır.

Bu ihtimal Türkiye'yi kilitliyor...

Bunun sürmesi normal değil...

Askerler görevlerini yaptılar...

Sivillerin yapacağı nedir?

* * *

Sivillerin yapacağı deyince lafı ***"Siyasi çözüm, insan hakları, özgürlük"*** türü artık kemikleşmiş yıpranmış, yorulmuş sloganlara getirmek de Türkiye'yi kilitliyor.

Bu siyasi çözüm lafı..

Konuyu artık düğümlüyor...

Siyasi çözüm lafından asker, polis, öğretmen, mühendis, teknisyen oğulları şehit olmuş, yara almış, sakat kalmış, acı çekmiş annelerle babalar, vatanın bölünmesi, toprakların verilmesi, federasyona gidilmesi, Güneydoğu'da ayrı bir devlet kurulmasını anlıyorlar.

Tıkanma burada başlıyor...

Sular burada çamurlanıyor...

Suları berraklaştırmak için suların bulandığı kaynağa gitmek en iyi çözüm değil mi? Hadi gidelim...

Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Cephesi komutanlığı yapmış General Kazım Karabekir'in ***"İstiklal Harbimiz"*** adlı kitabını bulalım.

105'inci sayfayı açalım...

Erzurum Kongresi tam metni...

Birinci maddeyi okuyalım...

Hadi okuyalım...

"Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Elazığ, Van, Bitlis, Trabzon Vilayeti, Canik Sancağı hiç bir şekilde yekdiğerinden ayrılamaz. Bu sahada yaşayan bilcümle anasır-ı islamiye, yekdiğerine karşı mütekabil bir his-i fedakari ile meşhun ve vaziyet-i ırkiye ve içtimaiyelerine riayetkar öz kardeştirler"

Aynen böyle diyor...

Ne demek istiyor?

Birbirinden ayrılamazlar...

Bölünemezler... Kardeştirler...

Ama ırklar da vardır...

Kürtler de vardır...

Kürtleri Türkleştirmeye çalışmak öz kardeşliğe sığmaz diyor. Anayasa Erzurum Kongresi'ne sadık kalmadığı için bu pis savaş çıkıyor. Bölünme, federasyon, ayrılık lafları peydahlanıyor.

* * *

Suyun bulanan kaynağına gitmeye devam edelim mi? İsterseniz edelim. Misak-ı Milli'ye gidelim. Biliyorsunuz Misak-ı Milli: Türk kurtuluş davasının temel taşı olan ve Atatürk'ün başkanlığında toplanmış olan Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde tespit edilip, Osmanlı Mebusan Meclisi'nce 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilmiş olan ve uygulanması için bütün milletin karar kıldığı 6 maddelik bir anlaşmadır.

Misak-ı Milli'nin de...

İlk maddesi aynıdır...

Her yerde var...

Alıp birinci maddeyi okuyalım...

"Türk, Arap, Kürt yekdiğerine karşı hürmet-i mütekabile ve fedakarlık hissiyatıyla meşhun ve hukuk-u ırkiye ve içtimaileriyle şeraiti muhitlerine tamamiyle riyatkar bulunan aksamın heyeti mecmuası hakikaten veya hükmen hiç bir sebeple tefrik kabul etmez bir küldür."

Aynen böyle diyor...

Birbirinden ayrılamazlar...

Bölünemezler...

Kardeştirler...

Irklar da vardır...

Irkların hakları hukuku vardır...

Anayasa Erzurum Kongresi'ne sadık kalmadı. Türkiye burada buradan kilitleniyor. Düğümleniyor. Tartışılması gereken 8 eski DEP milletvekiline verilen cezalar değildir.

Dönersek Erzurum Kongresi'ne...

Kardeşliği yeniden kuramaz mıyız?

Tartışılması gereken budur...

Kaldı ki, Kürtler Cumhuriyet öncesi Osmanlı döneminde bile ulusal bir baskı altında yaşamamışlardı.

"Osmanlı padişahları zamanında da buraları tamamen hakimiyet altına alınmış değildi. Osmanlı kanunnamelerinin toprak mülkiyeti sistemi Doğu'da uygulanmıyordu. Buralarda Tımar, Zeamet, Has yoktu. Beylikler Mafruz-ül kalem yani itibari hükümetler sayılıyordu." (42)

Erzurum Kongresi ile ilginç gözlemlerde bulunan Mahmut Goloğlu Kürdistan Teali Cemiyeti'nin o günlerde etkin çalışmalar içinde bulunduğunu belirtir.

"..Vilayet-i Şarkiye Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti ise, gayretlerini daha çok İstanbul'da göstermiş, bir Hadisat isimli Türkçe, ötekisi Le Pays isimli Fransızca iki gazete yayınlamış, ilk aylarda bölgesinde şubeler kuramamış, daha sonra da Doğu illerinde bağımsız bir Kürt devleti kurmak amacı ile meydana çıkmış olan Kürdistan Teali Cemiyeti ile uğraşmak zorunda kalmış, hatta merkez yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu Diyarbakırlıların teşkil etmiş olmasına rağmen. Diyarbakırlıların Erzurum Kongresine delege göndermelerini sağlayamamıştır." (43)

Erzurum Kongresi'ni ayrıntılarıyla inceleyen, bu konuda Mustafa Kemal'in demeçlerinden de alıntılar yapan Abdurahman Arslan, Kürtlerin bu kongre ile ulusal haklarına yönelik bir gelişme elde edemediklerini yazar.

"Kürtler bilinçli bir politikanın ürünü olarak Kongre'ye delege göndermezken, Erzurum Kongresi'ni Kürtlerle Türkleri birleştiren kongre olarak nitelemek elbette doğru değildir. Erzurum ve Trabzon delegeleri ile Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının oluşturduğu bu kongre Kürtleri temsil eden bir kongre olarak nitelendirilemez. Erzurum Kongresi, Kürdistan'daki Osmanlı hakimiyetini korumaya ve sağlamlaştırmaya çalışan ve bu amaca yönelik sömürgeci bir kongredir. Ve yine Erzurum Kongresi; gerek kongrede yapılan konuşmalar, gerek alınan kararlar ve gerekse kongre bitiminde yayınlanan beyannamesiyle, Kürt ve Türkün yolunun ayrıldığı, Kürt milli haklarının ret edildiği, Kürt milli uyanışının en büyük tehlike olarak görüldüğü, Kürtleri esarete mahkum eden, Kürtlere bağımlılığı teklif eden bir kongre olmuştur."(44)

Sivas Kongresi'ne de Kürtler temsilci göndermezler. Zaten Sivas Kongresi'ne Anadolu'dan pek rağbet gösterilmez, kongre ol-

dukça sönük geçer. Tüm çabalara rağmen Sivas'a çok az delege gelebilmiştir. Bazıları da mesafenin uzaklılığını bahane ederek kongreye katılmaz. Bir çok ilde delege bile saptanmamıştı. Kongre'nin açıldığı gün bırakın Anadolu'yu, Rumeli'yi temsil edecek delege bile yoktur. Kürdistan Teali Cemiyeti'nin etkin çalışmaları nedeniyle bu kongreye Kürtler temsilci göndermezken, Mustafa Kemal Doğu illerinden bir temsilci bulundurmak niyetiyle Mazhar Müfit Bey'i Hakkari delegesi olarak atar. Mazhar Müfit Bey'in Hakkari ve Kürtlükle hiç bir ilgisi yoktur. Erzurum delegesi Hoca Raif Efendi ile Erzincan delegesi Şeyh Fevzi Efendi ise Kürtleri temsil etmekten çok uzaktılar. Son anda Mustafa Kemal'in yanına almak gereğini hissettiği isimlerdi.

Sivas Kongresi Beyannamesi'nde *"birbirlerinin ırksal ve sosyal haklarına saygılı öz kardeş"* olarak nitelenen Kürtlere yönelik Mustafa Kemal'in tavrı çok daha farklıdır. Bir taraftan öz kardeş nitelemesi, diğer taraftan bu söyleme denk düşmeyen öneriler için Malatya ve Diyarbakır'daki komutanlara telgrafla emir vermektedir. 10 Eylül'de Malatya'da 15. Alay Komutanı İlyas Bey'e *"Kürtlük akımına kesinlikle elverişli alan bırakılmaması.."* emrini verir. (45)

Zaten Mustafa Kemal gerek Sivas ve gerek Erzurum Kongrelerinde, her ne kadar Kürtleri kardeş olarak nitelendirse de, özellikle bu kongrelere katılıp kendisine destek veren Kürtlere hiç saygı duymadığını, onları aşağıladığını belirtmekten de geri kalmaz.

"..baylar, ulus, yurt, siyasa ve ordu yöneticiliğinde hiç bulunmamış ve bu alanda değeri belirmemiş ve denenmemiş gelişigüzel kişilerden, örneğin Erzincanlı bir nakşi şeyhi ve Mutkili bir aşiret başkanı gibi acınacak durumdaki kişilerden de kurulabilecek herhangi bir temsilciler kuruluna, söz konusu durum ve görev bırakılabilir miydi? Bırakıldığında yurdu ve ulusu kurtaracağız

dediğimiz zaman, ulusu ve kendimizi aldatmış olmak gibi kötü bir yanılgıya düşmeyecek miydik?" (46)

Kürt Beylerine mektuplar yazarak onları mücadeleye kazandırmak için çeşitli vaatlerle işe başlayan ve bu süreç içinde, tüm ikna yöntemlerini deneyen, aşiret reislerine saygıda kusur etmeyen Mustafa Kemal'in, daha sonra onları küçümsemesi ilginç olduğu kadar üstünde düşünülmesi gereken önemli bir olaydır.

1920'lerde Ankara'da oluşturulan ilk Meclis'te görev yapan 72 Kürt milletvekilinden biri olan Erzurum mebusu Hüseyin Avni şöyle diyordu:

"Bu kürsüde konuşma hakkı iki millete aittir. Kürtlere ve Türklere." (47)

Bu sözleri Mustafa Kemal dahil Meclis'in tüm üyelerince itirazsız desteklenmişti.

Mustafa Kemal bir çok konuşmasında Misak-ı Milli için Erzurum Kongresi'nde alınan kararlara koşut bir şekilde Kürt halkının varlığını kabul eder görünmüştür. Amasya Protokolü'nde temelleri atılan 1921 Anayasası'nda egemen olan anlayış, genç devletin sadece Türklere ait olmadığıdır. Amasya Tamimi, Kürtlerle ilgili protokolün birinci maddesinde *"Kürtlerin ulusal ve sosyal haklarının tanınacağı garanti altına alınacağı"* ifade edilmekteydi.

Bu arada, Kürdistan hakkında Büyük Millet Meclisi Vekiller Heyeti'nin Elcezire Cephesi Kumandanlığına Mustafa Kemal imzasıyla gönderilen talimatnameden bahsetmemek olmaz. Mustafa Kemal'in bizzat kendi gönderdiği bu talimatnamede, Kürtlerin kendi topraklarında, Kürdistan'da, kendilerini yönetme hakkını, ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etme ilkesine göre kabul ettiğini belirtmektedir. Bu talimatname beş maddeyi içerir.

"1- Tedricen bütün memlekette ve vasi mikyasta (geniş ölçüde) doğrudan doğruya halk tabakatının alakadar ve müessir (etkili) olduğu surette idarei mahalliyeler ihdası siyaseti dahiliyemiz icabındadır. Kürtlere meskun menatıkta (bölgede) ise hem siyaseti dahiliyemiz ve hem de siyaseti hariciyemiz noktası nazarından tedricen mahalli bir ihdasını iltizam etmekteyiz.

2- Milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat idare etmeleri hakkı bütün dünyada kabul olunmuş bir prensiptir. Biz de bu prensibi kabul etmişizdir. Tahmin olunduğuna göre Kürtlerin bu zamana kadar idarei mahalliyeye ait teşkilatlarını ikmal etmiş ve rüesa (başkanlar) ve müteneffizanı (sözü geçen) bu gaye namına bizim tarafımızdan kazanılmış olması ve reylerini izhar (açığa vurma) ettikleri zaman mıkaderatlarına zaten sahip olduklarını Türkiye Büyük Millet Meclisi idaresinde yaşamaya talip olduklarını ilan etmelidir. Kürdistan'daki bütün mesainin bu gayeye müstenit (dayanan) siyasete tevcihi (yöneltme) Elcezire Cephesi Kumandanlığına aittir.

3- Kürdistan'da Kürtlerin Fransız ve tahsisen Irak hududunda İngilizlere karşı husumetini müsellah (silahlı) müsademe (çatışma) ile gayri kabili tadil (değişik) bir dereceye vardırmak ve ecnebilerle Kürtlerin itilafına (anlaşmalarına) mani olmak, tedricen mahalli idareler tesisi esbabını (neden) ihzar etkem (hazırlamak) ve bu suretle kalben bize merbutiyetlerini (bağlılıklarını) temin etmek, Kürt rüesasının mülki ve askeri makamatla tavzif ederek (görevlendirerek) bize merbutiyetlerini tersin etmek gibi hututu umumiye kabul olunmuştur.

4- Kürdistan siyaseti dahiliyesi Elcezire Cephesi Kumandanlığı tarafından tevhid ve idare edilecektir. Cephe kumandanlığı bu bapta Büyük Millet Meclisi Riyaseti ile muhabere eder. Vilayetler tarafından takip olunacak hattı hareketi tanzim ve tevhid

edeceğinden rüesayı memurini mülkiyenin bu hususta mercii de cephe kumandanlığıdır.

5- Elcezire Cephe Kumandanlığı, idari ve adli veya mali tadilat ve islahata lüzum gördükçe bunun tatbikini hükümete teklif eder.

Elcezire Cephesi Kumandanı Mirliva Nihad Paşa Hazretlerine.

Zata mahsustur.

Büyük Millet Meclisi Vekiller Heyeti tarafından zatı devletlerine mahsus olmak üzere Kürdistan hakkında tanzim edilen talimat berveçhi (olduğu gibi) bela tebliğ olunur.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal" (48)

Bu belgede görüldüğü gibi Mustafa Kemal, Kürtlerin diğer ülkelerle işbirliği yapmalarını engellemek için Kürdistan'da özerk idareler kurulmasının iç siyasetlerinin bir gereği olduğunu belirtmekte ve ulusların kendi kaderini tayin hakkına saygılı olduklarını, bu hakkı diğer ülkeler gibi kabul ettiklerini söylemektedir.

6 Şubat 1922'de Elcezire Cephe Kumandanlığına gönderdiği talimatla birlikte Mustafa Kemal, Kürdistan Eyalet ve Meclisi ile ilgili 18 maddelik yasa önerisini de Meclis'e sunar.

Yüksek Komiser Horace Rumbold'un 29 Mart 1922 tarihinde Curzon'a gönderdiği gizli belgede Kürdistan yönetimi ile ilgili yasa tasarısının görüşmelerini şöyle yazar:

"Önerge çoğunlukla kabul edildi ve 10 Şubat'ta gizli bir oturum yapılmasına karar verildi. Bunun üzerine yapılan gizli oturumda, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin hemen bütün üyeleri olmak üzere çok sayıda milletvekili hazır bulundu. Yasa tasarısına karşı çıkan milletvekillerinin sayısı 64'tür." (49)

Yüksek Komiser Horace Rumbold'un FO 371/7781 gizli olarak Kedleston Markizi Curson'a 29 Mart 1922 tarihinde gönder-

diği belgede, 10 Şubat 1922 tarihinde Meclis'te kabul edilen 18 maddelik yasa tasarısının içeriğini şöyle yazmaktadır.

"1 -TBMM Türk milletinin medeniyetinin gerekleri doğrultusunda ilerlemesini sağlamak amacıyla, Kürt ulusu için kendi geleneklerine uyum içinde bir özerk yönetim kurmayı taahüd eder.

2 -Sakinlerinin çoğunluğunun Kürt olduğu bölgeler için Meclis'in kararlaştırabileceği üzere bir Türk veya Kürt olabilecek bir Genel Vali yardımcısıyla birlikte, bir Genel Vali bu ulusun (Kürt-çn) ileri gelenleri tarafından seçilir.

3 -TBMM tüm Kürt ulusu tarafından benimsenen ve onurlu bir geçmişe sahip deneyimli bir yöneticiye ayrıca Genel Vali olarak seçecektir.

4 -Genel Vali üç yıl için atanacaktır; bu dönem bitiminde, eğer Kürt ulusunun çoğunluğu önceki Genel Vali'nin görevine devam etmesini istemiyorsa, yeni bir Genel Vali Kürt Ulusal Meclis'i tarafından seçilecektir.

5 -Her ne kadar yardımcı genel valinin Kürt veya Türk olacağına TBMM karar verebilecekse de, bu yönetici doğrudan Kürt Ulusal Meclis'i tarafından seçilecektir. Bununla birlikte genel valinin, yardımcı genel valinin ve müfettişin atanması Ankara Hükümeti'nin onayına sunulmak zorundadır.

6 -Kürt Ulusal Meclisi, Doğu vilayetlerinde genel oya dayalı seçimle oluşturulacak ve her meclis üç yıl için seçilmiş olacaktır. Meclis oturumlarına 1 Mart'ta başlayacak ve dört ay süreyle görev yapacaktır. Eğer Meclis bu süre içerisinde işlerini tamamlayamazsa süre üyelerin çoğunluğunun isteği ve Genel Vali'nin onayıyla uzatılabilir.

7 -Kürt Ulusal Meclisi Doğu vilayetlerinin gelir ve harcama bütçelerini kontrol etme ve alt kademedeki sivil ve idari görevlerin uğrayabilecekleri haksızlıkları soruşturma hakkına sahip

olacaktır. Bu meclis ülkenin gelişmesi ve refahı için katti (kesin) kararlar alabilecek ve tüm bu kararlar TBMM'nin bilgisi için Ankara Hükümetiyle müzakere edilecektir.

8 -Genel Vali ile Kürt Meclisi arasındaki tüm anlaşmazlıklarda TBMM karar verecek ve her iki taraf ta TBMM'nin kararına uymak zorunda olacaktır.

9 -Sınırlar karma bir komisyon tarafından belirlenınceye kadar Kürdistan İdari Bölgesi Van, Bitlis, Diyarbekir vilayetleri, Dersim Sancağı ve kimi kaza nahiyeleri içerecektir.

10-Kürdistan'ın yönetimine ilişkin olarak, bazı yerlerde yerel durumla uyumlu olarak bir yargı örgütü oluşturulacaktır. Bu örgüt şu an için yarısı Türk ve diğer yarısı Kürt olmak üzere yetkin elemanlardan oluşacaktır. Emeklilikleri durumunda Türk görevliler Kürt görevlilerle değiştirilecektir.

11-Bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ne savaşa katkı ne de başka herhangi bir biçim altında hiç bir vergi alınmayacaktır. Şu ana kadar ki tüm ağır vergiler yerel idarenin yetkisine devredilmek üzere kaldırılacak ve vergi ödemeler yılda sadece bir kez olacaktır. Net gelirlerin Ankara Hükümeti'ne ödenecek oranı TBMM ve Kürt ulusal Meclisi üyelerinin oluşturacağı karma bir komisyon tarafından saptanacaktır.

12-Doğu vilayetlerinde düzeni korumak amacıyla bir jandarma kolordusu oluşturulacaktır. Kürt Meclisi bu kolordunun oluşturulmasına ilişkin yasayı inceleyecek, ancak jandarmanın üst komutası hizmetleri gerekli görüldüğü sürece yüksek rütbeli Türk görevlilerinin elinde olacaktır.

13-Türk ordusundaki Kürt subay ve askerler barış görüşmeleri sonuçlanıncaya kadar halihazırdaki görevlerini sürdüreceklerdir. Görüşmelerin sonrasında isteyenler yurtlarına dönebilir.

14-Barış görüşmelerinin sonunda 1.Dünya Savaşı öncesi ve

sonrasında istenen hayvan ve gereçlerin değeri öncelikli olarak ve en geç 12 ay içerisinde ödenecektir.

15-Türk dili sadece Kürt Ulusal Meclisi'nde, idari işlerde ve hükümet idaresinde kullanılacaktır. Bununla birlikte Kürt dili okullarda öğretilebilir ve yönetim, Kürt dilinin gelecekte hükümetin resmi dili olma talebine temel teşkil etmeyecek şekilde bu dilin kullanılmasını teşvik edebilir.

16-Hukuk ve Tıp fakültelerini içeren bu üniversitenin kurulması Kürt Ulusal Meclisi'nin öncelikli görevi olacaktır.

17-Genel Vali'nin onayını almadan ve TBMM bilgilendirilmeden Kürt Ulusal Meclisi hiç bir vergi uygulanmasına girişemez.

18-İlk olarak TBMM ile görüşülmedikçe ve onayı alınmadıkça (Kürt Meclisi tarafından-çn) hiç bir imtiyaz tanınmaz.

Yasa tasarısının Kürt milletvekilleri tarafından neden böyle şiddetle muhalefet edildiği bu özetten anlaşılabilir." (50)

Bu belgede görüldüğü gibi Osmanlı'dan sonra kurulan yeni parlamentoda Kürt ve Kürdistan sözcüklerini kullanmak çok doğaldır. Bu sözcükler yasalara kadar girmiştir. TBMM'nde Kürt ve Kürdistan üzerine özerklikle ilgili yasa tasarıları bile hazırlanabiliyordu. Bir çok devlet adamı Kürtlerle ilgili düşüncelerini rahatlıkla söyleyebiliyordu. Örneğin Pof. Seha Meray şunları yazar:

"İsmet Paşa'nın Lord Curzon'a TBMM hükümeti için Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir. Çünkü Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri Millet Meclisi'ne girmiştir. Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkenin hükümetine ve yönetimine katılmaktadır, deme gereğini duyduğunu.."(51)

İsmet İnönü bunları der ama, İngiliz delegasyonunu inandıramaz. Lord Curzon'la aralarında sert tartışmalar geçer.

Kürtlerin tarihte yapmış oldukları belki de en büyük hata, Kemalistlerle omuz omuza verdikleri savaştan sonra, Lozan'a gi-

den heyette kendilerini temsil edecek bir gözlemci bulundurmanın gereğini duymamış olmalarıdır. Uzak görüşlü ve diplomasinin inceliklerini bilen Kürtlerin Lozan'daki Türk heyetinde yer almaları, ya da en azından bu heyetin içinde bir Kürt temsilcinin bulunması uluslararası görüşmelerde Kürt ulusunun varlığının uluslararası alanda resmileşmesine olanak verecek, Türk-Kürt kardeşliği veya Kemalistlerin her fırsatta yineledikleri Kürtlerin ve Türklerin ortak vatanı Misak-ı Milli gerçek anlamda bir temele oturtulabilecekti. Ancak ne yazık ki, Kürtlerin büyük çoğunluğu dönemde ulusal bağımsızlığı savunan çeşitli Kürt örgütlerinin varlığına ve mücadelelerine karşın, Kemalistlerin propagandalarının etkisinden kurtulamamışlar; ileride kendilerine yönelebilecek olumsuz bir oluşumu hesap edememişlerdi. Ankara Hükümeti de, Lozan'da kendi durumunu güçlendirince, sahte bir tavırla her fırsatta kullandığı kardeşlik masalına son vermenin zamanı geldiğine karar verecek; cumhuriyet tarihi boyunca sürecek büyük bir trajedinin baş aktörü olacaktı.

Bağımsız ve özgür yaşamın onur payı sadece Türklerindir artık. Bu mücadelede Kürtlerin katkısı yok sayılır, özgür yaşam Türklerin hakkı olur. Mustafa Kemal bir çok konuşmasında buna vurgu yapacaktır.

"Türk, istibdat ve esaret zincirlerini parçalayabilmek için, dahili ve harici düşmanlar karşısında, hayatını ortaya attı; çok kanlı tehlikeli mücadeleye girdi; sayısız fedakarlıklara katlandı; muvaffak oldu; ancak ondan sonra hürriyetine sahip oldu. Bu sebeple hürriyet Türkün hayatıdır. Artık Türkiye'de her Türk hür doğar, hür yaşar."(52)

Türkiye'de özgür yaşama hakkı Mustafa Kemal'in deyişiyle Türkündür artık. Özgürlüğün elde edilmesinde Türklerle omuz omuza çarpışan Kürtlerin payına düşen inkar, yok sayma ve asi-

milasyondur. Ve çoğu zaman da Kürtler ezilmesi gereken iç düşmandır.

Lozan'dan sonra Kürtler bir gün içinde "Dağtürkü" oluverirler. Aziz Nesin gibi şoven yazarları bile güldüren komik gerekçeler uydurulur. Karda yürürken çıkan kart kurt seslerinden Kürt sözcüğünün türediği en saygın, en yetkili bilim adamlarınca açıklanır. Ama nedense dağa çıkan Türklerin kendi öz dillerini unutmaları bir türlü bu anlı şanlı bilim adamlarınca(!) açıklanamaz. Biraz yükseğe çıkan Türklerin zeka düzeyleri nedense sorgulanmaz. Bir trajikomik inkar sürer gider.

Kaldı ki, Kemalistlerin Lozan'dan sonra Kürtleri yok sayması, Türkiye'nin kuruluşunun belgesi olan Lozan'ı inkar etmesini doğurmuştu. Kendi kuruluş belgesini yadsıyan, meşruiyetini sarsan tek devlet de yeryüzünde Kemalistlere özgüdür. Tüm etnik unsurları tek dil/tek ulus altında eriterek bir ulus/devlet yaratmanın sonucu doğaldır ki, inkara dayanacaktır. Ancak bu inkar asimilasyonla yetinmeyecek; çeşitli yasalar, yasaklamalar, ekonomik önlemler, göç ettirmeler, sürgünler ardı sıra uygulamaya konulacaktır. Kürtlere yönelik uygulanan yöntemlerdeki şiddet kadar olmasa da, diğer azınlıklara da çeşitli yaptırımlar uygulanır. Örneğin, Lozan Antlaşması'nda azınlıkların korunmasıyla ilgili bölümde yer alan 42. madde, Müslüman olmayan azınlıklara kendi dinsel inanışlarına göre aile ve kişisel durumlarıyla ilgili özel bir hukuk uygulama hakkı tanır. Ne var ki, 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun'la bu hak yok sayılır.

Lozan Antlaşması'nın 38 ile 44 arasındaki maddeler, Türkiye tarafından temel yasa olarak kabul edilmiştir. Yani kurulan devlet 38 ile 44. Maddeler arasında yer alan maddelere aykırı yasa yapamaz. Buna karşın Türkiye, kendi kuruluşunun belgesi olan bu uluslararası anlaşmaya aykırı yasalar çıkarıp, meşruiyetini

gölgelemekte tereddüt etmez. Kendi kuruluş belgesini yine kendisi çiğner. Lozan Antlaşmasının *"Azınlıkların Korunması"* başlıklı kesim 3'ün ilk maddesi olan 37. Madde şöyledir:

"Türkiye, 38. maddeden 44. maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiç bir kanun, hiç bir yönetmeliğin ve hiç bir resmi işlemin bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını ve hiç bir kanun, hiç bir yönetmelik ve hiç bir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümlenir."

Bu maddeye göre Türkiye, din ayrımı yapmayacağını taahhüt etmesine karşın, tamamen keyfi ve ırkçı amaçlarla hazırlanan 9 Kasım 1942 tarih ve 6/4067 sayılı Varlık Vergisi Kanunu tasarısı tüm itirazlara rağmen TBMM getirilir ve 11 Kasım 1942'de yasalaşarak gayri Müslim yurttaşlar, Müslüman olanlardan 8-10 kat fazla vergi vermek zorunda bırakılırlar. Bu vergiyi ödeyemeyenler ise zorunlu çalışma kamplarına gönderilirler. Deveboynu Geçidi, Van, Erzurum Zigana dağı, Bitlis, Elazığ Kopdağı, Diyarbakır, Siirt, Palu, Aşkale gibi kamplara gönderilenlerden bazıları zor çalışma koşullarına dayanamayarak ölürler. Resmi rakamlara göre 21 kişi ölmüş, 10 kişi de sınırdan kaçmıştır.

"Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası ile Lozan'ın ilgili maddesi ihlal edilmiş, dini inançların özgürce yerine getirilmeleri engellenmiş, evinde ayin yapanlar, İncil satanlar, Yehova Şahitleri tutuklanmışlardır. Kılık Kıyafet Kanunu ve Medeni Kanun'la Ortodoks papazlarının dini giysileriyle sokağa çıkmaları engellenmiş, kilise nikahı geçerli sayılmamıştır.

Lozan Antlaşmasının 42. Maddesinde, *"Türk Hükümeti, azınlıklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve öteki din kurumlarına tam bir koruma sağlamayı yükümlenir. Bu azınlıkların Türkiye'deki vakıflarına, din ve hayır kurumlarına her türlü ko-*

laylıklar ve izinler sağlanacak ve Türk Hükümeti yeniden din ve hayır kurumları kurulması için bu nitelikteki öteki özel kurumlara sağlanmış kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir" demesine karşın, 1936'da çıkarılan Vakıflar Kanunu'yla gayrimüslim vakıflarından ellerindeki malların envanteri istenir. Azınlık vakıflarının yeni taşınmaz mallar edinmesi yasaklanır. Bu yasanın yürürlüğe girmesiyle Vakıflar Genel Müdürlüğü açtığı bir mahkeme sonucunda, azınlık vakıflarının ellerindeki mülkler eski sahiplerine (bağışlayan kişilere) iade eder. Eski mülk sahipleri ölmüşseler bu mallar doğrudan Milli Emlak'a geçer. 4.6.1949 tarihinde çıkartılan 5404 sayılı kanun 1970'de yeniden düzenlenir. Bu tarihten sonra azınlıklara karşı koşullar ağırlaştırılır. 1971'de bir Rum Vakfı'nın elindeki bir mülke Vakıflar tarafından el konulması üzerine, Rum Vakfı mahkemeye başvurur. Olay Yargıtay aşamasına gelince, Yargıtay Vakıfları şu gerekçeyle haklı bulur:

"Türk olmayanların meydana getirdikleri tüzel kişiliklerin taşınmaz mal edinmeleri yasaklanmıştır. Çünkü; tüzel kişiler gerçek kişilere oranla daha güçlü oldukları için, bunların taşınmaz mal edinmelerinin kısıtlanmamış olması halinde, devletin çeşitli tehlikelerle karşılaşacağı ve türlü sakıncalar doğabileceği açıktır .."
(1971/2820 numaralı Yargıtay kararı)

Lozan'ın 39. Maddesinin 4. fırkasına göre yurttaşlar için *"her çeşit yayın yoluyla, açık toplantılarda dilediği dili kullanabilir, buna kısıtlama getirilmeyecektir"* denmesine karşın, Kürtçe konuşmalar yasaklanmış, konuşanlara ağır para cezaları getirilmiştir. Kürtçe televizyon, radyo yayını bugün bile Lozan'ın 39. Maddesine rağmen hala yasaktır. Yine Lozan'ın 39. maddesinin 5. Fırkası *"Türk vatandaşlarının mahkemelerde kendi dillerini kullanabilecekleri"* hükmüne rağmen yasak hala sürdürülmektedir.

Lozan'dan sonra Kürtler "Dağtürkü" olunca, Kürt, Kürtçe ve

Kürdistan sözcüklerini kullanmak da yasaklanır. Kürde ait ne varsa hepsi, köy isimlerine kadar değiştirilir. Osmanlı döneminde adı Kürdistan olarak bilinen ve Birinci Meclis dönemi dahil tüm resmi yazışmalarda Kürdistan diye geçen bu coğrafya Cumhuriyet'le birlikte Vilayet-i Şarkiye olur. Kürtçe bozuk bir Farsça, Kürt ise bozuk bir Farsça ile konuşan dağ Türklerinden ibaret, Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de yaşayan bir topluluğa ait kimseye denilir. Vilayet-i Şarkiye sonra Doğu ve Güneydoğu, daha sonra Olağanüstü Hal Bölgesi olur. Bu bölgede Cumhuriyetten bu yana sıkıyönetimler hiç eksik olmamış, sıkıyönetim olmadığı zamanlarda ise olağanüstü yönetimler olağan idare yerine geçmiştir.

Cumhuriyet'in kurulmasından bugüne değin her türlü entrikaların altında ezilen Türk ve Kürt halkı, sosyalizm ve Kürt ulusalcılığından korkan yöneticilerce İstiklal Mahkemeleri, DGM'ler, katliamlar, idamlar, gözaltında yok etmeler, yargısız infazlar, işkenceler, aydın kıyımları ile tam 40 yıl sıkıyönetim altında yaşamaya mahkum edilir. Bu dönemde kontrgerilla eliyle işlenen cinayetler, köy ve orman yakmalar, sürgünler, cezaevlerinde ve köy meydanlarında açıkça uygulanan işkenceler, ırza geçmeler, köylülere dışkı yedirmeye kadar aklın alamayacağı vahşet uygulanır. Hayata dönüş operasyonu adı altında savunmasız insanlar cezaevlerinde kurşunlanarak, yakılarak, işkencelerle katledilirler. Genç kızlar üniversite bahçelerinde saçlarından tutularak yerlerde sürüklenir, tekmelenirler. Tüm bu insanlık dışı uygulamalara yasama, yürütme ve yargının yanı sıra üniversiteler, basın ve medya organları destekler duruma getirilip halkın haber alma özgürlüğü yok edilir. Yazılı ve sözlü basın, psikolojik savaşın bilinç çarpıtma aygıtları haline getirilir. Kirli ve yalan propagandalara alet olmayı reddeden onurlu gazeteci-

ler cezaevlerine konulur, işkencelerden geçirilir veya öldürülür. Bununla yetinilmeyerek gazete binaları bile yakılır, yıkılır, bombalanır. Kırk yıl boyunca uygulanan sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde rejim, yalan ve inkarın dozunu hiç eksiltmeden, her seferinde yeniden uygulamaya geçirmekte tereddüt etmez. Bunların en ilginci ise Kürtlerin kökeni ile ilgili olanıdır.

Kürtlerin ve Kürtçe'nin kökenini Genelkurmay Başkanlığı tarafından bastırılıp dağıtılan ***Beyaz Kitap,*** ünlü mizah yazarı Aziz Nesin'i kıskandıracak komikliklerle doludur. İşin tuhaf yönü bunun bilimsellik adına ileri sürülmesidir.

"Dağların yüksek kısımlarında, tepelerde yaz-kış erimeyen karlar vardır. Güneş açınca üzerleri beyazlaşan camsı parlak bir tabaka ile örtülürdü karın yüzü. Üstü sert, altı yumuşak olurdu. Bu karın üstünde yürününce, ayağın bastığı yer içeri çöker, kart-kürt diye ses çıkarırdı. Doğulu Türkmenlere Kürt denmesinin nedeni buydu. Bölücülerin Kürt dedikleri, yüksek yaylalarda, karlık bölgelerde yaşayan Türklerin karda yürürken ayaklarından çıkan sesin adıydı aslında." (53)

Bu ve buna benzer iddiayı bir çok bilim adamı yabancı bilim adamlarına atfen yazmaktan çekinmez. Ancak nedense ileri sürdükleri bu yabancı bilim adamlarının adlarını ve eserlerini belirtmekten de kaçınırlar. Kaynak ve isim belirtmeden öne sürülen iddiaların nedeni, yalanın bekçiliğini yapan sözde bilim adamlarının ve yazarların, uyduruk resmi söyleme bilimsellik katmak, yalana ve inkara dayanak oluşturmaktır.

Lozan Barış Antlaşması'nın 39. maddesi *"Türkiye vatandaşlarından hiçbirinin gerek özel ya da ticari ilişkilerde, gerek din, basın veya her türlü yayın hususunda ve gerek genel toplantılarda herhangi bir dili serbestçe konuşmasına karşı hiçbir kayıt konmayacaktır. Resmi dil mevcut olmakla birlikte, Türkçe'den*

başka bir dil konuşan Türk vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için uygun kolaylıklar gösterilecektir" demesine ve uluslararası güvencelere rağmen bu madde hiç uygulanmaz, üstelik söz konusu olan Kürtçenin konuşulması yasaklanmış; bu yasak cumhuriyet tarihi boyunca hep sürmüş, toplumsal bir yara olarak Kürt halkının belleğinde silinmeyecek izler bırakmıştır.

"Erzincan Valisi Ali Kemal Bey'in yazdığına göre, her Kürtçe kelime için beş kuruş ceza kesiliyordu. Bir koyunun elli kuruşa satıldığı 1930'lu yıllarda beş kelimelik iki cümleyle meramını ifade etmek zorundaki bir kişi bir koyun değerine eşit ceza ödemek zorunda kalıyordu.. Satış için çevirmene başvurma zorunluğu nedeniyle satıştan elde edilen gelir ceza olarak ödenip elden gidiyordu." (54)

Kürtçe'yi yasaklayarak, üstelik maddi ceza yaptırımlarıyla asimilasyonu hızlandıran ve bu şekilde Türkleşmeyi sağlayacağını uman rejim bu trajikomik uygulamaların baş aktörü oluverir. Türkçe bilmeyen yoksul Kürt köylüsünün dramı cumhuriyet rejimi boyunca sürer gider.

Kürtçe konuşma yasağı sadece pazarda değil, Kürt çocuklarını asimile etmeye yönelik yatılı okullarda daha vahşice uygulanır. Türkçe bilmeyen Kürt çocuklar daha ilk günden itibaren ana dilleri yüzünden okullarda hapis cezasına çarptırılırlar.

Lozan'a kadar yurdun kurtarılması için her türlü mücadeleye canlarıyla, kanlarıyla, mallarıyla Türklerin yanında omuz veren Kürtler, kurtuluştan sonra kendi dillerini konuşamaz duruma getirilmişlerdi.

Lozan'dan sonra (24 Temmuz 1923) hemen seçimlere gidilir. Önceki mecliste yer alan 72 Kürt milletvekili tasfiye edilir. 1924 Anayasasıyla Türklük yaşamın her alanında egemen kılı-

nır. Resmi dil Türkçe olur. Kürtçe'nin adı bile geçmez. Daha önce her fırsatta Türk ve Kürtlerin ortak meclisi olarak nitelendirilen TBMM'si artık sadece Türklerin olur. Kürt kimliğini ret eden Kürtler ancak orada yer bulabilir.

1924 Anayasasıyla Kürtlerin kendilerini ifade edebilecek en küçük bir hak kırıntısı yok edilir; Türk'ten başka bir halk tanınmaz. Türkçe'den başka bir dil konuşulması yasaklanır. Bu yasağa karşı çıkanlar vatan haini, bölücü ilan edilirler. Bununla beraber Kürtlerin Türk olduğu propagandasına hız verilir; yalana ve inkara dayalı resmi ideoloji kurumsallaştırılır. 1924 Anayasası ile başlayan bu şovenist süreçte, Kürtler kendilerine yapılan haksızlığa boyun eğmez. Ulusal talep ve beklentilerinin Kemalist rejim tarafından reddedilmesi, verilen sözlerin yerine getirilmemesi ve tüm iyi niyetlerin boşa çıkması üzerine 1925 yılında Şeyh Said hareketi ile başlayıp 1937 yılında Dersim ayaklanmasına kadar süren silahlı baş kaldırışlar Kürtlerin bu haksızlığı içine sindiremediğini gösterir. Silahlı ayaklanmalarla kendilerine zorla dayatılan statükoyu kabul etmeyen Kürtler, çeşitli etkenlerin yanı sıra, iç sorunlarını tam çözemeyen, aşiret yapısından kaynaklanan örgütlenme aksaklıkları ve ulusal bütünlüğü sağlamada yetersizliklerle birlikte, dış devletlerin taraf gir tavırları ve TC'ye sundukları maddi olanaklar ve ihanetlerin çokluğu nedeniyle başarıya ulaşamazlar.

Şeyh Said Ayaklanmasından sonra 25 Temmuz 1925'te Cemiyet-i Akvam'a Ahmet Ali ve Hoca Sabri gibi Kürt aydınları bir mektupla başvururlar. Mektupta mevcut statükoyla birlikte Kürtlerin yaşam koşulları anlatılarak şunlar belirtilir:

"İki aydır ki, ülkemizde kan dereleri akıyor. Kürt halkı, barbarların zulmü altındadır. Kürtler bu zulüm ve boyunduruğa artık tahammül edemez noktaya geldiklerinden özgürlüklerine ka-

vuşmak ve kaderlerini ellerine almak için silaha sarıldılar. Varlığımızın geleceğini tahakkuk etmeye, ancak başladığımız mücadele olanak veriyor... Mücadelemiz ulusal bir mücadele ve açıktır. Kürt milleti, Cemiyet-i Akvam'dan ve medeni milletlerden acele olarak aktif ve gerçek bir yardım talep ediyor. Batı hükümetlerinin müdahalesi sadece insancıl bir görev değil, Kürt halkı Yakın Doğu'da barışın güvencesi olduğu için aynı zamanda siyasi bir zorunluluktur da."(55)

Bu mektupla istenen yardıma Batı dünyası hiç ilgi göstermez, üstelik Kemalist devlete her türlü yardım yapılır. Örneğin; Fransa, Şeyh Said'in birliklerini arkadan çevirmek için Türk askerlerinin trenlerle Suriye üzerinden geçişlerine izin verir. Ağrı İsyanı'nda ise İran'la sınır değişikliği yapılmış, Sovyet Ordusu'ndan beş yüz kişilik asker Türk ordusuna yardıma gelmiştir. İngilizler ise her türlü istihbaratı Türk Hükümetine bildirmekten geri kalmamıştır. Yedi düvel Kürt'e karşı birleşmiştir.

TC dış yardımlardan aldığı güçle tüm olanaklarını seferber ederek ayaklanmaları acımasızca bastırır. On binlerce insan ölür, binlerce köy yakılır, binlerce insan mecburi iskanlara zorunlu kılınır. Devletin uyguladığı acımasız şiddeti gazeteler gizleme gereği duymadan bütün dünyaya yansıtırlar.

"Ağrı eteklerinde eşkıyaya iltica eden köyler tamamen yakılarak ahalisi Erciş'e sevk ve orada iskan olunmuştur. Zilan harekatında imha edilen eşkıya miktarı 15.000 den fazladır. (...) Buradaki harp pek müthiş bir tarzda cereyan etmiş, Zilan Deresi lebaleb escat (ağzına kadar ceset) ile dolmuştur" (56)

Sürgüne gönderilen insanların bir çoğu yollarda ölür. Aileler parçalanır, malları talan edilir, yağmalanır. İsyanlar durulduktan sonra Kürtlerin Türkleştirilmesi için yoğun ve sistemli asimilasyon politikaları uygulanır. Köklü, binlerce yıllık geçmişi olan Kürt kül-

türü, Kürt tarihi, Kürt dili yok edilmeye, unutturulmaya çalışılır.

Kürt ayaklanması resmi söylemde ve Türkiye Komünist Partisi'nin 5 Mart 1925'te İstanbul'da yayınlanan komünist eğilimli *Orak-Çekiç Gazetesi*'nde *"İngilizlerin Oynattığı İrtica Kuklası"* başlıklı yazılarda gerici bir ayaklanma olarak gösteren talihsiz bir değerlendirme yapılır. Aynı hatayı TKP'li komünistler yurt dışında da yaygın bir şekilde yapar. Resmi ideolojinin Kürt ayaklanması için yaptığı asılsız propagandası çözümlemeyen TKP, sosyal sovenizm içinde kalarak Kürt Sorunu'na çözüm için bir program geliştiremez. Ulusal başkaldırıların içindeki dini motgifleri bilimsel bakış açısıyla yerli yerine koyamaz. Kaldı ki, dinsel motifler kullanıldığına bakarak bunun dinsel bir ayaklanma olduğu kabullenilse, Mustafa Kemal'in Anadolu'da ilk önceleri Hilafeti koruma ve kurtarma propagandasına bakarak bu hareketi de hilafet ve saltanat yanlısı olarak kabul etmek gerekir.

TKP'li komünistler, Kemalist ideoloji dışına çıkamayarak Kürt ulusal istemlerinin bastırılmasında ve dış dünyaya yönelik farklı bir şekilde gösterilmesinde, ideolojik yetersizlikleri nedeniyle olumsuz bir rolde bulunurlar. Resmi ideolojiyi yanlış değerlendiren ve onun gerici özünü göremeyen TKP bu hatasının bedelini yıllarca ağır bir şekilde öder. Gazeteleri yasaklanır, bir çok komünist önder zindana tıkılır, bazıları yurt dışına kaçar.

Resmi ideolojinin zora dayalı onca propagandasına karşın, tarafsız araştırmacılarının incelemeleri, İstiklal Mahkemelerinin tutanakları, savcılık iddianamesi, hüküm kararları bu ayaklanmaların ulusal bir başkaldırı olduğunu gösterir.

Mete Tunçay, bu hareketin ulusal bir hareket olduğu kanısını taşıyarak şunları yazar:

"Şeyh Said Ayaklanması'nın niteliği hakkında ağırlık kazanan resmi görüş irtica ve karşı devrim kuramlarına yakın olmuş

ve sonradan bu konuda yapılan belli başlı incelemelere de yansımıştır. Bense söz konusu ayaklanmanın, daha çok, dinsel bir giysi altında ulusal bir başkaldırı olduğu kanısındayım. Mustafa Kemal Paşa'yla, Fethi Bey'in yerine başbakan olan İsmet Paşa'nın ve arkadaşlarının olayı dinsel gericilik ve karşın devrim diye görmeleri, göstermeleri, Doğu'daki bastırmayla sınırlı kalmayacak daha geniş bir karşı hareketi haklı kılmak amacıyla açıklanabilir. Özellikle İsyan mıntıkası İstiklal Mahkemesinin verdiği çeşitli mahkumiyet kararlarında ise bağımsız Kürdistan oluşturmaya kalkışma suçlaması ön planda göze çarpmaktadır." (57)

Bu düşünce salt Mete Tunçay'ın kendi kişisel görüşü olmakla sınırlı değil, kitabına aldığı belgeler de bu savı güçlendirmektedir. Örneğin, Şark İstiklal Mahkemesi Başkanı Mazhar Müfit Bey davanın sonunda şunları söyler:

"..siyasi hırslarını rehber ederek, hepiniz bir noktaya, yani müstakil Kürdistan teşkiline doğru yürüdünüz." (58)

Şark İstiklal Mahkemesi Savcısı Ahmet Süreyya Özgeevren anılarını anlatırken resmi söyleme karşıt bir üslup kullanmaktan çekinmez.

"Elde edilen bir sürü vesaik, kat'i deliller ve karineler, isyanın yıllarca devam ede gelmiş telkinler, tertipler, din, şeriat duygu ve akidesine hitaben propagandalar ve tahriklerle masum halkı gaflet ve delalet içinde sürükleyerek bir Kürdistan hükümeti tesis etmek maksadından başka bir hedefi olmadığını ispata kafi bir derecede idi." (59)

Şeyh Said Ayaklanması, hükümet yanlısı ve Kemalist çevrelere göre gerici ve dinsel bir hareket olarak gösterilmesine rağmen yukarıda sunulan belgelerden anlaşıldığı gibi, özellikle Diyarbakır'da kurulan İstiklal Mahkemesi Savcılık iddianamesi, mahkeme kararları bu ayaklanmanın ulusal ve siyasi bir hareket oldu-

günu kanıtlamaya yetmektedir. Mahkeme tutanaklarına, savcılık iddianamesine ve mahkeme kararlarına bakıldığında bu olgu çok daha net bir şekilde görülür.

"Şeyh Eyüp davasının son aşamasında;

Savcının açıklaması: Burada Şeyh Eyüp, Siverek Karabahçe Şeyhi, Siverek Cumhuriyet Halk Fırkası'nın istifa eden başkanı, isyan lideri Şeyh Said ile istihbarat ilişkisi içinde olmak suçu ile yargılanıyor. Ayrıca vatandaşlarının ikamet ettiği Türkiye vilayetlerine elçiler göndermek, isyan kuvvetleri ile ilişki içinde olmak ve bağımsız bir Kürdistan devleti kurmak eylemi için devleti parçalamak amacı ile isyancıların müttefiki olmakla suçlanıyor. Dolayısıyla, sanık Şeyh Eyüp, Türkiye devleti içinde, bağımsız bir Kürt devleti kurarak bölmek faaliyetleri yapmaktan suçlu bulundu.

Mahkeme kararı: Savcı ve sanık dinlendikten ve belgelerin incelenmesinden sonra, bu mahkeme Şeyh Muhammed Halid bin Eyüp'ü ve Şeyh Said ile ilişkisi olan herkesi devlete karşı bağımsız bir Kürdistan devletinin kurulmasını öngören fesada katıldıkları için suçlu buluyor.

(...)

Dr. Fuat Bey'in davası:

Savcı: Fuat Bey, bağımsız bir Kürdistan devleti kurmayı planlayıp, bu uğurda çalıştığı için mahkeme önündedir.

Başkan: Bağımsız bir Kürdistan devleti kurulması için çalışma ve vatana karşı hainlikle suçlanıyorsunuz.

(...)

Mahkeme kararı: Sanık Dr. Fuat Hacı İbrahim oğlu, Kürdistan meselesini siyasi ilkeler ile benimsediği ve Türkiye'nin bütünlüğüne karşı ihtilal vücuda getirmeye çalışanlarla işbirliği yaptığı için suçlu bulunmuştur. Bu suç nedeni ile mahkeme Dr. Fuat'ı idama mahkum ediyor.

Kemal Fevzi Bey'in davası:

Suç iddiası: Bitlis'li Kemal Fevzi, semti meçhul, şimdi tutukevinde, Kürt bağımsızlık komitesi üyesi, bazı şeyhlerle ilgisi olup Kürdistan'ın bağımsızlığı için savaşmakla ve isyanı sürekli kışkırtmakla suçlanıyor.

(...)

Urfa Belediye Reisi olan muhbir ajan Mustafa Kemal Efendi: uzun yıllardır Kürt milliyetçiliği uğruna çalışan Urfa mebusu Siverekli Ali Efendi'dir. Kürt milli hareketini izlemekle ve liderleri hakkında Ankara'ya bilgi vermekle görevlendirilmiştim. (...)

Kasım'ın kardeşi Ali, ihtilalin amacı Kürt bağımsızlığıdır.

(...)

İdam infaz edilirken Hacı Ahdi, yaşasın Kürdistan, yaşasın Kürt mefkuresi diye bağırdı.

(...)

Ölüme mahkum edilen 53 kişiye Başkan'ın konuşmasından: Bazılarınız egoizm tarafından yöneltildiniz. Bazılarınız yabancı propaganda ve siyasi hırs tarafından.. Fakat hepiniz bağımsız bir Kürdistan'ın vücuda getirilmesi için birlik oldunuz.."(60)

Şeyh Said isyanını ulusal bir başkaldırış olduğunu belirten I. Yalimov, bunu gerici olarak gösterilmesinde TKP'nin onulmaz hataları olduğunu belirterek şunları yazar:

"Şeyh Said Ayaklanması'nın şimdiye kadar irtica-i olarak gösterilmesinin nedeni, TKP'nin hatasıdır. Bildiğim kadarıyla bu öneri Şefik Hüsnü tarafından Komintern'e önerilmiş ve ayaklanma, Kemalizme karşı olmasından dolayı gerici olarak değerlendirilmiştir. TKP liderlerinin doğru olmayan bilgileri Komintern'e vermeleri nedeniyle Şeyh Said Ayaklanması, gerici bir ayaklanma olarak bizim ve Sovyetlerin literatürüne girmiştir. Görünüşe göre Şeyh Said Ayaklanması ilerici ve ulusaldır ve Ke-

malizmin ilericiliği konusunda da hemfikir değilim." (61)

Zaten Türkiye Komünist Partisi resmi ideolojinin kuyruğuna takılarak kendi ideolojisine ve Türkiye halklarının kurtuluş mücadelesine ihanet eden bir konumu ısrarla sürdürmüştür; Kemalizm'in bir yan kuruluşu olarak, kendisine yüklenilen misyonunu başarıyla yerine getirmiştir. Sosyalist örgütleri ve özellikle Sovyetler Birliği'ni yanıltmakla Türkiye'deki rejimin rahat soluk almasına fırsat vermiştir. Bu nedenle TKP gerçek anlamda Mustafa Suphi ile başlamış, onun katledilmesiyle de bitmiştir. Mustafa Suphi'den sonraki TKP ise kendi ideolojisine ihanet eden bir partiden öte bir şey değildir.

Yine, Şeyh Said İsyanı sonucu idama mahkum edilenlerin, idam sehpasında ayaklanmanın bağımsız Kürdistan amaçlı olduğunu haykırmaları, bu hareketin ulusal bir başkaldırı olduğunu yeterince kanıtlıyor. İdam edilenlerin son sözleri şöyle:

"1-Şeyh said: Dünya yaşantımın sonu geldi. Ulusum için kurban edildiğimden dolayı pişmanlık duymuyorum. Yeter ki torunlarımız bizi düşmanlarımızın önünde mahcup bırakmasınlar.

2-Hınıslı Halid Cebri Bey: Karşınızda yalnız değilim. Arkamda İran, Mezopotamya ve Türkiye'de muazzam bir Kürt ulusu bulunmaktadır. Bugün beni asıyorsunuz, fakat hiç şüphemiz yoktur ki, yarın torunlarımız da sizleri yok edeceklerdir.

3-Şeyh Abdülkadir (senatör): Zaten sizler yakma ve harap etme konusunda büyük bir şöhrete sahipsiniz. Burasını da Kerbelaya çevirdiniz. Şunu biliniz ki dehşet ve insafsızca sömürü ile şan ve şeref kazanılmaz. Yok olsun Türkler.

4-Yusuf Ziya Bey (Bitlis Milletvekili): Bize rütbe ve mevki bahşetmek suretiyle bizi aldatabilirsiniz endişesi içindeyim. Şükür Allah'a ki bizi mermi ve iple karşılıyorsunuz ve bundan dolayı biz hiç pişman değiliz. Verdiğiniz ders sayesinde torunları-

mız öcümüzü alacaklardır.

5-Doktor Fuat Bey (Diyarbekirli): Vatanım için yiğitçe kurban olmayı daima düşündüm. Şüphesiz ki asılmakta olduğumuz bu toprağa bağımsızlık bayrağı dikilecektir.

6-Avukat Tevfik Bey (Diyarbekirli): Cesedimi bütün dünyaya gösteriniz ve herkes bilsin ki kişisel haklar için değil, ulusal haklar için savaşıyorum. Yaşasın Kürdistan!..

7-Koçzade Ali Rıza Bey (Bitlisli): Elimdeki silahı ulusuma karşı kullanmayıp düşmanımız Türk'e karşı yöneltilmiş olduğundan dolayı mutluyum. İşte şimdi hayatımı Kürtlük için kurban ediyorum.

8-Şair Molla Abdurahman (Siirt): Sefiller... Sizi ayağımın, ayağımızın altında çok alçak ve küçük görüyorum. Biliniz ki Kürt bir ağaç değildir, ölür fakat eğilmez...

9-Hizanizade Şair Kemal Fevzi (Bitlisli): Cennet Kürdistan bizimdir. Ev sahibi biziz ve kim ne derse desin biz yine içeri gireceğiz, buna hiç bir güç engel olamaz, çünkü o bizimdir.." (62)

Kürtlerin dinsel amaçlardan çok ulusal istemlerle ayaklanmaları Kemalizmin türkifikasyon politikalarına bir tepki olduğu tarihsel bir gerçektir.

Arnold Toynbee'de sofu Türklerin Şeyh Said Ayaklanması'na katılmayışlarını, bu hareketin dini olmaktan çok, milli nitelik taşıdığının bir kanıtı olarak görür. Ve isyandan maksat bağımsız bir Kürdistan kurmak olduğunu belirtir. (63)

Bir başka yalan, Kürt ayaklanmalarının emperyalizmin bir kışkırtması, özellikle İngiliz parmağı olduğu yönünde. Mete Tunçay buna inanmanın güç olduğunu, buna karşın Türkiye'nin ajan provokatör kullandığını yazar.

"Resmi ideolojiyle ileri sürülen ve sol çevrelerce benimsenen bu harekete, İngiliz kışkırtmalarının yol açtığı savı bana inanıl-

ması güç görünüyor. İngilizler dinsel yönden halifeliğinin geri getirilmesini amaçlayan ya da siyasal yönden Kürdistan'ın bağımsızlığını gerçekleştirmek isteyen bir ayaklanmayı niçin kışkırtsınlar, veya desteklesinler? Türkiye Kürtlerinin bağımsızlığı, manda altında tuttukları Irak'taki Kürtleri de etkilemez miydi?" (64)

Yalçın Küçük'te isyanın bir İngiliz kışkırtması olmadığını belirtir.

"Şeyh Said İsyanı'nın İngilizler tarafından hazırlandığı iddiası apriori bir önermedir; ampirik bir değeri bulunmuyor. Benim kitaplarıma kadar ampirik bir değeri varcasına kabul edilen bu önerme, Sovyetler Birliği'nin ve Komintern sekreteryasının sonuçtan neden çıkarma alışkanlığına bir örnek olmaktan ileri geçmiyor." (65)

Mete Tunçay rejimin Kürtleri kışkırtması olarak ajan provokatör kullandığını İstanbul Polis Müdürü Emekli Korgeneral Ekrem Baydar ve emniyet görevlilerinden Mustafa Necip Emre ile görüşen Metin Toker'in yazdığı kitaba dayanarak söyler.

Metin Toker'in yazdığı *Şeyh Said ve İsyanı* adlı kitapta ise, bir gizli emniyet görevlisinin rastlantı sonucu ihtilalcilerin içine sızan ve öğrendiklerini yetkililere ileten bir ajanın serüveniymiş gibi yansıtıldığı görülür. Rejim yanlısı ve resmi ideolojinin önemli bir kalemi olan Toker'in zorlama gerekçelerle isyanın niteliğini çarpıtarak yazmaya çalışması sistemi ve kayınpederi İnönü'yü aklamaya yetmiyor. Metin Toker, resmi söyleme uygun, uyduruk bir senaryoyla işin içine İngilizleri de katarak Şeyh Said İsyanı'nı kendince İngilizlerin bir kışkırtması olarak göstermeye çalışır. Dikkatli okunduğunda, kitabının son derece acemice ve her yönden tutarsız olduğu anlaşılır.

Toker'e göre, İstanbul'da Seyit Abdülkadir ile kendini İngiltere Hariciye Umuru Şarkiye Müdürü Mr. Templen diye tanıtarak görüşen Nizamettin, İngilizce bilmeyen, eskiden belediye zabıtasında çalışan biri. Ama ingiliz taklidi yaparak Seyid Abdülkadir'i kendisine inandırabilmiş. İngiliz kaynayan İstanbul'da, Seyid Abdülkadir'in hiç İngiliz görmemiş olması gerekiyor ki, Nizamettin'in İngiliz olduğuna inanabilsin. Kaldı ki, Seyit Abdülkadir öyle sıradan bir kişi de değil. İttihatçılar zamanında Ayan azası, Damat Ferit kabinesinde ise Devlet Şurası Reisi (Danıştay Başkanı) olarak Osmanlı döneminde devlet hizmetinde bulunmuş politikacı ve üst düzeyde bir bürokrattır. Toker'in iddiasına göre, İstanbul'da Kürtler hem İngilizlerle işbirliği içindeler ve hem de İngiliz olmayan Nizamettin'in İngiliz olmadığını fark edemezler; üstelik işbirliği içinde oldukları(!) İngilizlerden Nizamettin'in kim olduğunu da nedense hiç araştırmazlar. Bu iddianın son derece aptalca bir kurmaca olduğu apaçık ortada. Üstelik Nizamettin'in İngilizce bilmemesini de yine son derece acemice uydurulan senaryoya uygun hale getirerek kamufle ettiğini sanıyor Toker.

"Teknik şuydu: Nizamettin İngilizce taklidi bir şeyler söyleyecekti. Yanındaki tercüman bunu Türkçeye çevirecekti. Seyid cevabını Türkçe verecekti. Nizamettin, tabii bunu anlayacaktı, ama anladığını belli etmeyecekti. Tercüman, Seyid'in sözlerini Nizamettin'e güya İngilizce olarak tekrarlayacaktı. Nizamettin, -yani Mr. Templen- gene İngilizce taklidiyle bunun cevabını verecekti." (66)

Tarihi gerçekleri gizleyerek ve çarpıtarak okuru manipüle etmeye yönelik bir senaryoyu bilgi diye yayınlamanın okura saygısızlığı bir yana, resmi söyleme uygun yalan bir tavır baştan sona kadar kitaba sinmiştir. Toker'in kitabı, yalanın ve inkarın egemen olduğu basit bir propaganda ile bilinçleri çarpıtmak ve

gerçekleri ters yüz etmekten öteye gidemiyor. Metin Toker gerçeklerle ilgisi olmayan bu düzmece senaryoyla, konuyu öğrenmeye çalışanları daha işin başında yalan ve uydurma savlarla yanıltmaya çalışıyor. Daha doğrusu resmi görüşle aynı amacı paylaşan sözde araştırmacıların önüne hazır malzeme koyuyor.

Uğur Mumcu da aynı ideolojiyi savunan bir yazar olmasıyla hiç araştırma gereğini duymadan uydurma senaryoyu gerçek sanıp aynı çizgide yürür. Buna karşın araştırmacı yazar Aziz Aşan söz konusu belgelerden yola çıkarak her iki yazarın yalana nasıl kolayca angaje olduklarını kolayca kanıtlar.

"Öyle anlaşılıyor ki, polis Nizamettin olayı tamamen bir senaryodur. Böyle bir görevli yoktur. İngiliz eski ajanlardan Mr. Templing, Seyit Abdülkadir ve adamı Kör Sadi ile temasa geçmiş ve bu bilgileri Türk istihbaratına taşımıştır. İngiliz belgelerinin ortaya koyduğu gerçek ve görüşmelerle ilgili çelişkili ifadeler, savımızı güçlendirmektedir. Kamuran Gürün'de bu yönde düşüncelerini belirtmiştir." (67)

Görüldüğü gibi Şeyh Said Ayaklanması bir İngiliz kışkırtması olmadığı gibi, İngilizlerin ayaklanmayı Türk istihbaratına bildirmeleri söz konusudur.

Yeri gelmişken Seyid Abdülkadir'den biraz söz etmek gerekiyor. Seyid Abdülkadir, Şemdinanlı Seyid Ubeydullah Nehri Efendi'nin oğludur. İtihat ve Terakki iktidarında Ayan üyeliği yapmış ve 4 Mart 1919'da Damat Ferit Paşa Hükümeti'nde Şurayı Devlet (Danıştay) başkanlığına getirilmiştir. Kürdistan Teali Cemiyeti Reisi olan Seyid Abdülkadir Türk-Yunan Savaşı sırasında Kürtlerin ayaklanmasını isteyenlere *"Türklerin şu düşkünlük zamanında onlara darbe indirmekliğimiz Kürtlük şiarına yakışmadığı"* (Bakınız: Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, cilt: 6, sayfa 1905, İletişim Yayınları) yolunda bir

beyanat vererek *"Yunanlılarla harp ederken bende kendilerini arkadan vursam ceddim bana lanet eder"* diyerek böylesi bir harekete izin vermez. Gelin görün ki, ben Türkleri arkadan vuramam diyecek kadar soylu olan Seyid Abdülkadir 27 Mayıs 1925 günü Şeyh Said İsyanı nedeniyle idam edilir.

Şeyh Said olayında aynı bilinç çarpıtma olayını Uğur Mumcu da sürdürür. Zaten gazetecilik yaşamı boyunca sol içinde beyinleri ve bilinçleri bulandırma Mumcu'nun önemli bir misyonu olmuştur. Mumcu, Kürdistan Teali Cemiyeti Başkanı Seyid Abdülkadir'in yardımcısı Kör Sadi'yi *"Kahire'de İngiliz polisi adına çalışmaktaydı" (68)* diye yazarak yüklendiği yalan ve inkarla dolu misyonunu yerine getirir. İşin ilginç yanı Mumcu'nun iddiaları, Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Savcısı Ahmet Süreyya Özgeevren'in, Avni Doğan'ın yayınlanmamış anılarına, İstanbul Emniyet Müdürü Ekrem Baydar'm, Metin Toker, Vedat Sadili gibi resmi ideolojinin savunuculuğunu yapanların sözlerine dayanmaktadır. Bunların objektif olmaları mümkün olmadığı gibi, yalan ve inkarı her koşulda dayattıkları bir gerçektir. Tüm bunlara karşın, Şeyh Said Hareketi'nin İngiliz kışkırtması ya da emperyalizmin bir oyunu olduğu iddiasının gerçekle bir ilgisi olmadığını Uğur Mumcu kabul etmek zorunda kalır. Çelişik sonuçları kitabında yazmak Mumcu'nun bilinç çarpıtma çabasını bir kez daha gözler önüne serer.

"Bugüne kadar Şeyh Said ayaklanma öncesinde İngilizlerle ilişki kurduğunu gösteren açık kanıt ya da belge bulunmuş değildir."(69)

Aynı şeyleri İsmet İnönü'de itiraf etmektedir.

"Şeyh Said İsyanı'nı doğrudan doğruya İngilizlerin hazırladığı veya meydana çıkardığı hakkında kesin deliller bulunmamıştır."(70)

Kemalistlerden daha Kemalist olan Doğan Avcıoğlu, Ergün Aybars, Mükerrem Su, Ahmet Mumcu, Ömer Kürkçüoğlu gibi daha bir çok yazar, bu iddiayı ellerinde hiç bir kanıt olmadığını yetkililerin söylemelerine karşın, hep yinelerler. Aynı ısrarcı tavır Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığınca yayınlanan ***Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar*** adlı kitapta da yer alır. (Bakınız: sayfa 78)

Bir başka ilginç olan şey, Şeyh Said İsyanı sırasında hükümetten istifa eden Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt ile İçişleri Bakanı Recep Peker'in eleştirilerine Başbakan Fethi Bey'in onlara yönelik sözleridir. Başbakan Fethi Bey özellikle Recep Bey'e söyle der:

"Yazık ki, idaresizliğiyle Kürdistan meselesini çıkaran bir insan burada beni tenkit ediyor. Aldığımız tedbirler kafidir.. Lüzumsuz şiddetlerle ben elimi kana bulayamam." (71)

Başbakan Fethi Bey'in kendi hükümetinde İçişleri Bakanı olan Recep Bey'i *"Kürdistan meselesini çıkaran bir insan"* diye suçlaması ve Başbakanlıktan istifa etmek zorunda bırakılması, ister istemez rejimin tüm muhalefeti ezmek için bir takım beklentilerin içinde olduğunu akla getirir.

Mustafa Remzi Bucak bir Kürt aydını olarak Şeyh Said İsyanı'yla ilgili olarak şunları yazar:

"Bizim edindiğimiz kati bilgiye göre, merhum Şeyh Said'in isyanı bilhassa mahalli jandarmanın gayretkeşliği yüzünden çıkmış idi. Ve bu maksatla teşekkül eden İsmet Paşa Hükümeti'nin, Batı'dan tefrik edip isyan mıntıkasına sevk ettiği ordu birlikleri bile mahaline varmadan çok evvel, mahalli kuvvetler tarafından, yani milisler tarafından isyan kuvvetleri bozulup kontrol altına alınmış idi. Ne var ki, genç cumhuriyet bu fırsatı ganimet bilip kendi muhaliflerini ve vaktiyle edilen vaatleri bertaraf etmek için bu

olay en iyi bir fırsat telakki edilmiş idi. Yoksa ki, 'askeri hareket mahal yoktur, ben isyanı mahalli milis kuvvetlerle bile bastırırım' diyen zamanın Başvekili Fethi (Okyar) Bey her halde ne bir vatan ve ne de cumhuriyet haini idi. Müteakip hadiselerin ışığı altında, Fethi Bey'in fikri neden terviç edilmeyip, muamaileyhin başvekillikten uzaklaştırıldığı kolaylıkla anlaşılıyor." (72)

Mustafa Kemal'in isyanı kullanarak muhaliflerinin ve en yakın arkadaşlarının üzerine yürüdüğü gerçek bir olgu olarak tarihte yerini alır. Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal ve eski dava arkadaşları Kazım Karabekir, Ali Fuat Paşa, Rauf Bey ve Refet Bey ile anlaşmazlıkları derinleşir, birbirlerine güvenleri sarsılır. Özellikle demokrasiden kopuk bir cumhuriyette Mustafa Kemal'in diktatör olacağı endişesine kapılan bu dört general Adnan Adıvar, İsmail Canbolat, Sabit Sağıroğlu ile birlikte daha liberal bir programla halkçı yönü ağır basan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı 17 Kasım 1924'de kurarlar. Partinin yönetim kurulu başkanlığına Kazım Karabekir, ikinci başkanlığına Adnan Adıvar, genel sekreterliğine de Ali Fuat Paşa getirilir. 29 milletvekilinin üye olduğu bu parti kuruluş bildirisiyle her türlü diktatörlüğe karşı olduğunu açıklar. Hükümet icraatlarının sıkı bir şekilde denetlenmesi gerektiğine işaret ederek, programına Türkiye devletinin halk egemenliğine dayalı bir cumhuriyet olması gerektiğini belirtir. Liberal ve demokrat bir çizgi izleyeceklerini, temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasını, halkın dini duygularına saygılı olduklarını deklare eder. Bu yeni partinin iktidarı elinden alacağı korkusuna kapılan Mustafa Kemal'in, Şeyh Said İsyanı'ndan eski arkadaşlarını politika sahnesinden tasfiye etmesinde yararlandığı bir gerçektir. Nitekim Şeyh Said İsyanı ile hiç ilgisi yokken, üstelik Bölge'de bu partinin örgütü bile oluşturulmamışken, İstanbul'da parti binalarında yapılan ara-

malarda ele geçen sözde belgelerle gericiliği kışkırttığı iddia edilerek, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 4 Mart 1925'te kabul edilen Takriri Sükun Kanunu'nun verdiği yetkiye dayanarak hükümetçe 3 haziran 1925'te kapatılır.

Mustafa Kemal, Cumhuriyet öncesi verilen kurtuluş mücadelesinde kendisine her türlü olanağı emrine veren, yanından hiç ayrılmayan bu dava arkadaşlarını, kendisine rakip olacakları endişesiyle hain olarak nitelemekten çekinmez. Kurtuluş Savaşı'nda hep yanında olan ve mücadeleye tüm güçleriyle katılan bu dört komutan bir çırpıda Mustafa Kemal tarafından dışlanır.

"Baylar, olaylar ve olgular gösterdi ve tanıtladı ki, Terakkiperver Cumhuriyet Partisi izlencesi, en hain kafaların ürünüdür. Bu parti yurtta cana kıyıcıların, gericilerin sığınağı ve dayanağı oldu; dış düşmanların Yüce Türk Devletini, körpe Türk Cumhuriyetini yıkmayı öngören planlarının kolaylıkla uygulanmasına yardım etmeye çalıştı." (73)

Mustafa Kemal'in en yakın arkadaşlarını vatan hainliği ile suçlaması Türk politik yaşamında bir alışkanlık haline gelmesine neden olur. Artık her politikacı, rakip olarak gördüklerini büyük bir rahatlıkla vatan hainliği ile suçlamaktan sakınmaz; vatan hainliği ciddi bir suç olmaktan çıkmış, sıradan, basit bir kusur olarak algılanır olmuştur.

Vatan hainliği veya ihanet, her ne anlamda kullanılırsa kullanılsın bu ağır suçlama karşısında kalan ulusal kahramanların, ne tür bir suç işledikleri nedense bu suçlamayı yapanlar tarafından hiçbir zaman açıklanmaz. Neye ve nasıl ihanet ettikleri belirtilmeyen ve sadece soyut bir şekilde ifade edilen bu suç kavramı iç politikada kullanılan bir malzeme olarak kalmış ve günümüze kadar taşınır. Rejimin, Şeyh Said Ayaklanması'nı gerici bir isyan olarak göstermesinin tek amacı da, halkın dini inançlarına say-

gılı olacağını belirten Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasına gerekçe olarak kullanmasıdır.

Başbakan Fethi Bey, rejimin kanlı diktatoryal politikasına alet olmamak için istifa ettikten sonra, İsmet İnönü yeni hükümeti kurar. Yeni kabinede, daha sonra ırkçılığı ile tanınan Mahmut Esat Bozkurt, faşizme övgüler dizen Hamdullah Suphi Tanrıöver, Recep Peker bakan olarak görev alırlar. Yeni hükümet, ilk iş olarak Meclis'ten geçirttiği Takriri Sükun Kanunu ile gerçek anlamda acımasız bir baskı politikasını uygulamaya sokar. Şevket Süreyya Aydemir bu yasa ile ilgili kaygılarını, düşüncelerini şöyle belirtir:

"Bu kanun, iki tarafı keskin öyle bir kılıç ki, hükümet ve rejim onu, ya inkılapları yerleştirmek için olağanüstü bir dayanak olarak kullanacak, yahut bizzat hükümeti sert bir diktatörlüğe sürükleyecekti. Fakat ne olursa şu belirmişti ki, yeni Türkiye'de çok partili rejim ve anayasanın ruhuna hakim olan demokrasi havası artık uzunca bir zaman için ortadan çekilecekti." (74)

Bu yasa üç maddeden oluşmaktadır. Çok sade, ılımlı bir dille yazılmasına karşın kurum ve kuruluşlarıyla, insanlarıyla bütün ülkeyi hapishaneye çevirmeye yetiyordu.

Yasanın birinci maddesi şöyleydi:

"İrtica ve isyana ve memleketin içtimai nizamıyla huzur ve sükuneti ve emniyet ve asayişini ihlale bais (neden olan) bilumum teşkilat ve tahrikat ve tesvilat ve teşebbüsat ve neşriyatı hükümet, Reisicumhurin tasdiki ile resen ve idareten mene mezundur. İşbu efal erbabını (böyle davrananları) hükümet İstiklal Mahkemelerine tevdi edebilir."

Yasanın ikinci maddesi, iki yıl yürürlükte kalacağını; üçüncü madde ise Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğini belirtiyordu.

Bu yasayla amaçlananın muhalefeti ezmek olduğunu gören

Kazım Karabekir, Rauf Orbay ve Ali Fuat Paşa'nın anayasaya aykırılığı iddialarını İsmet Paşa ve Halk Fırkası'nın radikal kanadı dikkate almayarak tasarıyı 22 hayır oyuna karşı 122 oyla Meclis'ten geçirterek yasallaştırır.

Bu yasayı öven Ergün Aybars şöyle yazar:

"Devrimin gerçekleşme süresi içinde karşı tepkiler istemeyen devrimci yöntem uygulanmaya başladı. Takriri Sükun ve özellikle İstiklal Mahkemeleri'nin çalışmalarını kapsayan bu iki senelik dönem Türk Devrimi'nin gerçekleşmesi ve yerleşmesi bakımından büyük özellikler ve önem taşır."(75)

Oysa bu yasayla amaçlanan şey, Türk Devrimi diye nitelendirilen Tek Parti Diktatörlüğü'nün ve faşizmin yerleştirilmesi, kurumsallaştırılması ve her türlü muhalefetin ezilip yok edilmesidir. Türkiye halklarının mutluluğu ve refahı için hiç bir şey sağlamamıştır bu yasa. Kaldı ki, böyle bir tasayı bu yasayı uygulayanlar hiç duymamışlardı zaten. Aksine yoğun bir korku ve yılgınlık yaymıştır toplumun her kesimine. Yasayla amaçlanan ve hedeflenen de korku ve yılgınlığın kitleler üzerinde etkin olmasıydı.

Bu yasanın temel işlevi sadece yasak üzerine değildir. Toplumu sivil inisiyatiflerden yoksun, işçi sınıfını örgütsüz bırakmak da vardır. O işçi sınıfı ki, 1919-1922 yılları arasında İstanbul'da 11 tane önemli grevi örgütleyerek işgalcilere karşı Mustafa Kemal hareketini desteklemişti. İzmir İktisat Kongresi'ne katılmalarına izin verilmeyince bu kez 1923 yılının Temmuz ve Kasım ayları arasında İstanbul ve Anadolu'da 7 önemli grevle var olduğunu göstermişti. İşçi sınıfının bu mücadeleci yönü yöneticileri ürkütür ve Takriri Sükun Yasası'yla diğer muhalefet odakları gibi susturulur. 1927 yılında yasallaşan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile son işçi sendikaları da kapatılır. İşçiler örgütsüz bırakılırken, her türlü haklar da yok edilir.

Bu faşist yasayla, basın kuruluşları da nasibini alır; birbiri ardısıra kapatılırlar. 12 Mart'ta İstanbul'da yayınlanan *Tevhid-i Efkar, Son Telgraf, İstiklal* gazeteleri ile rejime her seferinde destek olan sözde Marksist eğilimli *Çekiç Orak* ile *Aydınlık* dergisi, *Presse du Soir,* İzmir'de *Sadayıhak,* Adana'da *Sayha,* Trabzon'da *İstikbal, Kahkaha* ve dinci *Sebil-ür Reşat* adlı gazete ve dergiler kapatılır.

21 Ocak 1925'te Haftalık Siyasi *Amele ve Köylü Gazetesi* olarak yayınlanmaya başlayan *Orak-Çekiç,* Şeyh Said İsyanı sırasında hükümetin görüşünü savunur nitelikte yayın yapar. Ulusal bir Kürt hareketi olan Şeyh Said İsyanı'nı, Marksist eğilimli olan bu dergi 26 Şubat 1925 tarihli 6. Sayısında irtica hareketi olarak gösterir. Bu sayıda *"Ankara Büyük Millet Meclisi'nde müfrit sol burjuvazinin tırnakları, kafasına kurun-u vustayı dolamış yobazların gırtlağına yapıştı"* diye yazarak Ankara Hükümeti'ni her yönüyle destekler. 5 Mart 1925 tarihli 7. sayıyla son kez çıkan dergi *"Yobazların Sarıkları Yobaz Zümresine Kefen Olmalı" ve "İngilizlerin Oynattığı İrtica Kuklası"* başlıklı yazılarında isyanın nitelik ve amacını çarpıtarak sol kesimin kafasını bulandırmaya devam eder. İsyanı eski bir İngiliz ve Rus oyunu olduğunu yazar. İngiliz emperyalizmiyle Sovyetler birliğinin garip bir işbirliği içinde olduğunu ima eden solcu *Orak-Çekiç*'e göre Türkiye iki yıldan beri siyasi bağımsızlığını kazanarak, ekonomik ve sosyal devrimler yapmakta ve iki yıl içinde önemli ilerlemeler göstermektedir. İsyanın bu gelişmeyi engellemek amacında olduğunu ileri sürer dergi.

Kürt isyanları konusunda hükümetle aynı söylemde olan *Orak-Çekiç,* Aydınlık gazetesiyle birlikte 12 Mart 1925'te Heyeti Vekile tarafından kapatılır.

Bu gelişmeler yaşandığı sırada *Tanin* yazarı Hüseyin Cahit bu yasayı protesto ederek köşesinde siyasi yorum yapmayacağını, sadece anılarını yazmakla yetineceğini okurlarına duyurur. Hüseyin

Cahit'in bu protestosuna yanıt hiç gecikmeden gelir. Kapatılan gazeteler kervanına Hüseyin Cahit'in *Tanin*'i de katılır. Gazetelere yönelik bu baskılara halkın tepkisi ise gazete almamak olmuştur. İstanbul'da rejim yanlısı 6 gazetenin toplam günlük baskısı 49 bine düşer; halkın rejimin borazanlığını yapan bu gazetelere olan güvensizliği ve okumama şeklindeki protestosu gözlemciler için önemli sayılır. *Tanin* Gazetesi kapatıldıktan sonra başyazarı Hüseyin Cahit İstiklal Mahkemesi'nde yargılanıp müebbet sürgüne mahkum edilir. *Tanin*'i *Resimli Hafta* izler. Zekeriya (Sertel) Bey ile Cevat Şakir (Halikarnas Balıkçısı) tutuklanır ve dergi kapatılır.

Bu arada İçişleri Bakanı Cemil Uybadin gazete ve dergilerin kapatılış nedenlerini, rejimin muhalefetin varlığına tahammül edemediğini gizleyerek, ***"hükümeti eleştirdikleri için değil, memleketin huzur ve asayişini bozucu yayınlar yaptıkları"*** diye gösterir. En önemlisi ise sosyalist eğilimli *Çekiç-Orak* ve *Aydınlık* gazetelerinin Kürtlerin ulusal başkaldırışı karşısında Kemalist rejimi sonuna kadar desteklemiş olmalarına rağmen kapatılmış olmalarıdır. İçişleri Bakanı Cemil Bey ***"Aydınlık ve Orak-Çekiç gibiler sosyal düzeni bozan ve idare şeklimize aykırı düşen yayınlar yapıyordu"*** (76) diyecekti.

Mustafa Kemal'in basına yönelik düşünceleri de çok net bir şekilde başından beri bilinmektedir. 1923 yılında Eskişehir'de yaptığı bir konuşmada ***"Gazeteler mevcut olan kavanin dairesinde hürdür. Ancak bunun haricine çıktıkları zaman takibe maruz kalır"*** diyerek, basının ancak mevcut yasaların içinde özgür olabileceğini belirtir. Bunun dışında yönetime yönelik en küçük bir eleştiri kabul edilmez ve cezalandırılır. Nitekim daha sonra Tek Parti Yönetimi'nde basın yasalar ve idari baskılarla denetim altına alınacak ve terbiye edilmenin yolu da hapishanelerden geçecektir.

İktidar yanlısı olan *Hakimiyet-i Milliye* ile Yunus Nadi'nin

Cumhuriyet gazeteleri ise muhalefeti eleştirmekle kalmıyor, hakaret ve küfürlerle rejimin isteğine koşut gazetecilik yaptıklarını sanıp işlevlerine devam ederler. Öyle ki, ***Hakimiyet-i Milliye***'de Siirt Milletvekili Mahmut Bey Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası için ***"muhalif fırkanın programı nifak dolu"*** (77) diye yazmakta hiç bir sakınca görmez.

3 Haziran 1925'te bir hükümet kararnamesiyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılır; ancak bu partiye mensup milletvekilleri partisiz olarak Meclis'te kalırlar. Oyunun ikinci perdesi bir diğer temizlikte, İzmir Suikastı nedeniyle oynanacaktır. Muhalif milletvekillerinin Meclis'ten atılmaları o sıra gerçekleştirilecekti. Bu arada ünlü yazar Orhan Kemal'in babası milletvekili Abdülkadir Kemali Bey de kendini İstiklal Mahkemesi önünde bulur.

Takrir-i Sükun Kanunu ve ardından Menemen olayları kullanılarak rejime muhalif olan kurumlar ve kişiler sindirilir, baskı altına alınır. Gerici, mürteci, şeriatçı, bölücü, komünist suçlamalarını her fırsatta kullanan rejim inkılap diye nitelendirilen halk karşıtı uygulamalarını muhalefetsiz hayata geçirir.

Şoven zihniyete, inkara, yalana, faşist yasalara, baskılara, İstiklal Mahkemelerine, idamlara karşın Kürtlerin demokratik hak ve talepleri hiç bitmez. Bu istem devletin başlıca sorunu olmaya devam eder. Şeyh Said Ayaklanması'nın Türk ordusuna zayiatı 50 bin kişiyi bulmuş, devlete ise o zamanki parayla 30 milyon Sterline mal olmuştur.

Şeyh Said İsyanı sonrası kurulan İstiklal Mahkemeleri'nin hukuksal durumu da incelenmeye değer bir konu. Çünkü söz konusu mahkemeler tamamen hukuk dışı, keyfi uygulamalar yapan, bağımsız olmayan, devlet terörünü uygulamakla yükümlü kurumlardı. İstiklal Mahkemeleri'nin parlamento kararıyla bir yasaya dayanmaları yönünden hukuki oldukları söylenebilir; an-

cak adaletin ve hukukun evrensel ilkelerine aykırı oluşları, sonuçları bakımından yasallıkları ve meşrulukları tartışılır bir konumdadır. Buna sayısız örnek vermek mümkün. En ilginci Şark İstiklal Mahkemesi'nde görülmüştür. Mahkeme üyelerden Lütfü Müfit Bey'in sanıklardan Kemal Fevzi Bey'in idamına savcı Süreyya Bey'in engel olduğunu söylemesiyle yaşanan tartışmada görülmüştür. Savcı, Kemal Fevzi'nin hain olduğunu, fakat çıkarılmış bulunan af kanunundan yararlandığını hatırlatır. Aynı gün öğleden sonra bu konu yine ele alındığında Süreyya Bey'in konuyu Ankara'ya bildireceğini söylemesi üzerine Lütfi Müfit Bey:

"Bizim muayyen, milli gayemiz vardır. Ona varmak için, ara sıra kanunun fevkine (üstüne) de çıkarız" der. Savcı Süreyya Bey ise anılarında bu tavra karşı şöyle bir yanıt verdiğini yazar:

"Ben böyle bir düşünceye ve fikre iştirak edemem. Her işin kanunla halli mümkündür kanaatindeyim. Bilirsiniz, ben kanun hakimiyeti devrinin gelmesi ve yaşaması için çalışan ve çırpınan bir insanım." (78)

Dikkat edilirse mahkemelerde işleyen mevcut yasalar değil, Ankara'dan alman talimatlar yasa yerine geçmekte, keyfi uygulamalar adalete yön vermektedir. Yasaları çiğnemekten çekinmeyen bir hukuk kurumunun adalet dağıttığını, hukukun evrensel ilkelerine göre işlediğini kim savunabilir.

Ankara'dan gelen yanıtta, hukukun üstünlüğü ilkesinin devletin yüce katında bile geçerliliğinin olmadığını, *"gerekirse kanunların üstüne çıkarız"* mantığı baskın gelir. Zaten Mustafa Kemal de 16 Ocak 1923'te İzmit'te yaptığı basın toplantısında *"inkılabın kanunu mevcut kanunların üstündedir"* (79) diyerek hukuka ve mevcut yasalara olan tavrını göstermektedir. Bu koşullarda çalışan İstiklal Mahkemeleri'nin hukuksal konumu ve meşruiyeti tartışılır olmaktadır.

Hukukun üstünlüğü, çağdaş devletlerde kuvvetler ayrılığı ilkesi ile ancak hayata geçirilebilir. Bu bir anlamda her türlü diktatörlüğün anti tezidir. Demokrasilerde vaz geçilmez önemli bir ilkedir. Ancak ne var ki, bu ilke tek parti yönetiminde hiç uygulanmaz. Kuvvetler ayrılığına şiddetle karşı olan Mustafa Kemal bir çok konuşmasında bunları dile getirir.

"Bence kuvvetler ayrılığı prensibi, esaslı bir şey değildir. Kuvvetlerin ayrılığı prensibini koymuş olan insanlar bile, kuvvetlerin birleşmesinden yanadır..." (80)

Gerek Mustafa Kemal'in, gerekse Kırşehir milletvekili ve İstiklal Mahkemesi üyesi Lütfi Müfit Bey'in söyledikleri rejimde egemen olan anlayışı yansıtmaktadır.

Bunun yanı sıra Başbakan İsmet İnönü'nün Şark İstiklal Mahkemesi'ne gönderdiği yazıda; *"Ayaklanma bağımsız bir Kürdistan kurmak amacıyla çıkmıştır. Bir çok seneler hep bu amaç için çalışılmış olduğu kesindir. Bu ruhun ölmesi ve öldürülmesi en kutsal milli bir görevdir. Bunun için Kürdistan'da baş olabilecek bütün zararlı kişilerin kesinlikle affedilmemeleri gereklidir."* (81) diyecektir.

Yazıdaki *"affedilmemeleri"* sözünü Mete Tunçay, *"Buradaki bağışlama konusunun hukuki anlamda olmadığını belirtmek isterim."* (82) diye yorumlamaktadır.

Bu sözler İstiklal Mahkemeleri'nin gerçek niteliklerini yoruma gerek bırakmadan açıklamaktadır. Uğur Mumcu da bu konuda şunları yazmaktan kendini alamaz:

"Avukat tutulmayan, Yargıtay yolu kapalı olan, verilen idam kararlarının iki gün içinde infaz edildiği astığı astık, kestiği kestik Şark İstiklal Mahkemeleri.." (83)

İstiklal Mahkemelerinin biri Ankara'da, diğeri de Diyarbakır'da kurulur. Ankara'da kurulan İstiklal Mahkemesi, o sıra ye-

ni kurulan ve Mustafa Kemal'i diktatör olacak diye eleştiren en yakın arkadaşlarının yer aldığı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası yöneticileri ile düzene muhalif liberal ve komünistleri yargılamakla görevlendirilmişti. Ankara İstiklal Mahkemesi'nin idam kararlarını onaylama yetkisi TBMM'ne aitti. Buna karşın Diyarbakır İstiklal Mahkemesi'nin verdiği idam kararlarının onayı ise bölgedeki askeri komutanlara devredilmişti. Bu konuyla ilgili kararnameyi İsmet İnönü 15 Mart 1925'te yürürlüğe koyar. Dikkat edilirse ülkenin bir tarafı kararname ile yönetilirken, idam cezalarını onaylama yetkisi TBMM'den alınıp bölgedeki askeri komutanlara bırakılmaktadır. Millet Meclisi'nin yetkisi bir başka kuruma devredilmektedir.

Ankara İstiklal Mahkemesi şu üyelerden oluşturulmuştu:

Reis : Ali Çetinkaya (Kel Ali) 1879-1949
Savcı : Necip Ali Küçüka (1892-1941)
Üye : Ali Zırh (1888-1951)
Üye : Kılıç Ali (1889-1971)
Yedek Üye : Dr. Reşit Galip (1893-1934)

Bu üyelerden Kılıç Ali hakkında yolsuzluk iddiaları hiç eksilmez. Örneğin, Antep savunması sırasında görev yapan Kılıç Ali hakkında şunlar söylenir:

"Bu şahıs harbin en kızgın anında silah alacağız diye halktan para toplamıştır ve daha sonra topladığı bu paralarla şehirden ayrılmıştır. Antepliler arasında bu hadise nesilden nesile 'Kılıç Ali Antep'ten eşek yükü altınlarla ayrıldı' şeklinde anlatılır." (84)

İsyan bölgesine bakan Diyarbakır İstiklal Mahkemesi üyeleri ise şöyle oluşturulmuştu:

Reis : Mashar Müfit Kansu (1873-1948)

"	: Hacım Muhittin Çarıklı (1881-1965)
"	: Ali Saip Ursavaş (1887-1939)
Savcı	: Süreyya Örgeevren (1888-1969)
Üye	: Lütfi Müfid Özdeş (1874-1940)
"	: İbrahim Tolon (1880-1956)
Yedek Üye	: Avni Doğan (1892-1965)

İstiklal Mahkemelerinin tarafsız olmadıkları gibi keyfi hüküm verdiklerinin bir başka örneği de İzmir Suikastı davaları görülürken ortaya çıkar. İzmir'de Mustafa Kemal'e 1926 yılının Haziran ayında suikast yapılacağı üzerine bir ihbar alan güvenlik güçleri, suikaste katılanları İzmir'de yakalar. Suikastçiler, Lazistan milletvekili Ziya Hurşit ve arkadaşları TBMM'de Mustafa Kemal'e karşı olan 2.Grup'a dahildiler. Ankara İstiklal Mahkemesi bu olay üzerine hemen soruşturma açmış, mahkeme heyeti İzmir'e gelerek, kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na mensup milletvekillerini dokunulmazlıkları kaldırılmadan tutuklamıştır. Bu arada Mustafa Kemal'in silah ve mücadele arkadaşlarından Kazım Karabekir de tutuklanır. Ancak İsmet Paşa'nın talimatı üzerine serbest bırakılır. İstiklal Mahkemesi'nin emri üzerine, dokunulmazlıkları kaldırılmadan milletvekillerinin tutuklanmaları ve yine Başbakan'ın talimatı üzerine sanıklardan birinin serbest bırakılması bu mahkemelerin tarafsız olmadığını göstermeye yetmektedir. Kaldı ki, bu olay bu kadarla da kalmaz.

İsmet Paşa'nın talimatı ile Kazım Karabekir'in serbest bırakılması üzerine Ankara İstiklal Mahkemesi bu kez hırçın bir tavırla mahkemeye müdahale etti diye Başbakan İsmet İnönü'nün tutuklanmasına karar verir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in araya girmesiyle mahkeme bu kararından vazgeçer. Kazım Karabekir yeniden tutuklanır.

Tam bir komediler dizisi..

Tarafsız ve hukukun evrensel ilkelerine bağlı olması gereken mahkeme, Başbakan'ın isteği üzerine bir sanığı serbest bıraktırıyor, sonra Başbakan müdahale etti diye Başbakan'ı tutuklamaya kalkışıyor, daha sonra da Cumhurbaşkanı'nın isteği üzerine bundan vazgeçiyor.

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in Meclis'te kendisine karşı olan 2.Grup'a dahil milletvekillerini her ne pahasına olursa olsun susturmak niyetinde olduğu biliniyor. Bu nedenle İsmet Paşa'nın Kazım Karabekir'i serbest bıraktırmasını onaylamamış, bir yerde İsmet İnönü'ye de gözdağı vermiştir. Bir çok resmi ideoloji yandaşı yazar, gerçek yönünü gizleyerek ve çarpıtarak bu olayı İstiklal Mahkemeleri'nin sahip oldukları siyasal gücün derecesini gösteren önemli bir örnek gibi gösterirler.

Oysa İstiklal Mahkemeleri'nin sahip oldukları siyasal gücün dayanağı Mustafa Kemal'in kendisidir. İstiklal Mahkemeleri siyasi gücünü Mustafa Kemal'den almaktadır. Kuşkusuz, mahkemelerin verdiği kararları belirleyen de bu siyasi gücün ardındaki Tek Adam'ın emirleridir.

İstiklal Mahkemeleri'nin güdümlü ve emirle çalışan mahkemeler olduğuna dair bir çok kanıt olduğu bilinir. Bunlara bir başka örnek ise, Hükümetin Şeyh Said olayları sırasında İstiklal Mahkemeleri'nin verdiği idam kararlarının Meclis'te onaylanmaksızın yerine getirilmesi için yasa çıkarılmasını isterken görülür. Meclis'te bu konuyla ilgili tartışmalar yaşanır. Manisa milletvekili Abidin Bey, Dersim milletvekili Feridun Fikri ve Mersin milletvekili Rasim Beyler bu tasarının anayasa ve insan haklarına aykırı olduğunu Meclis kürsüsünde ileri sürerler. Ancak daha sonra İzmir Suikastı nedeniyle bu üç insan hakları savunucusu, hukukun üstünlüğünü savundukları için uydurma gerekçelerle

idamla yargılanırlar. Manisa milletvekili Abidin Bey idam edilir.

İstiklal Mahkemesi, Erzurum milletvekili Kazım Bey'in tutuklanma nedenini bilemez. Bir neden bulunamadığı için, yanlışlık oldu, denilerek tutuklama kararı kaldırılır. Yine Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na üye olduğu halde Kastamonu milletvekili Halit Bey unutulduğu için tutuklanmaz.

İstiklal Mahkemeleri heyetinin verdikleri kararlarda özgür olamadıklarını bu mahkemelerin üyelerinin yazdıkları anılarında da görülür. Örneğin Kazım Karabekir sorgusunda *"Bir parti kurmak düşüncesinde değildim. Fakat karşı taraf bırakmadı. Memleket hizmetinden kaçıyormuşuz gibi durumu aleyhimize çevirmek istiyordu. Terakkiperver Parti bu etkenlerle doğdu"* deyince, Mahkeme Başkanı *"Bence memleketin böyle partilere tahammülü yoktur"* der. Bunun üzerine Kazım Karabekir, *"Ben ters düşüncedeyim. Memleket demokrasiye layıktır. Millet anlayışlıdır. Parti kurdurmamak hükümetin elindeydi. Oysa ki kurulurken cesaret verenlerin başında hükümet geliyordu"* diye yanıtlar.

Kazım Karabekir Paşa'nın bu yanıtı Mustafa Kemal'i endişelendirir. Böyle bir konuşmaya fırsat verdikleri için Mahkeme heyetine çok kızar. Mahkeme kurulunun Çeşme'ye getirilmesini emreder. Mahkeme heyeti de o gece Çeşme'de verilen baloya davet edildiklerini sanarak güle oynaya gelirler. Ancak Mustafa Kemal onları balo salonunun yanındaki bir odaya alarak mahkemenin tutumunu çok sert bir şekilde eleştirir ve heyeti azarlar. Mahkeme kurulu üyeleri için balo ve eğlence cehennemden farksız bir hale gelir. Orada duracak yüzleri kalmaz. Mustafa Kemal'in önünden geçip gitmeye de cesaret edemediklerinden pencereden atlamak suretiyle dışarıya çıkarlar ve kimseye görünmeden İzmir'e giderler. (85)

İstiklal Mahkemeleri savunmaya yer vermedikleri için de tam

anlamıyla hukuk dışı ve keyfi kararlar veren mahkemelerdir. İzmit milletvekili ve Eğitim Bakanı Şükrü Bey'in davası buna örnektir. Bir numaralı sanık olarak gösterilen Şükrü Bey tüm mahkeme boyunca bütün suçlamaları ret eder; ve bir ara avukat tutmak ister. İstiklal Mahkemesi Başkanı Ali Bey (Çetinkaya) buna izin vermez.

"İstiklal Mahkemeleri avukatların cambazlıklarına gelemez. Mahkememizin üst kademesi yoktur. Millet hüküm bekliyor. Ne söyleyecekseniz açıkça söyleyiniz. Avukatlarla geçirecek zamanımız yoktur" der. (86)

Bir başka örnek eski Maliye Bakanı Cavit Bey'in trajik sonu ile ilgili. Cavit Bey'in idam kararını İstiklal Mahkemesi Heyeti 26 Ağustos 1926 günü saat 17.00'de okur. Ancak Mahkeme salonuna Cavit Bey getirilmez; Cavit Bey, idam kararını gece yarısına doğru, idam sehpasına götürülürken öğrenir.(87)

Takrir-i Sükun Kanunu'na dayanarak bir çok gazetenin kapatıldığı ve yine bir çok ünlü gazetecinin İstiklal Mahkemesi'nde yargılandığı biliniyor. Tek Adam Mustafa Kemal'in İstiklal Mahkemelerine nasıl yön verdiği, mahkeme kararlarına nasıl müdahale ettiğini gazeteciler konusunda bir kez daha görebiliyoruz. Tutuklanan gazetecilere kurtulmaları için Cumhurbaşkanı'na telgraf çekerek yalvarmaları telkin edilir. Onlar da söyleneni yaparlar ve sonunda serbest bırakılırlar. Mustafa Kemal'den af dileyerek bağışlanmalarını isteyen gazetecilerin gönderdikleri telgraf metni tam bir ibret vesikasıdır. Gazetecilik onuruyla bağdaşmayan bu metin son derece dalkavukça yazılmıştır. Metnin tamamı şöyledir:

"Bizler yüksek dehanızın kurduğu yeni rejimin tabi-i ve samimi hizmetkarlarıyız. Vücuda getirdiğiniz bu büyük binada içten inanışlarla bir fikir amelesi gibi çalıştık. Muazzam eseriniz, sizin büyük ve samimi emellerinizin gerçekleşmesinden

başka bir şey değildir. Bu itibarla bizler, bu büyük gaye ve prensiplerini tenkit etme yeteneğine sahip değiliz. Bizler, yalnız tatbikata ait bazı usuller hakkında fikirlerimizi beyan etmiştik. Asla yenilik ve inkılap esaslarına karşı değiliz. Hakkımızda bir başka görüşün bulunmasından dolayı masumuz. Bizler; ilerideki hayatımızda sizin müsamahanız ve affınız doğru yolda yönlendirecektir. Bunu bizden esirgemeyeceğinizi ümit ediyoruz." (88)

Gazetecilerin tutuklanmalarının nedenleri de çok ilginçtir. Şeyh Said ve Kasım Bey bir takım telkinlerle, özellikle Diyarbakır İstiklal Mahkemesi üyesi Ali Saip Ursavaş'm cezaların indirileceği vaadine kanarak gazetecileri itham ederler. Bunun üzerine 7 Haziran tarihli bir ara kararla Eşref Edip, Velid Ubuziya, Abdülkadir Kemali, Fevzi Lütfi, Sadri Erten, İlhami Safa, Nadir Gündüz, Ahmet Emin Yalman, Ahmet Şükrü, Suphi Nuri İleri, İsmail Müştak tutuklanırlar. Oysa bu gazetecileri itham edenlerden hiç biri Türkçe bilmedikleri gibi, bu yazarların hiç bir yazılarını da okumuş değiller. Rejimin amacı Şeyh Said olayını kullanarak tüm basını susturmaktır. Ünlü yazar Orhan Kemal'in babası Abdülkadir Kemali Ögütçü'nün dışında diğerleri sanki gerçekten suçlularmış gibi, Mustafa Kemal'den af dileyerek bağışlanmalarını isterler. Bu yazarlar ceza almadan tahliye edilirken, Abdülkadir Kemali Bey 4,5 ay sonra politika yapmama koşuluyla serbest bırakılır. Ve sonra ülkeyi terk etmek zorunda kalır.

Mahkemenin 26 Haziran'da tutukladığı Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Cafer Tayyar, Refet Paşa, Bekir Sami, Rüştü Dadaş Paşaların bulunduğu 49 tutuklu sanıktan 15 kişi idam edilir. Cemil Koçak'm yazdığı gibi, *"Kazım, Ali Fuat, Refet, Cafer Tayyar ve Cemil Paşalar Mustafa Kemal'in talebi üzerine beraat ederler."* (89)

Tutuklanmaların, serbest bırakılmaların, aklanmaların, hep

Mustafa Kemal'in emri üzerine gerçekleştiği kuşkuya yer vermeyecek şekilde görülmektedir.

İzmir'de beraat eden Kazım Karabekir, Ali Fuat, Refet, Cafer Tayyar ve Mersinli Cemal Paşalar bir daha orduya alınmazlar. 5 Aralık 1927'de emekliye sevk edilirler. Şevket Süreyya Aydemir bunların emekli edilişlerini *"yürürlükteki şekillere pek de uymayan bir muamele kendilerine tebliğ edildi"* diye yazar. (90)

Kazım Karabekir ve arkadaşları hükümlerin açıklandığı 14/15 Temmuz gecesini cezaevinde geçirdiklerinin bir gün öncesi diğer hükümlülerin idam cezaları infaz edilir. Ali Fuat Paşa anılarında verilen beraat kararlarına sevinemediklerini yazar. Hele mahkemenin yapıldığı sinema binasında idam mahkumları çıkarıldıktan sonra kendilerinin yakındaki bir ambara götürülmeleri üzerine duydukları endişeyi, perişan, omuzları çökük bir durumda paşaların aşağılanmalarını içler acısı bir üslupla yazar. Mersinli Cemal Paşa *"Paşa beraat ettiğimize inanalım mı?"* sorusuna Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa *"inanmayıp ta ne yapalım"* yanıtını verirler.

Ali Fuat Paşa siyasi anılarını anlattığı kitabında 18 Mart 1927 gecesi Mustafa Kemal ile görüşmesinde kendisine *"Paşaları senin hatırın için affettim"* dediğini yazar. (91)

Ali Fuat Paşa İstiklal Mahkemeleri'nin hukuk dışı olduğunu ve insan haklarına dayanmadığını da gözlemlerine ve yaşadıklarına dayanarak belirtir.

"Eğer İsmet Paşa Hükümeti de Fethi Bey Hükümeti gibi yasaların sınırları içinde çalışıp, muhalefeti ve basını ve iktidarı demokrasinin parçaları olarak kabul etmiş olsaydı, Türkiye'de demokrasiye girmenin yirmi yıl gecikmemiş olacağını söyleyerek İsmet Paşa'yı suçluyor. Partilerin kapatılmasının gerekçesini hazırlayan İstiklal Mahkemeleri'ni hukuk dışı bulurken, tüm ülke-

nin kontrolsüz bir şekilde bu mahkemelerin elinde bırakıldığını yazıyor." (92)

Ali Fuat Paşa İsmet İnönü'yü suçlarken, Ergün Aybars alınan tüm kararların ve uygulamaların Mustafa Kemal'in emriyle olduğunu belirtir.

"Cebesoy'un anıları bütünüyle İsmet Paşa'yı suçlayıcı niteliktedir. Oysa Şeyh Said Ayaklanması ile birlikte İsmet Paşa'yı Ankara'ya çağıran, ona yeni hükümeti kurdurtan ve sert tedbirler almasını sağlayan Terakkiperver Parti'nin kapatılmasını onaylayan, Cumhurbaşkanı ve devrin lideri Mustafa Kemal'dir." (93)

KANUN NUMARASI: 1850

İsyan Mıntıkasında İşlenen ef'alın suç sayılmayacağı hakkında kanun

Kabul Tarihi :20 Temmuz 1931
Neşir Tarihi :29 Temmuz 1931
Resmi Gazete No :1859

Madde 1 : Ercis, Zilan, Ağrı dağ havalisinde vuku bulan isyanda, buna müteakip Birinci Umum Müfettişlik mıntıkası ve Erzincan Pülümür kazası dahilinde yapılan takip ve te'dip hareketleri münasebetiyle 20 Haziran 1930'dan 1 Kanunuevvel 1930 tarihine kadar askeri kuvvetler ve devlet memurları ve bunlar ile birlikte hareket eden bekçi, korucu, milis ve ahali tarafından isyanın ve bu isyanla alakadar vak'aların teşkili emrinde gerek müstakilen ve gerekse müştereken işlenmiş ef'al ve hareket suç sayılmaz.
Madde 2 : Bu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir.
Madde 3 : Bu kanunu icrasında Adliye ve Dahiliye vekilleri me'murdur.

İstiklal Mahkemeleri'nin keyfi davranışları, sanıkların savunma haklarının kısıtlanması, verilen kararlarda temyiz yolunun açık olmaması, yargıçların hukukçulardan değil de milletvekillerinden seçilmesi, çıkartılan yasaların evrensel hukuk ölçüleriyle bağdaşmaması, yönetimin iktidardan gitmemek için en olmadık yöntemleri uygulamakta ne denli gözü kara olduğunu göstermeye yetmektedir. Örneğin, 1850 nolu yasa Ağrı İsyanı'nı bastırmakla görevli subay ve askerlerin yanı sıra, devlet memuru, bekçi, korucu, milis ve halktan katılanların işlenen adli suçlardan kovuşturmaya uğramayacaktır der. İsyanla ilgisi olmayan insanların öldürülmesi, işkence görmesi, mallarının yağmalanması, hırsızlık ve oldukça yaygın olan ırza tecavüz gibi eylemler suç kapsamından çıkartılmaktadır. Masum insanları her türlü kanunsuzluğa ortak edip, suça teşvik eden böyle bir yasa dünyanın hiç bir yerinde görülmemiştir.

Bu tavır sadece yasalarda görünür olmakla sınırlı değil ne yazık ki, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel de 27 Mayıs İhtilali'nden sonra Diyarbakır'da halka yaptığı bir konuşmada ***"kendisine Kürt diyenin yüzüne tükürün"*** demekte bir sakınca görmemiştir.

Bu tür uygulamalar bir başka zaman diliminde 25 Aralık 1935'te çıkartılan 2884 sayılı Tunceli Kanunu'yla yine uygulanma olanağı bulacaktır.. Bu yasa Dersim'de anti demokratik düzene karşı ayaklanan Kürtlere yönelik olup, sadece Dersim için uygulanan bir yasadır. Bu yasayla Dersim'de özel bir yönetim kurulur. Bir anlamda çıkartılan yasa sadece Dersim sınırları içinde geçerlidir ve devlet içinde bir başka uygulamanın işlerlik kazanmasıdır. Parlamento ve Bakanlar Kurulu'nun yetkisini, orada aynı zamanda vali olan askeri komutana devredilmesidir ki, rejimin her fırsatta söylediği ***"egemenlik ulusundur devredilemez"*** ilkesinin de çiğnendiğini, halk ve ulus kavramlarının nasıl içi

boşaltılmış olduğunu da göstermektedir.

Bu yasanın birinci maddesi, Cumhuriyet'in olağan kuralları ile değil, olağanüstü bir idareyle yönetilmesini öngörür. Tunceli'ye korgeneral rütbesinde bir komutan aynı zamanda vali olarak atanacaktır. Vali 4. Umum Müfettişliğinin de genel Müfettişidir. Kaymakam ve bucak müdürünü tayin edebilecek, adliye memur ve katipleri hakkında Hakimler Yasası'na göre bunların verdiği cezaları uygulayabilecek, gerekli gördüğünde belediye başkanlarıyla, belediye meclis üyelerini de atayabilecektir. Yasanın en önemli maddelerinden biri de vali ve komutana bağlı olarak çalışan savcıların yetkilerini belirleyen maddelerdir. Buna göre savcılar yargıcın yetkisine de sahiptirler. Hazırlık tahkikatı sırasında, savcı, hakim kararına gerek duymadan, tutuklama yetkisini kullanabilecektir. Böylece hakimin reddi önlenecektir. Ve en önemlisi savcının iddianamesinin sanığa bildirilmemesidir.

Anti demokratik ve hukuk dışı bir başka madde ise şöyle: Duruşmada, savcının uygun görmesiyle tanıkların ilk soruşturmada alınan ifadeleri yeterli olmaktadır. Yani tanık mahkemece dinlenmeyebilir. Ayrıca bu mahkemelerde verilen kararların temyizi de yoktur. Bu yasayı gerektiren durum ortadan kalkmasına rağmen 1946 yılının sonuna kadar yürürlükte kalmış, binlerce insan bu yasadan olumsuz yönde etkilenmiştir.

Dersimde tüm uygulamaların özünü bir milletvekili çok açık bir şekilde gözler önüne serer. Derebeyi ve Dersim adlı kitabın yazarı Kütahya milletvekili Naşit Uluğ ***"Cumhuriyet acımasız, Cumhuriyet'te şefkat, merhamet yoktur"*** diyerek rejimin niteliğine işaret eder.

Hele ırkçılığı ve acımasızlığı ile tanınan Mareşal Fevzi Çakmak'ın, Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığına yazdığı bir yazıda Erzincan köylülerinin uslandırılıp ve tepelenip öldürülmelerini is-

temesi, Naşit Uluğ'dan hiç de farklı düşünmediğini ortaya koyar. Erzincan ve Doğu yöresine yaptığı gezilerde edindiği izlenimlerini birer yazıyla Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığına sunan Fevzi Çakmak şöyle der:

"Erzincan ilindeki incelemelerim sırasında, ekonomiyi önemli surette zarara sokan ve bu il dahilindeki asayişsizliğin en önemli amillerinden olan Açgirik, Gürk, Dağbey, Henzi köylerinin tedip ve tenkiline (uslandırılmasına ve tepelenip öldürülmesine) zorunluk olduğunu gördüm.

Kürtlerin muntazam bir sistem dahilinde Türk köylerine yerleşerek Kürtlüğü yaymaya çalıştıkları ve aynı zamanda eşkıyaya yataklık ve kılavuzluk ettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi muzır ailelerin Türklerin arasından çıkartılarak Trakya'ya nakilleri, Türklük aleyhine yönelen bu kötü maksada karşı en etkili bir tedbir olacaktır." (94)

Görüldüğü gibi Mareşal Fevzi Çakmak basit ve sıradan eşkıya olaylarını bile ırkçı bir yaklaşımla ele almakta, sistemin uyguladığı asimilasyon politikasını unutmuş görünerek, zavallı Kürt köylülerini asimilasyoncu olarak göstermektedir. Bir kısım köylüleri öldürmekten, diğerlerini uzak diyarlara göçerttirmekten bahsetmektedir. Dönemin Başbakanı İsmet İnönü Fevzi Çakmak'ın önerilerini önemseyerek bir çok Kürt köylüsünü Trakya gibi uzak illere göçertmiştir.

İnsan haklarına saygılı olmayan Mareşal Fevzi Çakmak İnönü tarafından emekliye sevk edilince 20 Ekim 1946 günü İnsan Hakları Derneği'ni kurar ve başına geçer. Kurucu üyeleri arasında Atatürk'ün Dışişleri Bakanı Dr. Rüştü Aras ve Atatürk'ün Özel Kalem Müdürü Hasan Rıza Soyak ta bulunur.

Nereden nereye...

Mareşal Fevzi Çakmak'ın emekli edildikten sonra da adı et-

rafında tartışmalar bitmez. Prof. Nihat Erim *Ulus* Gazetesi'nde *"Bu ne telaş"* başlıklı yazısında Mareşali Genel Kurmay Başkanı iken aşırı ırkçılık gütmekle suçlarken, Peyami Safa'da 14 Şubat 1947 tarihli *Ulus* Gazetesi'nde Çakmak'ın komünistlerle açıkça işbirliği yaptığını yazar.

Mareşal Fevzi Çakmak'la aynı düşünceyi paylaşan 1960 İhtilali'nin lideri Orgeneral Cemal Gürsel'de İsveç'in *Dagens Nyheter* gazetesine 16 Kasım 1960 tarihinde verdiği demeçte, *"eğer yola gelmezlerse, dağlı Türkler rahat durmazlarsa, ordu, şehir ve köylerini bombalayıp yıkmakta tereddüt etmeyecektir. Öyle bir kan gölü olacaktır ki, onlar da, ülkeleri de yok olacaktır"* der. (95)

Orgeneral Cemal Gürsel, bir taraftan Kürtleri "Dağtürkü" olarak nitelendirmekte, diğer taraftan onların bombalarla yok edilmelerinden bahsetmektedir. Nitekim, 1960'larda çıkartılan 1587 sayılı yasa ile Kürtçe olan tüm köy ve mıntıka adları değiştirilir. Gerekçesi ise, kamuoyunu incitiyor, milli kültürümüze ve ahlak kurallarına, örf ve adetlerimize uymuyor.

Rejimin Kürtleri inkarı ne yazık ki sadece sözde kalmamaktadır. İnsanlık dışı bir çok uygulamaya örnek vermek mümkün. Dersim olayları ile ilgili araştırmalarını kitap haline getiren Vecihi Timuroğlu Kemalist olmasına karşın şunları yazmaktan kaçınamıyor.

"Yalnız İlksor Köyü'nün vadisinde, en büyüğü 14 yaşında 243 çocuk sığındıkları mağaraya atılan el bombalarıyla can vermiştir. Bugün Kalan (il merkezi) ile Ovacık karayolu üzerinde, Mercan Çayı'nın Munzur Irmağı'na karıştığı noktaya, ortalama 2 km uzaklıkta olan bir dereye halk arasında 'kan deresi' denilmektedir. Yaşlılar bu dereden iki gün süreyle kan aktığını anlatırlar." (96)

Araştırmacı yazar Faik Bulut Dersim olaylarını bizzat yaşayan

Seyit Rıza'nın emirberi, 70'ini aşan F. Doğan'ın anlattıklarını ve tanık olduğu olayları kitabına alarak yaşanan dramı gözler önüne serer. Katliamlarla ilgili canlı tanığın anlatımları şöyle:

"Dersim'de çok olay gördüm çokkk... İyisi kötüsü, canlısı cansızı. Fakat insanların öldürülmesi kadar geniş çaplı bir şey görmedim. Esas olarak 13 bölgede insanlar topluca öldürüldüler. Bir ailenin ya da 10-20 kişinin öldürülmesini bu işin dışında tutuyorum.

1- Asker Halburlar'ı (Karşılar) kuşattı. Ahaliye dedi ki: 'toplanın gelin, Abdullah Paşa aşağıda bekliyor. Hepinizi af edecek. Sulh ve barış olacak. Herkes huzur bulacak' Halburlar ahalisi anlatılanlara kandı. Değirmen mevkiine geldiğinde öyle olmadığı anlaşıldı. Makinalar kuruldu. Başladı taramaya.. tırrr.. tırrr.. Kimse kurtulamadı. Bir tek Seyid Rıza'nın yakın akrabalarından Musa'nın babası Rıza kurtuldu. Atik davrandı. Bir hamle yaptı. İki asker kendisini yakalamaya çalışınca aralarından sıyrılıp iniş aşağı koştu. Aşağı koşarken biraz da eğilince kurşunlar üstten geçip gidiyor. Bu adam o zamanın Dersimlileri gibi beyaz giyinirdi. Merx dediğimiz ardıç ağaçlarının kökleri beyazdır. Bu gövdeleri siper alarak gizlendi. O bölgeden kurtulan tek kişiydi. Fakat, adamın ortaya çıkması için bazı askerler çocuklarını süngüye takıp havaya kaldırdılar. Bir kısmı da karısına tecavüz etti. Hepsi öldü. Ama adam gizlendiği yerden çıkmadı..

2- Bizim 25. Süvari Alayı diye bildiğimiz alay Pülümür'den 60 kilometrelik Harçik deresinin sağında ve solunda ne kadar ev ve insan varsa imha etti.

3- Kutu deresi/Gömemiş Köyü-Söğütlü çeşme karşısında uzanan 60 kilometrelik alanda yok edilenlerin çoğu Demenan aşiretindendi.

4- Pah nahiyesi aşağısında Zuğur deresi bölgesinde imha edilenler ise esas olarak Heyderanlılardı.

5- Harçik deresinde ise kısmen Yusufan, kısmen Dememanlılar yok edildiler.

6- Pah köprüsü-Sandal mezrası bölgesinde 50 metrelik uçurumlardan insanlar atıldı. Bir sene sonra gittiğimizde bile, aşağıya atılan kadınların çalılara takılı kalmış yazmalarıyla, bazı çürüyen cesetlerin kemiklerini gördük. Orası uzun süre yasak bölgeydi. Ama ben çoban olduğumdan kaçamak yaparak bazı yerleri görebiliyordum.

7- Tunceli Orman Dairesi bölgesi/Şogek deresi karşısında bir katliam yaşandı.

8- Halburlu köyünde çoluk çocuk Değirmendere mevkiinde yok edildiler. Bunlar Seyit Rıza'nın aşireti Abasanlardı.

9- Alan aşiretinden Hısas Ağa, Sülağa yandaşları Mazgirt bölgesinde kurban gittiler. Hısas Ağa bu kasabanın kaymakamını, bir keresinde rezil edip ayaklar altına aldığından, emirleri kaymakam verdi.

10- Kureyşanlılar Nazmiye/Derova bölgesinde kıyıma uğradılar. Karısı biraz hovarda olan zamanın nahiye müdürü, namusuyla oynadığından şüphe ettiği seçme 40 aşiret delikanlısını resmen kurşuna dizdirdi.

11- Yine Nazmiye kasaba kenarındaki bölgelerde yaşayan Huso Mırçıkler ailesi toptan kıyıma uğradı.

12- Zel bölgesinde olacak. Orada da Heyderanlılar topluca öldürülüyor. Yalnız aralarında yarı sünnetli birisi vardı. Onu Ermeni sanıp ayrı yerde katlediyorlar. Bu arada aşiretin 50 kadını olayda tecavüze uğruyor.

13- Hozat-Ovacık tarafında olanları duydum, ama görmedim." (97)

Bu arada Seyit Rıza'nın, kendi halkına ihanet eden yeğeni Reyber'in (Rehber) trajik sonu ile ilgili şunları da ekler F. Doğan.

"Her şey bittikten sonra Reyber (Rehber) komutanın yanına götürülür. Oğlu da yanındadır. Çadırın önüne gelince atların ayağına köstek takarlar ki kaçmasınlar. Oğlan dışarıda durur. Reyber içerde çıplak soyundurulur. Komutan silahı Reyber'e doğrultur: Kendi ırkına kötülük yapandan başkasına hayır gelmez diyerek Reyber'i vurur. Reyber'in oğlu bunu görünce ata biner ve kaçmaya çalışır. Ancak ayağı köstekli at tökezlenir. Düşen oğlanı da vururlar." (98)

Bu tip olaylara devletin resmi belgelerinde de rastlamak mümkün. İşte onlardan biri:

"Haydutların sığındığı ağızları mazgallı taş duvarlarla kapatılmış mağaralar, cesur askerlerimiz tarafından kuşatılmış, top ve makinalı tüfek ateşinden başka 25. Alaydan gönderilen istihkam müfrezesi tarafından tahrip kalıpları atılmak suretiyle mağaralar tahrip edilerek içindekiler öldürülmüş, can havli ile dışarıya fırlayan da ateşle imha edilmişti. Böylece tarama sahası içindeki mağaralarda toplam olarak 216 haydut imha edilmiş, ayrıca 12 haydut cesedi Munzur suyu üzerinde görülmüştü." (99)

Buna benzer olaylar, operasyona katılan askerlerin ifadelerin-

YALANI VE İNKARI SORGULAYAN TEPKİLER (KÜRT İSYANLARI)

1 - Şeyh Said Ayaklanması (13 Şubat - 31 Mayıs 1925)
2 - Raçkotan ve Raman Tedip Hareketi (9-12 Ağustos 1925)
3 - Sason Ayaklanması (1925-1937)
4 - I. Ağrı Ayaklanması (16 Mayıs - 17 haziran 1926)
5 - Koçuşağı Ayaklanması (7 Ekim - 30 Kasım 1926)
6 - Mutki Ayaklanması (26 Mayıs - 25 Ağustos 1927)
7 - II. Ağrı Hareketi (13-20 Eylül 1927)

8 - Bicar Tenkil Harekatı (7 Ekim - 17 Kasım 1927)
9 - Asi Resul Ayaklanması (22 Mayıs - 3 Ağustos 1929)
10-Tendürük Harekatı (14-27 Eylül 19299
11-Savur Tenkil Harekatı (20 Mayıs - 9 Haziran 1930)
12-Zeylan Ayaklanması (20 Haziran - Eylül başı 1930)
13-Oramar Ayaklanması (16 Temmuz - 10 Ekim 1930)
14-III. Ağrı Harekatı (7-14 Eylül 1930)
15-Pülümür Harekatı (8 Ekim - 14 Kasım 1930)
16-Tunceli (Dersim) Tedip Harekatı (1937-1938)

de de bulunur. İşte 1938'de Dersim'de askerlik yapan Düzceli Halil Çolak'ın anlattıkları:

"..Subaylar bir Kürt kellesi getirene bir paket sigara mükafat vereceklerini, yani prim gibi bir şey vaat ettiklerini söylediler. Ve o gün korkunç bir vahşet içinde biz askerler, çılgınca, kadınları, genç kızları ve çocukları bir camiye toplayıp –ki camiye de benzemiyordu, kilise gibi bir yerdi- kapattık, bastık gazı, hepsini cayır cayır yaktık." (100)

Böylesi anlatımlardan onlarca örnek vermek mümkün. Ancak olayın boyutunu anlamak için bu örnekler çok bile...

Resmi söylemde Dersim İsyanı'nı eşkıya olgusuyla bağdaştırmaya çalışanları yine en yetkili ağızlar yalanlamaktadır. Valilik ve Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunan Celal Bayar bunlardan biri:

"Dersim İsyanı tamamen Kürtlerin siyasi düşünceleridir. Bunlar ne anarşisttirler, ne şudur, ne budur. Bunlar doğrudan doğruya müstakil Kürt hükümeti kurmak isterler. Bugün de bu istekler kuvvetlenmiş şekildedir." (101)

Rejim görüldüğü gibi Kürt halkına Kurtuluş Savaşı öncesi verilen bütün sözleri, Kürtlerin dilini, kültürünü, tarihini, Kürt-

lükle ilgili her şeyi yok sayarak, resmi ideoloji doğrultusunda şekillenmiş ve bu olgu 80 yıl sürecek büyük bir sorunu Kangren haline getirmiştir. Her seferinde Kürt sorununu zor kullanarak, sorunun üzerine beton dökerek çözdüğünü sanmış, ama bir süre sonra aynı sorun daha şiddetli bir şekilde yine can almaya devam etmiştir. Devletin Kürt politikası gizli oturumlarda açık açık tartışıldığı halde halka bu çok daha farklı bir şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır. Kürt sorununa ilişkin tarafsız ve nesnel araştırma yapmak isteyen araştırmacılara çeşitli engeller çıkartılmış, bu sorunun tartışılarak çözüm yolları üretmenin olanağı sağlanmamış, resmi ideoloji dışı araştırma yapılması her seferinde engellenmiştir. Bu engellerden en önemlisi resmi belge ve kayıtların incelemelere hep kapalı tutulmasıdır. ABD ve Batılı ülkelerde, yirmili ve otuzlu yıllara ait tüm gizli belge ve yazışmaların açıklanmasına, yerli ve yabancı araştırmacıların incelemelerine sunulmasına karşın, Türkiye'de ise hiç bir gizli belge araştırmacıların incelemesine verilmediği gibi Genel Kurmay'ın 1972 yılında Harp Tarihi Yayınları arasında çıkan bir inceleme kitabını yine Genel Kurmay'ın kendisi yasaklamıştır. İstiklal Mahkemesi dosya ve tutanakları ise TBMM Başkanlığının özel izni ile ancak incelenebilir. Şeyh Said olayları ile dosyalar ise tasnif dışıdır. Genel Kurmay belgelerine ulaşmak ise mümkün değil. Bunun yanı sıra yakın tarihteki Kürt sorunu ile en küçük bir yazı yazmak ise yasalarla yasaklanmıştır.

Kürt sorununun yasaklar çemberine alınmasının nedeni, devletin yapılanması ve şekillenmesinde bu sorunun önemli bir yer tutması yatmaktadır. Bu konunun tartışılması ve tabu olmaktan çıkarılması sistemin özünü zedeleyeceğinden bu yasakların sürdürülmesi rejim için hayati önem taşır.

Resmi ideolojinin iki önemli korkusu olan Kürt sorunu ile

sosyalizmin yanı sıra bir diğer korkusu da bilim alanındadır. Bir başka deyişle sosyolojik olguların tarihselliklerinin çarpıtılmasıdır. Sosyal gerçeklerden her fırsatta kaçınan resmi ideoloji, reel olguları yok saymayı ve inkar etmeyi Cumhuriyet dönemi boyunca ısrarla sürdürmüştür. Yaşanan gerçekleri bile yadsımak temel özelliği olmuştur. Bu nedenle tarihi tersine çevirmek anlayışının yanında, sosyolojik anlam içeren yurt, vatan, ulus, halk, devrim gibi kavramların da içini boşaltıp yozlaştırmıştır. Resmi ideolojide halklar, devlet zoru ile bu çerçeve içine alınmış, tarih Türk egemenlik sisteminin çıkarına göre yeniden yazılmıştır.

Kemalist tarih anlayışında, hiç bir sınıfsal ilişkiye yer yoktur. Sınıfsız toplum iddiası üniversitelerde bilim adına okutulur. Öyle ki, halkların ve sınıfların inkarı burjuva tarih anlayışında bile yer bulmazken, Kemalist düşünürlerin bunu savunmaları, bu zihniyetin burjuva anlayışının gerisinde olduğunu göstermeye yetmektedir. Resmi ideolojide tarih, toplumsal bilincin ve giderek tarih bilincinin yok edilmesi üzerine, bu amaç için yazılmaktadır. Öne devleti çıkarmakta, bireylerin kendilerini tek tek devlette bulmalarını zorunlu kılmaktadır. Sömürünün acımasızca hissedildiği anda bile bireylerin devlete kölece bağlı olmasının nedenini bu yanlış ve sakat tarih anlayışının kişilerin beyinlerini köreltmesinde aramak gerek. Diğer taraftan toplum da kendi tarihine yabancılaştığı oranda kimliğini özgürce geliştirememekte, kimlik bunalımını yaşayan silik ve korkak, giderek edilgen bir hal almaktadır

Cumhuriyetin ilk yıllarında tam olarak şekillenmeyen resmi ideoloji, Kürt isyanlarıyla temel yapılanmasını oluşturur. Tüm ideoloji Kürtlerin inkarı ve sosyalizm düşmanlığı üzerine kurulur. Bu iki temel olgu resmi ideolojinin düşünce ve eylem yapısını tamamlar. Bu iki düşmana karşı oluşturulan rejimin ideolo-

jik yapısının zayıf olması nedeniyle eski solcular toplanır, *Kadro* dergisi etrafında düzene taze kan sağlanılmasına yönelik kullanılır. Kemalist rejim, dönek Marksistleri önemli mevkilere getirterek kendi düşünsel yapılarına asimile eder; düşünce yapıları törpülenir, arpalıklarla satın alınıp düzene kanalize edilirler. *Kadro* dergisi etrafında Marksizme ihanet edenler, sosyalizm ve kapitalizm arasında bir üçüncü yolun, Kemalizm adına teorik oluşumunun hazırlığına koyulurlar. Atatürk Lenin gibi büyük bir devrimci, tam bağımsızlıkçı, anti emperyalist, anti kapitalist, sömürge karşıtı, mazlum doğu halklarının yol göstericisi, dünyada ilk kurtuluş mücadelesinin önderi olarak gösterilir.

Tüm bunların yanı sıra Atatürk Devrimleri diye nitelendirilen ve altı ok ile simgeleşen ilkeleri, bu ideolojinin temel taşları olarak formüle ederler. Oysa bu altı ilkenin neyi içerdiği, gerçek yaşamda nasıl uygulandığı araştırıldığında, asıl amacı gizleyen, aldatıcı, içi boşaltılmış sloganlar olduğu rahatlıkla anlaşılır.

Cumhuriyetçilik, devrimcilik, milliyetçilik, devletçilik, halkçılık, laiklik ilkeleri okullarda, kışlalarda Kemalizm'in özü olarak anlatılır. Ancak Cumhuriyet dönemi uygulamaları incelendiğinde, sosyoekonomik tahlillere ve çözümlemelere gidildiğinde bu ilkelerin evrensel bir anlamı, yaşamda izi bile olmadığı görülür. Tüm bu ilkelerin ortak yönü, başta asker-sivil küçük burjuva ideolojisi olmasıdır. Daha sonra sermaye birikimine olanak veren bu ideoloji Türk burjuvazisi ve tekelci sermaye ile bütünleşmiştir. Bununla birlikte bu ideolojiyi sade bir düşünce akımı olarak da görmemek gerek. Toplumun her kesiminde etkin bir egemenlik kurmuştur. İlk okullardan üniversitelere kadar eğitim ve öğretimin her alanında, yargı ve mahkemelerde, siyasi partiler, dernekler, sendikalar, kitle iletişim araçları üzerinde bu egemenliği hissetmek mümkündür. Bununla birlikte altı okta ifade-

sini bulan ilkelerin sosyal, kültürel, hukuksal yaşam üzerindeki etkinliğiyle halk ve aydınlar üzerinde çarpık bir bilinç geliştirilmesinde etkin rol oynamıştır.

Kemalizm'i ve onun önderini överek, yere göğe sığdıramayan, çağın en büyük devrim hareketi olarak gösteren Şevket Süreyya Aydemir bir yerde somut olguların, inkara olanak vermeyen gerçekliği karşısında şunları yazmaktan kendini alamaz.

"İstiklal savaşımızdan sonra yeni Türk toplumunun sosyal yapısına nizam veren 1924 Anayasasının, bizim görüşümüze göre yetersiz olan ve hatta inkılap dinamizmini dolduran niteliği, bu tarihi zorunluluğun gereklerine cevap olacak yeni devlet organlarını ve temel prensipleri kendi içinde alamamış olmasıdır. Bu anayasa, milli hakimiyet ilkesini ve cumhuriyet rejimi dışında, yeni Türk toplumunun hızla kalkınma ve kendine göre teşkilatlanma ihtiyaçlarına cevap olacak ilke, kural ve organlar getirmedi. Klasik bir Batı anayasasının kopyası oldu. Kanaatimizce 1924'te başlayan bu durgunlaştırma etkileri, bugün içinde yaşadığımız çekişmelerin de temelinde yaşamaktadır. Hülasa Türk inkılabının dinamizmi, asıl 1924 Anayasası ile köstekledi. Ondan sonra Atatürk'ün ya bu anayasayı zorlayarak başarmaya çalıştığı inkılaplar, ya bu anayasaya yeni bir ruh vermek için ona eklediği ilkeler, ilk ve inkılapçı dinamizmi hiç bir suretle sağlayamadı. Mesela bu ilkelerden olan inkılapçılık, devletçilik, halkçılık gibi umdeler, hiç bir zaman tam ve aktif birer hareket unsuru haline getirilmediler."(102)

Kemalizm'in asıl amacını, gerçek yüzünü ve ideolojisini kamufle eden bu ilkeleri bir tarafa attığımızda veya onların pratikte nasıl uygulandığı ve işlevleri, incelendiğinde, hiç de yabancısı olmadığımız bir ideolojiyle karşılaşırız. Bu ideolojinin ne olduğunu Kemalizm'in ünlü kuramcılarından ve Mustafa Kemal'in

İktisat ve Adalet Bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali* adlı kitabında açıkça söyler.

"Zamanımızın bir Alman tarihçisi, gerek nasyonal sosyalizmin ve gerek faşizmin Mustafa Kemal rejiminin az çok değiştirilmiş birer şeklinden başka bir şey olmadıklarını söylüyor. Çok doğrudur. Çok doğru bir görüştür. Kemalizm otoriter bir demokrasidir." (103)

Mahmut Esat Bozkurt'un nazilerle ırk konusunda aynı paralelde düşünmesini belgeleyen şu yazdıklarını da bir tarafa not edilmeli.

"Ariler medeniyet kurucularıdır. İdealistlik, o kuvvettir ki, arilerin üstünlüğünü gösterir. Yahudi ariliğin en belirli bir zıddıdır. Yahudilik göçebe değil asalaklıktır." (104)

Bir taraftan ırkçılığı, diğer taraftan demokrasi kültüründen yoksun oluşu ve demokrasiyi tanımlamadaki yetersizliğine karşın resmi ideolojinin niteliğini çok net bir şekilde ortaya koyar Mahmut Esat Bozkurt. *Son Posta Gazetesi*'ne verdiği bir demeçte de şunları söyler:

"Benim fikrim, kanaatım şudur ki, bu memleketin kendisi Türk'tür. Öz Türk olmayanların Türk vatanında bir hakkı vardır, o da hizmetçi olmaktır. Köle olmaktır." (105)

Faşist ve ırkçı olmakla övünen Mahmut Esat Bozkurt'un bu demecinden rahatsız olan Rum ve Ermeni vatandaşlar son derece etkilenmiş olduklarından Adalet Bakanı'm eleştirirler. 25 Eylül 1930 tarihli *Cumhuriyet Gazetesi*, Rum gazetelerinin bu konuda yazdıklarından söz eder.

"Rumca gazeteler, sabık Adliye Vekili'nin öz Türk tabirle ecnebileri değil, fakat Türk olmayan diğer unsurları kast ettiği yolundaki beyanatını şiddetle tenkit ederek mumaileyhin böyle bir söz sarf ettiğine inanmak istemediklerini, yirminci asırda esaret mev-

cut olmadığını, böyle bir tasnifin Türkiye Cumhuriyeti'nin bariz bir vasfı mümeyyizi olan müsavat ve liberalizm prensipleriyle ve teşkilatı esasiye kanunu ile kabili telif olmadığını ve Rumların esaretten ve muhacereti tercih edeceklerini yazıyorlar."

Mahmut Esat Bozkurt, Rumların tepkisi üzerine yabancıları değil de Türk olmayan diğer unsurları kastettiğini belirtmekle asıl hedefin Kürtler olduğunu itiraf eder.

Bunun gibi, rejimin ırkçı yönünü bir çok yetkili sözleriyle, yazılarıyla ifade etmekten çekinmez. Bununla övünç ve gurur duyulur. Bir çok yazarın belirttiği gibi bu politika nazizmin ve faşizmin yükseldiği dönemlerden etkilenen bir olgu değildir. Kurulduğu andan beri yapılanan devletin özüne egemen olan bir anlayıştır. Nitekim daha sonra faşizm ve nazizm yenilip insanlık dışı olarak ilan edilmesine rağmen ırkçı ve faşist zihniyet iktidarda kalmaya devam etmiştir. Buna işaret eden bir başka araştırmacı Kemal Karpat, 1923-1945 yıllarında CHP'nin toplumsal örgütlenme anlayışının faşizmin etkisinde olduğunu vurgular.

"Şurası muhakkaktır ki, Halk Partisi'nin 1923-1945 arasındaki sosyal organizasyon anlayışı geniş ölçüde nasyonal-sosyalist ideolojinin etkisi altında kalmış, daha sonra az çok müphem bir orta yolculuk kılığına bürünmüştür." (106)

Sistemin tüm otoriter ve totaliter karakterine karşın ülkede bir Millet Meclisi'nin bulunması parlamenter bir sistem görüntüsü arz etse de, bu sadece bir görüntüden öte bir şey değildir. Meclis otoriter ve totaliter eğilimleri gizleyen iğreti bir maske konumundadır.

Hamdullah Suphi Tanrıöver ise 23 Nisan 1930 tarihinde Türk Ocağı Merkezi binasının açılışında yaptığı konuşmada bu niteliği çok daha net bir şekilde ortaya koyar. TBMM Başkanı, Bakanlar, milletvekilleri, elçilikler önünde Türk Devrimi ile fa-

şizmin ne kadar benzeştiğini uzun uzun anlatır.

"Faşizm namı altında tanıtılan bir milliyetperverlik hareketi İtalya toprakları üzerinde, çok buhranlı bir devirden sonra, ağır ve tehlikeli bir mücadele neticesinde muzaffer oldu. Biz bu tarikatla mensup olduğumuz içtimai ve siyasi fikrin bazı noktalarda müşterek olduğunu tespit edebiliriz. O hareket milliyetperverdir; biz de milliyetperveriz. Sınıf mücadelesini memleketimiz için mutlak ve harabi vücuda getireceğine tam bir kanaatimiz vardır; orada da bu kanaat mevcuttur.

Faşizm bir vatan ideali etrafında iktisadi ve refahı, siyasi, içtimai ahengi tesis etmeyi düşünür. Bu milliyetçiliğin farikası, milleti hakim ve mahkum sınıflara ayırmak değil, her meslek erbabının umumi iş bölümü içinde çalışma hakkını tanımak ve onun yükselmesini temin etmektir. Münevver ve milliyetperver bir gençliğin, İtalyan toprakları üzerinde, sınıf, gayz ve kininden doğan hareket karşısında derhal kendini toplamasını ve Büyük Vatanperverin doğru yolu gösteren emri altında, arzın medeniyet menbaalarından biri olan güzel memleketlerini sirayet edebilmelerini, hürmet ve takdir ile görmüşüzdür. Biz faşist milliyetperverliğinin dünkü galeyasında hem mazimizi, hem istikbalimizi görürüz. (107)

Daha önce, 1920'de kurulan Meclis'te İcra Vekilleri Heyeti'nde Maarif Vekilliği yapan, 1920'den 1957'ye kadar TBMM'de milletvekili olan Tanrıöver'i Mustafa Kemal Türk Ocağı Başkanı olarak atamıştır. Türkiye'nin her tarafında şubesi bulunan bu yaygın örgütün izlediği politikayı Mustafa Kemal'in saptadığından kuşku yoktur. Türk Ocaklarının tüm yayın organlarında faşizm, Musolini ve Hitler övülmekte, bu liderlerin propagandası yapılmaktadır. Devleti yönetenlerden bu konuda hiç tepki gelmemesi ilginçtir. Ancak bazı solcu basın bunları eleştirdiğinde,

Türk Ocağı yetkililerinin pervasızca tehditleriyle karşılaşırlar. Örneğin Hamdullah Suphi Tanrıöver'in 15 Kasım 1930'da ocaklılara karşı yapmış olduğu konuşmada tehdit dolu ifadelerine bakmak yeterli olacak.

"İtalya'yı yerli bir bolşevizm hareketinden kurtarmış olan milliyetçi bir hareket vardır. Fakat İtalya'nın simgesi olan Duçe'yi, Musolini'yi tanırsınız. Onun aleyhine yapılacak tek kelime, söylenecek bir söz tasavvur edilmek imkanı olmayan bir şeydir. Böyle bir küstah hareket faşist gençliğin kahredeceği bir darbesini kendi üzerine çeker.

Kurtuluşa nasıl eriştiğini bildiğimiz Türk vatanı üzerinde milli timsale yazı ile, resimlerle saygısızlık edenler meydanı boş buldukları için cesaretlerini sürekli olarak artırıyorlar. Türk gençliğinin kalbindeki milliyetçi hassasiyet bu gibi vakaların cezasını jandarmaya, polise, mahkeme salonlarına terk etmemeliler. Sizin vicdanımızdan doğacak bir ikaz sesiniz bu yıkıcı cereyanlarının önüne geçmelidir. Meydanın boş olmadığını, gençliğin nankörleri takip edeceğini göstermelidir. (108)

Daha sonra bir çok gazete ve dergi kapatılmış, ya da *Tan Gazetesi* İtalya'da faşistlerin harekete geçirilişi gibi yakılıp yıkılmıştır. İlginçtir, *Tan Gazetesi*'ni yakıp yıkanlar hiçbir kovuşturmaya uğramadıkları gibi, gazete çalışanları ve sahibi Serteller tutuklanmışlardır.

Egemenlerin şiddeti kullanmalarının bir tek nedeni vardır. Halkı tutsak almak. Musolini, sosyalist milletvekili Matteotti'nin faşistlerce kaçırılıp işkence ile öldürülmesinden sonra Meclis kürsüsünde bu cinayeti savunarak şöyle der: *"Eğer iki unsur mücadele halin bulunur ve bunlardan ikisi de mücadeleden vazgeçmezse hal çaresi kuvvettir."* (Nüzhet Haşim Sinanoğlu, *Faşizm ve Onun Devlet Sistemi*, s.160, İstanbul 1933) Aynı düşünceyi

Nazi Almanyası'nda halka karşı şiddet uygulayan nazilerin vurucu gücü SA birliklerinin sloganında görüyoruz. İktidarın yolu sokaktan geçer.

Tan Gazetesi olayının tahrikçisi *Tanin Gazetesi*'nin baş yazarı Hüseyin Cahit Yalçın'dır. 3 Aralık 1945 günü baş yazar *Tanin*'de ***"Kalkın Ey Ehli Vatan"*** başlıklı yazısında ***"Bir Vatan Cephesine Lüzum Vardır"*** diyerek Milli Şef İnönü'yü över; komünistlerin içimize sızdığından bahsederek komünist diye nitelendirdiği kişileri hedef gösterip ***"Bunları susturmak için cevap vermek hükümete düşmez, söz eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır"*** diye tahrikçiliğine devam eder. Oysa aynı Hüseyin Cahit 1924 ve 1925 yıllarında İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmış, üç yıl hapse mahkum edilmiştir.

4 aralık 1945 günü İstanbul Üniversitesi bahçesinde toplanan öğrenciler bir yürüyüş düzenleyerek *Tan Gazetesi*'ne doğru yola çıkarlar. Kahrolsun komünizm diye bağırarak önce *Tan Gazetesi*'ni ellerindeki balyoz ve baltalarla kırıp dağıtırlar. Dizgi makinelerini, malzemelerini pencerelerden aşağı atarlar. Kağıt deposundan çıkarttıkları bobinleri sokağa dökerler. Bir saat içinde *Tan* matbaası yerle bir edilmiş olur. Daha sonra Sabahattin Ali'nin çıkardığı *La Turquie Gazetesi*'nin matbaasına gelirler. Aynı saldırganlar ya da övgüyle bahsedilen faşist gençler burayı da tahrip ettikten sonra Esat Adil Müstecapoğlu'nun *Yeni Dünya* matbaasına yönelirler. Saldırıya uğrayan her üç matbaa içinde ne varsa yıkılıp parçalanır.

Saldırganlardan hiçbiri gözaltına alınmazken İstanbul Savcılığı Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel, Cami Baykurt, Halil Lütfi Dördüncü hakkında dava açar; yargılama sonucu Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel, Cami Baykurt hükümetin manevi şahsiyetini tahkir etmek suçundan bir yıl hapse mahkum olurlar.

1932 yılına gelindiğinde Türk Ocakları kapatılır, yerine halkevleri açılır. İsim değişikliğinden başka yapısal bir değişiklik de hemen görülür. Çünkü bu kez Halkevleri doğrudan CHP'ne bağlanır. Nerede halkevleri açılacağına Halk Partisi'nin merkezindeki yöneticiler karar verir. İllerdeki Halk Partisi'nin il başkanları olan valiler aynı zamanda halkevlerinin de başkanlarıydılar.

Parti ideolojisine yandaş kazandırmak ve partinin etkinliğini arttırmak için kurulan halkevlerine bir de köylerde oluşturulan halkodaları eklenir. Parti ile devletin iç içe geçmesinde önemli bir aşama olan bu yapılanma, hem muhalefeti etkisizleştirmek hem de resmi ideolojiyi yaygınlaştırmak düşüncesi, halkevleri ile halkodalarını partinin birer yan kuruluşu haline getirilmesini gerekli kılmıştır. Zaten Tek Parti iktidarı döneminde parti/devlet ilişkisi hep önemsenmiştir. Mustafa Kemal'in emri ile Parti Genel Sekreteri Recep Peker parti/devlet ilişkisini yürütür. Recep Peker bu iş için, önce, muhalefet olabileceği kuşkusuyla tüm kuruluşları etkisizleştirmek üzere gerekli önlemlerin alınmasını sağlar.

O dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye Büyük Elçisi olan Grew bu oluşumu daha gerçekçi değerlendirerek raporunda şunları yazar:

"Halk Partisi'nin bir baştan bir başa yeniden örgütlenmesi başlandı. Eğer çıkardığım sonuçlardan yanılmıyorsam, bu yeniden örgütlenme Halk Partisi'ni, faşist ilkelere dayalı bir siyasal eğitim örgütüne dönüştürecektir. Ve faşizmin Türkçesi Kemalizm olacaktır." (109)

Recep Peker parti/devlet ilişkisi üzerine yaptığı bir konuşmada Büyükelçi Grew'in saptamalarını haklı çıkarır. Örneğin, 1935 yılında CHP kurultayında yaptığı konuşmada şunları der:

"Yeni programın göze çarpan ve kendini duyuran başlıca farikası yeni Türkiye'de zaten baştan beri devletle bir ve beraber

çalışan CHP varlığının devlet varlığı ile birbirlerine daha sıkı bir suretle yaklaşmasıdır." (110)

Böylece parti ile devletin birbirlerine yaklaşmasında öte, partinin devlet üzerinde egemenliği ve etkinliği gelişir. Giderek parti-devlet-hükümet üçlüsü fiilen birleştirilir.

18 Haziran 1936'da Başbakan İsmet İnönü parti örgütüne, vilayetlere ve genel müfettişlere gönderdiği genelgede *"..parti faaliyeti ile hükümet idaresi altında daha sıkı bir yakınlık ve daha ameli bir beraberlik temin edilmesine karar verilmiştir"* der. Bir başka deyişle devlet ile partinin birleştirilmesi onaylanmıştır. Bu genelge üzerine İçişleri Bakanı aynı zamanda Parti Genel Sekreteri, illerdeki valiler de CHP'nin il başkanı olurlar.

1939'da Başbakan olan Refik Saydam da Halk Partisi'nin 5. Büyük Kurultayı'nın açılışında yaptığı konuşmada diğer liderlerden farklı düşünmediğini ortaya koyar.

"CHP demek Türk Devleti demektir; bu meşhumlar birbirine o kadar sıkı bir şekilde bağlıdır ki, birini diğerinden ayırmak imkansızdır." (111)

Sistemin totaliter rejimlerle benzerliği sadece devlet/parti iç içeliği, ekonomik yaptırımlar ve ırkçılık alanında değil, şekil olarak da var. Bu benzerliklerden biri İtalya, Almanya ve İspanya'daki faşist ve ırkçı liderlere verilen sıfatlarda görülmektedir. Örneğin Almanya ırkçı lider Hitler'e Führer, İtalya'da faşist lider Musolini'ye Duçe, İspanya'da faşist lider Franco'ya Caudillo denilmektedir. Bunların Türkçesi Başbuğ ya da şef anlamındadır. 26 Aralık 1938'de toplanan CHP Olağanüstü Kurultayı İnönü'yü değişmez Genel Başkan seçerek aynı zamanda, daha önce Mustafa Kemal'e verilen Ebedi Şef gibi, Milli Şef sıfatını verir. Bu sıfatların o dönemde totaliter, tek partili, değişmez şef sistemlerinin, rejimlerinin niteliklerini yansıtmaları yönünden ilginçtir.

Diktatörlükle yönetilen faşist rejimlerde halkın lidere güvenmesi ve her buyruğa tereddütsüz itaat etmesi istenir. Kesinlikle farklı düşüncelere izin verilmez. Her karşı söz veya yazı yıkıcı, bölücü olarak nitelendirilerek baskı altına alınır. Bu tür fikirlerden halkın etkilenmemesi istenir.

Ancak yine de faşizm söz konusu olduğunda, bir siyasal sistem olarak faşizm ile, bir ideoloji olarak faşizm arasındaki farkı göz ardı etmemek gerekir. Polis gücüne dayalı bir polis devletinde otoriter rejimi faşistlikle nitelendirmek çok olağan gibi görünse de, her otoriterizmi faşizm olarak tanımlamamak gerekir. Siyasal rejim olarak faşizm, karizmatik bir liderin kişiliğinde tüm siyasi meşruiyetin toplandığı, ırkçı, iç ve dış düşman retoriğini hiç eksik etmeyen ve gücü oranında saldırganlaşan bir rejimdir. Devletle iç içe olan bir parti bu ideolojiyi toplumun her kesimine yaygınlaştırır; tüm halkı tek bir tip olarak şekillendirmeyi amaçlar. Bir başka önemli nokta faşist kurumlaşmanın başta devlet ve rejim olmak üzere bu ideolojiyle yoğunlaşmış olmasıdır. CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in şu sözleri diğer İtalyan ve Alman liderleriyle aynı paralellikte bulunması Türkiye'deki sistemle faşizmin bir çok noktada örtüştüğünü gösterir.

"Milli Şef'in hükümlerine candan uyan ve inanan disiplinli bir cemiyet kurmak davasındayız." (112)

Recep Peker'in bir çok demecini inceleyen Taha Parla, Kemalist ideolojiyi Bonapartist olarak nitelendiren Fikret Başkaya gibi faşizmin bir alt türüne yakın bulur.

"..rejim ve daha çok da ideoloji planında yer yer faşizan boyutları ve açılımları vardır; ama net bilançodan korporatizmin faşist değil, solidarist alt türüne yakındı." (113)

Milli Şef olarak nitelenen İsmet İnönü'yle beraber Atatürk'ün sıfatları olan hem çokluğu, hem de sonsuza değin süreğenliğini

de yazmak gerek. Atatürk sadece ülkenin banisi, halkımızın lideri, ulu önder, devletin yüce reisi değil, en önemlisi Ebedi Şef'tir. Bunlar şiirlere konu olmuş, halkın Ebedi Şef'e tam itaatkar olması bilinçlere işlenmiştir. Milli Şef'e yüklenen misyon çok yönlüdür. Değişik siyasal düşünceleri alır, bunlardan bir sentez yaparak, ülkenin siyasal koşullarına uygun ilke haline getirir. Bu ilkeler daha sonra kesin doğrular olarak bilinçlere yerleştirilir ve üzerinde tartışılmasına, yorumlanmasına izin verilmez. Bu ilkelerin yanlışlığını söylemek ise kesinlikle olanaksızdır. Bu durumda Milli Şef toplumdaki farklılıklardan gelebilecek bölünmeleri engelleyecek ve bireyleri bu ilkeler doğrultusunda eğitim adı altında koşullandıracaktır.

Milli Şef veya Ebedi Şef'e atfedilen özellikler sadece totaliter toplumlardaki liderlere özgüdür. Demokratik toplumlarda bu tür şef sistemlerinin yeri yoktur, olması da mümkün değildir. Mustafa Kemal'in de Ebedi Şef sıfatına uygun, son derece olağanüstü özellikleri de kimi yazarlarca dile getirilir, ya da başkalarının söyledikleriyle bunun propagandası yapılır.

"Amerika'nın Ankara Sefiri Mister Charles Serril, Gazi Hazretleri hakkında hayranlıklarından bahsetmiş ve müsarüniley hazretlerini Süper Musolini diye tavsif eylemiştir." (114)

Yine bir başka övgünün kaynağı İngiltere'den.

"Bozkurt kitabından bahseden Deyli Ekspres Büyük Dahiyi nasıl tarif ediyor; Gazi'nin tarihi okunduğu vakit onun şahsında Lenin'in sabit prensiplerini, Musolini'nin heyecanı olan meylini, Cengiz'in askerlik dehasını ve Troçki'nin veya Karno'nun sürükleyici kudretini bulmamak kabil değildir. Gazi fevkalbeşer bir görüş sahibi ve çok kuvvetli bir teşkilatçıdır. (115)

Nazi kuramcısı Ernest Dudolf Hulber'e göre ise halkın iradesi ancak Führer aracılığıyla anlaşılabilir. Führer kendi kişisel iradesi-

ni açıkladığında, toplumun da iradesini açıklamış olur. Führer'in iradesinin gerçekleşmesi, halkın iradesinin gerçekleşmesi demektir.

Faşist devletlerin üç temel öğesi, şef, ulus ve partidir. Alman tarihçiliğinde devlet kavramı önemli bir yer tutar. Devlet kadar ulusu da yücelten Alman tarihselciliği Kemalist ideolojiyi derinden etkilemişti. Bu nedenle Almanya'daki arkeolojik ve antropolojik çalışmalar Türkiyedeki yandaşlarını da etkilemiş, Türkiyedeki ırkçılar da söylemlerini, bu tür çalışmalarla geçmişlerinde bulabilecekleri bulgularla kanıtlamaya yönelik çalışmalara yöneltmişti. Faşistlerin ve ırkçıların arkeolojik ve antropolojik çalışmalara eğilmeleri kuşkusuz bilimsel amaçlar taşımadığı açıktır. Bu tür çalışmalar tamamen **urvolk** yani üstün ırk için yapılıyordu. Ancak ne var ki, Almanların etkisi altında kalarak ulusal kimlik arayışına giren Kemalistlerin yönlendirdikleri sözde tarihçi denilen bir grup bu işleri yüzlerine gözlerine bulaştırmıştı. Bir çok aydının dilinde bu, Türke Türk propagandası diye alay konusu olmuştu.

Alman Nazilerinin sloganı olan **Ein Volk, Eine Partei, Ein Führer** Türkiye'de Tek Millet, Tek Parti, Tek Şef olarak ifade edilmiştir. Bu üç öğeden en önemlisi şef veya önderdir. İtalya'da ve Almanya'da parti ile devlet birleştirilmiştir. Aynı şey Türkiye'deki tek parti döneminde de söz konusudur. CHP devletle bütünleşmiştir. Parti genel Sekreteri Recep Peker'in açıklamasında belirttiği gibi Türkiye Cumhuriyeti bir parti devleti olmuştur. İllerdeki parti başkanları aynı zamanda vali olarak ta atanmışlardır.

Genel Müfettişler bölgelerindeki devlet işlerini denetlemeleri yanında parti çalışmalarını da sürdürürlerdi. Bununla birlikte Parti Genel Başkanı devletin başı olduğundan Milli Şef'in anlam ve kavram olarak içeriği göz önüne getirildiğinde, Milli Şef ile İtalya'nın Duçe'si, Almanya'nın Führer'i arasındaki yapısal benzerlik hemen kendini gösterir. Devlet anlayışında da benzerlik

yok değil. Levent Köker'in kısa tanımlaması Kemalist devlet anlayışını net bir şekilde belirtir.

"Türk inkılabı ideolojisine göre devlet şu kısa cümle ile tarif etmek mümkündür; devlet Ata'sı etrafında toplanan millettir." (116)

Faşizmin egemen olduğu bir toplumda kutsal üç olarak nitelendirilen tek parti, tek millet ve tek liderin kökeninde devlet ve milletle ilgili bir takım efsane ve özlemlerin yattığı bilinir. Kemalizmdeki devlet ve partinin iç içe geçtiği ve faşizmin önemli üç ayağından birinin oluşturduğu bu olgunun altında, ulus kavramında ırkçılık düzeyinde şovenizm yatmaktadır. Türk ulusu için hayali kültür kaynakları, efsaneler yaratarak yeni bir tarih yazılır. Almanya'daki Nasyonal Sosyalist Parti'de kutsal üç'te ağır basan Germen ırkının üstünlüğü olurken, İtalya'daki faşizmde devletin kutsallığına ve gücüne önem verilir. Kemalizmde ise, hem Türk ulusunun her yönden üstünlüğünü, damarlarındaki asil kanını, mutluluk kaynağı oluşuna kadar yüceliğini, bütün dillerin Türkçe'den geldiğini, bütün halkların Türk kökenli oluşu iddia edilecek, hem de devletin kutsal oluşu anayasalara yazılacaktır. Nazizimde önemli olan ulus, İtalya'da ön planda olan devlet, kemalizmde aynı önemde kutsallaştırılmıştır. Örgütlenme ve siyasi mücadele yöntemleri İtalya, Almanya, İspanya ve Türkiye'de aynı biçimde oluşturulmuştur.

İlginç olan, gerek Almanya'daki Nazizm'in, gerek İtalya'daki faşizmin ideolojik kaynaklarını bu ülkelerin liderlerinin Türkiye'deki **"Tek Parti"** uygulamalarından almış olduklarını söylemeleridir. Falih Rıfkı Atay gibi Türk gazetecileri bu itirafları övgüyle yazmışlardır. *Cumhuriyet Gazetesi* yazarı İsmail Habil şöyle yazar:

"..Alman Devlet Reisi Hitler beş yıl evvel bizim merhum Siird

meb'usu Mahmud'u Berlin'de kabul ettiği zaman 'yaptığım işe başlarken ve yapılan işin başarılacağına inanırken hep sizin Şefinizi kendime örnek yaptım' demiştir." (118)

Sonuç olarak, 9 Mart 1935'te CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in 4. Büyük Kongre'de TC'nin dünyanın ilk parti devleti olduğunu açıklaması, parti kongrelerine valilerin katılmaları ve konuşma yapmaları, parti ile devletin birbirini tamamladığının ifade edilmesi, daha sonra İsmet İnönü'nün buna hükümeti de katarak yayınladığı bir genelgede devlet, parti ve hükümetin birleştirildiğini açıkladığını görüyoruz. Ve yine görüyoruz ki, Ebedi veya Milli Şef'in tanımlanış biçimi nereden bakılırsa bakılsın kesinlikle demokrat değildir.

Faşist devletlerin yöneticileri Türkiye'deki rejimi ve onun yöneticilerini her seferinde övmekten geri kalmazlar. 25 Şubat 1938'de *Kommunistisch Internationale*'de *"Göbbels, Nurnberg'teki faşist parti kongresinde şunu açıkladı: Davamız.. Türkiye'de de başarıyla gelişmektedir"* haberi çıkar. (119)

Aynı haberi Türkiye'deki gazeteler de yazar.

"Alman Tanıtma Bakanı Dr. Goebbels'in Nürnberg'de yapılan bir nazi kongresinde; Nazi ilkeleri Polonya'da, Avusturya'da, Bulgaristan'da, Sırbistan'da ve Türkiye'de başarıyla gelişmektedir."(120)

Goebbels'e tepki nedense hükümet çevrelerinden değil de, muhalif ve devrimci kanattan, *Tan Gazetesi*'nden, Sertellerden gelir. İktidarla yakın ilişki içinde olan *Cumhuriyet Gazetesi* ve sahibi Yunus Nadi Nazilere tepki göstereceği yerde Sertelleri suçlamaya başlar. Yunus Nadi *"Bir Konuşma Üzerine Koparılan Gürültü"* başlıklı yazısında şunları yazar:

"Çağımızın modası olan parti kavgalarını ortadan kaldırarak, her akımın üstünde ulusal irade birliği yaratan Kemalizm,

Hitler rejiminden çok önce kurulduğunu, başta Hitler olmak üzere bütün dünya bilirken sebebi anlaşılmayan ürpermeler geçirerek, vay bizi faşist sanıyorlar, düzeltme yapsınlar, özür dilesinler demek ağırbaşlı bir Türk gazetecisine yakışmayacak kadar komik bir hareket olur. Hitler Alman halkını komünizm tehlikesinden kurtarmak için kurmak istediği rejimin esaslarını tasarladığı sırada Kemalizmi uzun uzun incelediğini söylemiştir. Bunu başta Goebbels olmak üzere bütün Almanlar bilirler."(121)

Tek parti rejimini savunan Yunus Nadi aynı zamanda Hitler'in nazi ilkelerini oluştururken Kemalizm'den esinlendiğini yazmaktan çekinmez. Yunus Nadi'nin imza yerine "XX" diye imzalamasını eleştiren *Tan Gazetesi*'nin başyazarı Ahmet Emin Yalman ertesi günkü yazısında şunları der:

"Bugünkü Cumhuriyet Gazetesi'nde 'Bir Konuşma Üzerine Kopartılan Gürültü' başlıklı bir yazı var. Yazıyı adını açıklamaktan çekinen biri yazmış ki (XX) diye imza atıyor. Yazıda da bir çok üstü örtülü cümlelere rastlanıyor. Bu amaç, Alman Propaganda Bakanı'nın avukatlığını üstlenmektir. (...) Cumhuriyet Gazetesi Alman Propaganda Bakanı'nın sözlerini düzeltmek için türlü dil döktükten sonra diyor ki, 'Türkiye'de faşizm propagandası yapıldığı konusu kişisel olarak bizim dikkatimizi çekmemiştir.' Arkadaşımızın görüş ufkunun dar olacağına hükmedeceğiz. Çünkü bu propaganda ta kendi sütununun yanına kadar sokulma olanağı bulmuştur. (122)

Bu yazılardan sonra tartışmalar rejimi de içine almaya başlayınca Atatürk sinirlenmiş, Falih Rıfkı'yı çağırarak kendisine bir takım notlar vererek 26 Ekim günü *Ulus Gazetesi*'nde yayınlattırmıştır. Bu yazı üzerinde yorum yapmayı da yasaklattırarak tartışmaya son vermiştir.

Faşizm

Felsefe dünyayı yorumlamaktan değiştirmeye evrilince, sosyal anlamda da ifadesini bulur ve 1917 Sovyet Devrimi ile dünyayı değiştirmeye koyulur.

Ezilenlerin güçlü hak istemleriyle düzenler alt üst olunca faşizm de Mart 1919'da İtalya'da ortaya çıkar. Tamamen halk ve demokrasi düşmanı olan faşizmin belli bir öğretisi yoktur. Bir faşist devlet ideolojisi ve felsefesi olarak sonradan bir derleme halinde ortaya çıkmıştır. Ancak temel özelliği demokrasi ve halk düşmanlığıdır. Bu düşünceyi Mussolini ***"insanoğlu özgürlükten bıkmıştır"*** özdeyişi ile pratiğe uygulamıştır. Bu nedenle faşizmde her şey devlet içindir. Faşist devlet anlayışında "halk" yoktur. Halk kendi çıkarlarını kavrayamayacak durumda olduğundan egemenlik devlete bırakılmıştır. Halkın çıkarını ancak devleti yöneten seçkinler düşünebilir.

Kapitalist sınıfa dayalı tek parti diktatörlüğünün adı olan faşizmin ilk örgütlenmesi 1921 Kasımında Ulusal Faşist Parti adıyla olur. 1920'de de Münih'te Nasyonal Sosyalist Alman İşçiler Partisi (NSDP) siyaset sahnesinde boy verir. G. Dimitrov Alman faşizmini nitelendirirken şöyle yazar:

"Faşizmin en gerici biçimi Alman tipi faşizmdir. Sosyalizmle ortak hiç bir yanı olmamasına karşın kendi kendine nasyonal sosyalizm adını verecek kadar yüzsüzdür. Alman faşizmi sadece burjuva milliyetçiliği olmayıp, şeytani bir bağnazlıktır da."[1]

1) G.Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, s.134 Ekim Yayınları 7.Baskı 1989.

Gerek İtalyan faşizminin özünü oluşturan ilk program (23 Mart 1919) Fasci İtaliani di Combattimento, gerek 27 Aralık 1921 günü Il Popola d'İtalia Gazetesi'nde yayınlanan Ulusal Faşist Parti'nin (PNF) programı, Almanya'nın Münih kentinde 24 Şubat 1920'de yayınlanan Nasyonal Sosyalist Alman İşçiler Partisi programı, ya da İspanya'da faşist falanj programında tüm hatlarıyla görülen temel unsur ulusun ve devletin yüceltilmesidir. Ulusun ve devletin yüceltilmesi karşısında bireyin toplumsal yapıdaki yeri hep bu iki olgunun yüceltilmesine yönelik yer alacaktır. Bu nedenle ulus, bireysel ve toplumsal her türlü sınıftan son derece üstündür; buna aykırı her tür düşünce ve tanım suç olmaktadır. Alman Nazilerinin İtalyan faşistlerinden önemli ayrılığı, ulus kavramına kan bağlılığını temel alması, saf kan ulusal bir amaç haline gelmesidir. Ancak ulusçuluğun ırkçılık bağlamında bu yönelimi İtalyan faşizminde yok demek değildir; "İtalya'da bu ***"Akdeniz ve Latin uygarlığının görkemli kalesi"*** sözlerinde ifadesini bulmaktadır.

Devlet ise ulusun hizmetinde, ulusal çıkarların koruyucusu olmasıyla önemli görevlerle donatılmıştır. Bu nedenle ulusal egemenlik devlete aktarılmıştır. Devlet, İtalya'da saygınlığın, İspanya'da yurt bütünlüğünü koruyan totaliter bir aygıt, Almanya'da ise güçlü bir merkezi iktidar olarak özlem ve istemlerin özünü oluşturur.

Devletin güçlü bir konumda olarak tüm bunları sağlaması için de ulusal bir orduya gerek vardır; bu nedenle ulus-devletin militarist bir karakter kazanması kaçınılmaz bir olgu haline gelir. Bütün bunlar bir araya gelince liberal parlamenter rejimler dışlanmakta ve giderek suçlanmaktadır.

Özel mülkiyetin korunup desteklenmesinin yanı sıra sınıfsal ayrılıklara fırsat verilmemesi ve bu nedenle ulusal dayanışmayı güçlendirmek için de işçi ve patronları bir araya getirecek bir düzenlemeye, korporatif örgütlenmeye gereksinim duyulduğundan bireysel etkinliklerin ulusal davaya en iyi korporasyonlar içinde yerine getirileceğine inanılır.

Faşizmde öngörülen toplumsal yapının ana temaları şöyle sıralanabilir:

a) Ulusalcılık. Bunda amaçlananın ırk kavramı olduğunu faşistler hiç bir zaman yadsımamışlardır. Irkçılık Alman faşizminde, Alman ırkını başka ırklarla karışmasını önlemek için kullanılan bir araçtan öte bir şey değildir. Irkçılığın vardığı noktada örtüşen üstün ırk kavramı Hitler'e göre uygarlık yaratan, bu uygarlığı temsil edendir. Ve ancak Ari ırkından gelenler uygarlık yaratıcısı olabilirler. Doğal olarak Ariler uygarlık yaratıcıları iseler o zaman dünyaya da egemen olabilirler. Sömürgeciliğe yönelişin kaynağı da burada yatmaktadır. Erich Fromm, faşist kişiliği oluşturan etkenleri sıralarken düşleri tükenmiş, toplumun ezik bireylerinin ırkçılığa yönelmelerine değinerek şöyle yazar:

"Nazi ideolojisi, lidere körü körüne itaat, ırksal ve siyasal azınlıklara karşı kin, fethetme ve egemenlik kurma açlığı, Alman halkını ve Nordik ırkı yüceltme korkunç büyüklükte bir coşkusal çekicilik taşıyordu."[2]

b) Emperyalist yönelim

c) Ulusal devlet. Devlet sadece bir güç odağı olarak değil, aynı zamanda kutsaldır.

d) Ordu

2) Erich Fromm, *Özgürlükten Kaçış*, s.170 Payel Yayınları 2.Basım 1993.

e) Liberal sistem karşıtlığı

f) Korporatizm. Bunda amaçlanan, finans kapitalin şoven ve gerici yönünü, sınıf diktatörlüğünü gizlemek, propaganda aracı olarak yığınları elde etmektir.

g) Özel mülkiyetin korunması, kollanması

h) Sınıfsal çelişkilerin reddi.

i) Okulun toplumsal işlev olarak bilinçleri faşist ilkeler doğrultusunda şekillendirmesi

j) Kiliseler karşısında devletin bağımsızlığı

Diğer yandan ünlü İtalyan yazar Umberto Eco faşizmi değerlendirirken, faşizmin temel ilkelerine dokunarak şunları yazar:

"Faşizm çok amaçlı bir terim haline gelmiştir, çünkü faşist bir rejimin bir veya daha fazla özelliğini tasfiye etseniz de, yine faşist olarak tanınabilir. Faşizmde emperyalizm öğesini çıkarın, geriye Franko ile Salazar kalacaktır. Sömürgeciliği de çıkarın, yine de geriye Ustaşların Balkan faşizmi kalacaktır. İtalyan faşizmine radikal bir kapitalizm karşıtlığını ekleyin (kapitalizm Musolini'yi hiç bir zaman fazla etkilememişti zaten) Ezra Pound çıkar karşınıza."[3]

Ve tüm bu ilke ve temaların karşı olduğu ana düşman ise Marksizmdir. Marksizme karşı oluş ideolojik bir anlamdan öte, ezilmesi, ortadan kaldırılması gereken bir düşmandır. Musolini bunu 1921 günü Meclis'te yaptığı bir konuşmada şöyle açıklıyordu:

"Sosyalleştirme, devletleştirme, kolektifleştirme gibi girişimlere bütün gücümüzle karşı çıkacağız. Bıktık usandık devlet sosyalizminden. Ve sizin o doğruluk ve hele kaçınıl-

3) Varlık Dergisi, Ekim 1995, sayı:1057.

maz yazgı niteliğini yadsıdığımız doktrinizin tümüne karşı savaşımdan, yani doktrinal savaşımdan da vazgeçmeyeceğiz. İki sınıfın varlığını yadsıyoruz."[4]

Küçük burjuvaziden büyük oranda destek alan faşizm, işçi örgütlerini yok etmeden iktidara yerleşemeyeceğini biliyordu. Faşizm iktidarı ele geçirdiği anda parlamentarizm yıkılmıştır artık. Tekelci burjuvazi için parlamenter düzen ile faşizm sadece hükümranlıklarını sağlamlaştırmak için uygulanan birer yöntem olmaktan öte hiç bir şey değildir. Parlamenter sistem adı altında polis ve askerlerle ülkeyi yönetemeyeceğini anlayan burjuvazi, faşizmi egemen kılar. Bir kere faşist düzen egemen kılınırsa, yani iç savaşla her türlü muhalefet ezildikten sonra, burjuvazi bütün gücüyle devletin yürütme, yasama ve yargı organlarıyla, eğitim kurumlarından belediyelere, kooperatiflerden derneklere kadar tüm kurum ve kuruluşları kendi çıkarı doğrultusunda yeniden yapılandırır. Faşizm küçük burjuvazinin özlem ve istemlerini kullanarak iktidarı ele geçirmesine karşın; iktidar, hiç bir zaman küçük burjuvazinin gerçek anlamda iktidarı olmamıştır.

Faşist ideolojide ulus ve devletin yanı sıra bir başka önemli unsur da liderdir. Lider sıradan bir insan değildir. Duçe, Führer veya Caudillo olağanüstü nitelikleri, fikirleri, engin erdemleri, sınırsız yetenekleri ile diğer insanların üstünde yer alır. Lider veya Şef'in kişiliği, sınırsız ve denetimsiz yetkileri ile devlet hiyerarşisinde zirvede bulunur. Halk tarafından değil de Tanrı tarafından seçilmiş olarak da nitelendirilen Şef, manevi yeteneklerle donatıl-

4) Roger Bourderon, Faşizm İdeoloji ve Uygulamalar, s.39 Onur yayınları 1.Baskı 1989.

mış bir kahraman olarak da anılır. Tek başına bir doktrin, evrensel düşünce ve ayrıcalıklı bir ruhtur. Halkın ve toplumun tüm duyarlılığını taşıyan, iradesinin simgesi olan bir kimliktir. Örneğin; İspanya'da Ulusal Şef Caudillo otoritenin tek kaynağı, Tanrı ve tarih önünde sorumlu diye nitelendirilerek, sonsuza değin sorumsuz, hiç bir şeye uyma zorunda olmayan, yetkilerini ve ayrıcalıklarını hiç bir kişi ve kurumla paylaşmayan, atama ve görevden almada tek yetkilidir.

Kurtarıcı-Efendi'de simgeleşen buyurgan şef, halkı yönlendiren ve yol gösteren, toplumun tüm kesimlerinde mutlak otorite sağlayan bir güç olarak da ifadesini bulmaktadır. Bir bakıma güce tapınmanın adı olmaktadır. Çok sefil bir yaşam süren birine üniforma giydirerek önemseten bir anlayışta, herkesin birer küçük şef olduğuna inandıran bir ideolojide ***"inanmak, boyun eğmek, savaşmak"*** bir tür tapınma olmaktadır.

Faşizmin sol düşüncelere düşmanlığı sadece ideolojik olmakla sınırlı değil, fiziki yok etmelerle de dikkat çekicidir. En büyük düşman solcu işçi örgütleri ve işçi militanlardır. İlk faşist eylem 1919'da Milano'lu grevci işçilere karşı yapılır. Daha sonra sosyalist Avanti Gazetesi'nin yakılıp yıkılmasıyla eylemler zinciri sürer. Avanti gazetesi 1914'e kadar Musolini tarafından yönetilmişti. Eski bir sosyalist olan Musolini 24 Kasım 1914'te gazeteden atılmıştı. Almanya'da ise SA'lar öncelikle sosyalistlere saldırıyorlardı.

İspanya'daki falanjistlerin de bunlardan hiç farkı yoktu. İşçi militanlarının öldürülmesi, sosyal demokrat ve komünist parti binaları, solcu dernekler ve kuruluşların yakılıp

yıkılması günlük olaylardan olmuştu. Faşistlerin şiddet uygulamalarının gerekçesi ise her zaman olduğu gibi düzenin korunması olmaktaydı. Marksistlere yönelik şiddet hareketlerinden de amaçlanan halk yığınlarının bunları yalnız bırakacakları ve işçi örgütlerinin halktan soyutlanacağıydı. İşçi sınıfının en ılımlı örgütlerini bile birbirinden koparmak, aralarındaki ideolojik bağları dağıtmak, yıldırmak, örgütlü direnişleri çökertmek, ezmek ve süreç içinde proleteryanın politik yaşamı etkileyebilme yeteneğini yok etmek, marjinal grupçuklar haline getirmekti. Şiddet, işçi hareketlerinin ulusal yaşama her türlü müdahale olanağını yok etmenin, güç odağı olma konumunu gidermenin, halkı teslim almanın yöntemi olarak görülüyordu. Troçki faşizmin bu amacını şöyle yazar:

"Faşizmin tarihsel görevi, burjuva demokrasisinin imhasını tamamlamaktan çok, proleter demokrasisinin ilk görünümlerini ezmek, yok etmektir. (...) Faşizm işçi demokrasisinin hayati çekirdeğini tehdit eder."[5]

1927'de faşistler tarafından düzene karşı suç işleyenleri cezalandırmak için kurulmuş özel mahkemede savcının *"bu beyni yirmi yıl çalıştırmamak gerek"* dediği Gramsci Defterler'de faşizmin sınıfsal analizini yaparken şu saptamalarda bulunur:

"Faşizm, işçi sınıfını etkisizleştirmek için onun çözülmesini ve örgütsüzleşmesini amaçlayan silahlı bir gerici hareket olarak İtalyan yönetici sınıfının geleneksel siyasetinde ve kapitalizmin, özellikle de toprak sahiplerinin işçi sınıfına karşı mücadelesinde yer almaktadır. Ama faşizm toplumsal açıdan, temelini kent küçük burjuvazisinde ve

5) Leon Troçki, *Faşizme Karşı Mücadele*, s.374 Yazın Yayınları 2.Baskı 1993.

kimi bölgelerde toprak mülkiyetinin dönüşümüyle ortaya çıkmış yeni bir tarım burjuvazisinde bulur."[6]

Faşizm hiç bir zaman yeni bir ekonomik model savunmadığı gibi, bu konuda yeniden yapılanmayı da önermemiştir. Kapitalist sistem içinde tekelci grupların çıkarlarını her seferinde savunan bir ideoloji olmuştur. İşçi hareketinin kesinlikle etkisizleştirilmesiyle yığınlara zorla kabul ettirilen totaliter bir devletle emperyalist bir yayılma güder. Faşizm, sermayenin emeği sınırsızca ve pervasızca sömürmesinin adıdır. Ancak faşizm bir burjuva hükümetinin bir başkasıyla yer değiştirmesi ile açıklanacak kadar basit değildir. Burjuvazinin her zaman egemenliğini içeren burjuva demokrasisinin devlet biçimini kaldırarak yerine açık terörcü diktatörlüğünü koymasıdır. Komünist Enternasyonal'ın XIII. Oturumunda faşizmin tanımı şöyle yapılır:

"Faşizmin toplumsal taşıyıcıları, mali sermayenin en gerici ve en saldırgan kesimleridir. Bunlar politik egemenliklerini açık terörcü bir diktatörlük biçiminde ortaya koymaktadırlar."[7]

Dimitrov, faşizme geçiş yöntemlerinin önemli olmadığını belirterek *"faşizm burjuvazinin sınıf egemenliğinin son aşamasıdır"* der.[8]

Togliatti ise Troçkistlerin Bonapartizm tanımlamasına karşı çıkarak şöyle yazar:

"Faşizmin bu Bonapartizm olarak tanımlanmasından nasıl bir sonuç çıkar? Çıkan sonuç şudur: Egemen olan

6) Maria A. Macciocchi, *Faşizmin Analizi*, s.42 Payel Yayınları 2.Baskı 1979.
7) E. Leverenz, *Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili*, s.34 Sol yayınları 2.Baskı 1979.
8) G. Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, s.57 Ekim Yayınları 7.Baskı 1989.

burjuvazi değil, burjuvazinin elinden iktidarı zorla almış olan Musolini ve generallerdir. Bu faşizmi burjuvazinin diktatörlüğü olarak kabul etmemektir.[9]

Dimitrov ise Troçkistleri faşizmin ajanı olarak suçlar.

"Troçkist canavarlar faşist istihbarat servislerinin emri ile sosyalist ülkelere karşı bozguncu faaliyette bulunarak öbür ülkelerdeki işçi hareketinin birleşmesini önlemek ve ayrılığı derinleştirmek için ellerinden geleni yapmakta ve Halk Cephesi hareketini içerden yıkmaya çalışmaktadırlar. Faşizmin Troçkist ajanları ile mücadele edilmeden uluslararası proleteryanın faşizm ve savaşa karşı birliği düşünülemez, imkansızdır."[10]

Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire*'inde 1848-1852 arası Fransa'daki burjuva devletini incelerken Bonapartizmde sınıfların birbirlerine karşı politikalarında güvensizliğin egemen oluşuna işaret eder. Bu nedenle burjuvazinin devlet gücünü sınıfsal egemenliğine yönelik kullandığını, ancak bunu gizlemeye de çalıştığını belirtir. Togliatti 1935'te faşizm üzerine verdiği derslerde Bonapartizm teorisinin emperyalizmin oluşmadığı bir dönemde dile getirildiğinden dolayı faşizmin açıklanmasında Bonapartizmden değil, emperyalizmin özünün kavranmasının gereğini vurgular. Togliatti'ye göre *"emperyalizm bilinmeden faşizmin özü anlaşılmaz"*[11]

Ama yine de tüm bilimsel analiz ve teorilere karşın faşizm, Rosa Luxenburg'un dediği gibi işçi sınıfının görevini yerine getirememesinin cezasıdır.

10) G. Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, s.310 Ekim Yayınları 7.Baskı 1989.

11) E. Leverenz, *Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili*, s.54 Sol Yayınları 2.Baskı 1979.

Cumhuriyet Gazetesi'nin her fırsatta faşist devlet yapılanmasını savunması, Sovyet yayın organları bu gazeteyi *"faşizmin Türkiye'deki borazanı"* diye nitelendirmesine neden olmuştur. Ve devam ederler:

"Faşizmin Türkiye'ye girdiği kanallardan biri basındır. Alman faşizmi bu alanda da ajanlar elde etmeye başladı. Örneğin, Cumhuriyet Gazetesi ve yayın kurulu Alman faşizminin etkisi altındadır. Orada çalışanların bir çoğu Alman faşizmi tarafından satın alınmıştır. Faşizmin bu ajanları Hitler'in havasından çalıyorlar ve onun saldırı planlarını göklere çıkarıyorlar.

Saf ırk teorisini savunan Cumhuriyet Gazetesi açıkça Alman faşizminin ateşli bir taraftarı olduğunu onaylıyor.. Yahudi düşmanlığı ve saf ırk teorisi en saf faşizmin işaretleridir. Cumhuriyet Gazetesi faşizme sempatisini açıkça belirtiyor. Göbels'in açıklamasını savundu ve protesto eden Türk gazetelerine saldırmaya başladı. Türkiye halkının uyanıklığını köreltmek, onu korkutmak isteyen bu gazete alabildiğine bastırıyor. (123)

Hitler'in Atatürk'e hayranlığını da yine bir çok gazete övünç duyarak yazmaktan geri kalmaz.

"Hitler, 1930'da Başbakan, 1933'te Devlet Başkanı olduktan bu yana Atatürk'ten hep övgüyle bahsetmiştir. 1934'te kendisini ziyarete gelen Türk Parlamento Heyeti'ne 'Türk Bağımsızlık Savaşı beni her zaman aydınlatan bir örnektir' diyen Hitler, aynı günlerde Milliyet başyazarı Siirt milletvekili Mahmud Soydan'a da şu demeci vermiştir: 'Gerçek şudur ki, Türkiye'de doğan ve parlayan yıldız, bize izleyeceğimiz yolu göstermiştir. Atatürk öyle bir kişiliğe sahip ki, daima çağımızın en büyük kişilerinin önünde olacaktır. Bu tarihin ona verdiği bir haktır." (124)

Faşist devletler, İtalya ve Almanya'nın 2.Dünya Savaşı'nda yenilmeleri, totaliter Kemalist devleti de etkiler. Faşist liderler

yok olup giderken, Türkiye'de başbuğ anlamını içeren sıfatlar gibi Milli Şef sıfatının kullanılmasına gerek duyulmaz. 16 Mayıs 1946'da toplanan CHP 2.Olağanüstü Kurultayı İnönü'ye verilen Milli Şef unvanını yeni dünya düzenine uygun olarak kaldırır. Ancak ne var ki, Tek Partili Ebedi Şef rejiminin, Milli Şef'li çok partili rejime geçerken kesinlikle demokrasiyi amaçladığı söylenemez. Sahte bir tavır olarak günümüze kadar etkisini sürdürür.

Oysa Mustafa Kemal'in İlk Meclis'te takındığı tavır, sonraki uygulamalarının ip uçlarını vermesine karşın, kimse buna karşı koymamıştır. 1921 Anayasasında, Meclis'in üstünlüğünü bozan hükümler içeren 9. Maddesine göre *"Meclis adına imza koymaya Vekiller Heyeti'nin kararlarını onaylamaya Meclis Başkanı yetkilidir"* der. Bu maddeye göre yetki meclise değil, meclisin başında bulunan başkana aittir. Meclis Başkanı hem devlet başkanı, hem de yürütmenin başıdır. Daha ilk meclis döneminde böylesine anti demokratik maddelere onay veren milletvekilleri, daha sonra çok daha kötü anti demokratik maddelerinin önünü açmışlardı. 1937'de yapılan anayasa değişikliğinde CHP'nin siyasal ideolojisini içeren 6 ok bu kez anayasaya yerleştirilerek devlet ve parti iç içe geçmişti. Parlamento tamamen CHP'nin parti meclisi haline gelmiştir. 1923-1950 arasında ülkeyi yöneten Tek Parti dönemi, özellikle 1927'den sonra siyasi rejimin çerçevesini çizen 1924 Anayasası değil, CHP'nin tüzük ve programları olmuştur.

Tek Parti dönemi kimi Kemalist yazarlarca devrimleri yerleştiren ve kurumsallaştıran bir dönem olarak gösterilmeye çalışılsa da, gerçeğin böyle olmadığını tarih kaydetmektedir. Bu konuda yabancı araştırmacılar Türkiye'deki baskılarla karşı karşıya kalmadıklarından, sistemin uygulamalarını, nesnel bir şekilde, gerçekçi olarak değerlendirebilmektedirler. Mete Tuncay'ın aktardığına göre M. Philipe Price Mustafa Kemal'in uygulamaların-

dan; "*..tarihin bir dönemini kirleten..*" diye not düşer ve Mustafa Kemal hakkında da, *"en kötü sultanlardan bazılarının yöntemlerine dönüştü"* nitelemesini yapar. (125)

Burada Tek Parti döneminin en önemli olgusunun Türk Ocakları'nın Halkevleri'ne dönüştürülmesinin anlamlı bir gelişme olduğunu belirtmeden geçilmemeli. Türk Ocakları İttihat ve Terakki şovenizminin Cumhuriyet dönemindeki yansımasıdır. 23 Nisan 1924'te yeniden kurulan ocağın Türk Yurdu adında ırkçılığı yayan bir yayın organı vardır. Mustafa Kemal İtalya'da yükselen faşizmden esinlenerek Türk Ocağı derneklerini kapatıp, yerine İtalya'daki gençlik örgütlerinin bir benzeri olan Halkevlerinin kurulmasını isteyecektir. 20 Mart 1931 tarihli *Cumhuriyet Gazetesi,* Türk Ocaklarının kapatılıp Halk Fırkası'na dahil edileceğinin haberini verirken *"Faşist Teşkilat mı?"* başlığı altında şöyle yazar:

"..diğer taraftan Fırka'da faşist teşkilatını andırır bir gençlik teşkilatı yapılması, memleketin her tarafında şubeleri bulunan yeni esaslar cümlesindendir."

Rejimin faşizme duyduğu ilgi bu kadarla da kalmaz; CHP'nin yayın organı *Hakimiyet-i Milliye* ile *Cumhuriyet* gazetelerinde kimi CHP yandaşı yazarlar sürekli faşizmi överler. Örneğin Zeki Mesut muhalefete yaşam hakkı verilmemesini savunarak şunları yazar:

"memlekette diğer bir fırkanın vücuduna kanuni imkan bırakmayan faşizmde tenkit ve murakabe keyfiyetini kendi içinden temin etmektedir. Tabii hiç bir faşist, faşizmin umdelerini tenkit etmeyi hatırına getirmez." (126)

Bir başka CHP'li yazar, gerektiğinde Mustafa Kemal'in düşüncelerini ileten Falih Rıfkı Atay, faşizmin antidemokratik tutumunu ve baskıcı uygulamalarını yazılarında över.

"Kesilmiş başların düşeceğinden bahseden Hitler'in fırkası da ancak Almanlar gibi henüz olmamış, yetişmemiş, bugünkü medeniyet seviyesinden dört, beş asır kadar aşağı milletlere rehberlik edebilir." (127)

Falih Rıfkı o günlerde CHF'nın bazı uygulamalarını eleştiren basına *"Alçaklar"* diye saldırmasında da bir sakınca görmez. Faşistlere özgü bir üslupla, terbiye sınırlarını aşan, küfürlerle dolu bir yazıyla antifaşist yazarları tehdit eder.

"..hiç şüphe etmeyiniz; bütün bu muhalif gazeteciler, hepsi, bir kelime ile alçaktırlar. Balkanlardan Amerika'nın öbür ucuna kadar böyle mahluklar, casus ve baba katili gibi iğrenç suçlarla bir sıraya konur ve şahsi hürriyetleri bile kendi ellerine teslim edilmez; Biz ise gazete denilen müesseseyi teslim etmişiz. Vatan, zafer, Milli şeref ve hepsini temsil eden Gazi, Türk cinsinin en büyük adı, bütün mukaddes kıymetlerle oynamak hakkını vermişiz." (128)

Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı Yunus Nadi de, bir çok yazısında Musolini'nin Türkiye'deki Tek Parti yönetimini, Ebedi Şef Mustafa Kemal'i övmesinden mutluluk duyduğunu, Musolini'nin bu tavrından Türkiye'nin güç kazandığını yazar. Yunus Nadi'nin faşizme övgüler dizmesi kimsenin gözünden kaçmaz. Öyle ki, Komintern tarafından yayınlanan Rundschau Dergisi'nde M. Akın imzalı yazıda Yunus Nadi için *"iflah olmaz bir faşist"* Cumhuriyet Gazetesi için de *"Alman faşizminin borazanı"* nitelemesini yapar. (129)

Yunus Nadi'nin Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yazılarına göz attığımızda bu nitelemenin haksız olmadığı hemen görülür.

"M. Musolini Türk dostluğunda bir daha çok açık ve çok samimi olmuştur. Biz de aynı vuzuh ve samimiyetle tekrar ediyoruz ki, Türk milleti dahi, Musolini'nin münevver ve azimler idaresindeki şerefli İtalya'nın açık, vefakar dostudur." (130)

Yunus Nadi'nin faşizme yakınlığı 1.Meclis'te de kendini göstermişti. İlk Meclis'te, 11 Nisan 1923'te Mardin mebusu Necip (Güven) Bey Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun 1. Maddesinin değiştirilmesi için verdiği önergeye, 2. Grup'a mensup İzmit mebusu Sırrı (Bellioğlu) Bey bu değişikliğin her türlü muhalif düşünceye vatan haini suçlamasını getireceğini söyleyerek karşı çıkar. Bu teklifle faşizm arasında bağlantı kurarak şöyle konuşur:

"Acaba bu kanun, bizim için ne gibi mülahazat-ı içtimaiye tevlid edecektir? Evet! Şimdi en yeni mülahazatta hürriyet aleyhtarlığı da vardır. Mesela faşistler hürriyetin aleyhindedirler. Diyorlar ki: Hürriyet eski zamanda olduğu gibi, uğrunda binlerce adamın feda-yı can edeceği bir gelin değildir. Beşeriyet hürriyetten bıkmıştır. Eğer bizde faşist olacaksak faşist teşkilatını memlekette tesis edeceksek, bu pek doğrudur. Yoksa aleyhimize netice verecektir." (131)

Sırrı Bey'e tepki Meclis sıralarında, daha önce sahte Komünist Parti'sinin kurucusu olan Yunus Nadi'den gelir. Bolşevik mi olalım diye laf atmaktan kendini alamaz. Aynı günlerde Yunus Nadi'nin sahibi olduğu *Yeni Gün Gazetesi*'nin 22 Nisan 1923 günlü sayısında Feridun Fikri imzasıyla faşizmi öven bir yazı yayınlanır.

"..Bütün Avrupa faşizmin cihana getirdiği emniyet ve neşe ile ona doğru atılırken, faşizmin bu suratla sanki pek tehlikeli bir şeymiş gibi görülmesi beni derin derin düşüncelere sevk etti. Faşizm korkulacak bir şey addolunmaz. Bilakis bizim gibi inkılap yapmış ve onu yaşatmaya azmetmiş milletler için faşizmden çıkarılacak düsturlar vardır. Başlıcası vatanın ihtiyaçlarını hiç bir vakit şekli mülahazalara, indi nazariyelere feda etmemektir. Böyle yaptığımız, o büyük düstura riayet etmeyi bildiğimiz içindir ki Hıyanet-i Vataniye Kanunu tadil olunabilir." (132)

Nadir Nadi de 1940 yılında bir çok kez Türkiye'nin Alman-

ya'mn safında savaşa katılması gerektiğini yazmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi'nin bir başka yazarı M. Nermi'de Hitler'i över; onu Almanya'nın kalkınmasını, gücünü ve tarihi rolünü kavramış bir lider olarak nitelendirir.

"..Hitler bugün, aşağı yukarı Almanya'nın yarısı demektir. Kendisini ilk defa Dresten'de tanıdım. Kudretini, tarihi rolünü derin kavramış bir şahsiyet; sert ve sarsılmaz çizgilerle çevrelenmiştir. (...) Hitler hiç şüphesiz, büyük bir idealist, kuvvetli bir hatiptir. Almanya'nın yarısını sürüklemekte bunun da büyük bir hissesi vardır." (133)

Yazar Selim Sırrı Tarcan da, İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilatı başlıklı bir yazısında, faşist gençlik hareketlerini övmekte, bu örgütleri Türkiye için birer model olarak göstermekte ve en ilginç olanı da İtalyan faşistlerinin uluslararası kardeşlik duygularını geliştirdiği için izciliğe karşı olduklarını onayladığını sözlerine eklemektedir. (134)

Kemalist ilkeler doğrultusunda şekillenen devlet, ülke içindeki politikalarına koşut bir dış politika uygulaması da doğası gereği, kendi mantığı içinde son derece tutarlıydı. Bu politikanın, özellikle 2. Paylaşım Savaşı öncesi kendi rejimine benzer uygulamalar içinde olan İtalya ve Almanya'ya karşı geliştirdiği sempatiyle açıklamak mümkün. Yine de bunun öncesine kısaca bakmak yararlı olacak.

Daha Türk-Yunan Savaşı sırasında emperyalist devletlerle savaşıldığı öne sürülse de, gerek İngiltere ve gerek Fransa ile yakın ilişki içinde olduğu biliniyor. Lozan Antlaşması ile dış politika sorunlarının çözülmesinin ardından, emperyalist devletlerle siyasal ve ekonomik ilişkilerde gözle görülür bir yakınlaşmanın meydana geldiği, bu gelişmenin Sovyetlerle olan ilişkiyi gölgede bıraktığı görülür.

İnönü döneminde de Batı tercihli bir dış politika izlenmiştir. Emperyalist devletlerle işbirliğini geliştirmiş, ulusal kurtuluş mücadelesi veren hiç bir mazlum ülkeye destek verilmemiştir. Faşist, tek partili, tek şefli anti demokratik devletlere hep ilgi duyulmuştur. Öyle ki, bu devletlere yönelik eleştiriler bile kovuşturmaya uğrayabiliyordu. 7 Aralık 1947'de *Vatan Gazetesi* birinci sayfasında Charlie Chaplin'in Hitler rolünü oynadığı Büyük Diktatör filmindeki resmini yayınladığı için üç ay kapatılmıştı. 1931 tarihli Türk Basın Yasası komünizm gibi faşizm ve nasyonal sosyalizm için yapılan propagandayı yasaklamasına karşın, faşizmi yermeyi de yasaklıyordu. Bu yasa her türlü demokratik hareketi ve hükümete yönelik her eleştiriyi engellemek için de uygulanıyordu.

2. Paylaşım Savaşı başladığı sırada İnönü, İngiltere ve Fransa'nın yanında savaşa girmemek için elinden gelen her çabayı göstermiştir. Son derece sempati duyduğu faşist Almanya'nın zor duruma düşmemesi için taktikler geliştirmiş; İngiltere ve Fransa'yı sürekli oyalamıştır. Öyle ki, olmadık isteklerle İngilizlerle işbirliğini hep olanaksız hale getirmiştir. Bu olanaksız isteklerden biri şöyle:

"Bir Alman ajanının raporuna göre İnönü, İngilizlerden bir milyon asker ve bin uçak istemiştir." (135)

Bunun yanı sıra, Hüsnü Erkilet ve Ali Fuat Erdem gibi emekli generaller Almanya'nın Türkiye Büyük Elçisi Von Papen ile toplantılar yapıyorlar, Rusya'da kurulmuş olan Alman hatlarını geziyor, Hitler'le görüşebiliyor, Romen Nazi örgütü Demir Muhafızlar adlı faşist örgütlerle ilişki kuruyorlardı. Bu faşist ve ırkçı generallerin hükümetten gizli bu ilişkileri kurdukları düşünülemez. Bu ilişkiler sonucu Türk Genelkurmayı askeri birlikleri Trakya sınırından çekip Sovyet sınırına toplam 26 tümeni ko-

nuşlandırır. Başbakan Saraçoğlu ile General Orbay 27 Ağustos ve 9 Eylül 1942 tarihleri arasında bu hazırlıkları bizzat denetlerler. Türkiye'nin askeri yığınakları Sovyetlerin güçlerinin bir kısmını Türkiye sınırına çekmek zorunda bıraktığı için 24 Temmuz 1942'de Alman birliklerinin Rostov'u almasını, Kuban bölgesini ve Maykop petrol alanlarını ele geçirmesine neden olmuştur.

İngiltere, Türkiye'nin savaşa girmemesini bir Alman başarısı olarak değerlendirmiştir. İlk başlarda Alman askeri başarısı ve gücü Türk dış politikasını yakından etkiliyor, Almanya'ya karşı olan tutumda bir yumuşama, yakınlaşma doğuruyordu. Alman ordusunun Balkanlara inmesi, Türkiye'de Almanya yanlısı siyasi grupların etkinliklerinin artmasına da neden oluyordu. Müttefik devletler Türkiye'nin Almanya ile olan yakın ilgisinden hoşlanmadıklarını da her fırsatta belirtiyorlardı.

Türkiye'nin faşist devletler safında savaşa katılmamasının bir nedeni bu kargaşa sırasında Kürtleri denetlemesinin zor olacağını sanmasıydı. Her ne kadar faşist devletlerin yanında savaşa katılamıyorduysa da, bu devletlere yardım etmekten de çekinmiyordu. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde kardeşlik temelinde sosyalist bir düzende yaşayan Kafkas hakları ve Kırım Türklerini kışkırtmaktan da geri kalmıyordu. Bu halkların Nazilerin safında Sovyetlere karşı savaşmalarını örgütleyen Türkiye Almanların yenilgisinden sonra bu kez onları yapayalnız bırakıyordu. Bu halklar savaş sırasında Alman ordularıyla birlikte önce Kuzey İtalyadaki Pazulla bölgesine yerleştirilirler. Daha sonra buradan alınıp Avusturalyadaki Karnten bölgesindeki Ober Drauburg'a götürülürler. Derme çatma baraka ve çadırlarda yaşamaya başlarlar. İngilizler burayı işgal edince, Nazilerin safında Türkiye'nin kışkırtması ve yüreklendirmesiyle savaşan bu halklar 8. İngiliz Ordusu'na tutsak düşerler. Savaş sonrası Sovyetlerle an-

laşan İngilizler bu halkları savaş suçlulukları diye Sovyetlere teslim ederler. Ama ne gariptir bu savaş suçluları Türkiye üzerinden trenlere doldurulup Karsa getirilir ve Ruslara teslim edilirler. Türk yetkililerin gözü önünde gruplar halinde bu insanlar infaz mangalarınca kurşuna dizilirler. Son grup da öldürülünce Türk yetkilileri oradan ayrılırlar.

Bir başka örnek de Faşist Franko için Türk Hükümeti adına bir Amerikan uçak firmasından 50 bombardıman uçağı siparişi verilmesidir. Bu sipariş kimsenin ruhu duymadan yerine getirilip Cadiz'e gönderilmişti. Ancak son parti doğrudan İstanbul'a gönderilince olay açığa çıkmıştı. Savunma Bakanlığı, Dışişleri, Milli İstihbarat, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, *Cumhuriyet Gazetesi* sahibi Yunus Nadi ve bir çok milletvekili bu işin içinde olduğu anlaşılır. Yolsuzluk diye nitelendirilip göstermelik bir soruşturmayla sekiz ay sürüncemede bırakılır. Olay duyulur duyulmaz *Cumhuriyet Gazetesi* hemen Nazileri ve Franko'yu savunmaya geçer.

İspanya'da cumhuriyetçilerin ezilip faşizmin iktidar olmasında Türkiye'nin katkıları bu örnekle görüldüğü gibi inkar edilmez bir gerçektir. Cezayir Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda emperyalist Fransa'yı desteklemesi de bir başka acı gerçek. Burada yeri gelmişken, Türkiye'nin dış politikada faşist devletlerle sıkı ilişkilerinin ekonomik alanda daha da geliştiğini de belirtmek gerekiyor. Türkiye'nin dış ticareti Almanya'ya bağlanırken bu ilişki diplomasiyi de büyük ölçüde etkilemiştir. Prof. Dr. Taner Timur bu ticaret ilişkilerinin çarpıcılığını rakamlarla ortaya koyar.

"1919'da Türkiye toplam ihracatında Almanya'nın payı %16, ithalatında ise %23,5 iken, bu nispet Hitler'in iktidara geçmesinden sonra süratle büyümeye başlamış ve 1937'de ihracat %36,5 ithalat ise %47 oranında Almanya'ya bağlanmıştır. 1938 ve 1939 yıllarında ise ihracat oranı sırasıyla %47,6 ve %42, ithalat oranı

ise, yine sırayla %51,4 ve %53'tür." (136)

Ancak ne var ki, 2. Paylaşım Savaşı sonunda faşist devletler yenilince, Türkiye bu kez müttefiklere yakın olmaya başlar ama, 1944 yılı başlarında ilişkiler tamamen kopar. Almanya ile ilişkisini sürdüren bu ülkenin elbette diğer ülkeler tarafından dışlanacağı açıktır. Ancak daha sonra ABD Başkanı Truman'ın 12 Mart 1947 tarihli açıklaması ile Türkiye Amerika'nın denetimi altına girecek, bir yarı sömürge olacaktır.

Yeni cumhuriyet, 24 yıllık bir süre sonunda Kemalist yazarların devrimcilik, bağımsızlık, anti emperyalist, ulusal egemenlikle süsledikleri, yalan ve inkarla şekillendirdikleri söylemlerine rağmen ABD'nin bir yarı sömürgesi olmuştur. Fikret Başkaya'nın haklı bir saptamasıyla paradigma iflas etmiştir. Ancak bir başka gerçek de şudur ki, Türk egemenlik sisteminde devrimci anlamda bir bağımsızlık kavramı hiçbir zaman olmamıştır. Ne bağımsızlık, ne özgürlük ne de refah ve mutluluk içinde yaşamasını amaçladıkları bir halk gerçeği...

DİPNOTLAR

1- Erik Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık,* s.91 Bağlam Yayınları, 1.Basım 1987

2- Abdurahman Dilipak, *Cumhuriyete Giden Yol,* s.31 Beyan yayınları, 1.Baskı 1988

3- Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali,* cilt:1 s.30 Kastaş yayınları, 8.Baskı 1987

4- Sabahattin Selek. " " " s.35 " "

5- Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı, Arşiv 5/7815, Klasör 4522 Dos H-25(29) Fihrist 1-5, Aktaran: Dr.Ayfer Özçelik, Ali Fuat Cebesoy, s.41, Akçağ Yayınları 1993

6- Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler,* cilt:5 s.69-70 Tekin Yayınevi, 1.Baskı 1992

7- Yalçın Küçük, " " " " s.86-87 " " "

8- Yalçın Küçük. " " " " s.48 " " "

9- Mahmut Goloğlu, *Atatürk İlkeleri ve Bursa Nutku,* s.37 Goloğlu Ya-

yınları Ankara 1973

10- Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Mutlakıyete Dönüş 1918-1919,* cilt:1 s.41, Cem Yayınları 2. Basım 1992

11- Ş.S.Aydemir, *Tek Adam,* cilt:2 s.75 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

12- Erik Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık,* s.285 Bağlam Yayınları 1.Baskı 1987

13- Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali,* cilt:2 s.216-217 Kastaş Yayınları 8.Baskı 1987,

Kemalizmi farklı bir şekilde yorumlayan Doğan Avcıoğlu ise Samsun'a çıkışı şöyle yazmaktadır: "..*World Alive adlı eserinde (New York 1956) İngiliz görevlilerden Robert Dunn Mustafa Kemal'i Anadolu'ya İngilizlerin gönderdiğini yazmaktadır. İngilizler ve Damat Ferit Mustafa Kemal'den Pontusçuların faaliyetlerini kolaylaştırmak amacıyla, Türk direnme hareketini kırmasını ve Bolşeviklerin Sovyetlerden esinlenerek şura lafları eden Doğu'daki örgütlenmeye son vermesini istemektedirler.*(Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni,* s.147 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1969)

Rauf Orbay da anılarında, Samsun'da asayişin bozulduğunu, Rum köylerine saldırılar olduğunu yazar. İşgal güçlerinin, hükümet saldırıları dur-

duramadığı taktirde buna kendilerinin müdahale edeceklerini bildirmeleri üzerine Sadrazam Damat Ferit Paşa telaşlanır. İçişleri Bakanı Mehmet Ali Bey'e ne düşündüğünü sorar. Mehmet Ali Bey de: *"Bu iş burada, Bab-ı Ali'de yoluna konamaz. Asayişin bozulduğu bölgeye bu davanın hakkından gelebilecek dirayetli, tecrübeli bir şahsiyeti geniş selahiyetle göndermek lazımdır. Mevcut kumandanlar arasında bu vasıflara haiz olarak hatırıma gelen de Mustafa Kemal Paşa'dır"* der. (Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım, cilt:1 s.230 Emre Yayınları 1993)

Kazım Karabekir ise Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçme teklifinin kendisinden geldiğini ve Padişah'tan alınan yazılı belge ile Ordu Müfettişi olarak Anadolu'ya gönderildiğini belirtir.

14- Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Mutlakıyete Dönüş 1918-1919 cilt:* 1 s.279-280 Cem Yayınları 2.Basım 1992

15- Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali,* cilt:2 s.212 Kastaş Yayınları 8.Baskı 1987

16- Ş.S.Aydemir, *Tek Adam,* cilt:1 s.409-410 Remzi Kitabevi 5.Basım 1974

Mustafa Kemal'in yakın arkadaşlarından Kılıç Ali ise anılarında Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçişini Mustafa Kemal'in ağzından şöyle anlatır:

"Hareketimiz gecesini Karadeniz'de büyük bir fırtına içinde geçirdik. Korkunç bir fırtına! Küçük vapur bazen mukavemetini kaybediyor, sulara dalıp gidecekmiş tesirini veriyordu. Bir aralık kaptan köprüsüne çıktım. Kaptana 'nasıl bir rota takip ediyorsunuz?' diye sordum.

Kaptan bana

-Muntazam bir rota takip etmek imkanı yok. Allah'a sığındık gidiyoruz! Deyince

-Niçin böyle gidiyoruz? Diye sordum. Kaptan

-Paşam hareket için iki gün evvel emir verdiler. Gemiyi gözden geçirdim. Bir çok noksanları vardı. Kalkamam dedim. Fakat kimseyi dinletemedim. Pusulası yok, paraketesi bozuk, bu vaziyette rota mevzubahis olabilir mi? Cevabını verdi.

Paşa bize bunları anlattıktan sonra şunları ilave etti:

-Bizi böyle bir gemi ile yola çıkarmak bir cinayetti ve muhakkak bir ölüme göndermekti. İstanbul'daki temaslarımdan, gizli faaliyetlerimden ürken, endişeye düşen Ferit Paşa hiç şüphesiz ki, bu cinayeti bilerek irtikap

etmiştir." (Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor, s.12-13 Sel Yayınları 1955)

Bu arada Mustafa Kemal'i Samsun'a çıkaran Bandırma Vapuru'nun kaptanı İsmail Hakkı Durusu'nun torunu Nejat Ulugöl büyük babasının yaşamında kendilerine iki vasiyeti olduğunu söyler. "Bunlardan birinin geminin pusulasız olduğu yolundaki yanlış kanının giderilmesi; ikinci vasiyetisi ise büyük babasının Karadeniz'e ilk defa çıkan kaptan olmadığının yetkililere anlatılmasıydı. Dedem 1919'dan önce 5 yıl Karadeniz'de sefer yapmıştır. Mesleğinde 30 yıllık geçmişi vardır. Geminin pusulasız olduğu konus ise safsata. Pusulasız gemi olmaz. Bir gemide en az iki üç pusula vardır." (15 Kasım 1998, Milliyet Gazete Pazar)

17- *Tempo Dergisi,* 1 Mayıs 1996, sayı:18, sayfa:128

18- Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri,* s.98, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 2.Baskı 1991

19- Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri,* s.98, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 2.Baskı 1991

20- Gotthard Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, s.98, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yayınları, 2.Baskı 1991

Erik Jan Zürcher de Mustafa Kemal'in bu dönemdeki tavrını Live ve Jaeschke'e dayanarak şöyle yazar: *"13 Kasım'da İtilaf donanmasının boğaza girdiği gün, Mustafa Kemal görevini Nihat Paşa'ya devrettikten sonra başkente döndü. Resmi biyografisine göre İtilaf devletleri temsilcileriyle bağlantı kurabilmek ve onları etkileyebilmek amacıyla Pera Palas otelinde bir oda tuttu. Bir kaynağa göre, bir kaç gün sonra kendisinin vali yada yüksek memur (commissioner) olacağı Anadolu'da bir İngiliz mandası önerisiyle İngilizleri The Daily Mail'in İstanbul muhabiri G. Ward Price aracılığıyla yoklamaya çalıştı. Bu öneri, Ward Price'in öneriyi ilettiği İngiliz istihbarat subayı tarafından alayla karşılandı."* (Erik Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık,* s.194 Bağlam Yayınları 1.Basım 1987)

21- Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler,* cilt:5 s.336, Tekin Yayınları 1.Baskı 1992

Ziya Somar, *Manda ve Meşhur Mandacılar,* Tarih Konuşuyor, cilt:3 No:14 Mart 1965 s.1146 Aktaran: Dr. Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika,* s.11-12, Atatürk Kültür dil ve Yüksek Kurumu Yayınları 2.Baskı 1987

22- Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler,* cilt:5 s.352 Tekin Yayınla-

rı 1.Baskı 1992

23- Sabahattin Selek'te, *Minber Gazetesi* ile Mustafa Kemal ilişkisini şöyle yazar: *"Fethi Bey (Okyar) mebus idi. Osmanlı Hürriyetperver Avam Fırkası'nın ve Meclis'te bir grubun başında bulunuyordu. Minber Gazetesi'ni çıkarıyordu. Gazeteye Mustafa Kemal Paşa'da ortak idi."* (Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, cilt:1 s.204 Kastaş yayınları 8.Baskı 1987)

24- Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, s.99 Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları 2.Baskı 1991

25- Aktaran: Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, s.100 Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yayınları 2.Baskı 1991. Ayrıca bakınız: Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, cilt:1 s.206 Kastaş yayınları 8.Baskı 1987

26- Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, cilt:5 s.244 Tekin yayınevi 1.Basım 1992

27- Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, cilt:2 s.699 Kastaş Yayınları 8.Baskı 1987 Ankara Antlaşmasının 8. Maddesini ise şöyle yazar: *Antlaşmanın 8. Maddesi gereğince Suriye'nin kuzey sınırları kesin suretle değiştirilmiştir."* (age. s.69)

28- *İrade-i Milliye* 21.9.1919, *Atatürk'ün Tamim*, Telgraf ve Beyannameleri IV s.63, Ayrıca bakınız: *Koçgiri Halk Hareketi*, s.53 Komal yayınları 3.Basım 1992

29- Atatürk, *Söylev* cilt:1 s.48 ve 241 Belge No: 41, 48, 49, 50, 51, 52, 53, Türk Dil Kurumu Yayınları 1981

30- Atatürk, *Söylev* cilt:1 s.15 Belge No:19 Türk Dil Kurumu yayınları 1981

Mustafa Kemal Diyarbakır'da kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubesine yazdığı bir yazıda da; yabancı istilasına uğrayan memleketi düşmandan temizledikten sonra, Kürt kardeşlerini milli haklarına riayetkar olacağını bildiriyordu. Bu hususu Halk Fırkası Urfa Milletvekili Osman Ağa'nın amcası Abdurahman Ağa'ya yazdığı bir mektupta açıkça söylemişti. (Kadir Cemil Paşa, *Doza Kürdistan*, s.54 Özge Yayınları 2.Basım 1991)

31- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:1, s.73 Türkiye İş Bankası Kültür yayınları 1985

32- *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* I s.73-74, TTK Basımevi 1961

33- Türk Tarih Kurumu, Atatürk ve Türk Devrimini Araştırma Merke-

zi, s.1089, Aktaran: 2000'e Doğru Dergisi, 30Ağustos-5Eylül 1987 yıl:2 sayı:46

34- *Yakın Tarihimiz*, s.447 *Milliyet* Gazetesinin Tarih ve Kültür Eki

35- Salih Bozok-Cemil S. Bozok, *Hep Atatürk'ün Yanında*, s.235 Çağdaş yayınlar, 1.Baskı 1985

36- Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti*, s.143-144 Goloğlu Yayınları

37- Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler*, s. 221 Goloğlu Yayınları Ankara 1972

Mahmut Goloğlu Milletvekillerinin Meclis'teki duyarsızlıklarına ve oylamalara katılmayarak sergiledikleri pasif direnişlere bir çok örnek verir. İşte bunlardan bir kaçı:

"Meclis toplantılarına ya da oylamalarına katılmayanların çoğunlukta olma durumu aylarca, hatta ikinci dönemin sonuna kadar sürdü. Teklif ve tasarıların hiç biri ilk oylamada çoğunluk bulamadı, ikinci oylamada ancak atılan oyların çoğunluğu ile yetinilerek kanunlaşabildi. Mesela, Samsun Limanı'nın Yapılması hakkındaki 945 sayılı kanun bile, 316 mevcutlu Meclis'te ancak 158 mebusun oylamasıyla kabul edildi. Yine mesela; Hacım Muhiddin Bey'in istifası ile açılan Doğu İstiklal Mahkemesi için yapılan seçimi, aynı mahkeme üyesi Ali Saip Bey, toplantıya katılan 287 mebustan 177'sinin oyu ila kazanabildi. Onun yerine mahkeme üyeliğine seçilen İzmit mebusu İbrahim Bey ise ancak 125 oy alabildi.? (Mahmut Goloğlu, Devrimler ve Tepkiler, sayfa:215)

"Meclis toplantılarına katılanların sayısı günden güne azalıyordu. Mesela: 9.4.1927 günü toplantıda 287 mebustan ancak 98'i vardı. 10.4.1927 günlü toplantıda da 173 mebus oylamaya katılmamıştı. Mayıs ayında Meclis toplantılarına katılan mebusların sayısı daha da azaldı. 28.5.1927 de yapılan Mayıs ayının son oylama işleminde oylamaya katılanların sayısı 107, katılmayanların sayısı 179 idi." (Mahmut Goloğlu, Devrimler ve Tepkiler, sayfa:222)

38 - Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler*, s.223, Goloğlu Yayınları Ankara 1972

Hiç görüşülmeden oylanan yasalara bir örnekte sürgün yasasıdır. *"İdari, askeri ve sosyal sebeplerden ötürü, bazı ailelerin Doğu Bölgesinden Batı İllerine Aktarılması hakkındaki 1097 sayılı kanun üzerinde hiç konuşul-*

madan kabul edildi." (Zabıt Ceridesi, 18.6.1927, Aktaran: Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler,* sayfa:223)

39 - Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam,* cilt:3 s.63 Remzi Kitabevi 5.Basım 1974

40 - B. S. Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları,* s.25 TTK Yayınları, Aktaran: Berham Arda, *Toplumsal Kurtuluş Dergisi,* Şubat 1988 sayı:8

41 - Baskın Oran, *Devlet Devlete Karşı,* s.192-193, Bilgi Yayınevi 1.Basım 1994

42 - Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam,* cilt:1 s.310 Remzi Kitabevi 6.Basım 1984

43 - Mahmut Goloğlu, *Erzurum Kongresi,* s.54

44 - Abdurahman Arslan, *Samsun'dan Lozan'a Mustafa Kemal ve Kürtler 1919-1923* s.29 Doz yayınları 1991

45 - Atatürk, *Söylev* cilt:1 s.91 Belge No:68 Türk Dil Kurumu Yayınları 1981

46 - Atatürk, *Söylev* cilt:1 s.51 Türk Dil Kurumu Yayınları 1981

47 - Dr.Beheç Şırgo, *Geçmişi ve Bugünü ile Kürt Sorunu,* Arapça s.25-27 Aktaran: Prof. M. A. Hasretyan, Dr. K. M. Ahmad, M. Ciwan, *1925 Kürt Ayaklanması,* Jina Nu yayınları s.37 Bakınız:Behram Arda, *Toplumsal Kurtuluş Dergisi,* sayı:8 Şubat 1988

48- *TBMM Gizli Celse Zabıtları* cilt:3 s.551 Türkiye İş Bankası Kültür Yayını 1985

49- Ahmet Mesut, *İngiliz Belgelerinde Kürdistan 1918-1958* s.137, Belge No: 3553 3 Nisan1922, Doz yayınları 1.Basım 1992

Texas Üniversitesi Ortadoğu uzmanlarından Robert Olson'un İngiliz arşivlerinden bulduğu belgeye göre Kürdistan'ın Muhtariyetine Dair ve TBMM'de 10 Şubat 1922 tarihinde Müzakere Edilmiş Olan Kanun Tasarısı (FO 371/7781 Doğu, E 3553/96/65, no.308; Sir H. Rumbold'dan Kedleston'da Marquess Curson'a) Kürtlere özerklik verilmesini kabul ediyordu. Yasa önergesi 373 milletvekilinin oyu ile çoğunlukla kabul edilmişti. Sadece 64 milletvekili ret oyu vermişti. Robert Olson *"TBMM uygarlık talepleri uyarınca Türk ulusunun ilerlemesini garanti etme hedefini göz önünde tutarak Kürt ulusuna kendi geleneklerine uygun bir idare kurulmasına başlar"* diye yazar. (Robert Olson, *Şeyh Said Isyanında Kürt Ulusçuluğunun Ortaya Çıkışı 1880-1925,* Texas Üniversitesi yayını). Ayrıca Bakı-

nız: Robert Olson, *Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı*, Özge Yayınları, 1992

50 - Ahmet Mesut, *İngiliz Belgelerinde Kürdistan 1918-1958*, s.138-139 Doz Yayınları 1.Basım 1992

51 - Aktaran: Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti 1923*, s.71-72 Goloğlu Yayınları 1971 Ankara

İsmet İnönü bu yanıtı vermeden önce İngiliz Baş delegesi Lord Curzon *"Ankara'nın Kürt milletvekillerine gelince, onların nasıl seçilmiş olduklarını kendi kendime sormaktayım. Halk oyu ile seçilmiş tek milletvekili var mıdır? Bütün bu insanların atanmış oldukları ve bunlar arasında bazılarının dil bilmedikleri için Meclis çalışmalarına katılmadıkları herkesçe bilinmektedir. Kürtlerin Türk idaresinden hoşnut kalmadıklarını sürekli olarak açıkladıklarını herkes bilmektedir. Dört yıldır İngiliz Hükümeti'ne hayal kırıklığına uğramış Kürtlerden, Kürdistan özerkliği ya da bağımsızlığı ile ilgilenmemizi isteyen protestolar gelmektedir"* demektedir. Lord Curzon'un yanıt istediği sorulara İsmet İnönü doyurucu açıklamalar yapamaz, yarım yamalak yanıtlarla sorunu geçiştirmeye çalışır. Mahmut Goloğlu'nun A. N. Karacan'ın Lozan, Seha L. Meray'ın Lozan Barış Konferansı adlı kitaplarına atıfta bulunarak, Lord Curzon'un sinirlenerek suçlamalarını yinelediğini yazar. *"İsmet Paşa bu sabah sorularıma cevap vermemiştir. Kürt milletvekillerinin nasıl seçildiklerini, kaç seçmenin onlara oy verdiğini, bu milletvekillerinin nereden geldiklerini sormuştum. Bunlara cevap vermedi"* der Lord Curzon. (Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti 1923*, s.72-73 Goloğlu Yayınları 1971 Ankara)

52- Prof. Dr. A. Afet İnan, *M.Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s.83, 1000 Temel Eser 1971*

53- Aktaran: Erbil Tuşalp, *Eylül İmparatorluğu Doğuşu Yükselişi, s.265*, Bilgi Yayınevi 2.Basım 1988

Resmi ideolojinin bu bilim dışı iddialarını bir çok sözde bilim adamı gerçek diye, bilimsel diye kitaplarına almaktan, öğrencilerine okutmaktan çekinmemişlerdir. Araştırıcı olmaktan uzak bu sözde yazar veya üniversite hocalarının bu yalanı işlemekten amaçları, efendilerinden aferin almanın yanı sıra körpe beyinlere bilim dışı iddiaları yerleştirmek, bununla şartlanmalarını sağlamak olduğu apaçık ortada. Dr. İbrahim Etem Gürsel

de bu tür yazarlardan biri. Kürtlerin kökeninden bahsederken isim ve kaynak belirtmeden yetkin bir araştırmacı diye söz etmesi, işin ne denli ciddiyetsiz olduğunu göstermeye yetiyor. Bu yetkin (!) araştırıcının ifadesi ise şöyle: *"..Ayrıca, Orta Asya ve Kuzey Türk dillerindeki kar demek olan Kürt sözü ise, yatkın kar ve sertleşmemiş karın üstünde yürünürken çıkan kürt-kürt gibi sesten gelmektedir."* (Dr. İbrahim Etem Gürsel, *Kürtçülük Gerçeği*, s.8 Kömen yayınları 1.Baskı 1977)

Şükrü Kaya Seferoğlu da Macar dil bilim adamlarına atfen Kürt sözünün Türkçe'de *"yatkın kar, sertleşmiş kar"* anlamında kullanıldığını yazarak bu bilim dışı safsataya katılır. Ancak nedense bu Macar bilim adamlarının kim olduklarını yazmaz, yazamaz. (Bakınız: Şükrü K. Seferoğlu, Anadolu'nun İlk Türk Sakinleri Kürtler, s.1 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü)

54- Aktaran: Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, s.56 Doz Yayınları 1.Baskı 1977

Bu konuda bir başka örneği de Musa Anter'in anılarında görüyoruz. "Köylüler Mardin'e satmaya eşekle odun getirirlerdi. Yükü elli, altmış kuruş ederdi. Eşeği ve palanı iyi ise beş, altı lira ederdi. Kürtler eşeği sürerken ' ço' derler. Türkçe bilmeyen fakir Kürtler, her şeyden habersiz 'ço' deyince, onlara tuzak kurmuş olan jandarmalar hemen bunları şiddet ve hakaretle yakalardı. Köylü aklınca kendisini Kürtçe savunurken büsbütün hesapsız suç işlerdi. İşte bunlardan bir tanesi de annemin akrabasıydı. Eşeği ve odun yükü müsadere edilip satıldı. Beş lira tutmuştu. Halbuki ceza olarak on iki lira tespit edilmişti. Ayrıca iki gün gözaltında kalmış, bir hayli de dayak yemişti. Üç buçuk ay sonra köye gelen tahsildar, geri kalan yedi lira borcunu ödemesini istemiş ve vermediği takdirde eşyalarına haciz koyacağını söylemişti." (Musa Anter,Hatıralarım, s.29 Yön Yayınları 2.Baskı 1991)

55- Aktaran: Behram Arda, *Medya Güneşi Dergisi*, sayı: 4, Temmuz/Ağustos 1988

56- Cumhuriyet Gazetesi, 16 Temmuz 1930

57 -Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*, s.129 Cem yayınevi 2.Basım 1989

58 - Behçet Kemal, *Şeyh Said İsyanı*, s.113 Sel yayınları 1955

Aynı düşünceyi Metin Toker kitabında şöyle yazar: *"Başkan Müfit Bey*

onlara bir konuşma yaptı. Dedi ki, bağımsız Kürdistan gayesine yürüdünüz. Senelerce düşündüğünüz kıyamı yaptınız. Cumhuriyet ordusu bunu mahv ve perişan etti." (Metin Toker, *Şeyh Said ve İsyanı*, s.165 Bilgi yayınevi, 2.Basıml994)

Büyük Millet Meclisi Başkanı Abdulhalik Renda Şeyh Said İsyanı sonrasında Bölge'de yaptığı gezi dönüşünde yazdığı 14 Eylül 1925 tarihli raporunda şöyle der: *"İsyan, din perdesi altında milli bir harekettir."* (Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık, Gizli-Resmi, Gayri Resmi Kürdoloji Belgeleri*, s.254 Özge yayınları 1.Basım 1994)

Yine Hükümet yanlısı olarak tanınan Falih Rıfkı Atay 29 mayıs 1925 günü Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde *"acaba Şark isyanı bizim ilk günlerde hükmettiğimiz gibi bir irtica hareketi değil de, siyasi bir milli ihtilal mi idi?"* diye sorar.

59 - Ahmet Süreyya Örgeevren, *Dünya Gazetesi*, 17 Nisan 1957

Ünlü savcının anılarının bir başka yerinde, hareketin ulusal amacı olduğunu kuşkuya yer bırakmadan açıkladığını görüyoruz. *"Şeyh Said isyanı denilen o köklü, dallı budaklı ayaklanma bir zamanlar sanıldığı ve de-*

nildiği gibi, cahil, mütaasıp, geriye, kötüye bağlı, sapık dinli ve çarpık şuurlu bir insanın şahsi bir endişe veya maksadıyla meydana gelmiş bir isyan değildi!.. Şarktaki o ayaklanma; dış görünüşü itibariyle güya sadece dinci ve şeriatçı idi. Sanki şeriat 'Dini Ahmedi' namına harekete geçenlerin müsellah bir hareketi idi. Fakat asıl hüviyeti, iç bünyesi, ruhu ve tertipçilerinin maksat ve gayesi bakımından ise; tastamam bir Kürt milliyetçiliği, Kürt devlet ve hükümetçiliği olmaktan başka bir şey değildi!.." (Ahmet Süreyya Örgeevren, *Dünya Gazetesi*, 24 Nisan 1957)

Orhan Türkdoğan da ayaklanmanın ulusal bir başkaldırı olduğunu yazmaktadır. *"Doğu ayaklanmasının baş yöneticisi olan Nakşibendi Şeyhi Said; dinin elden gittiği gerekçesi ile eyleme geçti. Ama hedef yurt içi ve yurt dışı tahrik noktalarından Kürt milliyetçiliği için, devletin ve hükümetin çok yönlü sorunlarla yoğun olduğu bir anda, Doğu'dan bazı illeri de içine alan bağımsız bir Kürt devleti kurmaktı."* (Orhan Türkdoğan, *Tepedeki Adam Mustafa Kemal*, Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağanı, sayı:2 sayfa:427, Aktaran: Yaşar Kalafat, *Şark Meselesi Işığında Şeyh Said Olayı, Karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar*, s.255, Boğaziçi yayınları 1992)

60- Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık, Gizli-Resmi, Gayriresmi Kürdolo-*

ji Belgeleri, sayfa: 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54 Özge yayınları 1.Baskı 1994

61 - Armanç, sayı:76 *Çileyé Paşin* 1988, Aktaran: Behram Arda, *Medya Güneşi* sayı:4 Temmuz /Ağustos 1988 sayfa:25-26

62- Garo Sasuni, *Kürt Ulusal Hareketleri ve 15 Y.Y. Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri*, s.192 Med yayınları 1992

Eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayan da bir başka Kürt ayaklanması lideri Seyid Rıza'nın idam edilişini anılarında şöyle anlatır. *"Seyid Rıza'yı meydana çıkardık. Hava soğuktu ve etrafta kimseler yoktu. Ama Seyid Rıza meydan insan doluymuş gibi sessizliğe ve boşluğa hitap etti. Evladı Kerbelayıh. Bihatayıh. Ayıptır. Zulümdür dedi. Benim tüylerim diken diken oldu. Bu yaşlı adam rap rap yürüdü. Çingeneyi itti. İpi boynuna geçirdi. Sandalyeye ayağı ile tekme vurdu, infazını yaptı."* (Güneş Gazetesi 19.8.1989)

63- Survay, 1921/1 s.507-511, Aktaran: Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması*, s.130 Cem yayınevi, 2.Baskı 1989 Ayrıca bakınız:Prof. Dr. Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s.45 İstanbul 1967

64- Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*, s.130 Cem yayınevi 2.Basım 1989

65- Yalçın Küçük, *Kürtler Üzerine Tezler*, s.85 Dönem Yayıncılık 1.Baskı 1990

66- Metin Toker, *Şeyh Said ve İsyanı*, s.71 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1994

Metin Toker'in yazdığı söz konusu kitapta bir çok yalan ve kasıtlı yanlışlara bir örnekte Tarık Ziya Ekinci konusunda görülüyor. Kitabında Tarık Ziya Ekinci'yi Şeyh Said'in kardeşi Şeyh Tahir'in kızıyla evli olduğunu yazarak Kürt milliyetçisi olmakla suçlar. Tarık Ziya Ekinci Metin Toker'in yalancılığını Devlet ve Ben adlı kitabında yazar. (Bakınız: Tarık Z. Ekinci, Devlet ve Ben, s.94-95 Sarmal Y. 1.Baskı 1995)

67- Aziz Aşan, *Şeyh said Ayaklanması*, s.33 1.Baskı 1991

68- Uğur Mumcu, *Kürt İslam Ayaklanması*, s.77 Tekin Yayınevi 2.Basım 1991

69- Uğur Mumcu, *Kürt İslam Ayaklanması*, s.213 Tekin yayınevi 2.Basım 1991

70- İsmet İnönü, *Hatıralar 2. Kitap* s.202 Bilgi yayınevi 1987

71- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam* cilt:3 s.232 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

72- Mustafa Remzi Bucak, *Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektup*, s.72, Doz Yayınları 1.Baskı 1991

73- Atatürk, *Söylev* cilt: 2 s.651 Türk Dil Kurumu Yayını 8.Baskı 1981

74- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam* cilt:3 s.234 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

75- Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, s.111 Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını 1982

76- Z.C. 11.3.1925, Aktaran: Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler*, s.124 Goloğlu Yayınları 1972

77- Aktaran: Metin Toker, *Şeyh Said ve İsyanı* s.128 Bilgi Yayınları 2.Basım 1994

78- Ahmet Süreyya Örgeevren, *Dünya Gazetesi*, 25 Mayıs 1957

79- Aktaran: Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, s.141 Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 1982

80- *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eskişehir-İzmit Konuşmaları*, s.75 Tarih Kurumu Yayınları 1982

81- Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, s.138 Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 1982

82-Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*, s.170 Cem yayınları 2.Basım 1989

83- Uğur Mumcu, *Kürt-İslam Ayaklanması*, s.129, Tekin Yayınevi, 2.Basım 1991

84- Burhan Bozgeyik, *Devrimler Cinayeti*, s.26-27 İttihat Yayıncılık 1.Baskı 1993

Kılıç Ali hakkında bir başka iddia da idam cezası verdiği mahkumların can çekişlerini büyük bir zevkle seyretmesiydi. Bu konu da Rıza Nur şöyle yazar: *"Kılıç Ali ise melun, habis bir şey. Onun bir merakı vardı, mahkum ettikleri adamların asılmasında bulunurdu. Bu kanlı hünerini seyretmek ona zevk veriyordu. Herif mühim çingeneymiş."* (Rıza Nur, *Hayat ve Hatıratım*, cilt:3 s.298, İşaret Yayınları 1992

85- Bakınız: Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler*, s.203-204 Goloğlu Yayınları

86- Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler*, s.203-204 Goloğlu Yayınları

87- Cavit Bey, *İdama Beş Kala*, s.224 Emre Yayınları 1993 İstanbul

Rıza Nur ise Cavit Bey'in suçsuz olduğunu ve Mustafa Kemal'in emriyle asıldığını iddia eder. *"Kel Ali iyi insandı. (bir isim) onu, saflığından istifa ederek bu cinayetlere alet edip berbat etmiştir. O da bunları vatanperverlik zannederek yapmıştır. Hatta Cavit'in idamına hükmetmemiş 'bir şeyi yok' demiş. Doktor Reşit Galip Mustafa Kemal'in emri üzerine şiddetle ısrar etmiş. Kılıç Ali ile ekseriyet yapıp öyle asmışlar."* (Rıza Nur, *Hayat ve Hatıratım*, cilt:3 s.337, İşaret yayınları 1992)

88- Taha Toros, *Tarih ve Toplum Dergisi*, Ağustos 1985

89- Cemil Koçak, *Siyasal Tarih*, s.103 Türkiye Tarihi cilt: 4 Cem yayınları 1990

90- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt:3 s.293 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

91- Aktaran: Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, s.387 Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayım 1982

92-Ali Fuat Cebesoy, *Siyasi Hatıralar*, cilt:2 s.182-183-156, Aktaran: Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, s.240, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını 1982

93- Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, s.240-241, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını 1982

94- *Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar 1924-1938* s.351-352

95- Aktaran:İsmail Beşikçi, *Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu*, s.197 Yurt Yayınları 1991

96- Vecihi Timuroğlu, *Dersim Tarihi*, s.86, Yurt Yayınları 1.Baskı 1991

Bir başka örnek ise, hareket bölgesini gezen Mareşal Fevzi Çakmak, hareketi yöneten Abdullah Paşa'ya: *"size silahla mukabele eden, sizinle harp eden bu zavallılar mı idi? Diye kadın, kız, ihtiyar, kundaktaki masumların cesetlerini ve kafalarını işaret eder."* (Mustafa Remzi Bucak, *Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektup*, s.76 Doz Yayınları 1.Baskı 1991)

97- Faik Bulut, *Belgelerle Dersim Raporları*, s.200-201 Yön yayınları 2.Basım 1992

98- Faik Bulut, *Belgelerle Dersim Raporları*, s.202 Yön yayınları 2.Basım 1992

Uğur Mumcu'da, Kürt tarihinde kendi halkına ihanet edenlerin trajik sonlarına ilişkin bir başka örneğini Şeyh Said'in torunlarından bilge Abdül-

melik Fırat'ın anlatımına dayanarak yazar. *"Sevdim Paşalardan Hatip Bey Atatürk'ün huzuruna çıkıyor. Şeyh Said'e karşı hükümet ile işbirliği yapmış; ama o da sürülmüş. Atatürk'e çıkıp derdini anlatacak. Bin bir güçlükle huzura ulaşıyor. Kapıdan içeri girince, bakıyor; Atatürk elini şakağına koymuş, bir noktaya bakmış, düşünüyor. Diyor ki: 'Paşam, biliyorsunuz, size bağlılığımı ve saygımı. Biz, sizinle Şeyh Said'i vurduk; onlar bizden öldürdü, biz onlardan öldürdük. Şimdi bizi assan, bize ağır gelmez, fakat, sen bizi onlarla bir yaptın. Sürdün. Bu ağırımıza gittiği için sana geldik.' Mustafa Kemal: 'Hatip Bey, sen akıllı bir adamsın. Bir insan ki, milletine hayındır; ondan bir hayır gelmez.. Hadi gidin..' diyor, kovuyor."* (Uğur Mumcu, *Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925*, s.173 Tekin yayınevi 2.Basım 1991)

99- Em. Kur. Reşat Halli, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar*, Genel Kurmay Harp Dairesi 1972, Aktaran: Faik Bulut, Belgelerle Dersim Raporları, s.282, Yön yayınları 2.Basım 1992

100-Yeni Nesil, 15 Haziran 1989, Aktaran: Faik Bulut, *Belgelerle Dersim Raporları*, s.301, Yön Yayınları, 2.Basım 1992

101- Kurtul Altuğ, *Celal Bayar Anlatıyor, Kritik Olayların Perde Ar-*

kası, Tercüman Gazetesi 12 Ekim 1986, Aktaran: Dr. Yaşar Kalafat, *Şark Meselesi Işığında Şeyh Said Olayı, Karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar*, s.228 Boğaziçi yayınları

102- Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılap ve Kadro*, s.78-79 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1967

103- Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, s.137 Altın Kitaplar 1967

104- Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, s.65 Altın Kitaplar 1967

Bundan başka *"Türkün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir"* diyen Mahmut E. Bozkurt ırkçı kişiliğini yansıtmaktan çekinmez. (Atatürk İhtilali, s.216)

105- *Son Posta Gazetesi*, 21 Eylül 1930

106- Prof. Dr. Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s.265 İstanbul 1967

107- Hamdullah Suphi Tanrıöver, *Türk Yurdu Dergisi*, Mayıs 1930

108- *Türk Yurdu Dergisi*, Birinci Kanun 1930, sayı:26-230, s.22 Aktaran: Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi* 1930-1945, s.59 Altın Kitaplar 1983

109- Joseph Grew, *Turbulent Era*, Boston 1952, s.880, Aktaran: Yalçın

Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, cilt:2, s.608, Tekin Yayınevi, 2.Basım 1984

110- Recep Peker, *Ülkü*, cilt:5 sayfa:248 Haziran 1935

111- Refik saydam, *5. Kurultay Hitabesi*, Ülkü, Haziran 1939 s.VII, Aktaran: Dr. Esat Öz, *Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım* 1923-45 Gündoğan yayınları 1.Basım 1992

112- Recep Peker, *Disiplinli Hürriyet*, *Ülkü*, cilt:1 sayı:3 sayfa:179 Nisan 1933

113- Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları*, Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku, cilt:3, s.143 İletişim Yayınları 1995

114- *Cumhuriyet Gazetesi*, 25 Teşrinievvel 1932

115- *Cumhuriyet Gazetesi*, 25 Teşrinievvel 1932

116- Levent Köker, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, s.84-85 İletişim Yayınları 1.Baskı 1990

117- Mahmut Goloğlu, *Tek Partili Cumhuriyet*, s.192, Ankara 1974

118- İsmail Hakkı, *Cumhuriyet Gazetesi*, 24 Birincikanun 1938

119- Aktaran: *Komintern Belgelerinde Türkiye*, cilt:3 *Kemalist Cumhuriyet*, Derleyen: Doğu Perinçek, s.62, Kaynak yayınları 1994

120- *Yakın Tarihimiz*, s.131 *Milliyet*'in *Tarih ve Kültür* Eki

121- *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 ekim 1937

122- *Yakın Tarihimiz*, s.134-135 *Milliyet'in Tarih ve Kültür* Eki

123- *Kommunistische Internationale*, 25 Şubat 1938, sayı:2 sayfa:182-193, Aktaran: *Komintern Belgelerinde Türkiye* cilt:2 *Kemalist Cumhuriyet*, Derleyen: Doğu Perinçek, s.70-73, Kaynak Yayınları 1994

124- *Yakın Tarihimiz*, s.3 *Milliyet'in Tarih ve Kültür* Eki

Alman Maslahatgüzarı Fabriçius'un Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan bir yazısında Nazilerin Mustafa Kemal'in uygulamalarından nasıl dersler aldıklarını ve kendisini rehber kabul ettiklerini yazar. *"..Alman Başvekili Türk milletinin menakıpla dolu olan kurtuluş mücadelesini senelerden beri takip etmektedir. Müşarünileyh Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin deha ve azminin nasyonal-sosyalist fırkası muhalefet mevkinde bulunduğu sıradaki mesai ve hareketine rehberlik ettiğini söylemişlerdir." Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Kanunuevvel 1933)

Yalçın Küçük ise Türkiye'deki rejimin İtalya'daki faşist rejimle olan benzerliğini bir başka İtalyan aydınının sözlerine dayanarak yazar. *"Faşist*

İtalya'da Dr. Rossi adında birisi, Türkiye'de yapılmak isteneni faşizm olarak niteliyor." (Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler,* cilt:1 s.153 Tekin Yayınları, 4.Basım 1985)

Türkiye'deki rejimin İtalya'daki rejimle olan benzerliğini Mustafa Kemal'in yakın arkadaşlarından, Türk-Yunan Savaşı'nda Batı Cephesi komutanı, eski Bayındırlık Bakanı Ali Fuat Cebesoy anılarında *"Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir idare olmayıp, İtalya'da uygulanan totaliter rejimin tıpa tıp benzeri bir idare"* olduğunu söyler. (Ali Fuat Cebesoy, *Siyasi Hatıralar,* cilt:2 s.180)

125- M. Philipe Price, *A History of Turkey,* s.134, Aktaran: Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması* 1923-1931, s.166 Cem Yayınları 2.Basım 1989

Yine Mete Tunçay Takrir-i Sükun dönemini incelerken vardığı sonuç söyle anlatmaktadır: *"Türkiye Cumhuriyeti'nin o döneminde, siyasal istibdadı kırıp kıramadığı sorusu açıkta kalmaktadır. Biz şimdiye kadar incelediğimiz olaylar gibi, bundan sonraki yıllara ilişkin olarak üstünde duracağımız gelişmeler ışığında bu soruya pek olumlu bir yanıt verebileceğini sanmıyoruz. Böyle olunca girilen baskıcı yolun bağışlayıcı gerekçesi ortadan kalkmaktadır."* (Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931,* s.183 Cem yayınları2.basım 1989)

126- Zeki Mesut, *Tek Parti İle Murakabe, Hakimiyet-i Milliye,* 4 Kanunuevvel 1930

127- *Hakimiyet-i Milliye,* 17 kanunuevvel 1930

Falih Rıfkı'nın faşizmi övmesini bir çok yazısında görmek mümkün. Cumhuriyet Gazetesi'nde de şunları yazar: *"Şuna şüphe etmeyiniz ki, İtalya ve Alman faşizmi, her ikisi de halkçı hareketler olduğu için gençlikleri ve büyük yığınları arkalarına taktılar."* (*Cumhuriyet Gazetesi,* 30 Temmuz 1933)

128- *Cumhuriyet Gazetesi,* 27 Haziran 1931

129- Aktaran Doğu Perinçek, *Komintern Belgelerinde Türkiye,* cilt:2 s.82-83 Kaynak Yayınları 1994

130- *Cumhuriyet Gazetesi,* 3 kanunuevvel 1930

Yunus Nadi'nin faşist yazılarına bir çok örnek vermek mümkün. İşte onlardan bazıları:

"Kemalist Türkiye'den Faşist İtalya'ya selam: (...) Türkiye'de biz umumi harp neticesinde tasfiye olunun Osmanlı İmparatorluğunun enkazından

yepyeni ve tamamen asri, inkılapçı ve milliyetçi bir Türk milleti çıkarken İtalya'da İtalyan milletini asrın en mütekamil bir cemiyet haline yükselten faşizmin gittikçe artan taktirlerine ve muhabbetlerine mahzar olmaktan kuvvet buluyorduk." (Yunus Nadi, *Başlı Başına Bir Tarih, Cumhuriyet Gazetesi,* 23 Mayıs 1932)

"Faşizmi inzibat ve intizam kelimeleri ile tarif etmek mümkündür. Ve bu tarif tarihi cereyana mutabık olduğu kadar cari hayata da muvafıktır. Eğer inkılap her ne suretle olursa olsun bir milleti içinde bulunduğu daha aşağı bir derekeden daha yukarı derecelere kaldıran bir hareket demekse Musolini İtalya'sının tarihte büyük bir inkılap ika etmiş olduğunu kabul etmek zaruri olur. Ve Musolini: 'yaptığımız inkılaba delil ve şahit mi istiyorsunuz? İşte yeni İtalya!' dese yerden göğe kadar hak kazanmış olur.

Bu inkılap, siyasette parlamentarizmi inkar ederek cemiyetin hayatını doğrudan doğruya vaziyete hakim kılan bir inkılaptır. Mecmuu alelade cemiyet hayatı demek olan muhtelif meslekleri doğrudan doğruya vaziyete hakim kılmakta ise parlamentarizmden daha ileri giden hakiki bir murakabe mevcut olacağına şüphe yoktur. Bu tefekkür tarzının inkişafı az çok zamana muhtaç olmakla beraber faşist İtalya bu tekamülün tahakkukunu büyük bir disipline tabi tutmak suretiyle prensiplerinin milli muhitte gittikçe daha kuvvetli hayat ve cemiyet amili olmasına ehemmiyet vermiş bulunmaktadır. On seneden beri İtalya baştan başa büyük bir terbiye mektebi manzarası gösteriyor. Bu büyük mektebin hocası zaten hayata muallimlikle başlayan M. Musolini'dir.

Duçe'yi şahsen görmüş olmak ve kendisi ile görüşmüş bulunmak şerefine mahzar olanlardanız. Onun en bariz vasfı samimiyetidir. Siyaset diye takip ettiği fikirlerde Musolini ilhamlı bir şair gibidir, o kadar hassas ve bilhassa o kadar samimi. Anarşik bir alemden ortaya asri, müttehit ve yepyeni bir İtalya'da başka türlü çıkamazdı." (Yunus Nadi, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Mayıs 1930)

"..Yeni İtalya'nın, faşist İtalya'nın ne olduğunu iyice anlamak içinse onu yapmakla beraber bugün bütün bir salahiyetle kendi sahasında hulasa etmekte bulunan M. Musolini'yi görmek kafidir. Duçe, İtalyan milletinin aynı zamanda ileri atılmış yüksek bir fikri de tecelli ettiren bir ifadesidir. Faşizm M. Musolini'nin şahsında tıpkı ok gibi fırlayan bir fikrin bükülmez bir kol ile tatbikat sahasına geçirilmiş şeklidir. Bundan yepyeni bir cemiyet doğmakta bu-

lunuyor. Hatta biz tahakkuk etmiş neticelere bakarak bu cemiyete şimdiden doğmuştur nazarı ile bakmakta hata yoktur bile diyebiliriz." (Yunus Nadi, *İsmet Paşa ile Musolini, Cumhuriyet Gazetesi,* 3 Haziran 1932)

Yunus Nadi'nin faşizmi ve Musolini'yi bu denli övmesi nedensiz değil. Çünkü Musolini de Türkiye'deki rejimin siyasi ve ekonomik yapısını kendi ideolojisine çok yakın bulmaktadır. Bunu şöyle ifade eder Yunus Nadi: *"Musolini diyor ki; istikbalde iki memleketin iktisadi ve siyasi sahada birlikte yapacağı şeyler vardır."* (*Cumhuriyet Gazetesi,* 30 Teşrinisani 1930)

Yine İsmet Paşa'nın İtalya gezisi sırasında Musolini'nin Türk gazetecileriyle yaptığı konuşmayı Yunus Nadi şöyle aktarıyor: *"Siz Türklerin Türkiye'de yapmış olduğunuz inkılap dahi çok büyüktür. Bu inkılap muhakkak zamanımızın en büyük inkılaplarından biridir. Belki siz hakkı ile farkında değilsinizdir, çünkü içindesiniz, fakat bilen bir gözle vaziyetin biraz açıktan ve uzaktan görülüşü insanı bu hakikate isal eder. Ben söylüyorum ki, inkılabınızın hayret olunacak büyük bir inkılaptır. Ve tabii neticeleri de ona göre büyüktür ve gittikçe daha büyük olacaktır. (...) Bütün dünyaya hitap eden parlamento nutuklarında dahi M. Musolini Türkiye'den bahsetmek fırsatı zuhur ettiği zaman daima Türk inkılabının ve Büyük Gazi'nin medihlerini ayyuka çıkaran çok vakar olduğu kadar samimi bir lisan kullanmıştır."* (Yunus Nadi, *M. Musolini ve Türk İnkılabı, Cumhuriyet Gazetesi,* 5 Haziran 1932)

131- *TBMM Zabıt Ceridesi* cilt:29 sayfa:188, Aktaran: Ahmet Demirel, Birinci Meclis'te Muhalefet, s.529 İletişim Yayınları 1.Baskı 1994

132- Aktaran: Ahmet Demirel, *Birinci Meclis'te Muhalefet,* s.530, İletişim Yayınları, 1.Baskı 1994

133- M. Mermi, Hitler ve Yeni Almanya, *Cumhuriyet Gazetesi,* 8 Mayıs 1932

134- Selim Sırrı Tarcan, *Ülkü* cilt:1 sayı:3 Nisan 1933 sayfa:241-242 Aktaran: Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945,* s.40 Altın Kitaplar, 1.Basım 1983

135- Aktaran: Johannes Glasneck, *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası,* s.137 Onur Yayınları

136- Aktaran: Prof. Dr. Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası,* s.174, İmge Yayınları 1994

CUMHURİYETÇİLİK İLKESİ

Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz; Cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsıyla meşbu olursa o camiaya istinat eden cumhuriyet de kuvvetli olur.

Mustafa Kemal
26.4.1926

Ana Britanica cumhuriyeti *"halkın doğrudan ya da seçtiği temsilciler aracılığı ile egemenliği elinde tuttuğu yönetim biçimi"* diye tanımlıyor. Türk Dil Kurumu Sözlüğü ise *"ulusun egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet şekli. Cumhuriyette devlet başkanları belirli süre için seçilir"* diyor. Kısaca, kendinden üstün hiçbir otoritenin bulunmadığı halkın, yetki verdiği yöneticileri her zaman denetleyebildiği, yöneticilerini istediği gibi seçebildiği, istemediklerine bu hakkı vermediği bir yönetim biçimi bu. Bu rejimde halk, yönetim ile ilgili her türlü yetkinin kaynağıdır. Çoğunluğun baskı oluşturmaması için azınlıkların da hakları olabileceğini belirten ve yasalarla güvence altına alınmasını sağlayan yönüyle birlikte, yürütme, yargı ve yasama güçlerinin bir birlerinden ayrı olması esastır.

Dar anlamda cumhuriyet, siyasal iktidarın bir şahsa, bir aileye, bir zümreye, bir sınıfa ait olmadığı bir rejimi içerir. Devlet yönetiminde tek kişinin bölünmez egemenliği olarak nitelendirilen monarşizmin karşıtıdır cumhuriyet. Egemenliğin babadan oğula geçtiği monarşilere karşı cumhuriyet rejimlerinde devlet başkanları ölene kadar iktidarda kalmaları görülmez. Diğer ta-

raftan daha geniş bir açıdan bakıldığında cumhuriyet, ülke yönetimine ilişkin ilkeleriyle birlikte çağdaş normlara göre uyarlanmış kurumsal bir yapıyı ve bu kurumsal yapıyı işlevsel hale getiren ilişkiler sistemini içerir. Ancak bu da çoğu kez yeterli olmaz. Önemli olan bu yapı içinde bu sistemi çağın koşullarına göre şekillendiren ve uygulanabilirliğini sürekli kılan zihniyetin de yer alabilmesidir. İşte bu da demokrasi kavramı olmaktadır. Çünkü demokrasi, idarenin yapısını, çalışma biçimini ve dayandığı etik normları ifade etmektedir. Gerçek anlamda cunhuriyet rejimi için demokrat zihniyetin de önemli bir etik normu var. Toplumsal değişimin mümkün olduğunca hiçbir etki altında kalmaması ve bu hareket alanının olabildiğince özgürleşmesinin sağlanılmasıdır. İşte resmi ideolojilerin yapıları gereği bu konuda sert ve katı olmaları, kendi ideolojilerini topluma dayatmaları ve toplumu şekillendirmeye çalışmaları nedeniyle demokrat sayılmaları mümkün değildir. Bu tip rejimlerin adı cumhuriyet olsa bile.

Bu bağlamda bakıldığında Türkiye'de resmi ideolojinin ilkelerini çizdiği cumhuriyetin gerçek anlamda neyi ifade ettiğini anlamak için her yıl 29 Ekim'de öğrencileri meydanlarda toplayarak atılan nutuklara bakmak yeterli ipuçları vermektedir. Devletin tüm kurumlarının birer ritüele dönüştürdükleri kutlama törenlerinde kavramın içinin doldurulmadığı görülecek; özellikle cumhuriyetin asıl yaratmak istediği kulluktan yurttaşlığa evrimleştirdiği bireyin özgürlüğünü önemsemediği anlaşılacaktır. Çünkü, resmi ideolojiye göre, dar anlamda birey ve çoğul anlamda halk kendi başına bırakıldığında toplumun ortak yararına hizmet edemez. Bu nedenle çeşitli telkinlerin etkisinde kalabilen halkın yönlendirilmesi gerekir. Bu zihniyetle gerçekleştirilen cumhuriyette önemli bir retorik olarak görülen ***milli ege-***

menliğin halk adına bürokrasi ve aydınlar tarafından kullanılması da çok doğal olmaktadır.

Osmanlı düzenindeki mutlakiyetçi zihniyet üzerinde tartışılmadan kendi aydınını, düşünürünü yaratamadan bir çırpıda kurulan cumhuriyet gerçek anlamda, toplumsal ilişkileri yurttaşlık bağına göre düzenler. İktidarın meşruiyet kaynağını Tanrı'dan aldığını söyleyen saltanattan alıp halka verir; toplumsal ve bireysel hakları temel alır. Çünkü evrensel anlamda cumhuriyette kamusal işler ve yönetim ilke olarak yurttaşların işidir; kamu yararı için yurttaşlar tarafından kullanılır; yurttaşlık ilişkisini hukuksal anlamda tek yasal ilişki olarak kabul eder; mutlak iktidarın toplumun üzerinde egemenlik kurmasını reddeder. Bu nedenle siyasal karar alma süreçlerine halkı da dahil ederek siyasetli bir toplum yaratmaya çalışır.

Demokrasi ile çoğu zaman eş anlamlı kullanılan cumhuriyette yurttaşların özgürlüğü, demokraside ise kurumların tayin edici rolün karşısına işlevselliğe ulaşmış birey vardır.

Kemalistlerin her seferinde yapılan işlerin bir devrim niteliğinde olduğunu söylemeleri de tartışma konusudur. Özellikle cumhuriyet söz konusu olduğunda yapılan en büyük işin bu olduğu söylenir. Nitekim Mustafa Kemal Cumhuriyet'in onuncu yılında yaptığı ünlü konuşmasında buna değinir. Ancak Cumhuriyet'in ilanı, siyasal bir düzen değişikliğinde ifadesini bulur. Buna siyasal bir devrim demek olanaksızdır; çünkü cumhuriyette ana belirleyici unsur yönetilenlerin siyasete katılımı ve doğrudan müdahale kanallarında gelişimi ve etkinliğidir. Bütün bunlara olanak sağlamayan ve giderek izin vermeyen Kemalist Cumhuriyet, *"egemenlik ulusundur"* ana ilkesiyle hep çelişkili olarak günümüze kadar gelmiştir.

Türkiye'de sadece siyasal bir düzen değişikliği olarak sınırlı

bir şekilde gerçekleştirilen cumhuriyet, gerçek anlamda siyasal bir devrim niteliğindedir. Bütün dünyada bu böyledir. Çünkü halk nezdinde siyasal zihniyet ve sosyo/kültürel bağlamda köklü bir değişim söz konusudur. Feodal düzende teba olan kulun özgür bireye dönüşümü şarttır. Devrim niteliğindeki bu dönüşüm sağlanılmadığı sürece cumhuriyete siyasal bir devrim demek olanaksızdır. Türkiye'de ise saltanat düzeninin yerini meclisli bir sistem almış ama, eski bürokratlar, askerler daha önemli görevler yüklenerek yerlerini korumuşlardır. Kuşkusuz bu kişilerle eski devlet yapısının tasfiye edilip yeni bir yapılanmaya geçişini gerçekleştirmek mümkün olmamıştır.

Atatürk yola çıkarken, hiçbir şekilde devletin cumhuriyet olacağını yakın mücadele arkadaşlarına söylememiş, içinde bir sır olarak saklamıştır. Tersine, Saltanatı ve Hilafeti kurtarmak, İslâmı yüceltmek gibi bir amacı olduğunu yaptığı her toplantıda açıklamıştır. Her ne kadar Mazhar Müfit Kansu anılarında yazdığına göre 7, 8 Temmuz 1919 gecesi Mustafa Kemal'in *"zaferden sonra şekl-i hükümet cumhuriyet olacaktır. Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince icap eden muamele yapılacaktır?* (1) diyerek cumhuriyetle ile ilgili niyetini kendisine açıkladığını söylerse de ciddiye alınmaması gerekir. Çünkü, lider ve çevresindeki kişiler de bile gelecekte olası düzenin nasıl olacağı hakkında en küçük bir düşünce ortaklığı yoktur. Mücadelenin her aşamasında programsızlık, plansızlık, kuramsızlık, fikirsizlik egemendir. Bu nedenle ilk Meclis'te görülen gruplardaki ayrılıklarda ideolojik farklılıklar değil, duygusal kırgınlıklar ve lidere olan bağlılıklar öne çıkmaktadır. Gelecekteki olası devletin yapılanmasında temel olabilecek ilkeler tartışılmamış; demokrasi ve cumhuriyet kavramları hiçbir şekilde dile getirilmemiştir. Resmi tarih yazıcıları bunun Gazi'nin Türk milletine bir armağanı ol-

duğunu söylerler. Osmanlıdan geçen zihniyetin devamı gibi görünen etrak-ı bi idrak diye adlandırılan Türklere bahşedilmiş bir armağan gibi...

Cumhuriyetin ilan edildiği tarihten önce cumhuriyet eksenli bir siyasal düzeni savunan, propagandasını yapan ve bunun için verilen bir mücadeleden bahsetmek bu nedenle mümkün değildir; sadece mevcut statükonun iyileştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bütün kavgalar ve çekişmeler de saltanatın, hilafetin daha iyi nasıl korunacağı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu durumu haklı çıkarmaya çalışan ve zorlama gerekçelerle geçiştiren Anıl Çeçen bunun doğal karşılanması gereğine işaret eder.

"Kendi içinde ulusal bir giz olarak sakladığı cumhuriyet düşüncesinin, Atatürk'ün cumhuriyetin kuruluşundan sonraki konuşmalarında görülmesini doğal karşılamak gerekir." (2)

Cumhuriyet'in ilanından sonra da bu konunun tüm boyutlarıyla tartışılmasına olanak verilmemiş, buna rağmen sonraki yıllarda ne olduğu netleşmeyen soyut bir cumhuriyet düşmanı söylemi resmi çevrelerce çok sık kullanılmıştır. Çünkü cumhuriyet kavramı başlı başına *devlet* anlamına gelir olmuştur.

"Yemek yenirken yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz, dedim. Orada bulunan arkadaşlar hemen düşüncemi benimsediler. Yemeği bıraktık. Hemen o dakikada yapılacak işler için kısa bir izlence düzenledim ve arkadaşları görevlendirdim." (3)

Böyle diyor Mustafa Kemal. Alt yapısı oluşturulmayan, tartışılmayan, üstelik yeni düzenin evrensel hukuk ve sosyal ilkeleri yaşama geçirilmeyen cumhuriyet bir akşam yemeğinde dile getirilir, ertesi günde uygulamaya konulur. Ve nasıl olacağı konusunda bilgilendirilmeyen halktan bir başka yaşam biçimine, yeni bir düzene uyum sağlanması beklenir. Oysa cumhuriyetin temeli, halk egemenliğine dayanır; bireylerin tek tek iradelerinin

bir araya gelerek oluşturdukları bir bütünün iktidara yansımasıdır bu.

Osmanlı'dan miras kalan yarı sömürgeleşme cumhuriyetle birlikte devam ederken, yaygın kanının aksine cumhuriyet anlayışı emperyalist devletlerle ilişkilerinde bir kopuşu ve hesaplaşmayı gerçekleştirmez. Aksine sömürgeleşme konusunda ileri atılmış bir adımdır. Emperyalizm çağında, Kemalist kadronun sınıfsal tahlili yapılırken, işçi ve köylü, yani emeğiyle geçinen halk kesimi bu kadro içinde yer almaz. Eski İttihatçı kalıntıları olan asker ve sivil bürokrasiyle birlikte ağa, şeyh, eşraf, ayan ve komprador burjuvazisi gibi toplumun geri sosyal sınıflarının işbirliği içinde oldukları görülür. Halkın içinde yer almadığı, sömürücü özellikleri içinde taşıyan bu gerici unsurlarla cumhuriyet yönetiminin ilerici bir içerik kazanması olası değildir. Ayrıca emperyalizmle ilişkilerin değişmesi için de üretimde köklü değişikliklerin olması gerekir ki, bu konuda her hangi bir önlem alınmadığı gibi, sadece yüzeysel ve biçimsel bir takım düzenlemelerle emperyalizme bağımlılık derinleştirilir.

Cumhuriyet sonrası Kemalistlerce izlenen yol ve uygulanan yöntemin cumhuriyetin temel ilkeleriyle ve amaçlanan hedeflerle hiç bir ilintisi olmadığı, yaşanan olgulara bakıldığında çok iyi görülür. Halk egemenliğinin sözde kalması, yargının bağımsız olmaması, güçler ayrılığının yasalarca güvence altına alınmaması örnek olarak gösterebilinir. Cumhuriyet her ne kadar şeklen varsa da, devletin başı Ebedi Şef sistemin tümüne egemendir.

Uygulanan sistem Batılıların dediği gibi totaliter bir sistemdir. Bu konuda, erişilmesi istenen çağdaş devletlerden gelen eleştirilere Mustafa Kemal'in *"biz bize benzeriz"* diye yanıtlaması, evrensel anlamdaki tanımların ve ölçütlerin önemsenmediğini gösterir. Her demokratik eleştiriye karşı Kemalistlerin *"biz bi-*

ze benzeriz" karşı duruşunu Ahmet Hamdi Başar'ın eleştirel değerlendirmesinde görmek mümkün.

"Biz bize benzeriz formülü ile ideolojiyi ve fikri inkar eden bir zihniyet yaşamaya başlamıştı. Bir taraftan bu formül, dogmatizme gitmekten bizi alıkoymak ve inkılaba geniş bir canlanma imkanı vermek bakımından çok iyi idi. Fakat öbür taraftan bu, hareketimize başka memleketlerden örnek aramadan ve Garp'ta yapılmış binlerce tecrübeleri asla düşünmeden aklımıza geleni yapmak cesaretini bize bahşediyordu." (4)

Devlet Başkanları cumhuriyet yönetiminde belli süreler içinde seçilmelerine karşın, Mustafa Kemal ölünceye kadar bu görevde kalmıştır. Bu sistemde halkın yöneticileri denetleyebilmesi ise, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde yazılı kalan hiçbir geçerliliği ve yaptırım gücü olmayan iki satırlık bir cümledir

Serbest Fırka deneyiminde olduğu gibi, iktidarı ele geçiren güç bunu kolay kolay bırakmayacağını göstermiştir. Serbest Fırka lideri Fethi Okyar'ın İzmir gezisi sırasında kendisini karşılayan görkemli kalabalıktan bir babanın, polis kurşunu ile ölen oğlunun cesedini ayaklarına atarak *"işte size kurban, gerekirse gene veririz"* demesi, halkın bu yönetimden kendilerini kurtarmak istemeleri cumhuriyet adı altındaki sistemin gerçek niteliği hakkında bir fikir vermeye yetmektedir. Serbest Fırka'nın kuruluşunun daha ilk gününde halkın yoğun desteğini kazanması ve kurtarıcı bir gözle görülmesi bu sistemin sonunu getireceği endişesiyle vakit geçirmeden hemen kapatılır.

Örgütsüz, sahipsiz ve ezilen halk sesini yükseltme cesaretini kendinde bulamadığından, tepkisini daha çok sessiz kalmakla, ya da yapılan seçimlere katılmayarak gösterir. Ekim 1930'da yapılan yerel seçimlerde katılım son derece düşük olur. Örneğin, İstanbul'da 35.934 seçmen CHF'na, 12.813 seçmen SCF'na oy

vermiştir. Geri kalan 250.746 seçmen ise oy kullanmamıştır. Yani % 85 civarında seçmen bu seçim oyununa katılmamıştır. (5)

H. R. Soyak ise anılarında cumhuriyet gerçeğinden şöyle söz eder:

"Serbest Fırkacılarının şikayet ve iddiaları bütün bütün boş değildi; Atatürk bunun farkındaydı. Nitekim bir gün kendisine hemen hepsi CHF'sının lehinde olarak gelen seçim haberlerini arz ettiğim sırada bana 'hangi fırka kazanıyor?' diye sormuş; 'tabii bizim fırka Paşam' cevabını vermiştim. 'Hayır efendim hiç de öyle değil!.. Hangi fırkanın kazandığını ben sana söyleyeyim; kazanan idare fırkasıdır çocuk!.. Yani jandarma, polis, nahiye müdürü, kaymakam ve valiler... Bunu bilesin' buyurmuştu." (6)

Rejimin bundan daha iyi tanımı olabilir mi? Polis, jandarma, vergi memurları, vali ve kaymakamlar.. Mustafa Kemal'in emriyle Serbest Fırka kurucuları arasına giren Ahmet Ağaoğlu anılarında da aynı şeyi vurgular.

"Belediye seçimleri her yerde devam ediyor. Her tarafta polis, jandarma ve bazen da yalnız jandarma işe karışıyor. Dahiliye Vekili'nin buyruğu katidir. Her ne pahasına olursa olsun Halk Fırkası kazandırılacak." (7)

"Milli İrade Bu mudur" başlıklı yazısında Ahmet Ağaoğlu şunları yazar:

"Behemehal ve her ne pahasına olursa olsun kazanılacak emri harfi harfine tatbik edildi. Ve CHF mücadelede yüzde doksan kazanarak muzaffer çıktı. Şimdi müfettişler, valiler, kaymakamlar, polis ve jandarma haklı olarak iftihar edebilirler." (8)

Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatıldıktan sonra, halkın hoşnutsuzluğunu ve sistemin halk üzerindeki olumsuz izlerini anlamak için, cumhuriyetin önderleri geziye çıkarlar. Mustafa Kemal ve yanındaki bir çok uzman halkın yakınmalarını anlamaya

çalışırlar. Sivil-asker güç sahipleri ve CHP'nin yerel önderlerinden başka hiç kimsenin cumhuriyet adı altında sürdürülen bu sistemden memnun olmadığını görürler. Cumhuriyet köylünün, işçinin, küçük tüccar ve esnafın ekonomik yaşamında bir düzeltme, iyileştirme sağlamamıştır.

Kaldı ki, günümüzde de artık 1923 cumhuriyetinin nitelik olarak demokratik olmadığını, devletin zirvesinde görev alanlar bile itiraf etmektedirler. Örnek gerekirse, zamanın Başbakanı Süleyman Demirel 12 Aralık 1992 günlü Sabah Gazetesi'nde *'Demokrasinin Yaralı Yılları'* nda şöyle der:

"1923'te ilan edilen cumhuriyet o zamanın şartları içinde adı cumhuriyet, yoksa çok partiye dayanmayan bir cumhuriyet, cumhuriyet değildir."

Yine Kemalizmi eleştirel bir gözle inceleyen Taha Parla, resmi ideolojinin şekillendirdiği kültürün resmi kaynaklarını irdelerken cumhuriyetçiliğin gerçek tanımından nasıl uzak olduğunu gösterir.

"Cumhuriyetçilik monarşizm ve teokratizm karşıtı olmakla elbette ilericiliktir. Ama Kemalist cumhuriyetçilik bundan ibaret değildir. İçi karizmatik şef sistemi, tek particilik, güdümlü seçim ve Millet Meclisi ile doldurulmuş anti demokratik bir cumhuriyetçiliktir. Geleneksel siyasal kurumların ve meşrutiyet teorisinin (saltanat-hilafet) yerine, ulusal egemenlik retoriği içinde, ulus egemenliğinin yönlendiricisi, hatta belirleyicisi olan Şef'in partisinin iradesi konmuştur. (9)

Bu arada 1934 yılında çıkartılan Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun 18. maddesine bakmak, düzenin nasıl bir kimlik edindiği konusunda yararlı olacaktır.

"Fevkalade hallerde ve devletin emniyet ve selametini ve içtimai nizamını tehdit ve ihlal kabiliyetini haiz vaziyetlerde, bu hal

ve vaziyetleri ihdas edeceklerine veya devamına müessir olacaklarına şüphe edilenleri, sebep ortadan kalkıncaya kadar, polis nezaret altına alabilir ve umumi ve hususi nakil vasıtalarına vaziyet edebilir. Bu hal ve vaziyetin ve devamının takdiri en büyük mülkiye amirine aittir."

Bu yasayı yorumlayan Taner Timur şöyle yazar:

"Kısaca 1932'den itibaren, burjuva demokratik hak ve hürriyetlerin tamamen ortadan kaldırıldığı bir baskı rejimi kurulmuştur. Valilere son derece muğlak formüller içinde, ferdi güvenliği ortadan kaldıran yetkiler veren bu kanun adeta bir polis rejiminin temelini teşkil etmektedir." (10)

Bu kadarı bile ulus egemenliğinin sözde kaldığını, Şef'in iradesinin tek belirleyici olduğu bir düzende demokrasinin ve gerçek anlamda cumhuriyetin de olmadığını göstermeye yetmektedir. Kısaca, cumhuriyet evrensel anlamda uygulanıp işlevsel bir özellik ve nitelik kazandırılmamıştır Kemalist yöneticilerce. Bu da son derece bilinçli bir şekilde yapılmıştır.

Hiç bir alt yapısı hazırlanmadan, özellikle doğru dürüst, ülkenin sosyal koşullarına uygun bir anayasa hazırlanmadan, cumhuriyetin ilan ediliş tarzına karşı çıkan Rauf Orbay önemli bir saptamayı dile getirir. *"Her cumhuriyet bilakaydü şart hakimiyet-i milliye değildir; fakat bilakaydü şart hakimiyet-i milliye her zaman cumhuriyettir."*

Rejimin gerçek niteliğini Hüseyin Avni Ulaş'ın sözlerinde görüyoruz. Mondros Mütarekesi sırasında Erzurum'a geçerek Vilayet-i Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Erzurum şubesini kuran Hüseyin Avni Bey, 10 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresi'nde delege olarak bulunmuştur. İstanbul'daki son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına Erzurum mebusu olarak katılan Hüseyin Avni Bey, daha sonra Ankara'da olağanüstü yetkilerle 23 Nisan

1920'de açılan 1.TBMM'de Erzurum mebusu olarak görev yapmıştır. 1921 Ağustos'unda Mustafa Kemal Paşa Meclis'in yetkilerini fiilen kullanma hakkına sahip olarak Başkomutanlığa getirilerek, tüm emirlerinin kanun niteliği taşımasına tepki gösteren Hüseyin Avni Bey *"Hangi mecburiyettir ki, BMM'nin yasama ve yürütme yetkisinin önemli bir kısmını böyle gelişi güzel, bir kısmını alıp ta kim olursa olsun başkasına versin. Ben akıl, bilgi, ciddiyet bakımından BMM'nin üstünde bir kudret göremem"* der. Halkın egemenliğini ve iradesini her şeyden üstün gören ve bunun mücadelesini veren Hüseyin Avni Bey daha sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın diğer kurucuları ile birlikte İstiklal Mahkemesinde yargılanır. 2.Grup'un Meclis içindeki faaliyetlerinin de sorgulandığı bu mahkemede beraat etmesine karşın politika yapması engellenir. Kemalist rejim hiç bir muhalif politikacıya bu olanağı tanımaz. Üstelik milli hakimiyeti politikanın temel amacı olarak görenlere.. 1945'te çok partili sisteme geçilirken Milli Kalkınma Partisi kurucuları arasına giren Hüseyin Avni Bey 27 Ekim 1945'te partinin açılış töreninde yaptığı konuşmada son yirmi yıllık rejimi eleştirerek şöyle der:

"Bu milletin meclisinde yirmi seneden beri hürriyet ifade eden bir tek kelime söylenmedi. Bizde demokrasinin en büyük noksanı budur. Cumhuriyet ancak hürriyetle olur. Hürriyete istinat (dayanma) etmeyen bir cumhuriyet iğfalkardır (aldatma). (...) Evet ben yirmi beş senedir muhalifim. Ama kime? Haksızlığa, kanunsuzluğa ve istibdata muhalifim." (11)

Her ne kadar muhalif gruplar, cumhuriyet adı altında sürdürülen rejimin cumhuriyetle pek ilintisi olmadığını söyleseler de, cumhuriyet fikri her zaman aynı şekilde algılanmamaktadır. Mustafa Kemal de *Medeni Bilgiler* adlı kitapta cumhuriyet, halk ve devlet anlayışını çok daha farklı bir şekilde dile getirir.

"TC'yi kuran Türkiye halkına Türk milleti denir ve Türk milleti halk idaresi olan cumhuriyetle idare olunur bir devlettir."

Bu sözün içeriği ile totaliter devlet anlayışındaki benzerliğini utangaç bir şekilde yazan Levent Köker sadece, *"Kemalist ideolojide devlet ile millet aynı şeydir. Devlet ile millet özdeş varlıklar olarak kabul edilmekte ve bu özdeşlik de aslında toplumdaki en üstün güç olarak egemenliğin millete ait olmasıyla açıklanmaya çalışılmaktadır"* demekle yetinmektedir. (12)

Oysa bu ideolojide halk ya da millet yok sayılarak ele alınmış ve bu, toplumdaki en üstün güç olarak devlette somutlaştırılmıştır.

"..devletin ise, fiilen TBMM'nde teşkilatlanmış olmasını; TBMM'deki fiili durum ise Meclis'in CHP'nin elinde olmasını, CHP'nin de fiilen başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere partinin yönetici kadrolarının güdümünde olmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla, Kemalist ideoloji içinde milli devletin ana özelliği millet-devlet-parti özdeşliğiyle özetlenebilmektedir." (13)

Kısacası, Cumhuriyet'le birlikte devlet partiyle özleştirilmiş, millet bu özleştirilmede soyut bir kavram olarak kalmış, ama yine de ifadesini devlet içinde bulmuştur.

İzmir suikastı nedeniyle idam edilen Maliye Bakanı Cavit Bey'in Cumhuriyet'e ilişkin düşüncelerini de yazmak gerekir bu arada. Falih Rıfkı Atay'm aktardığına göre Cavit Bey'in söyledikleri somut gerçeğin kendisidir.

"Ankara iktidarı, ister istemez kafasının dikine giden bir askeri dikta rejimi olacaktır. Cumhuriyet işin iç yüzünü maskelemekten başka bir şey değildir." (14)

Taha Parla'da bu konuda şunu belirtmeden edemez:

"..bu demokratik cumhuriyetçilik (CHP'nin 1. ok'u) demek değildir. Bonapartist ve plebisiter bir cumhuriyettir." (15)

Mahmut Goloğlu'nun Üçüncü Meşrutiyet dediği Kemalist Cumhuriyet'e özellikle 1923-1946 arası için monarşik cumhuriyet tanımı hiç uzak değildir. Yaralı bir cumhuriyettir.

Sonuç olarak Kemalist cumhuriyet demokratik bir toplum yaratmayı hedeflemedi. Demokrasiye giden yolu açmak amacıyla değil, demokrasinin önünü tıkamak için cumhuriyet kavramının içi boşaltılarak kullanıldı. Bu nedenle siyaset yapmayı devlete ait bir alan olarak görüp, halkı siyasetten uzak tutmaya çalıştı. Sivil toplum örgütlerini, siyaseti halka dayanarak yapmayı amaçlayan partileri sürekli kapatarak veya darbelerle engelleyerek bu alanı daraltı. Seksen yıllık sözde cumhuriyetten sonra hala demokrasi mücadelesi veriliyorsa, demokratikleşme tartışmaları yaşanıyorsa ve TC Avrupa kapısında hala bekletiliyorsa, demokrasinin önündeki en önemli engel olan resmi ideolojinin siyaset alanın dışına atılması bir zorunluluk haline gelmiştir.

DİPNOTLAR

1- Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, s.13

2- Anıl Çeçen, *Atatürk ve Cumhuriyet*, s.59 T. İş Bankası Yayınları 1981

3- Mustafa Kemal, *Söylev* cilt: 2 sayfa:586 Türk Dil Kurumu Yayınları 1981

4- A. Hamdi Başar, *Atatürk'le Üç Ay*, s.6 Tan Matbaası 1945 İstanbul

5- *Vakit Gazetesi*, 20 Teşrinisani 1930, Aktaran: Mete Tunçay, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931* s.269 Cem Yayınları 2.Basım 1989

6- Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, cilt:2 s.436 Yapı Kredi Bankası Yayınları 1973

7- Ahmet Ağaoğlu, *Serbest Fırka Hatıraları*, s.91 İletişim Yayınları 3.Baskı 1994

8- Ahmet Ağaoğlu, *Son Posta Gazetesi*, 13 Teşrinievvel 1930, Aktaran: Mete Tunçay, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*, s.271, Cem yayınları 2.Basım 1989

9- Taha Parla, *Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku*, s.325-326 İletişim Yayınları 1.Baskı 1995

10- Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, s.152 İmge yayınları 3.Baskı 1994

11- *Hüseyin Avni Ulaş'ın Bazı Nutukları*, s.19, Ayrıca bakınız: Café Pazar, 1. Ocak 1995 sayı: 3 *Yeni Yüzyıl Gazetesi*'nin Pazar Eki

12- Levent Köker, *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, s.81 İletişim Yayınları 1.Baskı 1990

13- Levent Köker, *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, s.83-84 İletişim Yayınları 1.Baskı 1990

14- Aktaran: Falih Rıfkı Atay, *Çankaya* s.328

15- Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Atatürk'ün Nutku*, cilt: 1, s.170 İletişim Yayınları 1.Baskı 1991

MİLLİYETÇİLİK İLKESİ

"Vazifemiz bu vatan içinde bulunanları behemehal Türk yapmaktır."

İsmet İnönü

Milliyetçilik, emperyalizme karşı ulusal kurtuluş savaşlarının itici dinamiği olmasına karşın, resmi ideolojide sadece bir başka ulusu asimile etmeye yarayan ideolojik bir araç olarak görülmüştür. Çünkü, önceleri varlığı kabul edilen, Amasya Tamimi'nde, Misak-ı Milli'de, Sivas ve Erzurum Kongresi kararlarında, İlk Meclis'in çeşitli oturumlarında ***"milli, mahalli, sosyal ve ırki haklarına saygılı öz kardeş"*** olarak nitelendirilen ve 1921 Anayasası'nda millet kavramı öne çıkartılmamasına karşın, daha sonra birdenbire inkarı ve her türlü yöntem kullanılarak bu ilkeyle Kürtlerin asimile edilmesidir. Bu özelliğiyle Türk milliyetçiliği veya kimi yazarların kullanmaktan hoşnut olduğu Atatürk ulusçuluğu, inkarcı ve asimilasyoncu karakteriyle ırkçı ve şoven olarak nitelendirilmesi en gerçekçi yaklaşım olacaktır.

Milliyetçilik, burjuvazinin tarih sahnesine çıkışıyla bir ideolojik nitelik kazanırken dönemsel koşullar nedeniyle iki ayrı çizgi olarak gelişim gösterir. İlki burjuvazinin henüz devrimci ve demokrat olduğu, feodalizme, aristokrasiye karşı olduğu ulusun soyla değil, yurtaşlıkla tanımlandığı burjuva devrimleri döneminin ulusçuluğu. Fransız burjuva devrimiyle ortaya çıkan, Amerika ulusuluğuyla gelişen bir anlayıştır bu. Bu anlayış, aşağıdan

yukarıya doğru evrimsel bir gelişme gösterir. Diğeri ise, Almanyadaki Nazi iktidarıyla somutlaşan ırka, kana, soya dayanan ulusçuluktur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularının ulusçuluk düşüncesi ise tam anlamıyla Alman ulusçuluk anlayışı etkisinde kalmış ve bu zihniyete göre şekillenmiştir.

Kemalist sistemde ulusçuluğun gelişim evrelerine bakmadan önce, rejimin uluslaşma yönünde uyguladığı yöntemin irdelenmesi gerekiyor. Rejim ta başından beri İstiklal Mahkemeleri aracılığıyla, Türk-Yunan Savaşı döneminde asker kaçaklarını yargılamak ve uyguladığı yoğun şiddetle terör estirerek Anadolu'nun yoksul köylüsünü acımasız otoriteye boyun eğdirmesiyle şekilleniyor. İstiklal Mahkemeleri, askeri ve giderek sivil bürokratlarla somutlaşan devletin ceberut yapılı otoritesini kurumsallaştırıyor. Ancak burada devletin halka, halkın da devlete olan güvensizliği de karşılıklı olarak birbirini beslemektedir. Bu nedenle rejim kendini, başından itibaren güvenemediği ve her seferinde terörle denetim altına aldığı halka karşı, iç düşmana yönelik özel bir savaş aygıtı şeklinde geliştirmiştir. Ordunun her dönemde kendini politikacılardan daha üstün, rejimin ve devletin sahibi olarak görmesi bundandır. Bunda yönetici, elit tabakanın kendini ülke içinde tam olarak güvende olmadığını bildiğini de yazmak gerekir. Bu nedenle Cumhuriyet'i koruma ve kollama görevi, ne o çok güvenilen (!) ve emanet edilen gençliğe, ne milletin efendisi denilen köylüye, ne de her seferinde edebiyatı yapılan halka değil de ordunun korumasına bırakılmıştır. Ordunun rejimdeki rolünü Fethi Bey (Okyar) şöyle açıklar:

"Ordu milletin ordusu, vatanın kahraman ve yüksek koruyucusudur. Her zaman bu görevi yapacaktır." (1)

Gençliğe, köylüye, halka emanet edilmeyen rejim iç tehdit, iç düşman ve iç savaş üçgeninde örgütlenmiş; kadrosunu bu iç çe-

lişkili yapıya uygun oluşturmuştur. Ve bu yapı günümüze kadar her seferinde esnekliğini yitirerek daha katı bir şekilde süre gelmiştir. Türk ulusçuluğunun temelinde işte bu güvensizlik yatmaktadır. Bu güvensizliğin içinde, her yönden pasifleştirmeye çalıştığı kendi halkına karşı duyduğu korku ise azımsanmayacak kadar yoğundur. Halka duyulan güvensizlik olgusunda, halkın rejime ve devlete olan olası bir düşmanca yönelişini de etkisizleştirmek içinde hayali düşmanlar yaratması, iç-tehdit, iç-düşman, iç-savaş üzerinde yapılanan özel savaş rejiminin soluk alma bacası işlevi yerine getirmektedir. Bu hayali düşmanlar kimi zaman Ermeni, kimi zaman Rum ya da Moskof veya Kürt, Arap ya da komünizm ve komünistler olmaktadır.

Türk uluslaşması burjuvazinin doğal gelişim seyri içinde ulusal pazar oluşturma aşamalarından değil de, işte böylesi özel bir savaş aygıtı bünyesinde farklı zeminlerde iç çelişkilerinin zaman içinde giderek derinleşmesinin yarattığı etkilenmelerden oluşturulmuştur. Doğal olarak böylesi bir ulusçuluğun, güvensizliğin ve korkunun egemen olduğu bir rejimde ırkçılığa hızla yönelmesi kaçınılmazdır. Halkların inkarı ve asimile edilmesi bu ideolojinin amaçlarından biri olmuştur. Bütün yöneticiler bu konuda şoven bir üslupla gerçek amaç ve niyetlerini de hiç bir zaman gizleme gereğini de duymamışlardır zaten. Mustafa Kemal'in İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın Elazığ'da Türk Ocağı'nda yaptığı konuşma milliyetçilikten öte azgın bir şovenizmi sergilemesi yönünden ilginç bir örnek olmaktadır.

"Türkçülük bizim için hem bir mesnet hem de bir gayedir. Bunun için CHF Türk Ocaklarını kendi teşkilatı arasına almış ve ona kuvvet ve kudret vermiştir. Millicilik programının tahakkuk ve tatbikine onu vasıta kılmıştır. Ocaklı kardeşler bizim için aynı zamanda fikir, gaye, hareket ve mesai arkadaşlarıdırlar.

Ocaklarının muhitlerini yüksek fikir ve gayelerle tenvir (aydınlatma) vazifesine bu havalide temsil vazifesi de inzimam (katılma) etmektedir. Damarlarında dolaşan kan temiz Türk kanı olduğu halde ihmal yüzünden dilleri yabancı dillere karışan, çetrefilleşen Türklere kendi dillerini öğretmek Elaziz Türk Ocağının en büyük ve en şerefli vazifesidir. Bu vazifenin ifasına Elazız Ocakları merkezi, hükümeti her zaman kendisine zahir ve muavin bulacaktır." (2)

Yine 1939 yılında öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada dönemin Başbakan'ı Şükrü Saraçoğlu daha da ırkçı bir tavır sergiler.

"Biz Türkçüyüz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar, aynı zamanda bir vicdan ve kültür meselesidir." (3)

Faşist İtalya ve Almanya'nın yenilgisinden sonra 23 Şubat 1945 günü Birleşmiş Milletler Beyannamesi'nin imzalamak ve Almanya ile Japonya'ya savaş açmak için TBMM'deki görüşmelerde, birkaç yıl önce faşist ve ırkçı hezeyanlarını kusan, 1941 yılında Adolf Hitler'i *"Kalplere ve vicdanlara iyi hitap etmesini iyi bilen... Türk Milletinin, Türk çocuğunun kalbini harekete geçirdiği.."* için öven Başbakan Saraçoğlu kürsüye gelerek sahte bir demokratlık sergileyerek şöyle diyecektir:

"İnsanlık tarihinin son yıllarında bir takım insanlar türedi. Bunlar bayraklarını üstün ırk ve hayat sahası gibi saçmalıklarla süslediler. Bununla da kalmadılar, bütün hak ve adalet kaidelerini çiğneyerek küçük ve masum milletleri birer birer boyunduruk altına almaya başladılar ve dünyayı kapkara bir zindan haline soktular. Bu manzara karşısında insanlığı medeniyeti, hürriyeti ve demokrasiyi kurtarmaya çalışan büyük devletler birbiri ardınca silaha sarıldılar.

Türkiye Cumhuriyeti ilk tehlike dakikalarından itibaren sözünü, silahını ve kalbini demokrat milletlerin yanına koydu... Bu gün, bir adım daha atarak insanlığı, medeniyeti, hürriyeti, istiklali, demokrasiyi kurtarmak ve harp mücrimlerini şiddetle cezalandırmak isteyenlerin arasına katılmak istiyoruz.." (*TBMM Zabıt Ceridesi,* D.VII, C.15, *Olağanüstü Toplantı* s. 131, Aktaran: Dr. Necdet Ekinci, *Türkiye'de Çok Partili Üzene Geçişte Dış Etkenler,* s. 255-256, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1. Baskı 1997)

Yalanın ve inkarın bir başka ifadesi bu.

Mustafa Kemal'in bir çok konuşmasında Türk olmayı ırk bazında ele alarak işlemesi, ulusçuluğu ırkçılık düzeyinde algılandığını gösterir. Ne Mutlu Türküm Diyene, Bir Türk Dünyaya Bedel, Damarlardaki asil kan, Kahraman Türk Irkı gibi sloganlaşmış söylemlerde masum bir milliyetçilik aramaya kalkmak bu ilkedeki gerçek anlamı bilinçli bir şekilde gözardı etmektir. Kaldı ki, birden çok halkın yaşadığı bir coğrafyada bu klişeleşmiş sloganları kullanmak, diğer halkların gözünün içine baka baka onları aşağılamak anlamına gelmektedir.

Türk ulusçuluğunun Cumhuriyet dönemindeki aşamasına gelmeden önce de bu ilkenin ta başından beri şekillenişindeki evreleri bulmak mümkün. Örneğin, resmi harp tarihinde övgüyle bahsedilen Nurettin Paşa'nın Kürtleri göçürtme tasarısından bahsetmek, bu konuda ulusçuluğun ne anlama geldiğini bize daha iyi açıklayacaktır. Bu tasarı, Koçgiri Ayaklanması'nm bir daha tekrarlanmaması için bölgede daha esaslı bir hareketin yapılmasını Genelkurmaya öneri niteliğindeydi.

"Asi köyleri dağıtmak, bunları Anadolu'nun başka bölgelerine, Türklerin arasına serpiştirmek..."(4) Bu tasarı her seferinde yeniden uygulanmaya konulmasına karşın ayaklanmaları yok et-

mediği gibi, şoven uygulamaların da gittikçe ağırlaştırılmasına neden olmuştur.

Koçgiri olayları sırasında kurtuluşa henüz erişilmediğinden ve üstelik o dönemde Kürtlerin desteğine büyük oranda ihtiyaç duyulduğundan bu öneri uygulama alanı pek bulamamıştı. Ancak daha sonra Kemalistler iktidarlarını sağlamlaştırdıkça, kendileri için sorun olmaya devam eden Kürtleri göçertmeyi ve Türklerin arasına mülteci gibi yerleştirmeyi daha sistemli olarak gerçekleştirilecekti. 1934 yılında çıkartılan İskan Kanunu ile ırkçılık resmi politika haline gelecekti. Bu yasanın birinci maddesi İçişleri Bakanlığı'na halkın yerleşim yerlerini değiştirme yetkisi veriyordu. Üstelik bu yasayı uygularken Bakanlık ***"Türk kültürüne bağlılığın"*** önemli bir ölçüde dikkate alınmasını öngörüyordu. Bu yasayla Türkiye üç bölgeye ayrılmıştı. Birinci bölge Türk kültürünü benimsemiş olan halkın yoğun olarak yaşadığı bölgeydi. İkincisi, Türkiye'ye gelen Türklerin yerleştirildiği, üçüncüsü ise, Kürtlerin yaşadığı bölgeydi. İşte bu bölgenin insanları Türklerin yoğun olduğu bölgelere zorla yerleştirileceklerdi. Boşaltılan Kürt bölgelerine ise Balkanlardan gelen göçmenler yerleşecek, Kürtlerin toprakları, bağları, bahçeleri, tarlaları bu göçmenlere verilecekti.

Kuşkusuz Kemalistler Misak-ı Milli sınırları içinde Kürtlerle birlikte yaşayacaklarını çok iyi biliyorlardı. Ancak bir taraftan Kürtlerin köklü, tarihin şafak vaktine değin uzanan görkemli tarihleri ve uygarlıkları karşısında, göçebelikten gelen talan ve yağmaya dayanan geçmişleriyle bir tezat oluşturduklarının da farkındaydılar. Bu nedenle kendilerini ezen küçüklük komplekslerinden kurtulmak için sarılacak tek dal abartılmış, yapmacık bir böbürlenmeyle şovenizm oluyordu. Moğolların Cengiz Hanına, Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt'ı ezip geçen Timur'a, Kazakların,

Kırgızların Orta Asya'daki tarihlerine, Hunlara, İskitlere, Osmanlı'nın yayılmacı ve sömürgeciliğine sahip çıkmaktan çekinmiyorlardı. Bunlar da yetmeyince, Güneş-Dil teorileriyle saçmalıklar üretip komplekslerini bastırmaya çalışıyorlardı. Ve tüm bunlar bilimsel bulgularmış gibi okullarda okutuluyordu.

Başbakan İsmet İnönü ve 153 arkadaşının Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 2, 44, 47, 48, 49, 50, 61, 74, 75. maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklif müzakereleri başlanırken İçişleri Bakanı ve Parti Genel Sekreteri Şükrü Kaya şöyle der:

"..zaten insanlık tarihi Türklerle başlamıştır. Türk olmasaydı belki de tarih olmazdı ve muhakkak ki medeniyette başlamazdı."(5)

Görüldüğü gibi şovenizm öylesine dal budak salmıştı ki, ırkçılar hızlarını alamayarak, diğer ulusların uygarlıklarına da sahip çıkmakta bir sakınca görmemekteler. Kargaları bile güldüren komik zırvalıklar uydurmaya devam etmişlerdir. Örneğin Türk Tarih Kurumu üyesi Dr. M. Saffet Engin'in yazdıkları bu komikliği sergiler niteliktedir.

"Binlerce seneden beri dünyanın dört bucağında yüce Türk milleti hüküm sürmüştür. Bütün dünya milletlerine medeniyet, askerlik, idarecilik, güzel sanatlar dersleri vermiş; medeni tekamül müesseseleri kurmuş, yaşatmış ve yaymıştır." (6)

M. Saffet Engin eğer kendi görüşlerini bağımsız bir araştırmacı olarak yazmış olsaydı, pek o kadar üstünde durulmaya değmezdi. Ama Türk Tarih kurumu gibi bilimsel çalışmaları amaçladığını iddia eden bir kurumun üyesi olarak, Kemalizmin en önemli ideolojik unsuru olan tarih konusunda bilim ve bilimsellik adına, üstelik resmi ideolojiye önemli bir dayanak yapınca, insan ister istemez bu düşüncenin arkasındaki hastalıklı yapıyı, yalan ve inkarı deşifre etmekten kendini alamıyor. Yalan

ve inkar ile birlikte bu hastalıklı düşünce, bilim üretmesi gereken kurumları gerçek işlevinden uzaklaştırdığı gibi, insanları da yalanlarla zehirliyor. Toplum, sürekli artan dozlarla yalan şırınga edilen beyinlerle, yapay kimliklerle donatılıyor. Bu çarpık, pis propagandanın zehiri ile parçalanmış bir kimlikle dünya coğrafyasındaki gerçek konumundan kopartılmıştır Türkiye insanı. Hele hele tüm dünya halklarına uygarlık getirmiş Türkler masalıyla şişirilen kafaların diğer halklarla sağlıklı iletişim kurmasının olanaksızlığı gün geçtikçe ortaya çıkmaktadır.

M. Saffet Engin'in yalanlarının bir başkası bu kompleksli yapının özünü sergilemesi yönünden ilginçtir.

"..sarih ve aşikardır ki, en eski kültür ve medeniyet sahipleri Orta Asya'nın otokton ırkı olan Türklerdir. Bu hakikat, her türlü taassup ve tarafgirliğe rağmen, artık inkar edilmeyecek bir realite olmuştur. Girit, Ege ve Grek medeniyetleriyle iftihar eden ve onları gökten inmiş gibi telaki eden eski Avrupa zihniyeti bugün yıkılmış ve bu yüce medeniyetlerin menşeinde müşterek bir Türk medeniyeti olduğu anlaşılmıştır." (7)

Resmi tarih palavraları bu kadarla da kalmıyor.

"Avrupa medeniyetlerinin esaslarını Milad'dan binlerce sene evvel Türkler kurmuşlar ve yaşamışlardı." (8)

Yalana dayalı, hiçbir bilimsel yönü olmayan ve en küçük bir kanıt gösterilmeden, iddia edilen bu savların nedeni hem tarihi bir geçmişe duyulan eksiklikten kaynaklanmakta hem de sürekli işlenen *"kahraman Türk ırkı"* söylemine uygun bir geçmiş yaratma kaygısındandır. Kahramanlık kavramı, sürekli fetih peşinde koşan, talan ve yağmaya dayalı Osmanlının insanları rahatlıkla ölüme götürmenin itici dinamiği olmaktadır. Bugün de bu kavram paramiliter ırkçı/faşist örgütlerde çok sık kullanıldığı Fatihlerin, Yavuzların, Yıldırımların soyu olma propagandasına

denk düşmektedir. Ancak doğal ki, böyle bir söyleme uygun düşen şanlı tarihe (!) uygun bir geçmişten, bir tarihten bahsetmek gerekir. Bu eksikliği gidermek için 23 Nisan 1930'da toplanan Türk Ocakları Kurultayı'nda konuşan Afet İnan Mustafa Kemal'in düşüncelerini açıklar. Tarih ve Türklük üzerine olan düşüncelerini bilimsel verilerden elde edilmişçesine sunar Afet İnan. Sözlerine "*Türk medeniyettir, Türk tarihtir*" diye başlayan Afet İnan şöyle sürdürür konuşmasını.

"Beşeriyetin en yüksek ve ilk medeni kavmi, vatanı Altaylar ve Orta Asya olan Türklerdir. Çin medeniyetinin esasını kuran Türklerdir. Mezopotamya'da, İran'da milattan en aşağı 7000 yıl sene evvel beşeriyetin ilk medeniyetini kuran ve beşeriyette ilk tarih devrini açan Sumer, Elam, Akat isimleri verilmekte olan Türklerdir. Mısır'da deltanın otokton sakinleri Mısır medeniyetinin kurucuları Türklerdir. Mezopotamya'da milattan evvel 2300 tarihinde şöhret bulan Sami Hamurabi, tarihte mevki alan Asurlular tarih içinde tarihtirler. Grek namını alan Doryenlerin, Anadolu'nun otokton ahalisi, ilk ve hakiki sahipleri, ataları Eti'leri başlarında olan Türklerdir." (9)

Afet İnan'ın Türk tarihi ile ilgili çeşitli nedenlerle ileri sürdüğü düşünceler bilimsel çalışmalar olmayıp Mustafa Kemal'in kendi kişisel düşünceleri olduğunu bir çok kaynak doğrulamaktadır.

"Afet Hanımın Kurultayda okuduğu nutuk baştan başa Atatürk'ün veciz ve ifadeli üslubunun damgasını taşımaktadır. Demir kalıptan çıkmış gibi, kuvvetli, beklenmedik deyimlerle doludur: En nurlu güneş Türkün menşeini, medeniyetini, azametini tanıtan tarihtir... Türk medeniyettir, Türk tarihtir... Türk milletini, Türk çocuklarını yeni bir nurlu tarih yolunda yürüterek, atinin parlak ufuklarına eriştirmek mühimdir." (10)

Tarih konusunda Mustafa Kemal'in demeçlerini inceleyen Taha Parla'nın saptamalarına da değinmek gerek.

"Kemalizmin tarih felsefesi, liberal ve marksist tarih felsefesinden farklı olarak, tarih dönemlerinin bir önceki dönemin tohumları içinden çıktığını düşünmez, tarih süreklilik ve kanuniyet bulunduğunu kabul etmez; faşist tarih felsefesine benzer biçimde, tarihin bir noktada durdurulup sıfırdan başlayabileceğini/başlatılabileceğini benimser, ya da iddia eder." (11)

Bir başka kemalist yazar, sözde bilim adamı Dr. Yaşar Kalafat ise diğer ırkçılardan geri kalmamak için olacak Bulgarları da Türk sayarak bu safta yerini alır.

"Türklerin Anadolu'ya adım atışı Sultan Alparslan'dan beş buçuk asır önce olmuştur. İlk gelenler de Bulgar Türkleridir. 530 senesinde Bizans orduları tarafından bozguna uğratılan Bulgar Türklerinin bir kısmı Anadolu'ya geçirilmişler ve Trabzon havalisi ile Çoruh ve Yukarı Fırat bölgesine yerleştirilmişlerdir." (12)

Cumhuriyet Gazetesi yazarlarının da tarihi tahrip edip çarpıtmaktan geri kalmadıkları görülür.

"..ve Mısır'da ilk medeniyetin, ilk maden sınaatının ve hatta Mısır'ın ilk krallarının Türk olduğunu gösteriyorlar. Biz serbestçe diyebiliriz ki; Mısır medeniyeti, Türkün bir eseridir. (...) Şu halde Mısır'da ilk sanat ve bilhassa maden sınaatı Türklerin eliyle bu diyara girmiştir. Nitekim Dravidiyenler vasıtasıyla Hindistan'a girdiği gibi." (13)

Uygarlık kurucusu Türk ırkı palavrasının yanında bir de yeryüzünde devlet kurma yeteneğinin de Türk ırkına ait oluşu iddiası da ırkçıların vazgeçilmez savlarından olmuştur. Bu kez bu iddiayı da Sadri Maksudi Arsal ileri sürmektedir. 20 Eylül 1937'de toplanan 2. Tarih Kongresi'nde *"Devlet ve Hukuk Mefhumunun ve Müesseselerinin İnkişafında Türklerin Rolü"* adlı

konferansta Sadri Maksudi şöyle der:

"Beşeriyet tarihinde hiç bir ırk Türkler kadar devlet kurmak kabiliyetini göstermemiştir.. Türkler, başka milletler üzerinde hakim devlet olarak, hiç bir zaman zulme istinat etmemişler, zaman ve muhitin seviye ve kabiliyetine göre, azami adaleti, azami kanuniliği ve toleransı göstermişlerdir." (14)

Sadri Maksudi aynı kesin ifadeyi uygarlık konusunda da ileri sürer.

"Atalarımız büyük medeniyetler kurmuşlar.. Türk kavmindeki gibi medeniyet kabiliyeti hiç bir kavimde yoktur. Bunu bütün dünyaya karşı iddia edebiliriz." (15)

Yalan bir kez kafalarda egemenliğini kurunca, bunun dozunu ayarlamak ne yazık ki mümkün olamıyor. Bilim adamımız ve Kemalizmin tarih tezine soyunmuş M. Saffet Engin'in bir başka dozu kaçmış yalanını okuyalım.

"En eski zamanlardan beri Ganj, Dijle-Fırat, Kızılırmak, Nil ve Volga vadileri, Türklerin yerleştiği yerlerdir. Filistin'de Yahudilerden evvel Keltler, Etiler vardı. Keltler eski atalarımız Etilerdendir. İngilizler ve Cenup Almanları bunlardandır." (16)

İngilizleri, Almanları ve hatta Arapları, Hintlileri Türk sayan resmi ideolojinin beyinlerde açtığı tahribat her geçen yıl büyüyerek sürer.

1934 yılında yapılan 2.Dil Kurultayı'nda Naim Hazım Bey yaptığı konuşmada uzun uzun Arapça'nın Türkçe'den pek çok sözcük aldığını kanıtlamaya çalışır.

"Arapça bizim dilimizden çıkmıştır. Bununla övünmekte haklıyız. Çünkü dünyaya dil vermişiz, medeniyet vermişiz." (17)

Ama nedense Mustafa Kemal'in dilin sadeleşmesi yönünde verdiği *"dilimizi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarma"* demecini görmezlikten geliyordu Naim Hazım Bey. Arapça

Türkçe'den sözcük aldığına göre ve yine Arapça Türkçe'den çıkmışsa eğer neden Arapça sözcüklere Türkçe karşılık bulmaya çaba harcanıyordu, sormak gerekir. Yalan, inkar, çarpıtma, uydurma olan her demeç, ne yazık ki kendi içindeki çelişkileri örtemiyordu, sırıtıp duruyordu.

Tüm bu uydurma tarih ve dil tezlerinin çıkmasına neden olan kuşkusuz Misak-ı Milli sınırları içinde olan Kürtlerin varlığıdır. Takrir-i Sükun Kanunu ile tüm muhalefet susturulunca, bu kez, Kemalistlerin önceleri ulusal kimliklerine saygıyla yaklaştıkları Kürtlerin bir anda inkar edilip, yok sayılmasıyla, bu inkara gerekçe olarak uydurulan Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi'ne dayalı propaganda çalışmaları hızlandırılır. İşin garip yanı bu tezleri bilim adamları kanıt, belge ve bulgularla kamuoyuna sunacakları yerde, hiç bir bilimsel kariyere sahip olmayanlar savunur. Bunlardan biri de 1936 yılında Avni Çandar'ın *"Doğu Anadolu'da Kürt Sayılan Türkler"* başlıklı rapor aşamasındaki gizli çalışmasıdır. Kürtlerin ret edilmesi ve inkarına dayanak oluşturmak için hazırlanan bu rapor sadece Kürtleri değil, Arapları da öz Türk saymaktadır. Doğal olarak bütün halkların Türklerden geldiğini varsayan bir iddiada Arapları dışarıda bırakmak pek bilimsel (!) olmazdı.

"Türkler neden ve nasıl Araplaşmışlardır? Buna doğrudan doğruya cevap vermeden evvel başka ırklara mal edilmek istenen Türklerden biraz bahsedeceğim. Bugün bütün ilim alemi itiraf etmezse de bilir ki, tanınmış ve medeniyet aleminin yüksek uzuvları olmuş bir sürü yeni milletlerin aslı Türktür. Ve bunların ecdadı, şimdi bulundukları yerlere hep Orta Asya'dan ve bir çok merhaleler kat ederek gelmişlerdir. Mesela Cermenler, Tötonlar, Ambronlar, Gotlar ve bölükleri, Vandallar ve bölükleri, Macarlar, Finler, Laponlar, İberler, bugünkü İspanyolların mühim bir

kısmı, hemen bütün Rus kütleleri, Afrika Berberileri, Tuvarağlar, Libyalılar, Habeşlilerin bir çok kabileleri bu zümredendirler.

Bunlar çok eski devirlerde Kimmer, Skid, Hun, İber-İpar-Yapar, Hazar (ihtimal ki, bu isim de bizim sonraları ve hala 24 Oğuz kabilelerinden olarak tanıdığımız Yazır-Yazgır kabilesinin aynıdır) Sarmat gibi aynı kandan binlerce kabilelerden tereküp eden öz Türk ve Orta Asya'dan kademe kademe, adım adım Garba akmış, yerleştiği yerlerden arkadan gelen yeni akınlarm tazyikiyle daha Garba çekilmiş insanlardı." (18)

Neredeyse Avrupa'nın tümünü, Afrika'nın yarısını, üstelik Habeşli zencileri ve tüm Arapları Türk sayan bir ideolojiyle ulusal bir Türk kimliği tanımlaması yapmak olası değil. Her yönüyle ırkçı olan bu zihniyetin diğer halklara saygılı olmasını beklemek saflık olur.

Ya Avrupa uygarlığının bir dönüm noktası olan Aydınlanma? O da Türk ırkçılarına göre Türklerin eseridir.

"Avrupa medeniyetinin ileri unsurlarından birisi olan eski Yunan ve Roma medeniyetlerinin münisipal sistemi içinde yükselen ve daha sonra Rönesansla Avrupa'ya bütün kuvvet ve inceliği ile yayılan hümanizma ruhu olduğu aşikardır. Bu ruh, en eski Türk ahlakı ananesidir ki, Torlar ve Akalar vasıtasıyla Yunanistan'a, Etrüskler vasıtasıyla da Roma'ya geçmiştir. Bu ruh, büyük Türk medeniyeti olan Ege medeniyeti şairi Homer'in ölmez destanlarında okuduğumuz o derin ve ince tabiat ahlakiyatı, beşeri yaşayış, duyuş ve düşünün şekilleriyle temsil edilebilinir. Bu ahlak, muassır Avrupa medeniyetine bu yol ile geçmiş bulunuyordu." (19)

M. Saffet Engin Avrupa uygarlığının bir Türk uygarlığı olduğunu söylemekle yetinmemekte, 7000 yıldan beri Kürtlerin anavatanı olan Mezopotamya'yı da onun yerli halklarını da Türk

saymaktan geri kalmamaktadır.

" ve o zamana kadar ve yerli olduğu sanılan Mezopotamya medeniyeti yerli sayılması imkansız ve çok daha kadim Sami olmayan bir ırkın malıdır. Bu ırk ve bu medeniyet Orta Asya'dan gelmiştir. Bu medeniyetin mümtaz mümessilleri olan Sümerler, bazı muasır yabancı müelliflerin şimdi çok tekrar etmek istemedikleri bir istilah ile Turanlı, bizim daha doğru tabirimizle Türk ırkındandırlar.(20)

Avni Çandar ve Dr. M. Saffet Engin ile aynı zihniyeti paylaşan bir başka resmi ideolog da Hasan Reşit Tankut'tur. Her sözün başında hiç yeri yokken *"Dünyada bilimin aydınlatamadığını bir Gazi Hazretleri nasıl aydınlatıyorsa.."* veya *"..Gazi Hazretlerinin buyurdukları gibi.."* dalkavukça, faşizme özgü lider yüceltmesi dikkat çekicidir. Mecburi iskan uygulama yöntemi üzerine gizli raporlar yazmıştır.

Şark İstiklal Mahkemesi savcısı ve Birinci Umum Müfettişi Avni Doğan da bu konuda rapor yazanlardan biridir. 1943 yılında hazırladığı Kürt Raporu, Türk tarih Tezi doğrultusunda yazılmasına karşın bir çok tarihsel gerçeği gözlerden kaçırtamamıştır. Islahat Projeleri adıyla izlenmesi gereken usul üzerine şöyle yazmaktadır.

"Umum müfettişlik mıntıkasını zaman zaman kasıp kavuran isyan hadiselerinin sebepleriyle sirayet mıntıkalarını göstermek, dili ve dileği bizimkinden başka olan büyük bir insan kitlesinin sosyal yaşamını ve siyasal eğilimlerini göstermek; şimdiye kadar devletçe tertip olunup kısmen uygulanan ve kısman kuvvete kalan Islahat Projeleri ile bunlardan alınan neticeleri tahlil eylemek; idare bakımından faydaları inkar edilemeyecek bir zarurettir." (21)

Birinci Umum Müfettişi Avni Doğan raporunda, *"dili ve dile-*

ği bizimkinden başka olan büyük bir insan kitlesi" derken, kendilerinden, yani Türklerden farklı bir diğer ulusun varlığını kabul etmekte, bunun yanında bu büyük kitleyi devlet eliyle, "ıslahat projeleri" adı altında asimilasyonunun bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir.

Rapor yazanlar kervanına bir de bir Musevi katılır. Mois Kohen; Tekin Alp adıyla 1928 yılında Türk Ocaklarına sunduğu *"Türkleştirme"* adlı raporunda Kürtlerin adını belirtmeden Türkleştirilmelerinin ana ilkelerini belirtir. Yahudi kimliğinden olacak, on emir *"Evamir-i Aşere"* gibi on ilkeyle bunun nasıl yapılacağının esaslarını ortaya koyar. İsimlerini Türkleştir, Türkçe konuş, mekteplerini Türkleştir, Türklerle düşüp kalk, gibi başlıklarla ırkçılığın uygulanma yöntemlerini yazar.

Bir başka rapor yazıcısı Çankırı milletvekili, TBMM Başkanı Abdülhalik Renda'dır. Abdülhalik Renda'nın Islahat teklifinin diğerlerinden pek farkı yoktur.

"Fırat'ın garbındaki vilayetlerimizin bir kısmında dağınık bir surette yerleşmiş olan Kürtleri Türk yapmak." (22)

Yine İçişleri Bakanı Cemil Uybadin aynı şeyleri önerir.

"Mütegalibe ve eşraf denilen muzır şahıslarla Kürtlük cereyanlarını tahrike müsait elemanların garp vilayetlerine nakilleri, Türk nüfus kesafetini artırmak için muhacir celp ve iskanı.." önerisinde bulunur. (23)

Cemil Uybadin ile aynı tarihlerde Genel Kurmay Başkanlığı'nın da Kürtlerin ıslahatı üzerine hükümetten talepleri olmuştur. Beş sene sürecek olan uygulamada Türk göçmenlerinin Doğu İllerine yerleştirilmesi, Kürtlerin de Batı illerine, Türklerin arasına göçertilmesidir. Bu süreçte, Ermeni, Süryani ve Keldanilerin de bölgeden çıkartılması istenmiştir.

Daha sonra hükümet, İçişleri Bakanı Cemil Uybadin, Adalet

Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, Çankırı milletvekili Mustafa Halik Renda ve Genel Kurmay 2. Başkanı Orgeneral Kazım Orbay'm katılımıyla bir encümen oluşturur ve 8 Eylül 1925 tarih 2536 sayılı gizli İcra Vekilleri Kararnamesiyle Şark Islahat Planı hazırlayarak Bakanlar Kurulu'na sunar. Şark Islahat Encümeni'nin planı gereğince Türkiye beş Genel Müfettişlik Bölgesi'ne ayrılmış, ancak dördü sonradan kaldırılmış, Kürdistan Genel Valiliği niteliğindeki Birinci Umum Müfettişlik 1947 yılına kadar devam etmiştir.

18 Haziran 1937 tarihli *Tan Gazetesi,* Dersim için düzenlenen iyileştirme planının ana maddelerinin asıl amacının yoğun bir şekilde asimilasyonu hedeflediğini yazar:

1- Dersim'e yol, köprü, mektep, kışla yapılacak.

2- Askerlik ve vergi işleri düzenlenecek.

3- Ağalık, şeyhlik, derebeylik kökünden kaldırılacak.

4- Dersimi, eşkıya yatağı haline getirenler garp vilayetlerine nakledilecekler; orada iskan edilip namuslu, müstahsil vatandaşlar haline getirilecekler.

5- Dersim tamamen boşaltılacak ve burada, Bakanlar Heyeti müsadesi olmadan kimse oturmayacak, yerleşmeyecek.

6- Memleketin diğer köşelerine yerleştirilen Dersimliler ev ev dağıtılacak.

Maraş miletvekili Prof. Hasan Reşit Tankut ise, Kemalistlerin asimilasyon politikasının ideolojik alt yapısını hazırlayan ve bu konuda sözde bilimsel çalışmalar yaparak raporlar düzenler, kitap yazar. *Zazalar Hakkında Sosyolojik Tetkikler* adlı kitabında *"Bütün Zazaları birden Türkleştirmek kabil midir?"* sorusuna yine kendisi, uygulanan asimilasyon politikalarına inanmadığını belirterek yanıt verir.

"Bugünkü şartlar dahilinde nikbin olmak faide vermez. Ben

ileride Zaza'nın Türk olduğunu iddia edeceğim, fakat bu iddiadan elime ne geçer. Farzımahal olarak onlara bu hakikatı ayrı ayrı anlatmaya muvaffak olsam gene hiç bir şey kazanmış olmayacağım. Çünkü benden sonra Zaza gene Zazaca konuşacak, gene Zazaca yazacak. (...) Ne olursa olsun bunların hiç biri bugün için Türk değildir ve kalben Türklüğe yabancı sinsi sinsi düşman ve Türklükten uzaktırlar. Aksini söyleyenlerin hakikate yaklaştıklarını kabul edemiyorum. Bir iptidai cemaat gibi cesur, cömert ve bilhassa kuvvetli ve adil kimselerin yani bu sıfattaki hükümet mensuplarının dostu hatta fedakar dostu olurlar, fakat bu onların Türk ve Türklüğe sadakatı ve bağlılığı değildir." (24)

Görüldüğü gibi resmi ideolojinin önemli bir ayağı olan ulusçuluğun temelinde yatan Türk Tarih Tezi, Mısır'dan Hindistan'a, oradan İngilizlere, Macarlara, Finlilere ve Bulgarlara kadar, hızını alamayarak Araplara, Berberilere ve giderek Habeşli zencilere kadar tüm halkları Türk saymakta; Yahudi, Mısır, Yunan ve Arap uygarlıklarının aslında Türklerin eseri olduğunu söylemektedir. Hiçbir bilimsel bulguya dayanmadan ileri sürülen bu savların şarlatanlıktan öte bir anlam taşımadığı ortada. Ancak tüm bunların göz ardı edilmeyen bir yönü var ki, Kürtlerin asimilasyonu için gerekli görüldüğüdür. Kürtlerin kendi kimliklerinden kaçmalarının ve yüceltilen Türklüğü daha kolayca benimsemeleri amaçlanmaktadır. Kendi tarihinden utanan Kürtlerin yüceltilen ve abartılan Türklüğü daha kolayca benimseyip asimile olmaları hedeflenmektedir.

Tüm bu asimilasyon politikalarının, Kürtleri islah etme yönünde çalışmaların kökeninde Abdülhamid'in uygulamaları yatmaktadır. Her ne kadar Kemalistler Abdülhamid'e karşılar gibi görünseler de; Kürtlere yönelik tutumları aslında Abdülhamid'in düşünce ve politikasının aynısıdır. Sultan Abdülhamid bu dü-

şüncelerini siyasi anılarında şöyle yazar:

"..Devletimizin hudutları dahilinde ancak kendi milletimizden olanları ve bizimle aynı dini inançları paylaşanları kabul edebiliriz. Türk unsurunu kuvvetlendirmeye dikkat etmeliyiz. Bosna-Hersek ve Bulgaristan'daki müslüman halkın çoğalıp artanını muntazaman buraya getirip yerleştirmeliyiz. Muhaceret yalnız milli kudreti artırmakla kalmayacak aynı zamanda İmparatorluğumuzun iktisadi kudretini de fazlalaştıracaktır. Rumelinde ve bilhassa Anadolu'da Türk unsurunu kuvvetlendirmek ve her şeyden evvel de içimizdeki Kürtleri yoğurup kendimize mal etmek şarttır." (25)

Ancak dikkat edilirse, Abdülhamid her ne kadar Kürtleri Türkleştirmekten söz ediyorsa da inkar etmemekte, şiddet ve katliamlarla bu yola başvurmayı önermemektedir.

Abdülhamid'in saltanatına son veren İttihat ve Terakki'de de Türkçü milliyetçi yön etkinlik kazandıkça, Kürdistan sözü bir tarafa itilip Vilayet-i Şarkiye denmeye başlanır. Daha sonra Sultan Abdülhamid'in asimilasyon politikasını tersinden alıp bu kez Kürtleri Batı illerine göçertip asimilasyonu hızlandırmayı düşünürler. Nitekim, Muhacirin Müdiriyet-i Umumiyesi'nin (Göçmenler Genel Müdürlüğü) yönetmeliğinde Kürtleri silahlarından arındırıp küçük kafileler halinde göç ettirilmeleri ve gittikleri yerlerde oradaki nüfusunun yüzde beşini aşmamaları gerektiği, ayrıca bu göçmenlerin geri gönderilmeyecekleri, Kürt aşiret reisi, önder ve dini nüfuzlu kişilerden uzak tutulacakları yazılıdır.(26)

Cumhuriyet döneminde İttihat ve Terakkiciler ipe gönderilirken onların politikalarına sahip çıkılır. Sürgün kararnameleri çıkartılıp Kürtler göçertilirken İttihat ve Terakki'nin uyguladığı model esas alınır. Ancak şuradaki benzerliğe dikkat etmek ge-

rek. Kemalistler önceleri tüm varlıklarıyla kabul ettikleri, kardeş saydıkları ve hatta özerklik vaat ettikleri Kürtleri inkar ederlerken, İttihat ve Terakki'nin de aynı yolu izlediğini görmek şaşırtıcı gelmiyor. İttihat ve Terakki Kürtlerin asimilasyonu için politika geliştirmeden önce, yazdıkları programlarında her ulusun kendi dilinde eğitim yapabileceklerini unutmuş görünüyorlardı. 1909 yılında onaylanan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin programının 10. maddesi şöyleydi:

"Madde 10- Mekatib-i umumiyede tahsil-i iptidai mecburi ve meccanidir. Mekatib-i iptidaiyede lisan-ı tedris her kavmin kendi lisanı olacaktır; fakat sübyan sınıflarında maada olan sunuf-u iptidaiye de Türkçe talim olunmak mecburidir." (27)

Ancak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bu programı hayata geçirilmediği gibi, fırsat bulduğunda soykırım düzeyinde toplu cinayetlere başvurmaktan çekinmemiştir.

Baban Emirliği'ni kurmuş olan ünlü Baban aşiretinden Babanzade Kürt İsmail Hakkı Bey'i Maarif Nazırı olarak aşırı Türkçü politikaların uygulayıcısı olarak görmek Kürtlerin dramı olsa gerek. Bu örnek, İttihat ve Terakki'nin şoven ve ırkçı politikalarını uygulamada, sömürgecilerin her seferinde kendilerine uşaklık edebilecek hainleri bulmakta zorlanmadıklarını gösteriyor. Aynı uygulama Cumhuriyet döneminde de görülüyor. İstiklal Mahkemeleri'nde Kürtlerin idamına karar veren yargıçları Kürtlerden seçmek, ya da olağanüstü durumlarda Kürtleri İçişleri Bakanı veya vali yapmak gibi.

Irkçılığı Kürtler karşısında tek silah olarak gören ve gittikçe bu bataklığa gömülen egemen kesim, V. Gheorghiu'nun *25. Saat* adlı romanına konu olan Hitlerci faşistlere taş çıkartırcasına, tam anlamıyla kafatasçılığa yönelirler. Kendi uydurdukları Güneş-Dil Teorileriyle yozlaşan ırkçılar Avrupa'dan antropometrik

ölçü aletleri getirterek ırk tahlilleri yaparlar. Bu arada Mimar Sinan'ın kemiklerini mezardan çıkartarak kafatasının ölçüsünü almayı da ihmal etmezler. Mimar Sinan'ın Kayseri sancağındaki köyünden devşirilen bir Hıristiyan olduğu göz önüne alınmaz bile.

Irkçılığa yönelik tüm bu çalışmalar Atatürk'ün en yakınlarından olan Afet İnan tarafından yürütülürdü. Bu çalışmaların bizzat Atatürk'ün emir ve teşvikleriyle yürütüldüğünü söyleyen Enver Ziya Karal, Türk Tarih Kurumu As Başkanı sıfatıyla bu tutumu söyle açıklar:

"1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu büyük ve geniş çalışma programının esaslarından biri de tezini ırki karaktere bağlamaktı. Atatürk'ten aldığım tarihi fikirlerde ise, Türk'e tarihte ve bugün hakiki büyük mevkiini vermek için ilim yolunda çalışmaktı. O ırki karaktere çok ehemmiyet verirdi. Bunun için getirttiği antropometri ölçü aletleriyle tecrübeler yapıyordu." (28)

Daha sonra Türk ırkının özellikleri ve fiziki antropolojik yapılarını ayrıntılarına kadar ölçülmüş, 1937 yılında Mustafa Kemal'in emriyle Türkiye'nin her köşesinden 64.000 kadın ve erkek üzerinde geniş kapsamlı bir anket düzenlenmiştir. Kafatasçı bir zihniyetle ırkçılığı bir ideoloji haline getiren bu hastalıklı yapının ateşli savunucusu Afet İnan bu tür çalışmaların Atatürk'ün emriyle yapıldığını yazar.

"Türk okurlarına yurdumuzun kısa tarihi ve ırkı hakkında toplayabildiklerimi sunmak. Bu büyük anketi tasavvur ettiğim vakit kendi gücümün yetmeyeceğini, 200 kadın üzerinde aldığım ölçülerdeki tecrübemle anlamıştım. Onun içindir ki, bu işi bir hükümet kadrosu ile başarmayı tasarladım ve Atatürk'ün emriyle fiiliyata geçilmiş oldu." (29)

1932 Temmuz ayında orta ve yüksek öğrenimdeki bütün ta-

rih öğretmenleri Ankara Halkevinde yeni tarih tezini öğrenmek üzere bir kursa çağrılırlar. Sonradan bu toplantıya 1. Türk Tarih Kongresi denir. Toplantıdan önce, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından liseler için yazılan üç ciltlik tarih ders kitapları öğretmenlere gönderilip görüşlerini bildirmeleri istenir. Bu tarih kitaplarında işlenen yeni tarih tezlerine göre, Anadolu Türk'tür; Irak'ta Sümerler, Filistin, Hititler Türk'tür; Hamurabi, eski Yunanlılar Türk'tür. Yunan uygarlığı Türk uygarlığıdır. Laz diye bir halk yoktur. Türkiye'de Türkçe'den başka bir dil konuşulmaz. Yahudiler Türk'tür gibi iddialar vardı. Bunun üzerine Yunan uygarlığının Türk uygarlığı olduğunu iddia eden Yusuf Ziya Özer, Darülfünun rektörlüğüne aday olunca Mehmet Fuat Bey büyük tepki gösterir, bu zırva tarih tezlerine karşı çıkar.

"Yusuf Ziya Bey Darülfünun haricinde, istediği, dilediği nazariyeyi ortaya atabilir. Adem babamızın Türk olduğunu, Mısır firavunlarının kanında Türk küreyveleri bulunduğunu, Sfenks'in bir Türk mimarı tarafından imal edildiğini söyleyebilir; fakat Darülfünun'un ilmi şahsiyetini temsil edemez."(30)

1937 yılının ekim ayında Ankara halkevinin yayınladığı *Türklerin Anayurdu* adlı kitap rejimin milliyetçilikten ne anladığını gözler önüne sermektedir. Bilim dışı ve zırvalıklarla dolu olan bu kitabı tamamen küçüklük kompleksini gizlemeye yarayan bir çabanın ürünü olarak görmemek gerek. Çünkü bu tavır ve anlayış asimilasyon ve inkar politikasının alt yapısını oluşturmuş, ırkçılığın üst düzeyde uygulanmasına olanak vermiştir.

"Türk ulusu, anayurdu Orta Asya'dan en az on bin yıl önce dört kol halinde dağıldı ve bütün insanlığa, taş devrinden bakır devrine geçmeyi öğretti. Çağdaş dünyanın başlıca bilimlerinin temellerini Türk ulusu attı. Dünyada ilk kenti Türkler kurdu. Yazılan ilk mektup Türklere aitti. Dünyanın hangi köşesine gidilir-

se gidilsin, Türk halkının izlerini bulmak mümkündür." (31)

Bir çok Kemalist yazarın ve milletvekilinin bu kadar abartılmış bir tarihi savunmalarının nedeni neydi diye sorulunca, bunun yanıtını yine Kemalizmi sonuna kadar savunmuş olan Falih Rıfkı Atay'da buluyoruz.

"Türk'ü kendi şahsiyetine ve Şark-İslam dünyası dışında bir medeni topluluk yapabileceğine inandırmak için diline ve tarihine inandırmak lazımdı. Atatürk kendi milletini aşağılık duygusundan kurtarmak için dilci ve tarihçilerin zaman zaman en mübalağalı iddialarını dahi benimsemekten kaçınmamıştır." (32)

Resmi ideolojinin ırkçı özelliğinin tarihe yansıyan bu bilim dışı tezlerinin yanı sıra Kürtlere olan düşmanlığın düşünsel olarak da yansımasını görmek her zaman mümkün. Örneğin, Mustafa Kemal'in Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt 1930 güzünde verdiği bir demeç, olayın kafalardaki yıkıcı tahribatın boyutlarını göstermesine yetmektedir. 22 Eylül 1930'da Ödemiş'te *Son Posta Gazetesi*'ne verdiği demeçte söz konusu Bakan şöyle der:

"Benim fikrim, kanaatım şudur ki, bu memleketin kendisi Türktür. Öz Türk olmayanların Türk vatanında bir hakkı vardır, o da hizmetçi olmaktır, köle olmaktır."

Aynı Bakanın 19 Eylül 1930 tarihli *Milliyet Gazetesi*'nde yayınlanan konuşması ise şöyle:

"Biz dünyanın en özgür ülkesi olan Türkiye'de yaşıyoruz. Hiç bir milletvekili bu denli açık düşüncelerini ifade edebilecek uygun bir yer bulamaz. Bu yüzdendir ki, düşüncelerimi gizlemeyeceğim. Türkler bu ülkenin tek ve yetki sahibidirler. Saf Türk olmayan hiç kimsenin bu ülkede hiç bir hakkı yoktur; onlar sadece ve sadece hizmetçi ve köle olma hakkına sahiptirler. Bu gerçeği dost, düşman, herkes, dağlar bile bilmek zorundadır."

Aşırı ırkçı olduğunu gizlemeyen M. Esat Bozkurt bunu 23 Birincikanun 1943 tarihli *Yeni Sabah Gazetesi*'nde *"Topyekun Türkçülük"* başlıklı yazısında *"Bana şoven, mütaasıp Türk diyeceklerdir. Bu deyişlerin ehemmiyeti yoktur"* diyerek topyekun Türkçülükten ne anladığını açıklar.

"Türk ve Türkçülük her şeyden üstündür. İnsanlığı çok severim. Lakin Türklüğü daha çok. İnsanlığı duyarım. Lakin Türklüğü daha çok fazla. Türk her şeyden üstündür. Her şey Türk içindir. Bana denmesin ki, Türk olmayanı düşünmez misin? Düşünürüm. Ama Türkü, daha çok, daha pek çok.. Önce Türk, sonra insanlık, sonra başkaları... Türkün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir. Bunun içindir ki; Türk ilinde, Türkler içinde her şey Türk içindir ve onun için olacaktır. (...) Devlet idaresi, devlet içinde mutlaka Türkün elinde olmalıdır. İktisadi bakımından, bu topraklarda zengin olmak, mesut olmak her şeye ve her şeye sahip olmak. Efendiler, beyler gibi yaşamak yalnız ve sadece Türkün hakkıdır."

Görüldüğü gibi resmi ideolojide ifadesini bulan Türkçülük ya da milliyetçiliğin geldiği nokta, M. Esat Bozkurt'un ifade ettiği gibi şovenizmin kalıpları içinde algılanmakta, bir başka ulusa yaşama hakkı tanımamaktadır. Bu nedenle insanlığa karşı onulmaz suçlar işlemeye kadar vardırmaktadır.

O günlerde Başbakan İsmet Paşa'nm faşist ve ırkçı düşüncelerini gizleme gereğini bile duymadan Mahmut Esat Bozkurt'un düşüncelerine benzer demeçler verdiğini de görüyoruz. Sivas demiryolunun açılışı nedeniyle şunları söyler:

"Sadece Türk milleti bu ülkede etnik ya da ırki bir takım haklar isteyebilir. Başka hiç bir kişinin buna hakkı yoktur. Demiryolu sınıra ulaştığı gün bütün tereddütler bu gerçek karşısında sonuçsuz kalacaktır."(33)

Yine İsmet İnönü'nün İngiliz belgelerine kadar geçen 22 Nisan 1925 tarihli konuşmasından bir bölümünü buraya almak gerekiyor.

"..Baskı politikasının sürdürüleceği İsmet Paşa'nm dün Türk Ocaklarında yaptığı konuşmadan açıkça anlaşılıyor. İsmet Paşa şöyle konuştu: *"Biz açıkça milliyetçiyiz. Milliyetçilik bizi birleştiren tek nedendir. Türk çoğunluğunun yanında diğer unsurların hiç bir etkisi yoktur. Her ne pahasına olursa olsun, ülkemizde yaşayanları Türkleştirecek, Türklere ve Türkçülüğe karşı çıkanları yok edeceğiz. Vatana hizmet etmek isteyenlerin her şeyden önce Türk ve Türkçü olmalarını istiyoruz."* (34)

Oysa İsmet İnönü Bitlis'li bir Kürt'tür.

Rıza Nur Lozan Barış görüşmeleri sırasında İsmet İnönü'nün Dışişleri Bakanı olarak atanmasına önce sevindiğini yazar. Çünkü daha önce önerilen Rauf Bey'in Abaza olduğu için içine sinmediğini, bunun yanında bir Türk olduğunu sanan İsmet İnönü'nün atanmasından memnunluk duyar, ancak...

"Meğerse ben ne hata etmişim?.. Bir Abaza'nın atılmasına, fakat yerine bir Bitlis'li Kürtün geçmesine neden olmuşum... Bunu Lozan'da öğrendiğim vakit bana inme iniyordu. Bir gün Lozan'da İsmet bizzat kendisi Bitlis'li olduğunu, orada Türk olup olmadığını benden sordu. O vakit donup kaldım. Ne bileyim?.. Bu adam kendini halis bir Türk gibi gösteriyor. Sözleriyle Türkçülük yapıyor." (35)

Rıza Nur bu sözlerle İsmet İnönü'yü Kürt olmasından dolayı aşağılarken, İsmet İnönü'nün Kürtlere karşı tavrı Türk ırkçılarından hiç de geri kalmamaktadır.

İsmet İnönü'deki Kürt düşmanlığı bu kadarla da sınırlı değil. Osmanlı kültürü altında yetişmiş bir subay olarak kendi halkına da yabancıdır. Kendini bir parçası sandığı Türk halkından... Her

bürokrat gibi yaşam biçimiyle kendini halktan soyutlaması, doğal olarak devletle özleştirmeyi getirir. Devlet kutsallaştırılıp fetişleştirilince her şey, halk bile, devlet karşıtı unsurlar olarak görülür. İsmet İnönü 2.İnönü Savaşı sırasında Bursa'dan geriye doğru çekilen subay ailelerinin bulunduğu bir kafilede, anılarında subaylara yönelik şöyle konuştuğunu yazar:

"Kafileyi durdurdum. Subayları bir tarafa topladım. İçinde bulunduğumuz vaziyeti bilesiniz. Bundan başka subay olarak da yerinizi bilmelisiniz. Padişah düşmanınızdır. Yedi düvel düşmanınızdır. Bana bakın dedim, kimse işitmesin millet düşmanınızdır." (36)

Yeri gelmişken dönemin Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'tan da bir örnek verelim. Fevzi Çakmak nedense Kürtlere okul açılmasına şiddetle karşı olduğunu bakın hangi gerekçelere dayandırıyor.

"Doğu illerinde okul açılması bu illerin halkını uyandıracak, Kürtlük gibi bir takım bölücü akımlara yol verecekti.." (37)

Hitler'e rahmet okuturcasına yapılan ırkçı araştırmaların yanı sıra, Kürt halkının zor yoluyla asimilasyonu, Kürtlere karşı Türkçülüğü halklara düşmanlık temelinde kullanırken, buna koşut Türk aydınlarının beynini bu yeni yapılanmaya hazırlamak için çağdaş içerikli sloganlarla bezemiş Kemalistler. Prof. Dr. Suna Kili bu amaç için hazırladığı kitabında yeterince örnek bulmak mümkün.

"Çağdaş ulusçuluk anlayışı, tüm ulusun ve bireylerin mutluluğunu sağlamak, devletin, toplumun, bireyin bağımsızlığını gerçekleştirecek önlemler almak ister. Bunun için çağdaş ulusçuluk ilericidir, devrimcidir. Durağanlığı ret eder. Atatürk ulusçuluğu Türk toplumunu çağdaşlaştırmayı amaç edinmiştir. Bu ulusçuluk öbür devletlerin bağımsızlığına saygı gösteren bir ulusçuluktur. Atatürk ulusçuluğu her türlü yayılmacılığa karşıdır." (38)

Bu satırları okurken insanın gözleri yaşarıyor. Kürt halkını tam 85 yıl yok sayan bir ideolojinin gerçek yüzünü bilenler ve çekilen acıları yaşamları boyunca unutamayanlar Suna Kili'nin yazdıklarının gerçeklere ne denli uzak olduğunu anlamakta zorlanmayacaklar. Söz konusu edilen çağdaşlıkla neyin anlatılmaya çalışıldığı ise anlaşılır olmaktan uzaktır.

Zaten Prof. Suna Kili'de bu çağdaşlığın ne olduğunu, nasıl erişilebildiğini, diğer uygar ülkelerden hangisinin düzeyini yakalayabildiğini gösteremiyor. Sadece uyduruk, içi boş, gerçek yaşamda izi bile olmayan şeyler yazıyor. Oysa Kürtleri yok saymak çağdaşlaşmanın önünü tıkamıştır. Yine çağdaşlaşmanın en büyük engeli yalan ve inkarı kendine rehber olarak kabul eden resmi ideolojinin kendisi olduğu gerçek bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Kürt halkını yok saymakla, baskı uygulamakla Türk halkının da gelişimini tıkadığı ise bir başka gerçek...

Türk egemenlik sistemi Kürtleri yok saymakla Türklerin kurtuluşunu beraberinde getirmemiştir. Aksine sistem Kürtleri baskı altına alıp gelişmelerini engellerken, aynı baskıları Türkler de yaşamış, kültürel ve ulusal kimliklerini geliştirme olanağından yoksun bırakılmışlardır. Bu nedenle Kürt sorunu aynı zamanda Türk sorunudur da.

Her iki ulusun özgürleşmesi ancak Kürt ulusunun üzerindeki ulusal baskının kalkmasıyla mümkündür. Kürt ulusu özgürleşmedikçe Türk ulusunun kendini ifade etmesi mümkün değildir. Marx'ın ***"ezen ulus özgür olamaz"*** sözü, gerçek anlamda Türk ulusunda anlam kazanmış, 85 yıl boyunca bu halkın özgürlüğü ve demokratikleşmeyi yaşayamaması yadsınmaz bir gerçeklik olmuştur.

Kemalist ulusçuluğu savunanların bilimi, sosyal gerçekliği ve somut olguları yok sayarak kendilerini haklı çıkarma uğraşları-

nın boş çabalar olduğu son yıllarda yaşanan olaylarla daha belirginleşti. Yine de yaldızlı sözler ardındaki ulusçuluk anlayışının gerçek niteliğini Prof. Dr. Suna Kili gizlemesine karşın bunu itiraf etmekten kaçınamıyor.

"Ulusal sınırlar içinde yaşayan ve Türk ulusunun bütünlüğünü, günü, yarını için yazgı birliğinde olan herkesi Türk sayar. Ulus sayar. Ulusu dinsel, mezhepsel, budunsal ayrılıklara, bölünmelere itecek her davranışın, her eylemin, her düşüncenin karşısında yer alır. Bu bütünlüğü sağlayacağı siyasal, ekinsel, yönetsel, ekonomik, toplumsal tüm önlemlerin alınmasını, ayrılıklara neden olacak, ayrıcalıklar yaratacak geleneksel, dinsel, mezhepsel, toplumsal, ekonomik engelleri, birikimleri ortadan kaldırmayı öngörür." (39)

Dikkat edilirse bu ifade ve mantık sömürgeciliği içinde barındıran ulusçuluğun tipik bir yansımasıdır. Ulusçuluk ilkesinin amacının, sömürü ve asimilasyon olduğu, bu politikaya direnenlerin ortadan kaldırılacağı, yok edileceğini ifade etmektedir.

Oysa milliyetçilik ulus olmanın, oluşturmanın bilincidir. Genel bir deyişle dünya toplumlarını ulus olmadan önceki dönemeçten ulus olma aşamasına varmaya götüren ideolojik bir sistemdir. Milliyetçiliği durağan, değişmez ve homojen olarak değil, bu süreç içinde evrimsel ve yapısal değişiklerden etkilenen bir olgu olarak görmek gerekir. Ulusçuluk, ulus olma aşamasından önceki tüm üst yapı kurumlarını uluslaşma yönünde geliştirici ve birleştirici olma ölçüsünde tarihsel olarak ilericidir, ilerlemeye dönüktür. Ayrıca ezilen ulusun kurtuluş mücadelesi, doğası gereği, sömürgeciliğe karşı eşitlik talebi ile verilen sistem karşıtı konumlu bir harekettir. Bu genel tanımda Türk milliyetçiliği ya da Atatürk ulusçuluğunun geldiği nokta ezilen ulusların eşitlik ve demokratik taleplerini bastırma, köleleştirme, kişilik-

sizleştirme aşamasıdır. Bunun Türkler açısından bile ilerici bir yönünün olmadığı açıktır.

Osmanlının son yıllarında gelişen Türk milliyetçiliğine, 2. Mahmut döneminde ortaya atılan *"Osmanlı Milleti"* yaratma düşüncesinin fiyasko ile sonuçlanmasından sonra çeşitli aşamadan geçerek ulaşılır. Osmanlı Devleti içinde yer alan çeşitli ulusları birleştirerek imparatorluğu dağılmaktan kurtarma amacını güden Osmanlı Milleti (İttihat-ı Anasırı İmtizac-ı Akvam) projesi, diğer ulusların bağımsızlıklarına önem vermeleri sonucu gerçekleşme olanağını bulamaz.

Osmanlının egemenliğindeki ulusların kurtuluş savaşı vererek birer birer bağımsızlıklarına kavuşmaları, bu düşüncenin olanaksızlığını gösterince bu kez İslam Birliği (İttihat-ı İslam) görüşü ağırlık kazanır. Abdülhamid döneminin resmi politikası olan Panislamizm ya da İslamcılık, Osmanlı sınırları içindeki Müslüman halkları bu çerçevede tutmak ve diğer Müslüman ülkeleri halifenin etrafında birleştirmek amacını taşıyordu. Ancak daha sonra, Arapların Osmanlı egemenliğinden çıkmak istemeleri ve bunun savaşımını vermeleri İslam Birliği düşüncesinin de sonunu getirir.

Osmanlı Milleti ve arkasından İslam Birliği düşüncesi aşamalarından geçen bu akımlar İttihat ve Terakki döneminde Pantürkizm'de somutlaşır. Ancak İttihat ve Terakki'nin ülkeyi yıkıma sürüklemesi, pantürkist düşüncenin hüsrana uğramasına neden olur. Bütün bunların kalıntıları üzerinde şekillenerek Kemalizm'de ifadesini bulan Türkçü ulusçuluk, bu kez Misak-ı Milli sınırları içinde tüm halkları özümleyerek, Türk egemenlik sistemi altında oluşturulan yapay bir Türklük bilinci ve bu bilinçle yeni bir Türk ulusu yaratılmak istenir. Tek Şef, Tek Devlet ve Tek Millet anlayışıyla ne pahasına olursa olsun üniterlik kavramı yaşa-

mın her alanında benimsetilmeye, kabul ettirilmeye çalışılır.

Türkçülüğün gelişimine göz attığımızda, bu akımın önce 1860 yıllarında Çarlık Rusya'sındaki Türklerde geliştiğini görüyoruz. Rusya'daki Türklerin kendilerini Osmanlı olarak görmemeleri daha erken ulusal uyanışın ortaya çıkışını getirmiştir. Ancak ne var ki, ilginç bir paradoks gibi görünen bir başka olgu ise, Türk sözcüğünü etnik kategori olarak ilk kez kullananlar Türkler değil, Avrupalılardır. 18. yy. ortalarında yabancılar tarafından Türkler Türk olarak etiketlenirler. Bundan sonradır ki, Osmanlı ülkesinde Türklerle ilgili kimlik ve kültür üzerine fikir hareketleri gelişir.

Osmanlı'da bazı aydınların, özellikle Türk olmayan aydınların tezleri Osmanlıdaki Türkçü akımların üzerinde etkili olur. Ünlü şair Nazım Hikmet'in Polonya asıllı dedesi Mustafa Celaleddin Paşa'nın (Constantin Borcenski) Fransızca yazdığı *"Les Turcs, Ancien et Modern"* (1870), Kürt kökenli Ziya Gökalp'ın *"Türkçülüğün Esasları"*, Kırımlı Gaspıralı İsmail ve Kazak kökenli Yusuf Akçura'nm yazdığı *"Üç Tarzı Siyaset"* (1904). Özellikle Kürt Ziya Gökalp'ın Batılılaşma, İslamlaşma ve Çağdaşlaşma yönündeki tezleri, Türkleri bir imparatorlukta birleştirme gibi düşünceleri öteden beri şoven bir anlayış taşıyan İttihat ve Terakki'de küçümsenmeyecek ölçüde yankı bulur. Ancak Türk kökenli Orta Asya halklarının daha gerçekçi davranarak sosyalizmde karar kılıp çağdaşlaşmayı ve uluslaşmayı farklı zeminlerde geliştirmeleri, İttihat ve Terakki'nin Turan hevesini çabucak söndürüverir. Ne var ki, Anadolu'da Kemalistlerin Türklüğü Türk olmayan halklara dayatmaları İttihat ve Terakki'den alınan kötü mirasın, katliam boyutlarına varmasına neden olur.

Resmi ideolojiyle şekillenen ve Hitler gibi ırkçı faşistlere esin kaynağı olan Türkçülüğün İttihat ve Terakki'nin bir uzantısı ol-

duğu biliniyor. Örneğin, Siverek'in Bucak nahiyesinde Bahçe köyü doğumlu Said Paşa'nın oğlu Süleyman Nazif, Kürt kökenli olduğunu inkar edip hızlı bir Türkçü olurken, aynı zamanda İttihat ve Terakki'de yine kendisi gibi Diyarbakır doğumlu bir Kürt olan Ziya Gökalp ile çalışır, İttihat ve Terakki içinde en azgın ırkçılardan biri olur. Hızını alamayıp tüm peygamberlerin Türk olduklarını iddia edecek kadar pervasızlaşır. 27 Nisan 1922 tarihli Yarın Mecmuası'nda Türke Dair makalesinin son bölümünde, Hz. İbrahim'in Belhli ve Türk oğlu Türk Azer adlı birisinin oğlu olduğunu ve böylece onun soyundan gelen diğer peygamberlerin de Türk olduklarını öne sürer.

"Hz. İsmail'den Hz. Muhammet'e ve Hz. İshak'tan Hz. İsa'ya kadar bilumum enbiya-yı İzam bir Türk oğlu Türk'ün muazzam hafitleridir (torunlarıdır). Yusuf Türk, Musa Türk, Davut Türk, Süleyman Türk, hep Türk, hep Türk.." (40)

İttihat ve Terakki'ye egemen olan pantürkist ideolojinin gerisindeki nedenlere de kısaca bakmakta yarar var. Bunun için Turancılık akımının kuramcıları olan, siyonist hareketin üç ünlü ismi Macar Yahudisi Türkolog Armin Vambery, Fransız Yahudi'si David Leon Cahun ve Moiz Tekin Alp'ın faaliyetlerinden önceki, Osmanlı'nın yıkılışında önemli rol oynayan gelişmelere göz atılmalı.

Yahudilerin iki bin yıl yaşattıkları ünlü ütopik düşlerini **Arzı Mev'ud** (tekrar İsrail'e dönmek) gerçekleştirmek için önlerindeki tek engel Osmanlı Devleti idi. Yahudi Devleti'nin kurulmasını amaçlayan siyonizmin kurucusu Theoder Herzl Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid'le görüşmesinde para karşılığında İsrail topraklarını istemişti. Ancak bu istek reddedildikten yirmi yıl sonra II. Abdülhamid askeri bir darbeyle tahtan indirilmiş, İttihat ve Terakki iktidarı ele geçirmişti.

İttihat ve Terakki'nin iktidar döneminde üç ünlü Türkolog Yahudi, Türkçülük akımına öncülük ederek bu akımın devletin her katında egemen ve etkin olmasını sağlarlar.

Türkolog olan Macar Yahudisi Armin Vambery İstanbul'da adını Raşit Efendi olarak değiştirir, siyaset ve kültür çevresine girer. Rıfat Paşa'nm konağında Osmanlı aydınlarına Türkçülük dersleri verir. Yine hem Türkolog ve hem de hızlı bir Yahudi milliyetçisi olan David Leon Cahun Turancılık ideolojisini kurar. Türkçe'ye çevrilen Gök Sancak adlı eseriyle İttihatçı/Türkçü ideolojisinin kuramcısı olur. Daha sonra bu kez Moiz Tekin Alp Müslüman/Türkçü akımın öncülüğüne soyunur.

Osmanlı'nın içine bu üç Yahudi tarafından sokulan Türkçü-Turancı akım bu coğrafyada milliyetçi akımları güçlendirecek ve özellikle Turancılıkta ifadesini bulan aşırı şovenizm olmayacak hayallerle devleti yıkıma sürükleyecektir. İttihat ve Terakki bir Avrupa savaşı olan 1. Paylaşım Savaşı'na hiç gereği yokken ve hiç bir zorlamayla karşılaşmadan bir hile ile girmiş, büyük bir yıkımdan sonra Osmanlı'nın yenilip dağılmasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra İsrail Devleti'nin kurulması önünde Osmanlı engeli fiilen yok olmuştur.

Bu arada İttihat ve Terakki'nin liderlerinden Enver ile Talat Paşa'nın Osmanlı Devleti'ni rüşvet karşılığı savaşa soktuklarına dair iddialar da gazetelerde yayınlanmaya başlar. 6 Kanunuevvel 1928 tarihli *Cumhuriyet Gazetesi,* İngiltere'nin Berlin Elçiliği'nde bulunan Lord d'Abernon'un anılarından alıntı yaparak şöyle yazar:

"Lord d'Abernon diyor ki: Kayzer'in zamanındaki Almanya hariciye erkanından iki memurla birlikte dün yemek yemiştik. Bu iki zat Türkiye'nin umumi harbe nasıl girdiğine dair bana dikkate şayan malumat verdiler. Türkiye ile Almanya arasında

kati bir ittifak muahedesi (antlaşma) olduğu halde Almanya bir türlü Türkiye'yi harbe sokamamıştır. Almanya ancak Enver Paşa ile Talat Paşa'ya azim (büyük) miktarda rüşvet vererek maksadına nail olmuştur. Enver Paşa muhtelif tarihlerde beş defa büyük meblağlar almıştır. Talat paşa ilk defa altın olarak 80.000 İngiliz lirası almıştır. Lakin ikinci defa kaat para almaya ikna edilmiştir. Fakat Talat Paşa bu kaat paranın kiymetini muhafaza edeceğine inanmadığından iki gün içinde elindeki parayla Berlin'de kamilen (tamamiyle) mücevherat satın almıştır. Enver Paşa aldığı parayı Talat Paşa'ya söylemediğinden aralarında büyük bir münazaa (ağız kavgası) çıkmış ve mesele halledilinceye kadar bu kavga devam etmiştir. Enver müthiş bir habisti."

Türk ulusçuluğunun gelişim aşamasından itibaren baskıcı özelliği Türkiye sosyalist hareketini de etkiler. Kürt aydını da bu etkileşimden dolayı olumsuz yönde bir tavır geliştirmek zorunda kalır. Bunu boşa çıkarmaya çalışan kimi Kürt aydınları Türkiye sosyalist hareketinden acımasız eleştirilere maruz kaldığından suskunlaşmış, bir yerde Türk ırkçılığının asimilasyon politikasına sessiz kalmışlar; Türk ulusçuluğundaki ırkçı ve şoven yönünün ayırdına uzun yıllar varamamışlardır. Bunda Türkiye sosyalist hareketinin ideolojik hatalarının önemli bir rolü olduğu yadsınamaz.

Türk-Yunan Savaşı'na bakarak bunu anti emperyalist bir savaş olarak gören Türkiye sosyalist hareketinin, teorik yetersizliğinden kaynaklanan değerlendirmeleri ışığında milliyetçiliği doğal bir hak olarak kabul etmesine karşın, nedense kendisiyle aynı coğrafya üzerinde bulunan diğer halkların kendi kimliklerini öne çıkarma eğilimlerini kabul etmede zorlanmasını, Kemalizmin şoven ulusçuluk anlayışının baskıcı özelliğine bağlamalı. Bu tavır öylesine derinliğine Türkiye soluna işlemiş ki, Kürt aydını

"emperyalizmin aleti olma" suçlamasıyla karşı karşıya gelmemek için bu konuda taleplerini bastırmak zorunda kalmıştır. Türkiye solu Kürt örgütlenmelerini feodal, dinsel gericilik veya emperyalizmin işbirlikçiliği, ayrılıkçılık olarak görmüş, suçlamışdır. Bu durum karşısında Kürt aydını ise kendi tarihine kuşkuyla yaklaşmış, aynı suçlamalarla karşı karşıya kalmamak için ulusal kimliğini öne çıkarmaktan kaçınır hale gelmiştir.

Kısaca Türk ulusçuluğu, çağdaşlığı yakalamak, insanım mutlu etmek, refaha erişmek, dünya ulusları içinde sözü dinlenen, saygın, dünya politikasında etkin olmak yerine, sadece ve sadece Kürt ulusunu asimile etmek, onun tüm ulusal özelliklerini, dilini, kültürünü ve tarihini yok etmek amacına yönelik bir gelişim seyri izlemiştir. Bu yönüyle ırkçı ve şoven bir özellik kazanmıştır. Cumhuriyetle birlikte geliştirilen Türk ulusçuluğunun, başından beri Kürtlere yönelik inkarcı ve ırkçı bir politikada ısrar etmesi, Türkiye'de faşist hareketin gelişmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Bütün siyaset hep bu inkar ve ırkçı temelde geliştiği için faşist ideoloji devletin tüm birimlerinde etkin olmuştur.

Tüm bunlar gösteriyor ki, burjuva amaçlar doğrultusunda daha ileri bir üretim tarzını topluma egemen kılmak için geliştirilen Türkçülük hareketi, tüm diğer halkları üniter devlet anlayışı içinde özümsemeyi ve giderek yok etmeyi ve bunun için zor kullanarak başarmayı hedeflemiştir. Ulusçuluk asli görevinin çok dışında bir seyir izlemiştir. Şovenizme, son derece acımasız bir ırkçılığa dönüşmüştür.

Tüm bu nedenlerden dolayı Kemalizmde çağdaş anlamda bir milliyetçilikten bahsetmek mümkün değildir.

DİPNOTLAR

1 - Aktaran: Mahmut Gologlu, *Atatürk İlkeleri ve Bursa Nutku,* s.46 Gologlu Yayınları, Ankara 1973

2 - *Cumhuriyet Gazetesi,* 2 Ağustos 1929

3 - Aktaran: Şükrü Karatepe, *Tek Parti Dönemi,* s.92 Ağaç yayınları 1993

4 - *Türk İstiklal Harbi,* cilt:5 Ayaklanmalar 1919-1921, Ankara, Gen. Kurm. Harp Tarihi Bşk. Yayını s.281, 1974

5 - *Cumhuriyet Gazetesi,* 6 Şubat 1937

6 - Dr. M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılabının Prensipleri,* cilt:3 s.201 İstanbul 1939

7 - " " " " cilt:1 s.43-44 Istanbul 1938

8 - " " " " cilt:1 s.45-46 Istanbul 1938

9 - *Türk Tarihi Hakkında Mütalaalar,* Türk Ocağı Neşriyatı, Türk Ocağı Matbaası, Ist.1930, *Afet İnan'ın Konuşması,* Aktaran: İsmail Beşikçi, *Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi ve Kürt Sorunu* s.19 Yurt Y. 1991

10- Adile Ayda, *Sadri Maksudi Arsal,* s.168 Kültür Bakanlığı Yayını, 1991

11-Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları,* cilt:2 s.121 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,* İletişim yayınları, 1.Baskı 1991

12- Dr. Yaşar Kalafat, *Şark Meselesi Işığında Şeyh Said Olayı,* Karakteri, Dönemindeki İç ve dış Olaylar, s.28 Boğaziçi Yayınları ekim 1992

13- Rıza Çavdarlı, *Cumhuriyet Gazetesi* 21 İkincikanun 1937

14- Adile Ayda, *Sadri Maksudi Arsal,* s.176 Kültür Bakanlığı Yayını 1991

15- Adile Ayda, *Sadri Maksudi Arsal,* s.193 Kültür Bakanlığı yayını 1991

16- Dr. M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılabının Prensipleri,* cilt:1 s.164, Ist. 1938, Ayrıca bakınız: *TTK. Türk Tarihinin Ana Hatları,* Etiler Bahsi,

17- *Cumhuriyet Gazetesi,* 21 Ağustos 1934

18- Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık Gizli-Resmi Gayri Resmi Kürdoloji Belgeleri,* s.195, Özge Yayınları 1.Baskı 1994

19- Dr. M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılabının Prensipleri,* cilt:3, s.90 Istanbul 1939

20- Dr. M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılabının Prensipleri*, cilt:3, s.152 İstanbul 1939

21- Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık Gizli-Resmi Gayri Resmi Kürdoloji Belgeleri*, s.234, Özge Yayınları 1.Baskı 1994

22- Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık Gizli-Resmi Gayri Resmi Kürdoloji Belgeleri*, s.255, Özge yayınları 1.Baskı 1994

23- Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık Gizli-Resmi Gayri Resmi Kürdoloji Belgeleri*, s.256, Özge Yayınları 1.Baskı 1994

24- Aktaran: Mehmet Bayrak, *Açık Gizli-Resmi Gayri Resmi Kürdoloji Belgeleri*, s.424, Özge yayınları 1.Baskı 1994

25- Sultan Abdülhamid, *Siyasi Hatıralarım*, s.73-74 Dergah Yayınları

26- Naci Kutlay, *İttihat Terakki ve Kürtler*, s.184 Beybun Yayınları 3.Baskı 1992

27- Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, cilt:1 s.82

28- Afet Uzunay İnan, *Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri Üzerine Büyük Anket ve Umumi Neticeleri*, s.43, TTK Belleten 4/13 1940

29- Afet İnan, *Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri ve Türkiye Tarihi, Türk Irkının Vatanı Anadolu, 64.000 Kişi Üzerinde Yapılan Anket*, sayfa:1-67 TTK Ankara 1947, Aktaran: İsmail Beşikçi, *Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi ve Kürt Sorunu*, s.122 Yurt Yayınları 1991

30- *Son Posta Gazetesi*, 25 Teşrinievvel 1930, Aktaran: Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931* s.300 Cem Yayınları 2.Basım 1989

31- *Türkler ve Anayurtları*, Ankara Halkevleri Yayını, s.5, 1937, Aktaran: Vecihi Timuroğlu, *Dersim Tarihi*, s.53, Yurt yayınları 1.Baskı 1991

32- Falih Rıfkı Atay, *Atatürk ve Dil, Türk Dili* sayı:3 Aralık 1951, sayfa:7-10

33- *Milliyet Gazetesi*, 31 Ağustos 1930

34- *Yakın Tarihimiz*, s.447 Milliyet'in Tarih ve Kültür Eki

35- Rıza Nur, *Hayat ve Hatıratım* cilt:3, s.181-182 İşaret Yayınları 1992

36- *Ulus Gazetesi*, 17 Mayıs 1968, Aktaran: İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması*, s.87 Bağlam Yayınları 1.Basım 1994

37- Samet Ağaoğlu, *Demokrat Parti'nin Doğuşu*, s.159

38- Prof. Dr. Suna Kili, *Atatürk Devrimi, Bir Çağdaşlaşma Modeli*,

s.235, İş Bankası Yayını 2.Baskı 1981

39- Prof. Dr. Suna Kili, *Atatürk Devrimi, Bir Çağdaşlaşma Modeli,* s.238, İş Bankası Yayını 2.Baskı 1981

40- Şuayp Karakaş, *Süleyman Nazif,* s.139, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını 1988

HALKÇILIK İLKESİ

"Kaç milyonerimiz var? Hiç. Binaenaleyh biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Bilakis memleketimizde bir çok milyonerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız."

Mustafa Kemal Atatürk

Resmi tarihe göre Kurtuluş Savaşı'na tüm halk, çoluk çocuk, kadın, erkek, yaşlı, genç herkes katılmıştır. Kağnısıyla mermi taşıyan kadınlar, düşman cephesine giren gözü pek çocuklar anlatıla anlatıla bitirilmez.

Oysa Ulusal Kurtuluş Savaşı denilen Türk-Yunan Savaşı'nda halk katılımı oldukça azdır. Kurtuluş Savaşı veya bir çok Kemalist yazarın kullanmaktan mutluluk duyduğu ulusal mücadele adı bütün bir ulusun bu mücadeleye katıldığı çağrışımını yapsa bile gerçeğin böyle olmadığı çok iyi biliniyor. Bu işi üstlenen heyet, daha sonra kendi propagandasını yapmak ve kendi politikalarına meşruiyet kazandırmak ve bunları milli iradenin tecellisi olarak göstermek için bunu böyle adlandırmıştır. Bu mücadelede ihanetlerin, kararsızlıkların, ilgisizliklerin yoğun olarak yaşandığı hiçbir zaman gözlerden uzak tutulamamıştır. Bu nedenle her türlü propagandaya rağmen milli mücadele, Cumhuriyet'in ilanı ve devrimlerin halkın iradesi ve istemi olarak yansıdığını söylemek mümkün değildir.

Üstelik romanlara konu olan bir başka çarpıcı gerçeği vardır halkın. Bu, Osmanlı yönetimine ve onun başta subaylar olmak üzere ordusuna olan güvensizliğidir. Yıllar süren ve kaybedilen

savaşlardan halk bıkmıştır. Reşat Nuri Güntekin, nedense unutturulmaya çalışılan, bir türlü yeni baskısı yapılmayan *Yeşil Gece* adlı romanında Ege halkının Yunanlıları bayraklarla karşıladıklarını, büyük, coşkulu sevinç gösterisinde bulunduklarını dramatik bir üslupla anlatır. Rahmi Apak da 1919 Mayısının sonlarına doğru Ege Bölgesi'nde halkın Yunanlıları bayraklarla karşıladığını yazar.

"Kırkağaç kasabasının sokakları Yunanlıları karşılamak için bayraklarla donatılmıştı" (1)

Cumhuriyet sonrası ise Yunanlıları sevinçle, bayrakla karşılayanların kasaba yönetiminde önemli görevlerde yer aldıklarını roman içinde betimleyerek çarpıcı bir şekilde anlatır Reşat Nuri Güntekin.

Yeşil Gece'de, idealist, yurtsever öğretmen Şahin, görev yaptığı Sarıova'da sürekli çatıştığı gerici çevrelerin Cumhuriyet'in ilk yıllarında kasabanın nasıl önemli görevlerine getirildiklerini görmesi ile tüm umutlarının tükendiğini hisseder. Cumhuriyet öncesi yobazlığın öncülüğünü yapan Zühtü Efendi gazete çıkarmakta, Cabir Bey bir inşaat şirketinin sorumlusu, softa Hafız melon şapka giymektedir. Cumhuriyet'ten önceki etkin kişiler, Cumhuriyet döneminde de yine etkin ve egemen kesim olarak orta yerde, üstelik daha da güçlenerek durmaktalar. Ve öğretmen Şahin, Yunanlı işgalcilere karşı verdikleri savaşımın yeterli olmadığını anlayarak, yeniden mücadele etmek üzere kasabayı terk eder.

Anadolu halkı Osmanlı döneminde sık sık yapılan savaşlardan bıkmıştır. Askerden kaçmak için her yolu denemektedir. Halkın savaşa katılımını sağlamak için Ankara Hükümeti çıkardığı bir yasayla asker kaçaklarını yargılayıp anında idam etmektedir.

11 Eylül 1920'de kabul edilen Firariler Hakkında Kanun'la

İstiklal Mahkemeleri kurulur. Milletvekilleri arasında seçilen bu mahkemelerin üyelerinin verecekleri karar kesindir. Temyiz yolu kapalıdır. Mahkemeler kararlarından sorumlu değiller; hükümlerini vicdani kanaatlerine göre verirler. Askere alınma zor kullanarak sağlanmaktadır. Asker kaçaklarının olağanüstü sayılara erişmesi üzerine alınan önlemleri Baskın Oran şöyle yazar:

"İşin tek çıkar yolu olağanüstü karakuşulukta kararlarla adam asacak olan İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması olarak görülür. Ancak bu mahkemeler askerden kaçmayı bir ölçüde önleyebilmiştir." (2)

Tevfik Çavdar ise, *"..bağımsızlık savaşı sırasında İstiklal Mahkemeleri'nin kararıyla idam edilenlerin sayısının cephede düşman kurşunu ile ölenlerden fazla olduğunu ileri süren hesaplar vardır"* der. (3)

26.10.1919 tarihinde Şeyh Eşref öncülüğünde Bayburt'ta başlayan ayaklanmalar sadece 1920 tarihinde Demirci Mehmet Efe ayaklanmasına kadar 13 kadardır. 14 ay içinde 13 kez halk ayaklanmıştır. Bu ayaklanmaların nedeni, halkın hiç bir hükümete ve yönetime güven duymamasıdır.

Ege ve İç Anadolu'da halkın savaşa katılımını sağlamak için İstiklal Mahkemeleri sürekli idam sehpaları kurar, adam asar. Öyle ki, İstiklal Mahkemesi Başkanı Osman Bey *".. Karaman isyanında 39 ve 40. sehpalara asacak adam yoktu. İhtiyar bir köylü, yanında oğlu, önünde odun yüklü merkebi geliyordu. Emrettim ikisini de astılar"* diyecek kadar pervasızdır. (4)

Bu ifade İstiklal Mahkemeleri'nin nasıl çalıştığını ve Kemalistlerin halka olan bakışlarını göstermesi yönünden ilginçtir. Cumhuriyetten sonra bile aynı tavrı izleyen Kemalistlerin halkçılıktan ne anladıklarını çıkardıkları yasa ve uygulamalardan anlamak mümkündür. Bir taraftan halkçılık propagandası yapmak,

diğer taraftan hukukun hiçbir evrensel kuralına dayanmayan keyfilikte insan asmak...

Halkın bu savaşa ilgisinin az olmasının en önemli nedeni yönetime olduğu kadar, orduya ve subaylara da güven duymamasıdır. Halk bu savaşta ne için, kimin için savaştığını bilmemekte, hiçbir yönetici ve lidere de güvenmemektedir. Mustafa Kemal halkın bu yönünü iyi tahlil ettiğinden işe Kürt illerinde başlamanın gereğini duymuştur. Ege ve İç Anadolu'da askerden kaçma olaylarını engellemek için sürekli adam asılırken, Kürt illerinde yığınlar halinde savaşa katılma, yerel çeteler oluşturularak düşmana karşı başlarında subay olmaksızın savaştıkları gerçeği vardır. Urfa, Maraş, Antep savunmaları çarpıcı örneklerdir. Daha sonra Mustafa Kemal dini motifler kullanarak, Kürtlere otonomi sözü vererek Kürt halkını düzenli ordu içine çeker, savaşa katılımlarını sağlar.

Bütün savaş boyunca beş bin dolayında insan ölür. Cephe gerisinde ölen asker sayısı bu sayının 4, 5 katıdır. İnsana verilen değerin, daha doğrusu değersizliğin tipik bir örneğidir bu. Savaş sırasında başlayan güvensizlik, savaş sonrasında da sürer. Halkçılık sözleri biraz da bu güvensizliği örtme çabasıdır. Halka rağmen halk için felsefesi Kemalizm'in halkçılık ilkesine uygun düşmektedir; ancak halk adına yapılan bütün uygulamalarda halkın nerede olduğunun sorgulanmasına asla izin verilmez. Gerçekte yapılan şey halk düşmanlığından öte bir şey değildir.

Halkçılığın tamamen propagandaya yönelik bir uydurmacılık olduğunu görmek için iktidar öncesi ve sonrası uygulamalara bakmak yararlı olacak. 1920'lerden cumhuriyetin ilanına kadar olan devrede halkçılık ***"egemenlik kayıtsız şartsız milletindir"*** sözüyle formüle edilmiş ve bu dönem için Meclis'te halkçılık tartışmaları demokratik bir platformda yerini almıştı. Kurulacak olan devlet de bu tartışmaların ışığında halkçılık yönü ağır ba-

san bir uygulamayla pratiğe dökülecekti.

Ama ne yazık ki, 1923'ten sonra, iktidarı ele geçiren ve halk üzerinde egemenlik oluşturan askeri bürokratik kadro, halkın siyasal yaşama katılmasını sadece parlamentoyla sınırlandırmış, üstelik halkın özlemlerini, dileklerini bile bu Meclis'te özgürce dile getirmesine izin vermemiştir. Parlamento derken Batılı anlamda halkın özgürce seçtiği bir parlamento anlaşılmasın sakın, çünkü bu rejimdeki parlamentoyu halkın özgür iradesi değil, Şef'in seçtiği isimlerden oluşan sözde milletvekilleri oluşturmaktadır. Parlamentoya yansıyan Şef'in iradesinden başka bir şey değildir. Bu nedenle halktan kopuk kişilerin halkın özlem ve beklentilerini parlamentoya yansıtmaları düşünülemez. Halkçılık, halk ile yönetim arasında gittikçe derinleşen çelişkiyi gizlemeye yönelik propaganda malzemesi haline getirilmiştir. Cumhuriyet'in kurulmasından sonraki ilk otuz yılda halkın dışında bir seçkinler grubu yaratılmış, bu ayrılık ekonomik alanda olduğu gibi, siyasi ve kültürel alanda da birbirleriyle bağdaşmaz farklılıklar oluşturmuştur. İşte bu farklılığı gizlemeye yönelik halkçılık retoriği aynı zamanda halkın karar verme, yönetime katılma ve ülke sorunlarını yöneticiler kadar anlama yeteneğini de yok saymıştır. Halk adına düşünme ve karar verme mekanizmasını elinde tutmaktan asla vazgeçmemiştir.

Kemalizmdeki halkçılığın dışındaki gerçek halkçılıkta üç önemli unsur göz ardı edilemez.

1- Halkın toplumsal yönetime, yani örgütlü bir şekilde politik yaşamda yerini alması.

2- Halkın kültürel yaşamın korunması ve geliştirilmesine olanak verilmesi.

3- Toplumsal ve siyasal yapının halkın çıkarları yönünde işlerlik kazanması.

Ne var ki, halkçılıkta anlam kazanan bu üç unsur Kemalizm'de ifadesini bulamadığı gibi tamamen yok sayılmış, sadece, halkçılık diye nitelendirilen şey geniş halk kitlelerini uyutmak amacıyla kullanılmıştır. Bu arada Kemalizm'de halkın ne anlama geldiğini kavramak için *"halkın"* ne olduğuna bakmak gerekir. Yoksa açıklık kazanmayan bu kavramın burjuva anlamda ne denli çarpıtıldığını görmek zorlaşabilir.

Türk-Yunan Savaşı'ndan sonra 9 Eylül 1339 (1923) de kurulan Halk Fırkası Genel Başkanı Mustafa Kemal seçim öncesi yaptığı konuşmalarda *"Türkiye'de artık bir halk devleti ve hükümeti teşekkül etti"* demesine rağmen Şevket Süreyya Aydemir, özellikle halkçılık ilkesini, daha sonraki gelişmeler ışığında utangaç tavrını gizlemeden şöyle yazmaktan kendini alamayacaktır.

"...Şimdi Türkiye'nin onun tabiriyle bir halkçılık esasına dayanan siyasi iktidar partisi vardır. Gazi kurulacak fırka için nabız yoklamalarına çıktığı yerlerde daima, partilerin başka memleketlerde bir sınıf teşekkülü olduğunu, Türkiye'de ise, sınıflar mevcut olmadığı için Halk Fırkası'nın bir sınıf partisi olmayacağını, halkın müşterek menfaatlarını koruyacağını ilan ediyordu. Türkiye'de sınıf olup olmadığını tabii tartışma konusu olabilirdi. Halk Partisi'nin bir sınıf partisi halinde gelişip gelişmeyeceğini de tabii zaman gösterecekti" (5)

Halkçılık söylemini her fırsatta yineleyen Kemalistlerin bu ilkesi *"zaman gösterecek"* belirsizliğine karşın, süreç bu konuyu içi boşaltılmış, anlamsızlaştırılmış bir ilke olarak kaydetmiştir. Zaten Şevket Süreyya Aydemir daha sonra bu ilkenin nasıl yozlaştırıldığını itiraf etmekten kendini alamayacaktır.

"Devletçilik, onun halkçılık programında sunduğu hedefler, inkılapçılık gibi Atatürk'ün ilan ettiği ilkeler elbette tam uygulanmadı. Hele imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet ülküsü,

elbette gerçekleştirilemedi." (6)

Şevket Süreyya Aydemir, nedense Kemalist ilkelerin tam olarak halk yararına uygulanamadığını her seferinde söylemekten geri kalmaz. Sanki Kemalistler iktidarda değiller de, muhalefette küçük, cılız bir parti, bir kadro imiş gibi gösterir. Oysa Takrir-i Sükun gibi her konuda hükümete geniş yetki veren kanunlar ellerinin altında olmalarına ve ülkeyi muhalefetsiz, diktatörce yönetmelerine rağmen, neden halk yararına öngörülen ilkeler uygulanma aşamasına getirilmedi sormak gerek.

Halkçılık, kuşkusuz ilerici yönü olan bir ilkedir. Ancak bu, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasiyi içermediği gibi, sınıfları ve sınıfsal çelişkileri inkar etmeye yarayan bir örtü olarak kullanılmıştır. Kemalizmde bu ilke eşitlikçi ve özgürlükçü bir ilke olarak geliştirilmemiş, ulusçulukla karıştırılmış, işlevlerindeki anlamların içi boşaltılmış bir hale dönüştürülmüştür. Her ne kadar kapitalist ve sosyalist anlamda bir enternasyonalizm karşıtı olarak nitelendirilse de ***"milli irade ve ulusal egemenlik"*** gibi kavramları ifade etmede yetersiz kalmış, pratikte bunların uygulanmasına olanak verilmemiştir.

Toplum, çeşitli insan gruplarının gelişim sürecinde farklı rol oynadığı değişik sınıf ve toplumsal katmanların karmaşık bir biçimlenişidir. Burada belirleyici rol, üretime katılan emekçi kesime aittir. Çalışan, emeğiyle geçinenler toplumun büyük çoğunluğunu oluşturur. İşte bu emekçi kesim halktır. Ancak tarihin çeşitli dönemlerinde bu kavram değişkenlik gösterebilmekte; halk sözcüğü sadece emekçileri kapsamamaktadır. Halkın ne olduğunu anlamak için çeşitli üretim biçimlerinin egemen olduğu tarihin değişik aşamalarını incelemek gerekir. Örneğin, ilkel toplumlarda herkes çalıştığı ve modern sınıflar oluşmadığı için toplumun tümü halkı temsil ederdi. Sınıflar ortaya çıktıktan sonra bu top-

lumsal yapı değişir. Artık sömürücüler tarih sahnesinde yer aldıkları gibi, toplum da sınıfsal katmanlara bölünür. Halk genel olarak çalışanları kapsar. Feodalizmden kapitalizme geçiş döneminde halk kavramı köylüler, zanaatçılar ve işçiler kadar feodalizmi yıkan burjuvaziyi de içeriyordu. Ancak daha sonra, kapitalizmde burjuvazi sömüren bir sınıf olduğundan halk içinde olması mümkün değildi. Sömürgeci veya emperyalist ülkelerle işbirliği yapan, onların hizmetinde olan, yabancı tekelci sermayenin çıkarları için, kendi halkının yaşamsal çıkarına ihanet eden işbirlikçi burjuvazinin halk kavramından dışlanması gerekir. Bu kesim tamamen halka karşı ve halk karşıtı bir güç haline gelmiştir.

Sosyolojik anlamda halkın ne olduğunu ve toplumun hangi kesimlerini içerdiğini ve yine hangi kesimleri dışladığını gördükten sonra Kemalizm'deki halk ve halkçılığın hangi anlamda kullanıldığı daha iyi anlaşılacaktır. Ama daha önce Mustafa Kemal'in halk deyiminden ne anladığına bakalım.

Mustafa Kemal'in halk ve halkçılık üzerine düşünceleri de çok ilginçtir. Genel tanımları zorlayarak, onlara değişik anlamlar vererek pratiğe döktüğü halk ve halkçılık anlayışını, kapitalist ideolojiye göre burjuvazinin bile saygı duyduğu bilimsel tanımlara aykırı bir söylemle kullanır. Ulus ile halk kavramını birbirinin yerine kullandığını, kimi yerde halk derken ulusu, ulus derken ırkı kastettiğini yine sözlerinde görmek mümkün. O nedenle Kemalizmde kavramlar çok zaman asıl anlamlarından başka bir kavramı içerir.

"..Başka memleketlerde fırkalar, mutlaka iktisadi maksatlar üzerine kurulmaktadır. Çünkü o memleketlerde muhtelif sınıflar vardır. Bir sınıfın menfaatlerini korumak için kurulan siyasi bir fırkaya karşılık, diğer bir sınıfın menfaatini korumak maksadıyla bir fırka kurulur. Güya bizim memleketimizde de ayrı ayrı sı-

nıflar varmış gibi kurulan fırkalar yüzünden şahit olduğumuz neticeler malumdur. Halbuki, Halk Fırkası dediğimiz zaman bunun içine bir kısım değil, bütün millet dahildir.

Bir defa halkımızı gözden geçirelim: Biliyorsunuz ki, memleketimiz çiftçi memleketidir. O halde, milletimizin büyük çoğunluğu çiftçi ve çobandır. Bu hal böyle olunca, buna karşı büyük arazi ve çiftlik sahipleri akla gelir. Bizde böyle büyük araziye kaç kişi maliktir? Bu arazinin miktarı nedir? Tetkik edilirse görülür ki, memleketimizin genişliğine nazaran, hiç kimse büyük araziye malik değildir. Bundan dolayı, bu arazi sahipleri de himaye edilecek insanlardır. Sonra sanat sahipleri ile kasabada ticaret eden küçük tüccarlar gelir. Tabii olarak, bunların menfaatlerini temin ve korumak zorundayız.

Çiftçilerin karşısında olduğunu farz ettiğimiz büyük arazi sahipleri gibi, ticaret erbabının karşısında da büyük sermaye sahibi insanlar yoktur. Kaç milyonerimiz var? Hiç. Bundan dolayı, biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Aksine, memleketimizde bir çok milyonerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız.

Sonra işçiler gelir. Bugün memleketimizde, fabrika, imalathane vesaire gibi kuruluşlar çok sınırlıdır. Mevcut işçilerimizin miktarı yirmi bini geçmez. Halbuki, memleketi ilerletmek için çok fabrikalara muhtacız. Bunun için de işçi lazımdır. Bundan dolayı, tarlada çalışan çiftçilerden farkı olmayan işçiyi korumak ve onlara yardım etmek lazımdır. Bundan başka aydın fikir işçileri ile alimler gelir. Bu aydınlarla alimler kendi kendilerine toplanıp halka düşman olabilirler mi? Bunlara düşen vazife, halkın içine girerek onları aydınlatmak, onlara öncü olmaktır.

İşte ben milletimizi böyle görüyorum. Bu nedenle çeşitli meslek erbabı, birbirinin menfaatine yardımcı olduğundan onları sınıflara ayırmak imkanı yoktur. Ve tümü halktan ibarettir." (7)

Yukarıdaki demecinde görüldüğü gibi Mustafa Kemal büyük toprak sahiplerini, yetişecek olan milyarderleri ve bunun yanında köylüyü, işçiyi, memuru halk olarak nitelendirmektedir. Büyük toprak sahipleri yok demektedir. Oysa, Eskişehir, Aydın, Çukurova ve Doğu illerinde çok büyük toprak ağaları olduğu ve bunların hepsinin Millet Meclisi'ne milletvekili olarak Mustafa Kemal'in seçiciliğiyle girdikleri biliniyor. Bununla birlikte her ne kadar Mustafa Kemal demeçlerinde işçi ve köylüye yönelik güzel sözler söylemişse de pratikte her olanağı milyarder yetiştirmek için seferber etmiştir. Mustafa Kemal bir çok demecinde ifade ettiği gibi halkçılıktan anladığı ulusal bir burjuva yaratmaktır. Milyonerler ve hatta milyarderler yaratmak projesinde halk için hiç bir şey olmayacağı açıktır. Bir ülkede milyarder yaratmanın bedeli o ülkede çok daha fazla yoksulun üretilmesidir. Sınıf mücadelesi olmayan, sınıfsız toplum retoriği kapitalist bir kalkınmacılık projesidir. *Kadro, Yön* ve *Devrim* dergileri yazarlarının iddia etmelerine karşın bu projede halkçılık ve sol adına kesinlikle ilerici hiç bir şeye yer yoktur. *Kadro, Yön* ve *Devrim* dergileri yazarları Kemalizm'i çok farklı bir kulvara çekmeleri, farklı bir içerik kazandırma çabaları halkı manipüle etmekten öte bir şey değildir.

Milyarder yaratma amacında olan ve tüm ideolojisini bu amaç üzerine inşa eden Mustafa Kemal'in kendisi de diğer burjuvalardan geri kalmadığını kanıtlarcasına servet edinir. Ama nedense milyarder yaratmak için işe önce kendisinden başlayan Mustafa Kemal'in bu özelliğinden Kemalist yazarlarca hiç sözü edilmez.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN MAL VARLIĞI

NUKUT

Evvelki hesabı : 19.566.80
4 nolu şahsi hesabı : 53.453.18
Yekun : 73.019.98
2 nolu hesabı : 1.446.872.03
Yekun : 1.519.892.01
İş Bankası Hisse Senedi : 119.125
Müessis hisse senedi : 569
Yekun : 119.694

Kömürü TAS hisse senedi Nama Muharrer: 12.750
Hamiline Muharrer : 12.250
Müessis S. : 125
Yekun : 25.125

Diğer taraftan bağışladığı tarımsal ve sanayi kuruluşları ise şunlardır:

Ankara'da : Orman, Yağmurbaba, Balgat, Macun, Güvercinlik, Takar, Etimesgut, Çakırlar çiftliklerinden meydana gelen orman çiftliği.

Yalovada : Millet ve Baltacı çiftlikleri.

Silifke'de :Tekir ve Şovelye çiftlikleri.

Dörtyol'da : Portakal bahçesi ve Karaparmak çiftliği.

Tarsus'ta : Puloğlu çiftliği.

1) Bunlardan Mevcut Arazi:

a) 582 dönüm çeşitli meyve bahçeleri

b) 700 dönüm fidanlık, buralarda meyveli, meyvesiz muhtelif yaşlarda ve çeşitlerde 650.000 fidan vardır.

c) 400 dönüm Amerikan asma fidanlığı. Burada 560.000 kök bağ çubuğu vardır.

d) 220 dönüm bağ. Burada 88.000 adet bağ çubuğu vardır.

e) 370 dönüm çeşitli sebze yetiştirmeye elverişli bahçe.

f) 220 dönüm 6.600 ağaçlık zeytinlik

g) 27 dönüm 1.654 ağaçlı portakallık

h) 15 dönüm kuşkonmazlık

ı) 100 dönüm park ve bahçe

j) 2650 dönüm çayır ve yoncalık

k) 1450 dönüm yeni tesis edilmiş orman

l) 148.000 dönüm ziraata elverişli arazi ve meralar

Toplam: 154.720 dönüm arazi

2) Bina ve Tesisat:

a) 45 adet büyük ve küçük idare binası ve ikametgah, bütün mefruşat ve demirbaşlarıyla beraber

b) 7 adet 15.000 başkoyunluk ağıl

c) 6 adet Aydos ve Toros yaylalarında tesis edilen mandıralar

d) 8 adet at ve sığırlara mahsus ahır

e) 7 adet umumi ambar

f) 4 adet hangar ve sundurma

g) 4 adet lokanta, gazino ve eğlence yerleri, luna park

h) 2 adet çeşitli imalat yapan fırın

ı) 2 adet çiçek ve tezyinat (süsleme) nebatı yetiştirmeye mahsus yer

Toplam : 51 bina

3) Fabrika ve İmalathaneler:

a) Bira fabrikası: Senede 7.000 hektolitre çeşitli bira yapacak kabiliyette, bütün müştemilatı ile ve bütün işletme le-

vazımı ve mütedavil kıymetlerle beraber

b) Malt fabrikası: Senede 7.000 hektolitre biraya kafi gelebilecek miktarda malt imaline kabiliyetli, bütün müştemilatı ve işletme levazımı ile beraber.

c) Buz fabrikası: Günde 4 ton buz yapma kabiliyetinde, bütün müştemilatı ve işletme levazımı ile beraber.

d) Soda ve gazoz fabrikaları: Günde 3.000 şişe soda ve gazoz yapma kabiliyetinde, bütün müştemilatı ve mütedavil kıymetleriyle beraber.

e) Deri fabrikası: Senede 14.000 çeşitli deri imaline elverişli bütün müştemilat ve mütedavil kıymetleriyle beraber.

f) Ziraat aletleri ve demir fabrikası

g) Biri Ankara'da, diğeri Yalova'da olmak üzere iki modern süt fabrikası: Her ikisi günde ayrı ayrı 15.000 litre pastörize süt ve 1.000 kilo tereyağı işlemek kabiliyetindedir. Bunlar da bütün müştemilat ve işletme levazımı ve mütedavil kıymetleriyle beraber.

h) Biri Ankara'da diğeri Yalova'da iki yoğurt imalathanesi

ı) Şarap imalathanesi: Yılda 80.000 litre şarap imaline elverişli bütün müştemilat ve mütedavil kıymetleriyle beraber

j) İki taşlı elektrikle işler bir değirmen, bütün müştemilat ve mütedavil kıymetleriyle beraber.

k) İstanbul'da bulunan bir çelik fabrikasının yüzde kırk hissesi.

l) Biri Orman Çiftliği'nin, biri Tekir Çiftliği'nin olmak üzere her biri 15 er bin teneke beyaz peynir, 600 teneke tuzlu yağ yapmaya elverişli iki imalathane, bütün işletme levazımatı ile beraber.

4) Umumi Tesisat:

a) Biri Ankara'da diğeri Yalova'da kurulu iki tavuk çiftliği.

b) Yalova'daki çiftliklerde iki özel iskele ve liman tesisatı.

c) Üçü Ankara'da ve ikisi İstanbul'da beş satış mağazasının bütün tesisat ve demirbaşları

d) Orman Çiftliği'nde: Özel sulama tesisatı, kanalizasyon, telefon tesisatı, elektrik tesisatı, küçük beton köprüler, hususi yollar, içme su tevziatı şebekesi.

e) Yalova çiftliklerinde: Hususi su tesisatı, telefon tesisatı, elektrik tesisatı, küçük beton köprüler ve yollar

f) Silifke Tekir Çiftliği'nde: Hususi sulama tesisatı, beton köprüler.

g) Orman Çiftliği'nde kurulu çiftlik müzesi ve ufak miktarda hayvanat bahçesi tesisatı. Bunların işletme levazımı ve bütün demirbaşlar.

5) Canlı umumi demirbaş:

a) 13.000 baş koyun. Kıvırcık, merinos, karagül, karaman ırklarıyla bunların melezleri.

b) 443 baş sığır. Simental, Hollanda, Kırım, Jersey, Görensay, Halep yerli ıtklarıyla bunların melezleri, yeni üretilen orman ve tekir cinsleri.

c) 69 baş İngiliz, Arap, Macar, yerli ve bunların melezleri koşum ve binek atları. 58 çoban merkebi.

d) 2.450 baş koyun. Legorn, Rodayland ve yerli ırklar.

6) Umumi cansız demirbaş:

a) 16 adet traktör, 13 adet harman ve biçer döğer makinası ve bilcümle ziraat işlerini görmekte bulunan ziraat alet ve edevatının tamamı

b) Yalova çiftliğinde 35 tonluk bir adet deniz motoru

c) 5 adet çiftliklerin nakliye işlerinde çalıştırılan kamyon ve kamyonet

d) 2 adet çiftliklerin umumi servislerinde çalıştırılan binek otomobil

e) 19 adet çiftliklerin umumi servislerinde çalıştırılan binek ve yük arabaları.

Kaynaklar:

1- H. Rıza Soyak, Atatürk'ten Hatıralar, cilt:2 sayfa:686, 689, 690, Yapı Kredi Bankası Yayını 1973

2- Mahmut Goloğlu, Tek Parti Cumhuriyeti 1931-1938, s.238 Ankara 1974

3- Fethi Naci, Atatürk'ün Temel Görüşleri, s.72

4- Taha Parla, Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, cilt:3, sayfa:229, 230, 231, 232, 233, 234 İletişim yayınları 1.Baskı 1995

Cumhuriyetle birlikte bir taraftan Mustafa Kemal mal varlığını genişletirken, diğer taraftan devletin her olanağını kullanarak zenginleşenler gittikçe çoğalır. Bunların bir kısmı da arsa spekülasyonu yaparak hızla zenginleşen kuvay-ı milliyecilerdir. Doğan Avcıoğlu bunu şöyle anlatır:

"Cumhuriyetten sonra yeni Ankara'da arsa spekülasyonu, tüccarların ve hemen bütün politikacıların katıldığı karlı bir faaliyet olmuştur. Bir yandan şehir arazisi parsellenip satılırken, öte yandan nüfuzlu çiftçiler tarlalarını genişletmeye koyulmuşlardır." (8)

Kemalist rejimde, ekonomik konularda çıkartılan yasalarda çalışan halk kesimlerine yönelik en küçük bir ekonomik iyileştirme yoktur. Ekonomik yasaların, teşviklerin tümü yeni palazlanan komprador burjuvaziye yöneliktir.

Örneğin, Dersim Tarihi adlı incelemenin yazarı Vecihi Timuroğlu Jandarma Genel Komutanlığı'nın kişiye özel ve sadece elli tane bastırdığı ***Dersim*** adlı kitabını, Elazığ'da yayınlanan

23.10.1930 tarihli *Turan Gazetesi*'ni inceleyerek sistemin halka bakışını belgelerle çarpıcı bir şekilde sunar. *Dersim*'de arazi vergisi, sayım vergisi ve kazanç vergisi olarak üç çeşit vergiden toplam 88.846 lira toplandığını yazar.

"..Demek oluyor ki, verginin % 99'u toplanmıştır. Ancak verginin yapısını incelediğimizde, esnaf ve tüccardan alınan verginin tüm vergilere oranı % 5 dolayındadır. Kısaca vergi yükü, çiftçiye ve topraksız köylüye yüklenmiştir. Sayım vergisi, büyük oranda topraksız aşiretlerden *alınmaktadır. Toplam vergi gelirlerinin yaklaşık % 65'i yoksul köylüden sağlanıyor. Bu insanlara yol, okul, hastane, işlik yapılmıyor. Gerçi giderler 185.650 lira gösteriliyor, ama büyük bölümünün cari giderler olduğu hatta, Dersim'de bulundurulan askerlerin masrafı olduğu kolayca tahmin edilebilir."* (9)

Aynı şekilde memur olmakla kendini şanslı sanan kesimin bile zaman zaman ekonomik dengesizlikten etkilendiği görülür. Maaşların indirilmesi veya memurluktan çıkarılma olağan uygulamalardandır. Bu tür haberleri gazetelerden izlemek mümkün. Örneğin rejimin bir numaralı ve her koşulda savunucu *Cumhuriyet Gazetesi* bu tür haberler vermekten geri kalmaz.

"Memur çıkarmak yerine maaşları indirmek düşünülüyor. (10)

"Memur maaşları tenzil (düşürme) edilmeyecek. 300 memur açıkta kalacak. Memur maaşlarından da kazanç vergisi kesilmesi muhtemeldir." (11)

"Memur maaşlarından kazanç vergisi kesilecek. Küçük memurlardan % 5, büyüklerden % 7 kesilmesi kararlaştırıldı. (12)

"Yeni vergilerin esasları:150 liraya kadar %10, 350 liraya kadar % 12, 600 liraya kadar % 14. Yeni vergi yalnız maaşlarda değil, tahsisat, ücret, yevmiye, hakkı huzur ve aidatlardan da kesilecek." (13)

"Maliye Vekaleti, dün akşam bir tebliğ ile yeni vergiyi tamim etti. 150 liraya kadar % 10, 350 liraya kadar % 12, 600 liraya kadar % 16, fazlası için % 24 kesilecektir." (14)

Aynı şey halkı doğrudan ilgilendiren sağlık ve eğitim için de söylenebilinir. Sistemin eğitim anlayışı, eğitimde hedeflenen demokratik ve özgürlükçü insan yetiştirme yerine, bir rejim propagandacılığı işleviyle yüklüdür. Bu misyon öğretmenlere verilmiş, öğretmenler de resmi ideolojinin en sadık propagandacıları olmuşlardır. Çağdaşlaşma yolunun Kemalizm'le mümkün olabileceğine inandırılan öğretmenler okullarda ırkçılığı eğitimin önemli bir öğesi haline getirmişlerdir.

Halkçılığın bir başka yönü, toplumda var olan sınıfların inkar edilmesidir. Mustafa Kemal'in çeşitli demeçlerinde ***"imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir milletiz"*** sözü, toplumda var olan işçi sınıfının apaçık inkarıdır. Faşizmde olduğu gibi sınıfları reddeden sistem, halkçılık ilkesinde bunu oldukça net biçimde formülleştirir. Ünlü Kemalistlerden Prof. Emre Kongar bunu çarpıtarak şöyle bir değerlendirmede bulunur:

"Halkçılığın bu bütünleştirici ilkesi, yeni cumhuriyetin her hangi bir sınıfa dayanmadığını ilan etmek amacıyla kullanıyordu." (15)

Oysa gerçek hiç de böyle değildi. Hiç bir sınıfa dayanmadığını iddia eden sistem, İzmir İktisat Kongresi'nde burjuvaziye dayandığını, ekonomik programını sadece bu sınıfın güçlendirilmesi üzerine kurduğunu, asıl amacın milyoner ve hatta milyarder yaratmak olduğunu gizlemeye gerek duymadan açıklamıştır.

Prof. Emre Kongar gibi bir çok yazarın Kemalizmin sınıfları reddetmesini başka yönlere çekme çabalarına karşın kimi araştırmacıların bu iddiaları yalanlar nitelikte yazılar yazdıklarını belirtmek gerekiyor. Doç. Dr. Çetin Yetkin bu iddiaları yapanlara karşılık şunları yazar:

"Ne var ki, toplumumuzun gerek kendi iç dinamiği ve gerekse izlenen ilkeleri -1923 İzmir İktisat Kongresi'nde belirlenmiş olan- ekonomik siyasanın sonucunda, kısa sürede bu sanki yoksullukta ortak durumundan sıyrılmış, sınıfsal ayrışım kendisini göstermekte gecikmemiştir. Öte yandan Osmanlı Devleti'nin bazı kişilere ve topluluklara tanıdığı ayrıcalıklar da geçmişte kaldıkça, halkçılık toplumsal-sınıfsal gerçeklere ters düşmeye başlamıştır." (16)

Sınıfsız bir toplumda sınıfsal çıkarları savunan partilere de ihtiyaç duyulmayacağı mantığıyla hareket eden Kemalist rejim doğal olarak, kendi sistematiği içinde muhalefet partilerine izin vermez. Ancak nedense sınıfsız olduğu varsayılan Türkiye'de faşist İtalya'dan ithal edilen ceza yasalarının 141 ve 142 maddelerinde sosyal bir sınıfın diğer bir sosyal sınıf üzerinde tahakkümü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya yönelik eylemleri 8 ile 15 yıl arasında hapisle cezalandırması da sınıfsız toplum argümanının ne denli sahte olduğunu kanıtlar. Bu cezaların ithal edilmesi bile sınıfsız bir toplum yalanını ortaya koyduğu gibi, halkçılığın halktan yana bir ilke olarak görülmediğini, tersine halktan kopuk ve kendi halkına yabancılaşmış, baskıcı ve zorba bir sistemin her fırsatta söylediği içi boşaltılmış bir slogan olduğunu gösterir.

İzmir İktisat Kongresi öncesi Kemalistlerin *"halk"* kavramında berraklık olmadığını bir romancı gözüyle gören Kemal Tahir ***Kurt Kanunu*** adlı romanında Kara Kemal'i Abdülkerim'le konuştururken şunları söyletir:

"Tutulacak iki yol var. Doğrusu köklü reformlarla halka gitmek. Halkın içinde çalışmak, halktan çıkacak yeni idareci kadrolarla halka dayanmak.. Bunu göze alamazsan, kendini buna hazır görmezsen.. O zaman bir bahane uydurup baskıya girişeceksin. Uydurmuyorum, kendimizden biliyorum. İzmir İktisat Kongre-

si'nde halkçılar liberal sistemden yana olduklarını resmen açıkladılar. Eski düzeni sürdüreceğiz, ayanla, eşrafla iş göreceğiz, Türkçesi halka gitmeyeceğiz demekti bu.. Terörü seçmekti." (17)

Mustafa Kemal 1 Mart 1922 günü Meclis'te *"Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun yanıtını hemen birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi , gerçek üretici olan köylüdür"* der.

Ve yine İsmet İnönü 1937 *"toprak işleyenindir"* diyerek güya halkın, köylünün yanında olduklarını, onların çıkarlarını savunduklarını belirtirler. Bunun gibi bir çok güzel ve yaldızlı laf söylenir. Ama tüm icraat çalışan, tek sermayesi emeği olan ve üstelik Türkiye'nin efendisi diye nitelendirilen köylüye, emekçi kesimlerine değil de, yeni yeni palazlanan burjuvaziye yönelik olur. Köylüyü efendi sayan zihniyet, köylüyü sefaletten kurtarmak için parmağını kımıldatmaz. Üstelik İsmet İnönü 1929 yılında bırakın köylüye yönelik iyileştirme yasaları çıkarmayı, büyük çiftlik sahiplerini korumayı amaçladıklarını açık açık söylemekten çekinmez.

"Büyük çiftlik işletmekte olan gayret ve servet sahiplerine dokunmak şöyle dursun, aksine olarak bunların daha iyi çalıştıklarını ve kazandıklarını görmekten memnun oluruz" (18)

Oysa Türkiye'de yoksul köylüye dağıtılacak, işletilecek toprakları vardı devletin. Büyük çiftçilerin ucuz iş gücünü yok etmemek için bilinçli bir şekilde yoksul köylüye toprak verilmez. Sistem, geniş köylü yığınlarını büyük çiftliklerin önünde ucuz iş gücü olmaya devam etmek zorunda bırakır. Bu nedenle tarım ve toprak reformu yapmayı yönetim hiç bir şekilde ciddi olarak düşünmez.

1923-1934 yıllarında Şükrü Kaya devlet hazinesine ait toprakların bir kısmını topraksız köylüye dağıtılması için bir yasa tasarısı hazırlatır. Ancak gerek Ziraat Bakanlığı, gerek Devlet Şurası bu tasarıyı ret eder. Daha sonra Mardin milletvekili Ali Rıza Erten, 1941-1942 yıllarında Ziraat Bakanı Muhlis Ekmen bu ko-

nuda bir tasarı hazırlar ama, her seferinde bizzat rejimin sahipleri tarafından sonuçlandırılmaz.

Cumhuriyet hükümetlerinin hemen tümünün programında olan topraksız çiftçi bırakmama ilkesi hiçbir zaman yaşama geçirilmez; savsaklanır. En sonunda, 1945 yılında Tarım Bakanı Şevket Reşit Hatipoğlu çok ılımlı ve özellikle kapitalist çiftçileri koruyan bir tasarı ile Meclis'e gelecek ve milletvekillerinin engellemeleri ve ustaca yapılan değişikliklerle bu yozlaşarak yasallaşacaktır. Üstelik bu yasadaki 17. Madde, 1950 yılına kadar yürürlükte kalmasına rağmen uygulanmamıştır. 17.maddenin en önemli özelliği ***"dağıtılmaya esas tutulan miktarın kendi seçtiği yerde üç katı sahibine bırakılmak şartını"*** tanımasına rağmen. Yasayı hazırlayan Hatipoğlu yasanın çıkmasından bir kaç ay sonra istifa ettirilmiş, yerine bu yasanın en ateşli muhaliflerinden büyük toprak ağası Cavit Oral getirilmiştir. Bu bile cumhuriyet hükümetlerin bu konuda ne denli içtenliksiz olduğunu ve halk yararına hiçbir şey yapmayacaklarını göstermeye yetmiştir.

Köylüye yönelik yasa tasarıları Meclis'e ***gelindiğinde*** Eskişehir'in en büyük toprak ağası Emin Sazak ***"kimin topraklarını kime vereceksiniz"*** diye haykırır, tehdit eder. Her şeye gücü yeten Tek Adam'ın gücü nedense Emin Sazak türünden büyük toprak sahiplerine yetmez.

Emin Sazak Eskişehirli, 70 bin dönüm toprağın sahibi olan bir ağadır. Mustafa Kemal ve İsmet İnönü tarafından 1950 yılına kadar milletvekili olarak tayin edilmiştir. Emin Sazak gibi Meclis'te çok sayıda toprak ağası vardır. Cavit Oral, Damar Arıkoğlu, Ali Saip Ursavaş, Cemal Hüsnü Taray, Hilmi Uran, Kasım Gülek, Eşref Uluğ, İbrahim Arvas, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Sadi Eliyeşil, Kasım Ener, Ethem Menderes, Sadık Giz, Adnan Menderes gibi büyük toprak sahipleri bizzat Mustafa Kemal ve

İsmet İnönü'nün seçiciliğiyle milletvekili yapılmışlardır. Aynı zamanda bunların bir çoğu önde gelen bürokratlardır.

Toprak ağalarıyla doldurulan Meclis'te halkçılık propagandası yapmak daha çekici gelir sistemin sahiplerine. Hiçbir şekilde yoksul köylüye toprak verilmez. Bu konuda ağaları aşıp köylüye yönelik en küçük bir iyileşme için hiçbir adım atılmaz. Abdi İpekçi İsmet İnönü ile yaptığı görüşmede toprak reformu ile ilgili düşüncelerini sorduğunda ilginç yanıtlar alır.

"Soru - Atatürk zamanında toprak reformu gibi, ağaların tahakkümü gibi problemler üzerinde durulmamış mıdır?

İnönü - Hepsinin üzerinde nazari olarak duruldu. Ama işte yapılan işin derecesini, hududunu biliyorsunuz.

Soru - O devirde arzu edilen bir toprak reformu, bugünkünden daha kolay gerçekleştirilemez miydi?

İnönü - Belli değil

Soru - Neden?

İnönü - Biz buna dokunmadık. Dokunduktan sonra anlaşılır böyle şeyler." (19)

İnönü'nün ifadesi, köylüyü efendi sayan zihniyetin ne denli yalan üzerinde inşa edildiğini ve ne denli sahte olduğunu göstermesi yönünden ibret vericidir.

Köylü kesim resmi ideolojinin şekillendirdiği sistemde, sosyal katılımın içinde asla yer alamadı. 1930'lara kadar 14 milyonluk ülkede 10 milyonu köylü olan bu kesimin hiçbir siyasi oluşumda yer almalarına izin verilmedi. Savaş sırasında eşrafla kurulan ittifaklar Mustafa Kemal'in ölümüne kadar sürdü. Eşrafla ittifak faşizmin dayandığı orta kesimin sınıfsal desteği ile de örtüşüyordu. Rejimin güç aldığı bu kesim, kendi toprak mülkiyetine, sosyal statüsüne ve köylü üzerindeki nüfuzuna dokunulmaması koşuluyla, devlete inkılapların yapılmasına destek ver-

mişti. Kemalistler çıkardıkları Medeni Kanun'la eşrafın toprak mülkiyetini güvenceye almış, ülkeden kaçan Ermeni ve Rumların mallarına el koymalarına göz yummuştur. Buna karşılık devletin her türlü korumacılığı altında gittikçe burjuvalaşan eşraf, devletin modernleşme adı altında halka uygulanan her türlü baskı ve zoru sonuna kadar desteklemiştir.

Parti Genel Sekreteri ve İçişleri Bakanı Recep Peker yazmış olduğu *İnkılap Dersleri* adlı kitabında *"devrimlerin ancak baskı ve zor altında gerçekleştirilebileceğini, ne kadar baskı kullanılması gerektiğini ise, yapılacak devrimin sayısına ve türüne bağlı olduğunu"* yazar. Halka rağmen halkçılık anlayışının halk düşmanlığı olduğunu belirtmeye gerek yok. İşin dramatik yanı, halk yararına olduğu söylenen anti demokratik uygulamaların baskı ve şiddetle halka kabul ettiriliyor olmasının halkçılık olduğunun söylenmesidir.

Bir yandan halkçılık, halk iradesi, egemenliğin kayıtsız şartsız halkındır söylemi durmadan yinelenmesine karşın, halkın katılımını en aza indiren kaskatı bir merkezi yönetim sisteminin yerleştirilmesi, halkın her türlü siyasi oluşumun dışında tutulması sistemin halkçılık anlayışının özüne çok uygun düşmekteydi.

Şevket Süreyya Aydemir tüm kitaplarında gerek Mustafa Kemal, gerekse İsmet İnönü'yü öve öve yere göğe sığdıramaz. Ancak önündeki sosyal gerçekler ve uygulanan ekonomik, sosyal politikalar bir yerde bütün yazdıklarını yalanlarcasına şunları yazmaktan edemez:

"Eğer bugünde Türkiye'de ve hala çözümlenmemiş bir toprak meselesi varsa ve eğer bu mesele her gün uygulanan yeni problemlere gebeyse, bu durumda elbetteki 1923-1950 devresinin hükümetleri sorumludur. Acaba bu hükümetlerin ve bu devrin liderlerinin bu düğümü çözmeleri için güçleri mi eksikti? İradeleri mi

yetersizdi? Elbette hayır! Eksik olan, yetersiz olan, sadece inançlı ve müdahaleci bir önder kadrosuydu. Ve bu daima böyle kaldı. Yani bizde bürokrat ve oportünist; inkılapçıyı ve karar adamını 1923-1950 arasında da çok defa yendi." (20)

Şevket Süreyya Aydemir'in bu saptamasına karşı, İnönü'nün 1 Kasım 1944'te Meclis'in VII dönem 2. Toplantı yılını açarken yaptığı konuşma tamamen bir ibret vesikasıdır.

"İdaremiz, bütün manasıyla halk idaresidir. Bu idare, demokrasi prensiplerini Türkiye'nin bünyesine ve hususi şartlarına göre tekamül ettirmektedir. Türkiye'de halk idaresinin ameli tedbirlerini bulurken ilk günden itibaren, taklit bir idareye düşmekten sakındık ve daima sakınacağız." (21)

Bir halk idaresi olduğunu iddia ettiği sistemin ilkelerinin sadece Türkiye'nin sosyal koşullarına uygun bir şekilde gelişeceğini söyleyen İnönü, taklitten kaçındık, derken evrensel anlamda halkçı bir uygulama içinde olmayacağını ifade etmektedir.

Sadece köylü değildir düzenin cenderesi altında çaresiz ve savunmasız bırakılan; işçinin sendikalaşmasına izin verilmez, iş güvencesi de sağlanmaz. Memurlar CHP'nin il başkanı ve aynı zamanda vali olanların insafına bırakılmış, ağırlaştırılmış vergiler altında çaresiz yaşamlarını sürdürürler.

Sivas'ta yayınlanan İrade-i Milliye gazetesi *"vergiler iyi uygulanmadı, zenginler kayırıldı, fakirlere daha çok yükletildi"* diye yazınca gazete yasaklanacaktır. Yönetim, en küçük bir eleştiriye tahammül edememekle beraber, halk, işçi, fakirlik gibi sözleri duymaya da dayanamıyordu. Ama her şeye karşın yine de halkçılık iddiasından vazgeçilmiyordu.

Y.N. Rozaliyev yoksul köylülerin cumhuriyet sonrası konumunu irdelerken şunları yazar:

"Yoksullar, toprağın bir bölümünün sahibi ya da bütünüyle

topraktan yoksul bırakılmış köylüler (köy nüfusunun % 65-70'i) işlenen toprakların % 5-10'unu kullanıyorlardı. Kemalist devrimden sonra, toprağın büyük toprak sahipleri elinde yoğunlaşması önemli oranda hızlanmıştır. İşlenen toprakların büyük çoğunluğunu toprak ağalarının ve zengin köylülerin elde tutması, yüz binlerce köylünün feodal ve kapitalist yöntemlerle amansız biçimde sömürülmelerinin maddi temelini oluşturmuştur. (22)

Halkçılık tıpkı afyon gibi halkı uyutmak amacıyla kullanılan bir slogan haline getirilmiştir. Halkçılık adı altında, halk iliklerine kadar sömürülür. Halkçılık ilkesi resmi ideolojide tamamen halk karşıtlığıdır. Halka güvensizliği içinde barındırmaktadır. Cumhuriyetten önce bile Yeşil Ordu, Halk Şuraları, Komünist Partisi gibi halkçı özelliklere sahip oluşumların nasıl ezildikleri, gelişmelerine izin verilmeden provokasyonlarla nasıl yok edildikleri göz önüne getirildiğinde, sistemin halka olan olumsuz tavrı ve anti demokratik niteliği daha açık görülecektir. Tüm bunların temelinde ise yönetici kesimin siyasal tercihinin halktan değil de burjuvaziden yana olduğu yatmaktadır. Kemalistlerin halkçılıktan ne anladıklarını yaşayıp gördükleriyle büyük hayal kırıklığına uğrayan Yakup Kadri Karaosmanoğlu şunları yazar:

"..Dünkü milli mücadeleciler ve o günkü devrimciler kadrosunun bir kazanç ve menfaat şirketi karakterini taşımaya başlamasıydı. Bunlardan kimi arsa spekülasyonları, kimi idare meclisi azalıları, kimi taahhüt işleri, kimi de türlü türlü şekillerde komisyonculukla peşine düşmüş bulunuyordu. İsmet Paşa'nın, temeli fazilet ve feragate dayanması lazım gelen bir devrim rejimini daha ilk günlerinden itibaren soysuzlaştırma tehlikesini gösteren bu hal karşısında belli başlı bir tepkide bulunmaması ve benim bu hususta ki bazı yakınmalarımı, hiç cevaplandırmadan müphem bir gülümsemeyle dinleyişi beni hayretten hayrete düşürüyordu." (23)

Kemalist uygulamalardan umduğunu bulamayan, hayal kırıklığını her defasında dile getirmeden edemeyen Yakup K. Karaosmanoğlu eleştirilerini Ankara adlı romanında da işlemekten geri kalmaz. Romanı değerlendiren edebiyat eleştirmeni Fethi Naci'nin değerlendirmelerine göz atmak yararlı olacak.

"Ankara başarısız bir roman. Tek ilginç yanı, kendilerine Atatürkçü diyen insanların Türkiye'nin kalkınması konusunda düşündükleri. Eh, 1934 yılında, Türkiye'de kala kala bir hayal kurma özgürlüğü kalmış; bunun için olsa gerek, Yakup Kadri de bol bol hayal kuruyor deyip geçmek güç. O hayaller belli bir tutumu iyice açığa çıkarıyor; halka ve demokrasiye inançsızlık. Türkiye'nin kalkınmasını dar bir kadronun başarabileceği sadece teknik ve ekonomik bir süreç sanmak.. Ve işçi sınıfını ortadan kaldırmak için hepsini toptan devlet memuru yapıvermek; sınıfsal içeriği değişmeyen bir devlet memuru... 1934 yılların Almanya'sı, İtalya'sı düşünülürse... Hayırlısı deyip geçmeyin, onun da faşisti var." (24)

Politik liderler hiçbir dönemde halkçılık propagandasını dillerinden düşürmezler. Halkı uyutmanın ve sömürüyü gizlemenin önemli bir unsurudur halkçılık söylemi. Kemalist yazarlar da bu ilkeyi anlatırlarken her seferinde Mustafa Kemal'in çeşitli vesilelerle söylediği sözlerini kendilerine dayanak alırlar. Halka yönelik bir tek yasa, karamame, halkın refahına, mutluluğuna yönelik küçük bir çalışma gösteremezler. Çünkü siyasi rejim Eskişehir'in en büyük toprak ağası Emin Sazak'ı, Ege Bölgesinin en büyük toprak sahibi Adnan Menderes'i, Çukurova'nın önde gelen ağalarından Cavid Oral'ı, Damar Arıkoğlu'nu, Ali Saip Ursavaş'ı, Cemal Taray'ı Hilmi Uran'ı milletvekili yapmaktan, Türk ve Kürt feodallerini zenginleştirmekten fırsat bulamaz.

Bunun yanında sesini birazcık yükselten, adil bir düzen iste-

yenlerin susturulmaya çalışılması da her dönemde görülen olağan şeylerdi. Ünlü cellat Kara Ali kendisiyle röportaj yapan gazetecilere *"son 12 yıl içinde 5216 kişiyi astığını söylemiştir; üç bin küsuru Konya isyanında, kalanı da İzmir istirdadından bugüne .."* (25)

Türk egemenlik sisteminde halkçılığın ne anlama geldiği ve uygulanan ekonomik modelin halkın yaşamında ne gibi gelişmeler sağladığı en iyi olgularla anlaşılabilir. Bu nedenle objektif olmak ve olgulardan yola çıkmak bilimsel bir yöntemdir. Sistemin uygulamalarını eleştirmek için sayısız olay tüm gizlemelere, çarpıtmalara ve tahriflere karşın yine de tüm canlılığıyla ortadadır. Örneğin, Serbest Fırka deneyimi halkın sisteme olan tepkisini ortaya çıkarmakta ilginç bir örnektir. Toplum, güdümlü bir parti olduğunu bildiği halde Serbest Fırka ve lideri Fethi Bey'i kurtarıcı olarak görür, onlara sahip çıkar.

Mustafa Kemal bu partinin kurulmasına izin verirken halkın kendisine ve Halk Partisi'ne olan tepkisini ölçmek istemişti. Ancak Fethi Bey'in İzmir gezisi, halkın bu rejime olan sınırsız tepkisini göstermesine yetmişti. İzmir'de Fethi Bey'i görmeye gelen binlerce kişi polisin saldırısına uğrar. 14 yaşında bir öğrenci polis kurşunuyla ölür. Ölen gencin cesedini Fethi Bey'in önüne bırakan acılı baba *"işte size bir kurban! Başkalarını da veririz"* der ve inler *"Kurtar, bizi kurtar!"* (26)

İzmir'in düşmandan kurtuluşunun üzerinden henüz sekiz yıl geçmiştir. Aynı topluluk bu kez Fethi Bey'den kendilerini Yunandan kurtaran kadrodan kurtarmasını istiyordu. Serbest Fırka üç ay gibi kısa bir sürede, üstelik tam olarak örgütlenmediği halde halk tarafından olağanüstü ölçüde desteklenir. 1930 yılında yapılan yerel seçimlerde Halk Partisi hemen her yerde seçim hilelerine başvurur. Fethi Bey 15.11.1930 tarihinde toplanan Meclis Genel Kurulunda bu hilelerle ilgili uzun bir konuşma yapar.

"..Adana'da defterlere göre 4652 kişi oy kullanmış olduğu halde sandıktan 78 fazlasıyla 4730 oy çıkmıştır. Bu oylardan 2325 tanesi usulsüz olduğu halde vali tarafından geçerli sayılmış ve hepsi Halk Partisi'ne mal edilmiştir. Mersin'de seçimin altıncı gününde CHP'sine 960 oy ve buna karşılık Serbest Parti'ye 1734 oy aldığı anlaşılınca, köşe başları polis ve jandarmalarla tutulmuş, oy kullanmak isteyenler önlenmiş ve dağıtılmış, parti yöneticileri bolşeviklikle suçlamıştır. Konya'da baskı ve korkutma ile CHP'sine oy toplanmıştır. Bu işi de bizzat vali yönetmiştir. (...) Balıkesir'de oy hakkına sahip olanların % 95'ini teşkil eden 9560 kişi ortaklaşa imzaladıkları dilekçe ile yapılan seçimin kanunsuz olduğunu İçişleri Bakanlığına bildirmişlerdir. Çatalca ve Silivri'de seçimin Serbest Parti lehine sonuçlandığı anlaşılınca seçim defterleri çalınmış, sandıkların açılması geciktirilmiş ve sonunda CHP'sinin kazandığı ilan olunmuştur. Manisa'daki seçimlerin kanunsuzluğu ve yapılan yolsuzluklar hakkında seçim komisyonunca tutanak düzenlenmiştir. İzmir'deki baskı, tehdit, tutuklama ve yolsuzluklar her yerden çok olmuş, oy atanların sayısı defterlere göre 24 938 olduğu halde, sandıktan 25 702 oy çıkmış ve yapılan bütün hilelere rağmen yine Serbest Parti'ye verilen oylar ötekilerden çok olduğu halde CHP'nin kazandığı bildirilmiştir. Antalya'da da seçim komisyonu üyeleri okuyup yazma bilmeyenlerden seçilmiştir. Çoğu yerde olduğu gibi buralarda da seçmenlere hangi partiye oy verecekleri sorulmuş ve Serbest Parti'ye vereceğini söyleyenler birer bahane ile uzaklaştırılmıştır. Buna rağmen Halk Partisi'nin kazanamayacağı anlaşılınca seçim komisyonu üyeleri Antalya mebusu Rasih Efendi (Kaplan) tarafından istifa ettirilmiş, seçim geciktirilmiş, sandıkların biri kaldırılmış, halk sandığa yanaştırılmamış, yalvararak oy kullanmak isteyenlerin üzerine süngülü askeri birlikler gönderilmiştir. Bun-

dan başka İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, Kocaeli, Aydın, Bursa, Denizli, Muğla, Kütahya, Isparta, Malatya, Trabzon, Bolu, Gaziantep, Kırşehir, Giresun, Rize, Niğde, Çankırı, Amasya illerinde de türlü kanunsuzluklar ve yolsuzluklar olmuştur. Seçim sırasında verilen şikayet dilekçeleri bir çok yerlerde alınmamış, bir çok yerlerde de işleme konulmamıştır. Sonuç olarak hükümet kuvvetleri kanuna ve ulusal egemenliğe karşı kullanılmış ve bir cumhuriyette halkın kutsal olan oy hakkını ortadan kaldırmak için baskı ve zora başvurmuştur." (27)

Ancak halk muhalefetine ve en küçük bir eleştiriye tahammül edemeyen Mustafa Kemal partinin kapatılmasını ister. 17 Kasım 1930'da parti henüz üç aylıkken irtica gerekçesiyle kapatılır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası tamamen sistemin bütün ilkelerini benimseyen bir partiydi. Partinin Genel Başkanı Fethi Bey (Okyar), Dr. Reşit Galip ve Mustafa Kemal'in kız kardeşinin irtica ile ilgisi olmadığı gibi Mustafa Kemal'in en güvendiği kişilerdi. Ancak korkulan partinin yöneticileri değildi, halkın toplumsal olarak sergiledikleri tepkilerinin dizginlenememesiydi.

Serbest Fırka deneyiminden sonra Mustafa Kemal ancak yoğun askeri ve polisiye önlemlerle yurt içi gezilerine çıkabiliyordu. 22 Kasım 1930'da yaptığı Samsun gezisini Şevket Süreyya Aydemir şöyle anlatır:

"22 Kasım 1930'da Gazi işte gene Samsun'a varır. Varır ama, onu Samsun'da adeta yeni zapt edilmiş bir düşman şehrine sokar gibi, askerler, polisler, inzibat kuvvetleri, emniyet kuvvetleri ile karşılarlar." (28)

Samsun gezisinde M. Kemal ile birlikte olan Ahmet Hamdi Başar da *Atatürk'le Üç Ay* adlı anılarında aynı şeyleri yazmaktan kendini alamaz.

"Her tarafta fevkalade inzibat tedbirleri alınmıştı. İstasyon-

dan itibaren bütün yollar süngülü askerler tarafından tutulmuştu. Halk asker kordonlarının arkasına sinmişti. Bu suretle askerden ve polisten hiç kimseyi görmeden, adeta bir düşman şehrine henüz giren bir komutan gibi Gazi ve bizler, otomobille, Gazi'nin misafir edileceği konağa geldik." (29)

Halk sindirilmiş, korkutulmuştu. Öyle ki, bu baskıları uygulayanlar da korkuyorlardı. Gittikleri yerlerde polis ve jandarmanın yoğun güvenlik önlemleri almaları bundandı. Bunun yanı sıra pahalılık ve vergiler halkın sefaletini derinleştirmişti.

18 kuruşa devletin ithal ettiği şeker, altı komisyondan geçerek 60 kuruştan satılıyordu. Hele yol vergisi tam bir rezaletti. Her yetişkin erkek yılda bir kez 8 ile 15 lira yol vergisi ödemek zorundaydı. Dört kişilik bir aile yılda 50, 60 lira olarak bu vergiyi ödemesi gerekiyordu. Bir ton buğdayın 40 liraya satıldığı bir ülkede yol vergisi adı altında nasıl acımasız bir sömürünün yattığı daha iyi anlaşılabilir.

Bütün iktidarları boyunca halkın insan gibi yaşaması için Cumhurbaşkanlığı makamı da, hükümet üyeleri de, Millet Meclisi de küçük bir çaba göstermedikleri gibi, halkın ekonomik ve sosyal talepleri şeriat, yobazlık, bölücülük, komünizm gibi uyduruk ve hayali düşmanlarla, akıl almaz uygulamalarla bastırılmıştır. Halk, tek parti yönetimi döneminde müthiş bir yoksulluk ve sefalet içinde yaşamıştır. O dönemde halkın sefil yaşamı Avrupa basınında da hiç eksilmemiştir. Londra'da yayınlanan *Daily Chronicle Gazetesi*'nde İstanbul'da halkın yaşamını *"çöp tenekelerinde yiyecek arayanlar, fakir halkın ızdırabı"* gibi manşetlerle yer almıştır. *Cumhuriyet Gazetesi* Avrupa basınında çıkan bu haberleri yalan ve iftira diye nitelemekte, yoksulluğun olmadığını yazmaktadır. Ama yine de söz konusu yazıyı sütunlarına almamazlık edememiştir.

"..Burada (İstanbul) fakir halk arasında, sefalet hüküm ferma olup intihar ve cinnet vakaları korkunç bir şekilde tezayüt etmektedir. Halkın bir kısmı diğerinin artığı ile teayüş (geçinme) etmek vaziyetine düşmüştür ve her akşam, binlerce kişinin çöp tenekeleri etrafında, bir parça et kırıntısı veya ekmek parçası bulabilmek için arandıklarını, bulabilirlerse ne mutlu, köpek gibi bunları yedikleri görülmektedir. Portakal kabuğu ve balık başı yiyenlerde görülüyor. Bu bozuk yiyeceklerin şehirde sari (bulaşıcı) bir hastalık yapması tehlikesine karşı belediye, badema (bundan böyle) çöp tenekelerinin muayyen bir saatte boşaltılmasını ve muhteviyatının hemen denize dökülmesini emretmiştir .."

Bu haberi yayınlayan *Cumhuriyet Gazetesi* aynı gün yazıyı eleştirerek şöyle der:

"..Hayır, yalnız İstanbul'da değil, aziz Türkiye'nin hiç bir köşesinde, hiç bir bucağında artık yiyeceklerle geçinen sefil tek bir kimse yoktur. Memleketimiz çok zengin olmamakla birlikte, bereket versin yiyecek bolluğu ve ucuzluğu halkın yüzünü güldürmektedir." (30)

Halkçılık adı altında halk düşmanlığı yapan bir rejimin kökeninde sınıf olgusu yatmaktadır. Ta başından beri Kemalist hareket subay ve yerel eşrafın etkinliğiyle başlamıştır. Daha sonra Cumhuriyet döneminde subay ve eşrafa tek partinin yüksek bürokratları da katılmış ve sürekli olarak halk dışlanmıştır. Partinin merkez yönetiminde subay ve yüksek bürokratlar bulunurken, taşradaki yerel örgütleri de eşraftan gelen kişiler ele geçirmişlerdir. Ve Halk Partisi hiç bir zaman sosyal tabanını genişletmekten yana olmamıştır. Eşraf ve bürokrasiye dayanan CHP kitlelerle yakın ilişki kurmak konusunda da hiç çaba göstermemiştir. Zaten tek parti yönetimlerinde demokrasi diye bir tasa olmadığından halka dayanmanın da bir anlamı yoktur. Bu nedenle

CHP kitlelerden uzak eşraf-parti ve devlet görevlilerinden meydana gelen bir oluşum olarak halkçı özellikler taşımamıştır.

Kurtuluş Savaşı sırasında bürokrasiye karşı kullanılan halkçılık fikri, cumhuriyet sonrasında sınıf mücadelesini önlemek amacında manipüle aracı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte sınıf mücadelesine karşı kullanılan ideolojik bir araç olarak da görülmüştür halkçılık.

Halkçılık propagandasıyla burjuva yaratmak pratiğini gizlemeye çalışan kadro bu amaçlarını gizleme gereğini de çoğu zaman hissetmez. Mustafa Kemal de Sovyetlerin Ankara Büyükelçisi Aralov'la yaptığı görüşmede şunları söyler:

"Türkiye'de işçi sınıfı yok, çünkü gelişmiş bir sanayi yok. Bizim burjuvazimizi ise, henüz burjuva sınıfı haline getirmek gerekiyor. Ticaretimiz çok cılız, çünkü sermayemiz yok. Yabancılar bizi eziyor. Benim amacım milli ticareti kalkındırmak, fabrikalar açmak, yeraltı zenginliklerini meydana çıkarmak, Anadolu tacirine yardım etmek, zenginleşmesini sağlamaktır." (31)

Burjuvaziyi güçlü bir sınıf haline getirmek, Anadolu tacirine yardım etmek gibi çabalar önemli uğraşlar haline gelince halkçılık söyleminin pratikte pek yeri olmadığı kendiliğinden kolayca anlaşılabiliyor.

Sonuç olarak, her ne kadar utangaç araştırmacılar halkçılıktan anlaşılanı net olarak ortaya koymayarak süreç içinde bunun zayıfladığını söyleseler de, böylesi yorumlar ne denli etkin olsa da, olgular ve sosyal yaşamdaki inkar edilmez gerçekler, bir halk düşmanlığının ilke haline getirildiğini gösteriyor.

DIPNOTLAR

1 -Rahmi Apak, *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu?* s.56, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK yayını 1990

2 -Baskın Oran, *Atatürk Milliyetçiliği,* s.49 Dost Kitabevi 1.Baskı 1988

3 -Tevfik Çavdar, *Milli Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umumiye,* s.195-196 Milliyet Yayınları 1971.

4 -Aktaran: *Baskın Oran Atatürk Milliyetçiliği,* s.51 Dost Kitabevi 1.Baskı 1988

5 -Şevket S. Aydemir, *Tek Adam,* cilt:3 sayfa:99 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

6 -Şevket S. Aydemir, *Tek Adam,* cilt:3 sayfa:267 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

7- *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,* cilt:2 sayfa:97-98

Taha Parla Mustafa Kemal'in halk üzerine söylediklerini değerlendirerek şöyle yazar: "..kısacası, Atatürk'e ve Halk Partisi'ne sosyalistlik, sosyalizanlık ve demokratlık ya da vesayetçi de olsa demokratlık yakıştıran yerli ve yabancı yazarların ibretle okumaları gereken son derece net, kemalizmin halkçılık ilkesinin locus clasicus'u sayılabilecek bir pasaj" (*Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları* cilt:2, sayfa:107 İletişim Yayınları 1.Baskı 1991)

8 -Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni,* s.208 Bilgi Yayınevi 2.Baskı 1969

9 -Vecihi Timuroğlu, *Dersim Tarihi,* s.38 Yurt-Kitap Yayınları 1.Baskı 1991

10- *Cumhuriyet Gazetesi,* 5 Haziran 1931

11- *Cumhuriyet Gazetesi,* 12 Haziran 1931

12- *Cumhuriyet Gazetesi,* 16 Haziran 1931

13- *Cumhuriyet Gazetesi,* 22 Teşrinisani 1931

14- *Cumhuriyet Gazetesi,* 1 Kanunuevvel 1931

15-Emre Kongar, *Atatürk ve Devrim Kuramları,* s.402 İş Bankası Yayınları 1981

16-Doç. Dr. Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945,* s.100 Altın Kitaplar 1.Basım 1983. Daha sonra profesör olan Çetin Yetkin Yoksa Türk Düşmanı mısınız? Adlı kitabında "Türkiye Cumhuriyeti Dev-

leti'ni yönetenlerin Mustafa Kemal'in 'Nutuk'unu sindire sindire ezberlemelerini istiyorum..." diye yazacaktır.

17-Kemal Tahir, *Kurt Kanunu* s.153

18-Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni*, s.234 Bilgi Yayınevi 2.Baskı 1969

19-Abdi İpekçi, *İsmet İnönü Atatürk'ü Anlatıyor*, s.39-40 Cem yayınları 1981

20-Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, cilt:2 sayfa:354 Remzi Kitabevi, 3.Baskı 1975

21-Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, cilt:2 sayfa:433 Remzi Kitabevi, 3.Baskı 1975

22-Y. N. Rozaliyev, *Türkiye'de Kapitalizmin Gelişme Özellikleri*, s.23-24, Onur yayınları 1.Baskı 1978

23-Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, s.100-101 İletişim Yayınları 2.Basım 1984

24-Fethi Naci, *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, s.208-209 Gerçek Yayınları 2.Baskı 1990

25- *Son Posta Gazetesi*, 3 Mart 1931

26-Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam* cilt:3 sayfa: 419 Remzi Kitapevi 5.Baskı 1975

27-Aktaran: Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler*, s.291-292 Goloğlu Yayınları 1972

28-Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt:3 sayfa:424 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

29-Aktaran: Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt:3 sayfa:424 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

30- *Cumhuriyet Gazetesi*, 21 Eylül 1931

31- Aralov, *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları*, s.253 Birey ve Toplum Yayınları 2.Baskı 1985

LAİKLİK İLKESİ

"Laiklik, yeni devletin bugün de yerleştirilmemiş ilkelerinden biri olarak kaldı. Çünkü, devletin yapısına tam laik bir karakter hiç bir zaman verilemedi. Dini hizmetler ve dini eğitim daima devlet vazifesi olarak, fakat her zaman sömürülmeye hazır bir durumda kaldı."

Şevket Süreyya Aydemir

Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli bir işlevi olan hilafete karşı Türk burjuvazisinin tepkisidir laiklik. Aynı zamanda burjuva devletin dayandığı ideolojinin temelini de içerir. Ama, yine de her şeye karşın laiklik, Osmanlı'da uygulanma alanı bulan Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde de, çağdaşlaşma sürecinin yapısal bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Çok dinli Osmanlı yönetiminde laikliğe yönelik uygulamalarda amaç, öteki ulusal toplulukları denetim altında tutmak olarak görülüyordu. Çünkü laiklik, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından önce onu bu sondan kurtarmak amacıyla siyaset sahnesine çıkan iki ana akımdan biridir. Diğeri Doğucu-İslamcı akımdır. Batıcı laiklik akım Osmanlı dönemi sürecinde egemen olan İslamcı akımın antitezidir. Batıcılar cumhuriyet döneminde iktidarda iken, laiklikten anladıkları Batı'nın askeri, siyasi, eğitim ve kültür kurumlarını aktarmak olmuştur. Ne yazık ki, bu kurumlar cumhuriyeti kuran bürokrat kesimin dayandığı büyük toprak sahipleri ve eşrafla birlikte değil de, geniş halk kitlelerinin bir dayatması sonucu gerçekleştirilebilseydi, şekilden öteye gidemeyen, içi boş kurumlar olarak ortaya salmmazdı.

Oysa daha işin başında, Mustafa Kemal'in mücadeleye atılırken tek amacının saltanatı ve hilafeti korumak olduğu biliniyor. Laiklikle ilgili en küçük bir ima görmek mümkün değildir. Saltanatçı, hilafetçi ve son derece koyu bir dindarlık propagandası altında çalışmalarını yürütüyordu. 23 Nisan 1920'de Meclis'in açılışında yayınlanan program bu konuda yeterli ipucu vermektedir.

"1- Allah'ın izni ile Nisan'ın 23. Cuma günü namazına müteakip Büyük Millet Meclisi açılacaktır.

2- Vatanın istiklali makam-ı hilafet ve saltanatın istihlası gibi (kurtarılması) en mühim ve hayati vazifeyi ifa edecek olan Büyük Millet Meclisi'nin açılış günü Cuma'ya tesadüf ettirmekle mezkur günün mebrukiyetinden istifade ve açılıştan mukaddem bilumum mebusini kiram hazeratı ile Hacıbayram Camii şerifinde Cuma namazı da eda olunarak envar-ı Kur'an ve salattan istifade olunacaktır.

Bade salat (namazdan sonra) lihle-i saadet, sancak-ı şerifi hamilen idare-i mahsusaya dahil olmadan evvel bir dua kıraatı ile kurbanlar kesilecektir. İş bu merasimde camii şeriften başlayarak daire-i mahsusaya kadar kolordu kumandanlığınca askeri kıtalarda tertibat-ı mahsusa alınacaktır.

3- Mezkur günün kutsiyetini teyid için bu günden itibaren merkezi vilayette vali beyefendi hazretlerinin tertibi ile hatim ve Buharii Şerif tilavetine başlanacak ve Hatim-i Şerif'in son akşamı Teberrükken Cuma namazından sonra daire-i mahsusa önünde ikmal edilecektir.

Cuma namazının edasından sonra,

4- Mukaddes ve mecruh vatanımızın her köşesinde aynı suretle bu günden itibaren Buhari ve hatmi şerif kıraat edilecek, Cuma günü ezandan evvel minarelerde salavat-ı şerif okunacak ve

esnayı hutbede bilumum efradı milletin bir an evvel naili felah ve saadet olmaları Cuma namazının edasından sonra da ikmali hatim edilerek bilcümle aksamı vatanın halası maksadı ile vuku bulan mesaii milletin ehemmiyet ve kutsiyeti ve her ferdi milletin kendi vekillerinden mürekkep olan Büyük Millet Meclisi'nin tevdi eyleyeceği vazifeyi ifaya mecburiyeti hakkında mev'i zalar irad olunacaktır. Badehu din ve devletimizin vatan ve milletimizin halası selameti ve istiklali için dua edilecektir. Bu merasimi diniye ve vataniyenin ifasından camilerden çıkıldıktan sonra Bilad-ı Osmaniye'nin her tarafından makam-ı hükümete gelinerek meclisin açılışından dolayı resmen tebrikat icra edilecektir. Her tarafta Cuma namazından evvel münasip surette mevlid-i şerif okunacaktır.

5- İş bu tebliğin hemen neşir ve tamimi için her vasıtaya müracaat olunacak ve serian en ücra köylere, en küçük askeri kıtalara, memleketin bilumum teşkilat ve müessesatına iblağı temin edilecektir. Ayrıca büyük levhalar halinde her tarafa talik ve mümkün olan mahallerde tab'ı ve teksir ve meccanen tevzi (yazılacak, kazılacak, basılıp çoğaltılmış olanlar da parasız dağıtılacak) edilecektir.

6- Cenab-ı Haktan muvaffakiyet kamile tazarru olunur.

Heyet-i Temsiliye Namına

Mustafa Kemal"

Kılman Cuma namazında hutbe Halife-i Ruy-u Zemin Sultan Vahidüddin Han adına okunmuş, Zevat-ı Kiram arasında Nakşi ve diğer tarikat şeyhleri de bulunuyordu. Bu bildiride görüldüğü gibi, Mustafa Kemal'in üstüne basa basa belirttiği, Meclis'in amacı hilafet ve saltanatın kurtarılmasıydı. Bu tutum 1921 Anayasası'na da olduğu gibi yansımıştı.

Mustafa Kemal'in her seferinde vurgulayarak söylediği ulaşıl-

mak istenilen hedef *"hilafet ve saltanatı, vatan ve milleti, milli hakimiyet prensiplerinin gerektirdiği esaslar dahilinde"* kurtarmaktı. Milletvekillerinin Meclis'te ettikleri yeminde de görülüyordu bu.

"Hilafet ve Saltanat makamının ve vatan ve milletin kurtarılması ve bağımsızlığından başka bir gaye izlemeyeceğime, vallahi.." (1)

Yunus Nadi'de anılarında ana amacı belirtirken şöyle demek gereğini duyar:

"Padişah ve Halife dahi esirdir. Makam-ı Hilafet ve Saltanatın tahlisi (kurtarılması) lazımdır." (2)

Ana amaç olarak görülen hilafet ve saltanatın kurtarılması Büyük Millet Meclisi'nin 25-29 Nisan 1920 tarihleri arasında görüşülüp kabul edilen 2 sayılı Hiyanet-i Vataniye Kanunu'na da girmişti. Söz konusu yasanın 1.maddesi şöyle:

"Yüce Hilafet ve Saltanat makamını ve Osmanlı ülkesini yabancı güçlerden kurtarmak ve saldırıyı defetmek amacına yönelerek kurulmuş olan Büyük Millet Meclisi'nin meşruluğuna baş kaldırma niyetinde olarak söz, eylem ve yazı ile karşı koyanlar ya da karışıklık çıkarmak isteyen kişiler vatan haini sayılır."

1921 Anayasası'nda laiklikle ilgili hiç bir madde olmadığı gibi, devletin dini de belirtilmiyordu. 1924 Anayasası'nın 2.maddesine Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır hükmü konulmuştu. Bu hüküm 9 Nisan 1928 günü 1222 sayılı yasayla anayasadan çıkartılır. Din ve devletin birbirinden ayrılması burjuva devletin temel amacıdır. Çünkü feodalizmde iktidarı elinde tutan güç aristokrasi ve dinsel kurumlardır. Burjuvazi, yoksul köylü yığınlarıyla birlikte yüzyıllar süren bir savaş sonucu bu iki iktidar odağını yıkabilmişti. Feodalizmin ideolojisi olan din ve dinsel kurumlarla iktidarı paylaşması mümkün değildi. Bu nedenle

burjuva devrimi dinin aynı zamanda halkın üzerindeki etkinliğini de yıkmıştı; ancak yine de burjuvazi zaman zaman devlet eliyle dinselliğin halk kitleleri üzerindeki uyutma etkisini bildiğinden bu amaçla kullanmaktan da vazgeçmemiştir.

Devletin dini İslam'dır, maddesinin anayasadan çıkarılmasıyla birlikte Diyanet işlerinin yine devlet eliyle yürütülmesinin laikliğe aykırı olduğunu gören kimi milletvekilleri, örneğin Muş milletvekili Hakkı Kılıçoğlu gibi o yıllarda bile itirazlarını Millet Meclisi kürsüsünde dile getirmişlerdir.

"..ikinci maddenin değiştirilmesi hakikaten hür fikirlerin uzun zamandan beri hasretle beklediği bir şeydir.. Yalnız kendi kanaatimce, bilhassa ikinci maddeye biraz yan bakan, hatta kafa tutan bir teşekkül var. Diyanet işleri. Ben bu teşekkülün aleyhinde değilim. Dinlerin ve dindarların hasmı da değilim. Ancak bütün dini işleri vicdanlara bıraktıktan sonra bir devletin resmi bütçesinde, bilhassa teşkilatı esasiyemizin bu yeni ikinci maddesi karşısında yeri olmayacağı kanaatindeyim. (3)

Kılıçoğlu'nun bu haklı tepkisi Meclis'te gülüşmeler ve laf atmalarla kesilir. Kılıçoğlu laiklikle, devletin asıl amacının ne olduğunu görememenin çelişkisini yaşar. Tek parti diktatörlüğünün ideolojik aygıtı olan laisizmin, dinin Diyanet Başkanlığı ile kitleler üzerinde manipüle aracı olarak kullanıldığını gözden kaçırdığını bir çok aydın gibi göremez Kılıçoğlu.

Türk burjuvazisi Anadolu'da yasalarla dini kurumlar yasaklanmış olmasına karşın, mahalle aralarında düzene tepki göstermeyen din hocalarının çocukları evlerinde eğitmelerine göz yummuştur. Her askeri cunta döneminde, Kemalizm adına iktidara el koyan cuntacılarca dine ağırlık verilmesi, dinsel gericiliğin yaygınlık kazanmasına neden olmuştur. Cunta liderlerinin ayetlerle politik propaganda yaptıkları yakın geçmişte, özellikle

12 Eylül Kemalist yönetim döneminde çok sık görülen olağan işlerden olmuştur. Yükselen ve bir türlü engellenemeyen Kürt direnişi karşısında devletin helikopterlerden dini içerikli yayınlar dağıtarak dinden yarar umması, gerici çıkarlar uğruna dinin alet edilmesi artık kanıksanmaz olmuştu. Yine Kürt halkının ulusal kimliğini öne çıkartan mücadelesini boğmak için devletin dini telkinler içeren el ilanlarını halka dağıtması, afişlerle dini sloganlar kullanmasının laiklikle ne tür bir ilintisi var üzerinde düşünmek gerekir. Diğer ilkelerde olduğu gibi laikliğin de içi boşaltılmış yoz bir anlamda kullanıldığı görülür.

Aynı yaklaşımı Mustafa Kemal de bir çok kez sergilemekten çekinmemiştir. Örneğin, Mustafa Kemal'in tarikat şeyhlerini Millet Meclisi'ne sokması üzerinde durmak gerekir. Konya Mevlevi Çelebisi Abdülkerim Çelebi Efendi Hazretlerinin 1. Reis Vekilliğine, Hacı Bektaşi Veli Çelebisi Cemalettin Efendi Hazretlerinin 2. Reis Vekilliğine seçilmelerini sağlamıştı Mustafa Kemal. Üstelik bu iki şahsın Millet Meclisi'ne seçildikleri sırada 30 Kasım 1925 tarih ve 677 sayılı ***"Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair"*** yasayla yasaklanmış olmasına karşın. Bir taraftan yasalarla yasaklamalar getirilecek, diğer taraftan bu yasaklardan etkilenmesi gereken kişiler TBMM'ne atanacaklar. Bu çelişik durumu Mustafa Kemal'in politik yaşamının her alanında görmek olağanlaşmıştı. Dini konularda olduğu gibi Kürtlere olan tavrında ve sol kesime yaklaşımında bu çelişik durum Mustafa Kemal'in iktidarını sağlamlaştırıncaya kadar sürmüştür.

Kapatılan tekke ve zaviyeler Anadolu toprağının kültürel zenginliğini yansıtıyordu. Bunun karşıtı, İslam'ın saldırgan, tahakkümcü ve acımasız halk düşmanı olanı da Osmanlı'da sünni dinsel despotizmi esas alan ulema kaynaklıydı. Ulema medreseden,

İslam'ın resmi ideolojisi olan sünni eğitimle yetişirdi. Tekke ve zaviyeler ise tasavvuf odaklarıydılar. Bunlar, ulemanın devletin acımasız halk düşmanlığıyla yetişmiş katı tutumlarını etkisizleştirmek, Anadolu halkının kültürel zenginliğiyle barış içinde bir arada yaşamasını sağlayan folk İslam'ın yaratıcılarıydılar.

Siyasal ve toplumsal sistemin dinsel kurallarla yöneltilmesini reddederek yapılandırılmasına dayanan laiklik, özünde devletin din işine, dinin de devlet ve siyaset işlerine karışmaması esasına dayanır. Laikleşme, yani sivil toplumda insan yaşamını hiçbir şekilde dinsel kuralların yönlendirmemesi anlamına gelmektedir. Bir bakıma politik, ekonomik, sosyal düzenin dinsel kurumlardan bağımsızlığı, bilimin hiçbir şekilde dinden etkilenmemesi ve ahlak değerlerinin dinden ayrılmasıdır. Devletin dinsel inançlara karşı tarafsız durması ve din, vicdan özgürlüğünü koruması, din kurumunun da siyasal ve toplumsal alan üzerinde etki ve egemenliğinin olmaması gerekir. Bu ilkenin kaynağının da *"doğal hukuk felsefesi"* yer alır. Bu düşünce, insan aklını hukukun kaynağı olarak görür. Buna göre insanın hiçbir aracıya gereksinim duymayarak kendi aklıyla evrensel gerçekliğe ulaşabilmesidir amaç. Birey, dinin kişi yaşamı üzerindeki otoritesini kabul edip etmeyeceğine, dinsel kuralları benimseyip benimsemeyeceğine kendisi karar verir. Her şey insanın aklına kalmışsa, o zaman din adamlarına, dinsel kurumlara da gerek yoktur. İşte bu basit mantıksal önerme laikliğin başlangıcını oluşturur. Din adamlarının, dinsel kurum ve kurallarının toplum yaşamındaki etkilerini giderek silmeyi amaçlayan laikleşme süreci köklerini 18. yüzyıldaki Aydınlanma Çağı'nda bulur. Aydınlanma felsefesinin önemli düşünürlerinden Kant'ın, insanın bilimsel potansiyelinin genişliğinin dinin dogmatik kuralları arasında sıkışmış dar kalıplarını aştığını görerek başka düşünürleri de etkilemesi

ile laik görüş giderek güç kazanır. Gerçeğe varmada akıl ve bilim önemsenir. Aydınlanma felsefesi bir sorunun dinsel dogmalarla değil, ancak bilimsel çalışma ile aydınlatılabileceği gösterir.

Çağdaş toplum düzenlerinde laiklik hem gereklidir, hem de uygulanması ve tüm toplum tarafından içselleştirilmesi, toplumun ileriye dönük doğal akışının önünün kesilmemesi için dinselliğin devlet yönetiminden soyutlanması politik bir tercih ve sosyolojik bir kavram olarak önemlidir. Laik devlet, dinin sosyal ve bireysel bir olgu olduğunu kabul edip kendini buna göre yapılandırması mutlak bir zorunluluktur. Bütün bunlar eksiksiz bir şekilde gerçekleştirildikten sonra ancak laiklik gerçek anlamına kavuşabilir. Yoksa kuru bir ifadeyle ***"din ve devlet işlerinin ayrılması"*** tek başına laikliği belirlemekten uzaktır. Bu açıdan Türkiye'de sözü edilen laikliğe bakıldığında Kemalizmin farklı bir yorumuyla karşılaşırız. Kemalist laiklik anlayışının, devlete dinsel alana geniş bir denetim ve müdahale yetkisi tanıması, resmi islamı güçlendirmeyi amaç edinerek bunun dine doğrudan müdahalesi olarak görmesi, laikliğin olmazsa olmaz ilkelerine aykırıdır.

Devlet bünyesinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığının oluşturulması, din adamlarının istihdamı, kimliklerde din hanelerinin bulunması, okullarda zorunlu din derslerinin okutulması laikliğin evrensel anlamına ters düşerek Kemalist laikliği çelişkilerle dolu bir zemine kaydırmış, laikliğin mutlak ilkesine zarar vermiştir.

Sistem, her burjuva iktidarı gibi, **"bu halka bir din gerek"** diyerek kendi ideolojisine göre bir İslam icat etmiş, bunu resmi aydınlar aracılığıyla halka dayatarak ulemadan beter bir ruhban sınıf yaratmıştır. Diyanet devletin resmi ideolojisine göre şekillendiğinden sünni/hanefi İslamcı faşizmin güç odağı haline gelmiştir. Üstelik ülkede alevi, dinsiz ve farklı inanç sahiplerinden

kesilen vergilerle, İslam'ın en despotik kesiminin halkın üzerindeki yoğun baskısı, ülkedeki halklar ve dinsel farklılıklar arasında kardeşlik ve dayanışmayı gün geçtikçe yok etmeye de neden olmuştur.

Kemalist yazarların övgüyle bahsettikleri, laikliğe göndermeler yaptıkları Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4.maddesi de Milli Eğitim Bakanlığı'na dini içerikli görevler yükler. Bu yasayla devletin laiklikten anladığı sadece bu işin propagandasına yönelik olduğudur. Milli Eğitim Bakanlığı'nı dini uygulamalar içine çeken 3 Mart 1340 (1924) tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4.maddesi incelendiğinde, Şevket Süreyya Aydemir'in dediği gibi,

"Bu madde dini nitelikli bazı hizmetleri devletin eline vermek suretiyle, devletin mutlak laik vasfını elbette zedeliyordu." (4)

Laiklik, devletin yapısında iğreti durmaktan öte bir anlam taşımaz. Zaten tek parti ideolojisinin önemli ilkelerinden laiklik, dindar halk üzerinde baskı kurmanın bir aracı olarak geliştirilmiştir. Laiklik söylemin tersine, resmi ideoloji devletle dinin ilişkisini kopartmaz; aksine devlete karşı tehlikeli olabilecek dini oluşumları kontrol altına almayı amaçlar. Resmi bir İslam dini, özellikle İslam'ın en sömürgeci ve acımasız halk düşmanlığı yönü ağır basan sünnilik, devletin özgün yapısına gösterdiği koşutluk nedeniyle topluma egemen kılınmaya çalışılır; toplumda azımsanmayacak sayıda alevi yurttaşın olmasına rağmen.

Kemalizm'in laikliğe bakışını ve uygulanışındaki yapısal bozuklukları daha net bir şekilde ortaya koymak için, düşün ve eylem adamı Ali Fırat'ın saptamalarına göz atmak yararlı olacaktır.

"Kemalizm'in ve hatta onun dayandığı İttihat ve Terakki hareketinin siyonizm ve masonluğun etkisiyle İslamlıkta gedik açtığını ve bu anlamda Batı'nın çıkarlarını kollayan bir akım ola-

rak geliştirildiğini biliyoruz. Geleneksel ideolojik egemenliğe karşı laiklik ve milliyetçilik denilen yeni bir ideolojik yaklaşım egemen kılınmak istendi. TC bu temelde şekillendi. Dolayısıyla laiklik ve milliyetçiliğin İslamcılık ve Turancılık karşısında ilericilik sayılıp sayılmayacağı oldukça tartışılmalıdır. Kemalist milliyetçiliğin faşizmi de içerdiği göz önüne getirildiğinde bunun daha da tehlikeli bir gericilik olduğu görülecektir. Mustafa Kemal deneyiminin, o dönemde önemli ölçüde yükselen faşizmi esas aldığını biliyoruz. Şoven milliyetçilik o dönemde faşizmin esas aldığı bir silah olmuştur. Laiklik bir tür Batı işbirlikçiliğidir. Ve gerçekten Batı'mn çıkarlarını koruyan bir akımdır." (5)

Laiklik, Batı emperyalizmine yamanmanın olmazsa olmaz koşulu olarak görülür Kemalistlerce. Bu nedenle köklü değer yargıları ileri amaçlar için değil de en gerici çıkarlar için yok edilmeye çalışılır. Bu ilkenin iki yüzlü niteliği her dönemde, her iktidar değişiminde, her askeri darbe sonrasında pervasızca kullanılır. Oysa laiklik, çağdaş devlet anlayışının temel özelliğidir. Çünkü laiklik akılcılığa dayanır; bu da toplumsal sorunları çözmede metafizik güçlerden umar aramayı değil de, insanın kendi yeteneklerinin yanı sıra toplumsal gelişimin getirdiği birikimlerden yararlanarak toplumsal sorunları çözmeyi, bireysel ve toplumsal gelişmenin önünü açmayı içerir. Diğer yandan, bu ilkenin gerçek anlamda Kemalistlerce de samimi bir şekilde uygulanmayışını, Kemalizmin en önemli savunucularından Şevket Süreyya Aydemir'in yazdıklarında da görebiliyoruz.

"Laiklik, yeni devletin bugün de yerleştirilmemiş ilkelerinden biri olarak kaldı. Çünkü, devletin yapısına tam laik bir karakter hiç bir zaman verilemedi. Dini hizmetler ve dini eğitim daima devlet vazifesi olarak, fakat her zaman sömürülmeye hazır bir durumda kaldı." (6)

Kemalizm'i her koşulda savunmayı ideolojilerinin gereği olarak gören ve bunun yanında sosyalist ve devrimci olduğunu söylemekten de çekinmeyen Doğu Perinçek bu konuda şunları yazar:

"Kemalist devrim, din özgürlüğü adı altında, dinci güçlere cemaat olarak, bir toplumsal güç olarak özgürlük tanımadı. Tersine Ortaçağ hakim sınıflarına karşı devrimci diktatörlük uyguladı." (7)

Burada iki önemli yanlışlığın altı çizilmeli. Birincisi, dini güçlere toplumsal güç olarak özgürlük tanımasa bile, bunu devletin kendi şemsiyesi altında, Diyanet Başkanlığı ile İslam'ın bir kesimini, sünniliği toplumsal bir güç olarak kullandı. İkincisi ise, Ortaçağ hakim sınıflara karşı devrimci diktatörlük uygulaması yanlışlığı. Çünkü, Ortaçağ kalıntılarının bir çoğunu Kemalist Meclis'te bulmak o günlerde çok olağandı. Ama bunun yanında ülkede, işçi sınıfına, yoksul köylülere, devrimci ve ilericilere karşı faşizan baskılar uygulandığı ise inkar edilmez bir gerçekti. Hem Kemalist hem de sosyalist olmanın çelişkisini yaşamak ne yazık ki, bir çok maddi yanlışlıkları da beraberinde getirmektedir.

Din ve vicdan özgürlüğü olarak tanımlanan laiklik, Kemalizm'de din ve devlet işlerini birbirinden ayırmak değil de, tersine dini devlet aygıtının içine koymaktır. Din sıkı sıkıya devlete bağlı kılınır. Diyanet Başkanlığı'yla din, resmi ideolojinin bir kolu olarak devletin resmi politikası doğrultusunda kullanılır. Diyanet Başkanlığının tüm harcamalarının devlet bütçesinden karşılanması buna örnektir.

"1992 yılının başında Diyanet Başkanlığının bütçesi 2 trilyon olmuştur. Türkiye'de 51 bin ilkokul olmak üzere yüksek öğretim dahil 70 bin okul bulunurken, 67 bin cami, 5 binin üzerinde Kur'an kursu bulunmaktadır. Ayrıca Kur'an kurslarından 1990-1991 öğretim yılında 102.592 kız olmak üzere 165.416 öğrenci

görülmektedir. Yayınlar yönünden ise rakamlar oldukça çarpıcı. Aylık Diyanet Dergisi'nin tirajı 150 bine yaklaşır, Diyanet Çocuk Dergisi'nin tirajı da 100 bini aştı. Son beş yılda 150'yi aşkın kitap en az 10 bin nüsha basıldı ve çok ucuz fiyatlarla satışı yapıldı." (8)

Yukarıdaki gerçek olgu, laik olduğu iddia edilen bir devletin gerçek yüzünü ve niteliğini tüm netliğiyle, tartışmaya gerek olmadan ortaya koymaya yetiyor. Devletin laik olduğu sayılan bu düzende, bakanlık bile olmayan bir kurumun harcamalarının üç bakanlığın toplam bütçesi kadar oluşu ve devlet eliyle İslam'ın bir kesiminin, sünniliğin devletin tüm olanaklarını kullanarak propagandasının yapıldığını gösteriyor. Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan bütçenin Diyanet Başkanlığı'na verileninin yarısı kadar oluşu bu olgunun boyutlarını gösterir niteliktedir. Toplumda azımsanmayacak kadar çoğunluğu olan Alevilerin görmezlikten gelinmekte, üstelik tarafsız olması gereken devlet, yanlı bir şekilde, bu kesime yönelik olumsuz dini propaganda yapılmasına fırsat vermekte, olanak sunmaktadır.

Sahte laik anlayış resmi ideolojinin önemli ilkelerinden biridir. Ancak, tek şef, tek parti diktatörlüklerinde ve diğer diktatoryal düzenlerdeki ideolojik oluşumun da değişmez ilkesidir. Nazizm ve faşizmde vazgeçilmez ideolojik unsur olarak laiklik adı altında dinin sömürü aracı olarak kamufle edilişi görülür. Zaten laikliğin kullanılma tarzı, üniter devlet anlayışındaki tek millet, tek parti ve giderek faşizmde ifadesini bulan tek şef anlayışını hakim kılmanın ideolojik unsuru olmaktadır.

Her seferinde laik bir devlet olduğunu yineleyen TC'de görülen din ve vicdan sorunu, diğer ilkelerde olduğu gibi sadece sözde kaldığı, din olgusunun sosyal patlamaları önlemede bir emniyet sübabı olarak görüldüğü anlaşılır.

Kemalizm de laiklik, toplumu Batı'ya yaklaştırma, dolayısıyla çağdaş uygarlığı yakalamanın koşullarından biri olarak görülür. Ancak dinin devlet düzeyinde etkinliğinin silindiği propagandası yapılmasına rağmen, halkın sömürülmesinde bir araç olarak da kullanılır. Devletin dini olmaz, denilir, diğer yandan dini telkinlerle halkın sosyal mücadelesine yönelik din faktörü kullanılarak bu mücadele azmi kırılmaya çalışılır.

Kemalist düzende din ile ekonomik ve sosyal oluşumlar arasındaki ilişkiler nedense Kemalist araştırmacı ve yazarlarca hep göz ardı edilmiş, bu konuda bilimsel bir inceleme ortaya konulmamıştır. Ancak resmi ideoloji dışı kimi araştırmacılar Kemalist modeli irdelemeye başlamışsalar da var olan yasakçı yasaların hızla işletilmesi sonucu susturulmaya çalışılmışlardır. Radikal yazarların dışında, bilimsellikten ödün vermeyen, resmi ideolojiye yeterince angaje olmayan yazarlar, din ile yenilikler arasındaki çelişkilerde halkın neden hep eskiye ve özellikle dine sarılmaya gerek duyduklarını açıklamaya çalışırlar. Düzenin yabancılaşması deyimini kullanarak kitabına isim olarak alan İdris Küçükömer bu sorunsalı şöyle açıklar:

"Bürokratik yenilik hareketi ve emperyalist gavur karşısında, üretim güçlerinde gelişme yerine tasfiye olurken, halk kitleleri kendilerini savunmak için eski değerler sistemine daha fazla sarılmaya itmiştir." Halk bu yenilik hareketlerinden hep ürkmüş, bunları yerleştirmeye çalışan yönetici kesime hiç güvenmez. İdris Küçükömer devam ederek, *"Türkiye'de tarih boyunca, halk kitleleri yenilik hareketlerini kuşku ile izlemiştir. Çok defa görmüştür ki, gelen yenilikler, halkın kendini savunmak için sarıldığı bazı şeyleri alıp götürmüştür"* der. (9)

Kurulan düzen, bürokrat ve elit tabaka topluma hızla yabancılaşır. Öyle ki, yönetici kesim kendi anlayışına uygun bir halk

yaratmak için olmadık baskı mekanizmalarını işletmeye başlar.

Sistem kendi insanıyla arasına aşılmaz engeller koyup, hızla halktan kopunca düzene taze kan taşıyan en gerici ve yobaz kesimlerle uzlaşmaya ve işbirliğine girer. Kemalistler şeyhlerle sıkı bir ittifak oluşturur ve bu ittifakı sürdürmek için de yoğun çabalar gösterirler. Bu işbirliği şeyhlerin milletvekili olarak atanmalarında da görülür. İbrahim Arvas, Van Milletvekili Hakkı Ungan, Münip Boya, Diyarbakır Milletvekili Zülfü Tiğrel, Siirt Milletvekili Şeyh Halil Hulki Aydın, Mahmut Soydan, Süreyya Özgeevren gibi en gerici yobazlar milletvekili yapılırlar.

Laiklik, Kemalistlerce halkı sömürmede iki yönlü bir uyutma aracı olarak kullanılır. Hiçbir zaman Batılı anlamda bir laiklik anlayışı egemen kılınmaz. Kemalizm de laiklik, devlet tarafından dinin denetim altına alınmasıdır. Din devletin hizmetine koşulmuştur. Din ve vicdan özgürlüğünü içermekten uzaktır. Öyle ki, İmam Hatip okullarından yakınanlar, bu okulların Atatürk'ün partisi CHP hükümetleri tarafından kurulduğundan nedense hiç söz etmezler.

DİPNOTLAR

1- *TBMM Zabıt Ceridesi,* cilt:2 sayfa:233 Aktaran: Ahmet Demirel, *Birinci Meclis'te Muhalefet,* s.152, İletişim Yayınları 1.Baskı 1994

2- Yunus Nadi, *Kurtuluş Savaşı Anıları,* s.323 Çağdaş Yayınlar 1978

3- *TBMM Zabıt Ceridesi,* s.62

4- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam,* cilt:3 sayfa:187 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

5- Ali Fırat, *Özgür Halk Dergisi* sayı:14 Aralık 1991

6- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam,* cilt:3 sayfa:169 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

7- Doğu Perinçek, *Cumhuriyet Gazetesi,* 8 Kasım 1994

8- *Cumhuriyet Gazetesi,* 6.1.1992

9- İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması,* s.137, 141, Bağlam Yayınları 1.Basım

DEVLETÇİLİK İLKESİ

"Türkiye'nin tatbik ettiği devletçilik sosyalizm nazariyatçılarının ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Devletçiliğin manası şudur: Fertlerin hususi teşebbüslerini esas tutmak..."

Mustafa Kemal Atatürk

Türk burjuva devrimini, 2. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin siyasi iktidarı ele geçirme girişimi ile başlatmak yanlış olmasa gerek. Her ne kadar İttihat ve Terakki iktidarı tam olarak ele geçirememişse de onu denetleyebildiği ve etkileyebildiği bir gerçek. 1913-1918 ise iktidarın İttihat ve Terakki'nin tamamen elinde olduğu, çeşitli engellerin aşılamamış olmasına karşın ulusal nitelikteki bir kapitalizme yöneliş yıllarıdır. Cumhuriyet döneminde ise bu engeller giderilmiş, kapitalizm geliştirilme yoluna sokulmuştur.

Devlet desteğiyle yerli ve ulusal bir burjuvaziyi kalkınmanın ve çağdaşlaşmanın önemli bir unsuru olarak gören Kemalist ideoloji, Cumhuriyet'in ilanından bu yana iktisat politikalarına damgasını vurmuştur. Devlet eliyle burjuvazi yetiştirme girişimlerinin başında ise devlet tekellerinin özel kişilerce işletilmesi gelmektedir.

Devlet desteğiyle yerli ve ulusal bir burjuvazi yaratmaya çalışan Kemalistler işe önce kendilerinden başlarlar. Modernleşmenin temel koşulunu burjuva yaratmak olarak gören rejimin sahipleri, bu konuda her olanağı seferber ederek özel şahıs ve şirketlerin ortağı olmakta hiçbir sakınca görmezler. Bu şirketler,

ayrıcalıklı şirketler olarak devletin kendilerine sağladıkları olanakları sonuna kadar kullanarak yüksek karlar elde ederler.

Kemalist siyasi kadronun 1924'te kurulan İş Bankası etrafında kümeleşen sermaye çevreleriyle bütünleşmesi ile alınan çeşitli iktisadi kararlar, yeni palazlanan burjuvazinin istediği doğrultuda olmuştur. Bu bütünleşmeyle palazlanan çıkarcı grubu Falih Rıfkı, Çankaya adlı kitabında ***"kolay kazanç elde etmeye çalışan çıkarcılar"*** diye nitelemekten kendini alamamıştır. İş Bankası sadece kendi çevresindeki ***"çıkarcıların"*** kolay kazanç elde etmesini değil, yabancı sermayenin de aynı pastadan pay almasını sağlamıştır. Bu politikaya Mustafa Kemal'in İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada taraftar olduğu, benimsediği görülmektedir. Nitekim Yakup Kadri'nin 1934 yılında yayınladığı Ankara adlı romanında, eski Kuvayı Milliyeci'lerin çıkarcı grup içinde nasıl ilginç tablolar oluşturduklarını trajik bir üslupla anlatır.

Celal Bayar'ın tam denetimine ve yönetimine verilen özel statülü İş Bankası, Cumhuriyet'in ilanından bu yana hep yerli ve yabancı sermaye ile siyasi iktidar arasındaki bütünleşmede aktif bir rol oynar. İş Bankası, siyasi iktidar üzerinde ekonomik kararların burjuvazinin istekleri doğrultusunda oluşturulmasında etkin bir baskı gücü oluşturur. İşte bu baskı grubunu oluşturan bankayı temsil edenlerle birlikle, asker, bürokrat ve politikacılara aferistler denirdi. Fransızca bir sözcük olan ***"affairiste"*** çıkarcı, dümenci anlamıyla eski kuvayı milliyecilerin kimliklerine çok da uygun düşmekteydi. İttihatçılarla başlayan, Kemalistlerce tam anlamıyla engelsiz uygulanan kapitalist sistemle oluşturulan devlet modelinde yaşam bulan Kuvayı Milliyeci aferistler o dönemin ekonomik olanaklarını devletin nüfuzunu kullanarak kendi çıkarlarına alet etmekten çekinmezler.

"1908 sonrasında İttihatçıların ve 1923 İzmir İktisat Kongre-

si'nden sonra Kemalistlerin modern bir kapitalist ekonominin oluşması için öngördükleri ana mekanizma, devletin bireyleri zenginleştirecek ortam ve desteği sağlaması böylece oluşacak (ve kısmen siyasi kadrolardan kaynaklanacak) yeni burjuvazinin yabancı sermaye ile eşit koşullarda işbirliği ve ortaklık ilişkileri içine girerek gelişmeyi ve sanayileşmeyi gerçekleştirmesi idi. Bu mekanizmanın işlediği 20 yılı aşkın süre içinde istenen doğrultuda bazı sonuçların elde edildiği gözlenmiştir. Örneğin, devlet desteğinin bireylerin zenginleşmesinde etkin bir yol olduğu ortaya çıkmıştır." (1)

Korkut Boratav, kimi solcular tarafından ilerici, anti kapitalist olarak tanımlanan bu ekonomik politikayı *"devletçiliğin Türkiye'de kapitalist bir gelişme modelinin bir parçası olduğu da belirtilmelidir"* diyerek altını çizerek yazar.

Kemalist hükümetlerin demirbaş bakanlarından Recep Peker, devletçilik konusunda hükümetlerin politikasının özel sektöre alan sağlama konusunda amaçlarını net bir şekilde çizer.

"..Fakat hiç bir zaman bu devletçiliğin anlamı, bütün ekonomik teşebbüsleri kendi yapacak ve özel teşebbüsün elindeki işyerlerini de kendi eline alacak demek değildir. Devletçiliği tarif eden parti programımızdaki ruh budur. Özel teşebbüse serbest çalışma alanı bırakmak, onları teşvik etmek ve ürkütmemek esastır." (2)

Oysa Kemalizm'i sol olarak nitelendiren ünlü *Yön Dergisi* yazarlarından Niyazi Berkes, ekonomik model olarak Kemalistlerin önünde üç yol olduğunu belirterek şöyle der:

"a) Dış borçlanma veya yabancı sermaye ile kalkınma

b) Yerli özel teşebbüsü teşvik ve himaye yolu ile sağlanacak özel sermaye birikimi ile kalkınma

c) Devletin ulusal ekonomiyi planlaması ile sağlanacak ve kamusal sermaye ile finanse edilecek teşebbüslerle kalkınma" (3)

Berkes yazısında devletin halk yararına ekonomiye kendisi-

nin girdiğini belirterek, devletçilik ile yabancı sermayenin önünü kestiğini, özel teşebbüsün teşvik ve himaye edilmediğini savunacaktır. Tamamen subjektif, bilimden uzak bu iddianın gerçeklerle ilgisi olmadığını, örneğin Recep Peker'in yukarıya alıntıladığımız yazısında görüldüğü gibi, bizzat devletçiliği uygulayanlar söylemektedirler. Kemalizm'i ısrarla sol bir ideoloji olarak yansıtmaya çalışan yazarların zorlama yorumlarına rağmen, devletçilikten amaçlananın devletin katkısıyla burjuva yaratmak olduğu çok iyi anlaşılmaktadır.

Doğan Avcıoğlu da ***Yön Dergisi***'nin 85.sayısında ***"Medrese Atatürkçülüğü'nden Gerçek Atatürkçülüğe"*** adlı yazısında devletçilik denemesinin gerçek anlamda cılız olan burjuvazinin yapamadığını yaparak kapitalizmi güçlendirme çabası olduğunu belirtir. Yine ***Yön***'ün 35. sayısında ***"Cumhuriyetin 42. Yılında"*** başlıklı yazısında Kemalizmin iki önemli yanlışından bahseder. Bunlardan birincisi; Türk köylüsünü, ağa, eşraf ve tefeci baskısından kurtaracak olan bir toprak reformu yapmaması, diğeri de seçilen ekonomik politikası... Doğan Avcıoğlu her seferinde Kemalizmi aklama çabası içine girdiğinden dolayı, bu ideolojinin ekonomik alana yansıyan politikasını çözümleyemiyordu. Bir çelişki olarak görmekteydi. Oysa bu politikanın kendi gerçekliğinde herhangi bir çelişkisi yoktu, aksine amaçları doğrultusunda bir tutarlılık söz konusuydu. Doğan Avcıoğlu'nun yazıları dikkatle incelendiğinde, sistemin köylüye yönelik toprak reformu yapmasının ya da halk yararına bir ekonomik politikayı uygulamaya koymasının bu ideolojinin özüne aykırı olduğunu görmek istemediği anlaşılabilir. Öyle uzağa gitmeye de gerek yok. Mustafa Kemal'in ekonomik görüşlerine bakmak bu politikanın gerçek amacını saptamaya yeter.

Mustafa Kemal özel girişimciliği hiçbir zaman reddetmemiş,

her fırsatta gerek konuşmalarıyla, gerek özel yaşamında servetini kullanma biçimiyle bunu göstermiştir. Devletçilikten neyi anladığını demeçlerine bakarak anlamak mümkün.

"Türkiye'nin tatbik ettiği devletçilik sosyalizm nazariyatçılarının ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye has bir sistemdir. Devletçiliğin manası şudur: Fertlerin hususi teşebbüslerini esas tutmak." (4)

1922 Temmuz'unda Meclis'te Mustafa Kemal, muhalefete karşı kendi grubunu, 2. Grubu kurmuştu. Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun yeni iç tüzüğünün kabulünden dört buçuk ay sonra, halkçılığa dayanan siyasi bir parti kuracağını açıklar. Mustafa Kemal, Halk Fırkası kurulduğunda İzmir İktisat Kongresi'nin sonuçlarını da göz önüne alarak 9 umde denilen ilkeleri saptar. Kongre tamamen İstanbullu işadamlarının ve büyük çiftlik sahiplerinin istemlerini kabul ettiğinden sermayenin güdümünde bir kongre olmuştur. İstanbul Tüccarlar Grubu'nun ticaret yaşamı ile ilgili 134 öneri ve kongrenin ikinci etkin kesimini oluşturan çiftçiler de taleplerinin 96'sını kongreye benimsetirler.

İşçi, topraksız köylü bu kongrede temsil edilmez. Sadece laf olsun diye Aka Gündüz amele temsilcisi olarak gösterilmiştir. İşçileri ilgilendiren ücretlere ve çalışma koşullarına yönelik talepler ise tüccar ve çiftçiler tarafından reddedilmiştir. Diğer yandan Lozan görüşmelerinin çıkmaza girdiği bir dönemde toplanan bu kongreyle emperyalist devletlere yabancı sermaye ile ilgili güvence verilmiş olur. Bir bakıma İzmir İktisat Kongresi, serbest piyasa ekonomisi konusunda Lozan'daki emperyalist ülkelerin Türkiye üzerindeki kuşkularını gideren mesajlar vermiştir.

Görüldüğü gibi, kurulan devletin başından beri liberal, kapitalist bir düzen olacağı çok önceden kararlaştırılmıştır Kemalist-

lerce. Mustafa Kemal'in saptadığı 9 umde ile Halk Fırkası'nın bu ilkeler doğrultusunda ülkeyi yöneteceği belirlenmiştir. 9 umde diye anılan ilkeler tamamen kapitalizmi tesis etmeye, serbest piyasa ekonomisinin alt yapısını hazırlamaya yöneliktir.

1- Ulusal egemenliğe bağlılık
2- Saltanatın kaldırılması kararının değiştirilmemesi
3- İç güvenlik ve asayişin sağlanması
4- Mahkemelerin hızla işlemesi, yeni yasaların yapılması
5- Ekonomik ve sosyal alanda kalkınma
6- Zorunlu askerlik süresinin kısaltılması
7- Ordu mensuplarının refahının sağlanması
8- Bürokraside gereken düzeltmenin yapılması
9- Ekonomide kişisel girişimlerden yararlanılması

Tüm bunlar ilk kez Halk Fırkası'yla devletin temel ekonomik politikası haline gelmiyor. İttihat ve Terakki iktidarı döneminde de devletin temel ekonomik politikası bu doğrultudaydı. Her iki iktidarın temel hedefi kapitalist, liberal bir düzenin kurulmasıydı. Şu gerçeği belirtmek gerekir ki, İttihat ve Terakki liderlerinin kendileri burjuva değillerdi. Çünkü o sıra Osmanlı'da iktidar mücadelesine girişen bir burjuva sınıfı yoktu. Ulusal bir burjuva sınıfından yoksun olan Osmanlı'da İttihat ve Terakki bilinçli bir şekilde burjuvazi yaratmaya ve kapitalist bir düzen oluşturma çabasına girmişti. 1908 yılından itibaren burjuvazi Osmanlı ülkesinde bir devlet sınıfı olarak oluşturuldu. Batı ülkelerinde burjuvazi siyasal yapıyı kendi istemine uygun bir şekilde değiştirirken, Osmanlı'da yaratılan burjuvazi devletin istediği doğrultuda gelişmek zorundaydı. Yaratılan burjuvazi devlet ve siyaset seçkinlerinin denetiminde onların geliştirecekleri projelerin taşıyıcısı olacaktı. Bu modeli ilk kez kullanan İttihat ve Terakki'nin önünde en büyük engel saray, halife ve dinsel kurumlardı. Ka-

pitalizmin gerçek anlamda tesisi için İttihat ve Terakki'nin önündeki bu engeller, Cumhuriyet döneminde artık yoktu. Bu nedenle Halk Fırkası burjuvalaşma yönündeki çabalarına engel olabilecek hiçbir güçle karşılaşmadan hedefine engelsiz yürüdü.

Bir çok yazar devletçilik ilkesinin açığa kavuşturulmadığını, devletçilik uygulamalarının devletin ekonomiye ve özel olarak sanayiye yaptığı müdahalelerin niteliğinin, dönemden döneme, kişiden kişiye, bakandan bakana değiştiğini söylerlerse de, devletçiliğin sistematik bir yapıya kavuşmasında önemli olan ilkenin Mustafa Kemal'in *"kişileri ve özel teşebbüslerini esas saymak"* sözlerinde ifadesini bulmaktadır. Bu net ve açık ifadeye rağmen, devletçiliği sol olarak nitelendirenlerin zihniyetlerindeki çarpıklık olarak görmek sorunu muğlaklaştırır; devletçiliği sol olarak nitelendirmede ısrar edenleri, egemen kesimler gibi düşünmeyen aydın beyinleri dumura uğratmaya çalışan sol içinde rejimin ajanı olarak görmek gerekir. Nitekim Kemalizm'in 60 ihtilalinden sonra birdenbire solcu olarak tanımlandığını görmek hiç şaşırtıcı değil. O yıllarda Türkiye'de sosyalizm fırtınası esmektedir. TİP'sinin kapatılması, Milli Şef İsmet İnönü'nün bile ortanın solunda yer aldığını açıklaması hep sosyalizmin gelişiminin önünü kesmeye yöneliktir. Kemalizm'in solculuğu bir manipüle aracı olarak kullanılmıştır devletin resmi solcuları tarafından. *Yön, Devrim* dergileri ile *Cumhuriyet* gazetesi bu uğursuz rolü başarıyla oynayarak ülkeyi 12 Mart faşizmine getirip teslim etmişlerdir.

Yıllarca bütün yazılarında Kemalizm'le sosyalizm arasında bir bağ kurmaya çalışan ve bu sentezin 60'lı yıllarda öncülüğünü yapan Doğan Avcıoğlu, Kemalizmin sosyalizmle değil de kapitalizmle örtüştüğünü yazmak zorunda kalmıştır.

"Fakat devletçilik, kapitalizme alternatif teşkil eden bir sistem olarak hiç bir zaman düşünülmemiştir. Ve uygulama da,

devletçilik kapitalizmi engelleyen değil, geliştiren bir politika olmuştur." (5)

Doğan Avcıoğlu o yılarda İsmet İnönü'nün demiryolu politikasıyla yeni kapitalistlerin yetişmesini sağladığını da ekler. The Swedisch Co. Ve Julius Berger gibi yabancı firmalarla birlikte yerli kapitalist yetiştirilmesine hız verilmiştir. Yeni türeyen müteahhitler karşısında Mustafa Kemal'in coştuğunu yazar.

Samsun-Sivas demiryolu inşaatına Nemlioğlu Galip Bey'in talip olması üzerine Mustafa Kemal'in yerli kapitalistleri övmesi ve örnek olarak göstermesi devletçilik ile amaçlananın yerli milyarderler yaratmak olduğunu bir kez daha gösterir. Kazım Karabekir de, Mustafa Kemal'in en kısa zamanda çevresindeki müteahhitleri zenginleştirmek istediğini, zenginleşen bir avuç insanla kalkınılacağına inandığını söylediğini yazar.

"10 Temmuz 1923 Ankara istasyonundaki kalem-i mahsus binasında fırka nizamnamesini müzakereden sonra, Gazi ile yalnız kalarak hasbıhallere başlamıştık. 'Dini ve namusu olanlar aç kalmaya mahkumdur' dediler. Kendisini Hilafet ve Saltanat makamına layık gören ve bu hususlarda teşebbüslerde de bulunan, din ve namus lehinde türlü sözler söyleyen ve hatta hutbe okuyan, benim kapalı yerlerde baş açıklığımla latife eden, fes ve kalpak yerine kumaş başlık teklifimi hoş görmeyen Mustafa Kemal Paşa, benim hayretle baktığımı görünce şu izahatı verdi: 'Dini ve namusu olanlar kazanamazlar, fakir kalmaya mahkumdurlar! Böyle kimselerle memleketi zenginleştirmek mümkün değildir. Bunun için önce din ve namus anlayışını değiştirmeliyiz. Partiyi, bunu kabul edenlerle kuvvetlendirmek ve bunları çabuk zengin etmeliyiz. Bu suretle kalkınma kolay ve çabuk olur." (6)

17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde ülkenin ekonomik geriliğinin giderilmesine

yönelik önlemlerin saptanıp uygulamaya geçirilmesi bir tarafa itilip, öncelikle özel sektörün kalkındırılması benimsenmiş, ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişmişliği için özel sektör yaratma politikasına hız verilmiştir. Bu amaçla özel girişimcilerin istedikleri ekonomik işletmeleri kurmaları yolunda gereken olanaklar sağlanmış, özel girişimciliğin girmediği alanlarda devletin sonradan özel sektöre devretmek üzere 23 adet İktisadi Devlet Teşekkülü (bunlara bağlı 58 kurum ve 37 ortaklık) 7 adet KİT (bunlara bağlı 8 adet kurum ve 5 ortaklık) kurulmuştur. Bu kurumların bir diğer amacı da KİT'lerin öncülüğünde özel sektörün gelişmesine, eksikliklerin giderilmesine yardımcı olmaktır.

Her yönüyle burjuvazinin çıkarını gözeten İzmir İktisat Kongresi'nde özellikle işçi temsilcilerinin olmaması dikkat çekicidir. Zaten her yönüyle bir avuç sermayeder yaratmaya yönelik bir politikanın içinde işçilerin bulunması, bu ekonomik yapılanmanın özüne de ters düşerdi. İşçi adına konuşan sözde bir iki delege de üst düzey bürokrat ya da milletvekillerinden seçilmişlerdi.

Nitekim, Kemalizm'deki devletçilik uygulamaları ve bunu ilke haline getirme çabalarındaki tutarsızlık, bu ideolojiyi din düzeyine çıkarıp, her şeye karşın savunan kimi yazarlar, somut olaylar karşısında yeterli direnişi gösterememekteler. Türkiye Komünist Partisi'nden ayrılıp Kemalistlere yamanan döneklerden Şevket Süreyya Aydemir çoğu yerde Mustafa Kemal'i antiemperyalist ve antikapitalist göstermeye çalışmasına karşın yine de gerçeği itiraf etmekten kaçınamaz.

"Milli Kurtuluş mücadelesi, Mustafa Kemal'e göre, antiemperyalist ve antikapitalist bir hareket olarak başladı. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Maksat ve Meslek kısmında bu nitelik dile getirilmiştir. Fakat olaylar öyle gelişti ki, Lozan'dan sonra 1923-1930 devresinin ekonomik hikayesi, yarı sömürge eko-

nomisinden milli ekonomiye yönelişin gerektirdiği dinamik icaplarla liberal bir nizam içinde gelişmenin çabaları arasındaki çekişmelerle geçer." (7)

Kemalist düşünceyi solcu olarak göstermeye çalışan kimi yazarların bu konuda net olmayan düşüncelerine karşın Kemalist rejim, temel tercihini her zaman özel sermayeden yana koymuştur. En hızlı devletçi uygulamalarda bile özel girişim tamamen bir tarafa itilmemiştir. Hatta tam aksine çeşitli kanallarla devlet tarafından güçlendirilmiştir. Devlet ise, özel sektörün yapamadığı, özellikle karlı olmayan alanlara yönelecek ve bu alanda bile özel sermaye ile arasında bir çatışma veya herhangi bir çelişki yaratmamaya özen gösterecek, kesinlikle bir rekabet ortamı yaratılmasına fırsat vermeyecektir. Bir süre sonra özel teşebbüs yeterince güçlenince, devlet her alandan çekilecek ve ekonomi tamamen özel sermayeye terk edilecektir. Rejimin devletçilikten anladığı ve uyguladığı tek şey budur.

Yunus Nadi de sahibi olduğu *Cumhuriyet Gazetesi*'nde devletçilik konusunda aynı şeyleri savunur.

"Cumhuriyet Halk Fırkası'na göre devletçilik nedir? CHF'nın programı meydandadır. Orada ferdi teşebbüs ve ferdi neticelerin hizmeti asla inkar edilmiş değildir, bilakis. Ancak program fertlerin başaramayacağı işleri devletin ele alması lüzumunda sarihtir ve Fırkamızın devletçiliği bu sarahata dayanan bir ahenkte kolayca, en ufak şüpheye dahi mahal vermeyecek bir açıklıkta görülür."(8)

Rejim, devletçilik adı altında emperyalist devletlerin isteğine uygun kapitalist sistemi gerçekleştirme niyetini, uyguladığı ekonomik politikayla, bu doğrultuda çıkartılan yasalarla her fırsatta göstermekten kaçınmamıştır. Bu konuda yoğun çabalar içinde olduğu da kuşkuya yer vermeyecek kadar netlik kazanmıştır. Ancak

yine de kapitalizme yönelişte, nedense hep Mustafa Kemal'i dışarıda tutma Türk aydınında bir alışkanlık haline gelmiştir. Oysa yöneliş saptandıktan sonra başta liderin bundan soyutlanması, liderin buna karşı olduğunun söylenmesi akla, mantığa ve bilime aykırıdır. Kaldı ki, kapitalizme yönelişin baş mimarı Mustafa Kemal'in ta kendisidir. Mustafa Kemal'in liderlik konusunda tartışılmayacak bir başka yönü de devletin şekillenmesinde ve toplumun yönlendirilmesinde, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda yapılanların onun kafasının ürünü olduğudur. Mussolini ve Hitler daha sonra Mustafa Kemal'in yaptıklarından esinlendiklerini ve onu örnek aldıklarını, bu özelliğini belirterek dile getirirler.

"Atatürk, bir ulus bütün vasıtalarından yoksun bırakılsa bile kendini kurtaracak vasıtaları yaratabileceğini öğreten liderdir. Onun ilk talebesi Mussolini'dir, ikinci talebesi benim." (9)

Bu nedenle devletin yapılanmasında ve toplumun sosyal gerçekliğine aykırı olarak yapay bir biçimde şekillendirilmesinde Mustafa Kemal'in rolü inkar edilemez. Atatürk'ün etrafındaki kişiliklerin ise onun buyruklarını yerine getirmekten öte hiç bir işlevi yoktur.

Kemalist sistemin ekonomi politikası nedense kendilerini sol olarak nitelendiren resmi aydınların savundukları bir ilke olmuştur. Sosyalist ekonomiyle hiç ilgisi olmamasına karşın resmi solcuların bundan sol ekonomi olarak bahsetmeleri, resmi ideoloji dışı aydınları manipüle etmeye, resmi ideolojinin ekonomik yönünü gizlemeye yöneliktir. Bu sözde solcuların bir başka özelliği ise, devletin solcu aydınlar içine yerleştirdikleri güdümlü memur olmalarıdır. Bu güdümlü memurlar, izlenen ekonomik politikanın özel girişim yanlısı olduğunu, çeşitli arayış ve yönelmelerde bu çerçevenin dışına çıkılmasına izin verilmediğini de çok iyi bilirler. Sözde solcu, resmi aydın/memurlardan

Şevket Süreyya Aydemir bu politikayı eleştirerek şöyle yazar:

"Atatürk'ün benimsediği imtiyazsız, kaynaşmış bir millet ülküsü ve çabası yerine, oligarşik ve kapitalizm nizamı içinde kalkınma yoluna yönelmiştir. Bunun için de, ülke üstünde dış haklar ve dış kontroller tesisine mal olsa da bu oligarşik nizamın kurulması ve örgütlenmesi yoluna gidilmiştir. Eşit, haklı işbirlikleri yerine ekonomiko-militer oligarşiler elinde bunalan Güney Amerika devletleri tipini andırır bir nizama yöneliş, elbette arzu edilmeyen bir neticedir." (10)

Sistemin ekonomik yapılanmasını inceleyen Korkut Boratav, cumhuriyetin ilk yıllarında iktisat politikaları açısından devletçiliği üç döneme ayırır.

1- 1923-29 dışa açık devlet eliyle özel sermayenin teşvik dönemi

2- 1930-32 özel sermayeye dayanan himayecilik, ithal ikamesi dönemi

3- 1933-39 devletçilik-himayecilik dönemi

Kemalistlerin bu iktisat politikaları kapitalizmin ruhuna uygundur. Çünkü, kapitalizmde ekonomik zararın siyasi yönden giderilmesi, ki bu halkın sırtından çıkarılır, ekonomik kazancın da özel ellere dağıtılmasıdır. Kemalistlerin yaptıkları, bu temel ilkeye son derece uygundur. Nitekim Korkut Boratav ***"devlet eliyle fert zengin etmek"*** diye nitelendirilen politikaların ilk ve açık örneklerinin 1923-29 döneminde görüldüğünü özellikle belirtir. Bu dönemde, yani cumhuriyetin kuruluş yıllarında devlet temel tüketim malları üzerinde "inhisar" yani devlet tekeli kuruluyordu. Bunda amaçlanan vatandaşın temel tüketim mallarını ucuza almalarını sağlamak değildi; özel sektöre aktarılmak üzere devlet bütçesine gelir sağlamaktı. 1927 yılında elde edilen gelir bütçenin yüzde 23'ünü oluşturmaktaydı.

Özel sermayeye devletin sunduğu olanaklar Mustafa Kemal'in teşvikiyle ölümüne değin sürmüş; daha sonraları İsmet İnönü ve Menderes hükümetlerince bu politika kesintisiz uygulanmıştır.

Yalçın Küçük bu politikanın kesintiye uğramaması için yoğun bir baskı uygulandığını belirtir kitaplarında.

"1930'lar Türkiye'si toplumun her kesitinde işçi ve emekçiler üzerine yoğun baskı ve sömürü dönemini yaşıyor. Bu dönemde çıkarılan diğer yasalar gibi 1937 yılına ait 3116 sayılı yasa da emekçilerin haklarının gasp edilmesi yolunda önemli adımlar atıyor." (11)

Kemalizmin, ekonomik politikanın cılız olan sermaye birikimini yeterli düzeye getirmek için burjuvazinin ihtiyaç duyduğu politikaları hayata geçirmek olduğu konusunda tüm anti Kemalist ideoloji dışı iktisatçılar birleşmektedir.

Fikret Başkaya, burjuvazinin iktidar yapısını beş farklı biçimde ele alarak incelerken burjuvazinin koşullara ve özellikle işçi sınıfının düzeni tehdit edip edemeyeceği konumuna göre bunlardan birini uyguladığını yazar. Bunlar, parlamenter demokrasi, Bonapartizm, asker-polis diktatörlüğü, faşizm ve sosyal demokrasidir. Bu saptamadan yola çıkan Fikret Başkaya, Kemalizmin Bonapartist bir yönetime denk düştüğünü söyler. Cezayir, Mısır ve Türkiye'de uygulanma olanağı bulan Bonapartizmin asıl amacının burjuvaziyi güçlendirmek olduğunu belirtir. Bu ülkelerdeki Bonapartist rejimlerin daha baskıcı olmalarının nedenini de kapitalist birikimin cılızlığına bağlar.

Devletçilik her ne kadar *Kadro, Yön* ve *Devrim* dergileri yazarlarınca sosyalizm ve kapitalizm arasında üçüncü yol olarak empoze edilmeye çalışılmışsa da, gerçekte, devlet eliyle fert zenginleştirmek amacına hizmet etmiştir. Mustafa Kemal'in çeşitli vesilelerle *"amacımız milyoner yetiştirmektir"* demesinin anlamı

budur. Yine Mustafa Kemal'in muasır medeniyet dediği çağdaş uygarlıktan anladığı; Batı emperyalizmine entegre olmuş, burjuvazinin gelişmesine ve güç olmasına fırsat veren kapitalist sistemdir. Burjuvazinin gelişip palazlanması için de devlet yoksul halkın sefaleti pahasına her olanağı bu amaç uğruna kullanmıştır. İlk başlarda Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler kurulması ve bu ülkenin yardımlarını sağlama çabaları yine bu sınıfın zenginleştirilmesinde kullanılmıştır.

Türkiye ilk kalkınma yardımını Sovyetler Birliği'nden sağlar. 1933 yılında İsmet İnönü Moskova'yı ziyaret eder, bu ziyaretten iki ülke arasında kapsamlı bir ekonomik anlaşma ortaya çıkar. Sovyetler Birliği önce 8, sonra 18 milyon dolar faizsiz borç verir. Bu politika süreklilik kazanmaz. Yerini sağlamlaştıran Türkiye bir süre sonra Batı'ya yaklaştıkça Sovyetler'den uzaklaşır. Öyle ki, soğuk savaş döneminde en azgın düşmanı olur sosyalizmin. Sol düşüncelere düşmanlığını doruğa çıkartır. Ancak devletler arası bir düşmanlıktan ziyade, iç politikada antisovyetik propaganda ve sosyalist aydınların yaşamını cehenneme çevirmek olmuştur. Gazeteler basılır, yakılır, solcu aydınların karşıt düşüncede olanlarca öldürülmeleri, işçi hareketlerin provokasyonlarla ezilmesi gibi.

Bu konuda Fikret Başkaya bunun doğal bir gelişim olduğunu söyler. Kemalist hareketin başından beri *"asalak sınıfların"* çıkarını gözettiğini ve kapkaççı burjuvaziye dayandığını söyler.

"İngiltere'nin desteğini çektiği bir ortamda Anadolu'dan kovulması zor olmayan Yunan Ordusu yenilip ülkeden atılınca, asalak sınıfların tehlikeye giren sömürü olanakları yeniden doğmuş oluyordu. Bu aşamadan sonra yürürlüğe konulacak ekonomi politikasının egemen sınıflar blokunun çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelmesi kaçınılmazdı. Asalak sınıflar niyetlerini açığa vurmada acele ediyorlardı. Lozan Barış Görüşmeleri 4 Şubat

1923'te kesildi. 17 Şubat 1923'te İzmir'de İktisat Kongresi toplandı. Kışın ortasında aceleyle bir iktisat kongresi toplamanın bazı önemli nedenleri olmalıydı. Aksi halde ülkenin geleceğini angaje eden önemli stratejik kararların oluşmasına temel oluşturacak bir kongrenin bu kadar aceleye getirilmiş olması başka nasıl açıklanabilir? Kongre, başta emperyalist devletler olmak üzere, yerli burjuvaziye, özellikle de İstanbul'un tüccarlarına güvence vermeyi amaçlıyordu. Böylece, bir yandan İstanbul'un kozmopolitik iş çevreleriyle ittifak pekiştirilirken, onların aracılığıyla da emperyalistlere güvence verilmek isteniyordu." (12)

Tüm bunlara bakarak Kemalizm'in ünlü kuramcısı, Adalet ve İktisat Bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt'un *"Kemalizm milli sosyalizmdir"* demesine şaşmamak gerek. Bunun faşist ve ırkçı Hitler'in partisi olan Nasyonal Sosyalist Parti'nin adını çağrıştırması sade bir tesadüf olmadığı gibi Hitler'in *"ben her şeyi Mustafa Kemal'den öğrendim"* demesi de boşuna değildir.

Sözde aydınların, devletçilik politikasını bu denli övmelerine bakıldığında halkın bu politikayla daha rahat ve refah içinde yaşadığı sanılır. Oysa tüm övgülere karşın halkın reel alım gücünün her geçen yıl daha da azaldığı saptanmaktadır. Bilimsel veriler, devletçilikten halkın pek kazançlı çıkmadığını gösterir. Bu konu da Prof. Yalçın Küçük şunları yazar:

"Devletçilik politikasının en ateşli bir şekilde uygulanmasına bakıldığında 1930 yıllarında tarımsal malların satın alma gücü ya düşmüş, ya da artışı durmuştur. Diğer taraftan ortalama reel memur maaşları endeksi 1939'da 100 iken 1949'da 59'a ve 1956'da 69 iken 1959'da 50'ya düşmüştür." (13)

Burada da görüldüğü gibi devletçilik uygulaması sade vatandaşın yaşamında herhangi bir iyileşme yapmadığı gibi, her geçen gün onu yoksulluğa itmiştir.

Uyanık aydın kesimlerin bu politikanın gerçek amacını çok önceden gördüklerini ve tahlil ettiklerini, ancak etkin olamadıklarını, bu politikaya doğrudan müdahale edemedikleri de bir gerçek. Komintern'deki TKP delegasyonunun yaptıkları konuşmalarda devletçilik uygulamasının asıl amacını belirtmesi yönünden önemli ipuçları vermektedir.

"Kemalistlerin iktisadi politikasının sonucu devlet eliyle düzenleme, devletçilik veya herhangi bir planlı ekonomi değildir. Sadece tekelci sermayenin gelişmesini suni devlet yardımıyla hızlandırma yolundaki çabadır. Kemalistlerin propagandasını yaptıkları devletçilik, daha yoğun bir sömürüyle halkın çoğunluğunun sırtından Türk burjuvazisinin elindeki geri kapitalist işletmelere devlet yardımı yapma amacını güden siyasetlerini örtbas etmekten başka bir şey değildir." (14)

Kemalizm'in devletçiliğindeki içtensizlik, burjuvaziyi kollama ve onun zenginleşmesine esas olan amacını gizlemeye yönelik bu politikadaki tutarsızlıklar Yakup Kadri'de olduğu gibi Kemal Tahir'in bir romancı gözüyle irdelemesine de konu olmuştur. Eski İttihatçılardan Kara Kemal'i suikastten önce Atatürk'le konuşturur, bu politikanın olağan sonucunu devlet eliyle yerli zengin türetmek olduğunu belirtir.

"İçerde devlet desteğiyle yerli zengin yetiştirilmesine sapıldı mı, bunun bizim gibi memleketlerde, üst idareci kadrolara sıvaşmaması mümkün değildir. Üst idareci kadrolar, milli zenginlerle ortaklıklar da kursalar, rüşvet karşılığı aracılık da yapsalar, keselerine attıklarının her zaman on katını, çoğu zaman yüz katını şuna buna sus payı verip çarçur ettirirler. Bu durum içerde ister istemez bazı alanlarda zengin edeceklerin işlerini kolaylaştırmak için tekeller kurmaya zorlar hükümetleri.." (15)

Resmi söylemde devletçiliğin, ülkede bir türlü gerçekleşme-

yen sanayi hamlesini başlatmak için oluşturulan bir kalkınma yolu olduğu söylenir. Yalanın ve inkarın bekçiliğini yapan resmi aydınlar bunu böyle açıklamaya çalışırlar. Oysa 85 yıllık bir uygulama sonucu sanayileşme konusunda gelinen nokta, üstelik 2. Paylaşım Savaşı'nda harap olmuş ülkelerle, bu savaşa katılmayan ve savaşın yıkımını yaşamayan Türkiye kıyaslandığında, çok geri olduğu net bir şekilde görülür. Kemalizm'in diğer ilkelerinde olduğu gibi devletçilikte de iki ayrı görünüm vardır. Biri resmi ideolojiye angaje olmuş, ufku dar yazarların söyledikleri ve yakıştırdıkları ilericilik yaftası, ve bu politika sonucu kazançlı çıkan kesimler. Diğeri ise yaşanan gerçekler ve bu ilkenin yaşama nasıl yansıdığını gösteren somut olguların irdelenmesinde elde edilen sonuçlar. Çalışan halk kesimi mi, yoksa burjuvazi mi? Önemli olan söylenenlerin pratikte nasıl görüldüğüdür. Bu bağlamda devletçiliğin resmi söylemin tersine, her mahallede milyoner yaratma ve bunun uzantısı olan devlet eliyle burjuvazinin palazlanmasıdır.

Devletçiliğin uygulanmasının parasal kaynağı çalışan ve yoksul olan halkın sırtından sağlanmıştır. Bu da vergiler ve zamlar yoluyla halkın alın teri, emeği gasp edilerek olmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi'nde vergilerin yoksul halkın üzerinde nasıl acımasızca uygulandığını göstermesi yönünden çarpıcı bir örnek vardır. Vergi Tarhında İnsaf başlıklı yazı şöyle:

"Esirpazarı'nda Artin isminde yetmişlik bir ihtiyarın, sermayesi nihayet 100 lirayı tutan bir bakkal dükkanı vardır. Bu kadarcık sermaye ile kendi ailesini güçlükle geçindiren bu adama maliye memurları 66 lira kazanç vergisi tarh etmişlerdir. Artin Efendi kendisine cidden ağır gelen bu verginin bir kısmını ödeyebilmiş, fakat diğer kısmını ödeyememiştir. Bunun üzerine memurlar mütebaki borcun ifası için dükkanında mevcut bakkaliye

eşyasının satılacağını kendisine ihbar etmişlerdir. Bir defa sermayesi100 lirayı geçmeyen bir dükkana 66 lira kazanç vergisi tarh edilirse, elbette o müessese bu vergiyi veremez. Şimdi bu ihbardan sonra içinde tek bir fasulye tanesi kalmamak şartı ile dükkanın bütün sermayesini teşkil eden eşya satılırsa, hem o bakkal vergisini ödemeye muvaffak olmadan borçlu kalacak, hem de işinden, kazancından mahrum olacak ve cemiyete dilenmeye mahkum bir aile daha iltihak edecektir." (16)

Vergilerin acımasızlığı ve üstelik ödenemeyen vergiler için iş yerine el koyup içindeki malların satılıp vergi borçlarının ödenmesi yöntemi devletçilik ilkesinin geldiği boyutu göstermesi yönünden ilginç olduğu kadar düşündürücüdür de.

Yine *Cumhuriyet Gazetesi*'nin aynı günkü sayısında, yol vergisi ile ilgili bir başka yazı vergilerin halkın yaşamını nasıl çekilmez kıldığını gösteriyor.

"Yol Vergisi dilenciden tutunuz da zengine varıncaya kadar aynı derece üzerinden tarh edilmektedir. Bu vergi fakir *ve zengin için müsavidir (eşittir). Diğer vergilerin tarhında nazarı dikkate alınan kudret ve kabiliyet esası yol vergisinde hiç nazarı itibara alınmıyor. Bir köylü, bir rençper, bir fakir amele ile bir milyoner aynı miktar vergi ile mükellef tutmak doğru değildir. Meşhur iktisatçılarımızdan Doktor Celal Muhtar Bey bu verginin ağırlığından bahsederken diyor ki: Yol vergisi pek ağırdır. Bir köylü 12 lirayı kolay kolay veremez. Çünkü arpanın okkası 5 kuruştur. Köylü tarik bedeli vermek için 240 okka arpa satmaktadır. Bu meseleleri inceden inceye tetkik etmek lazımdır."*

İktidar yanlısı basma yansıyan bu yakınmalardan da görülüyor ki, devletçilik uygulamalarından elde edilen gelirin tümü çalışanların sırtından sağlanmaktadır. Bir başka bilim adamı Prof. Taner Timur da bunu belirtir.

"Bütünü itibariyle bütçe gelirleri bu dönemde de daha çok dolaylı vergilere dayanmış ve ağırlığını ücretli ve yoksul sınıflar üzerinde hissettirmiştir. Büyük çiftçilerin tarım gelirleri vergiye tabi olmadığı gibi ticaret ve sanayi çevrelerin verdikleri dolaysız vergi olan kazanç vergisi de toplam gelirler içinde çok önemsiz bir yer işgal etmektedir. (...) 1929-1935 arası kazanç vergisi ortalama 12 milyon TL'dır. Bunun, yine yaklaşık olarak %60'ını maaşlı ve ücretli kategoriler (memurlar, müstahdemler, işçiler) vermektedir. Demek ki, bu dönemde ticaret ve sanayi mensuplarının verdikleri yıllık ortalama kazanç vergisi 4.800 bin TL'dır. Oysa yine bu yıllar arasında Türkiye'de ortalama toplam bütçe geliri 220 milyon TL'dır. Demek ki bu senelerde Türkiye'de ticaret ve sanayi burjuvazisinden alınan dolaysız vergiler bütün vergi gelirlerinin 1/45'ini teşkil etmektedir. Bu rakam bize hem Türkiye'de kapitalizmin gelişme derecesini, hem de devletçilik politikasının hangi sınıfların sırtından yürütüldüğünü göstermektedir." (17)

Bu çarpıcı rakamlara göre emekçi kesimin devletçilik uygulamalarına % 60 katkıda bulunurken, bu politikayla yaratılan burjuvazinin katkısı devede kulak misali olmuştur.

Bir başka araştırmacı Kemal Karpat ise şu saptamada bulunuyor.

"Gerçekten Türk devletçiliği bir devlet kapitalizmiydi; çünkü devlet, elindeki iktidarı bir özel sermayedar gibi sermaye biriktirmek için kullanıyordu. Bunu, vergi kaynaklarını ve yerli pazarları sömürme yolu ile yapıyordu. Siyasi kaygılar toplumsal ve ekonomik amaçlardan önce geliyordu; ham maddeler düşük fiyatlarla alınıyor, devlet mamulleri ise maliyetlerinin bir kaç misli yüksek fiyatla satılıyordu. İşçinin korunması, işsizlik teşkilatı, sigortalar sosyal güvenlik ve yardım, kısacası toplumsal tedbirler ta 1946 yılına kadar ihmal edildi. (...) Bu doğrusu tek taraflı

bir devletçiliktir; halkın çoğunluğuna ağır yükler yükleyerek onlardan feragat bekliyor, istenmeyerek de olsa küçük bir azınlığın yararına işliyordu." (18)

Kemalizm üzerine incelemelerde bulunan Kurt Steinhaus da rejimin devletçilikten anladığı şeyin kesinlikle kapitalizmin dışında olmadığını söyler.

"Devletçilik ilkesi kapitalizmden tümüyle ayrı bir sistem değildir, dolayısı ile çeşitli sosyal sistemlerin bir sentezi olamaz." (19)

Türkiye'de geri kalmışlığın nedenlerini araştıran İsmail Cem de Cumhuriyet dönemi ekonomi uygulamalarında halkın zararlı çıktığını söyler.

"Cumhuriyet döneminin mutlu azınlığı devletin hemen her alanında sağladığı kolaylıklardan en iyi şekilde yararlanmasını bilmiştir. Devletten alınan krediler sanayide yahut tarımın makinalaşmasında değil, az zamanda çok para getiren kapkaç işlerinde kullanılmıştır: ithalat, komisyon, küçük imalat, ticaret vb. Özel müteşebbislerin bankalara yatırmış oldukları para miktarı 1924'le 1938 yılları arasında 13 milyondan 227 milyona çıkmıştır. Yönetimin bir kanadının Teşvik-i Sanayi Kanunu gibi iyi niyetli çabaları boşa gitmiş, devlet bir yandan mutlu azınlığı beslerken, öte yandan yatırımların % 90'nını yapmak zorunda kalmıştır. Sonuç mutlu azınlık için sevindirici, muhalefet hesabına üzücü olmuştur." (20)

Emre Kongar da tüm bunların burjuvazi yaratmaya yönelik olduğunu yazar.

"Mustafa Kemal, İsmet Paşa gibi yakın arkadaşları ulusal bir burjuvazi yaratmanın kısa yollarını ararken, 1930 yılında liberalizm ile devletçiliği birbirinin yerine geçebilecek iki ayrı yol olarak denemeye karar vermişlerdi." (21)

Emre Kongar nedense utangaç tavrını bir tarafa itip uygula-

nan ekonomik modelin adını özgürce koyamamakta, liberal ekonominin bir denemesinden bahsetmektedir. Oysa Kemalistler, ekonomik politikalarında herhangi bir denemeyi değil, aldıkları kararın ve tercihin sonuna kadar uygulanmasındaki kararlılığı göstermektedirler. Kemalistler hiçbir dönemde uyguladıkları ekonomik modelin yapısından kuşkuya düşmemişler; sonuna kadar halk karşıtlığı içeren bu modelde ısrarcı olmuşlardır. Yine de görüldüğü gibi tüm toplum bilimcilerin ve iktisatçıların ortak kanısı, Kemalizm de devletçiliğin tek amacı devlet eliyle fert zengin etmek, ulusal bir burjuvazi yaratmaktır. Halkın yoksullaşması, ezilmesi, iliklerine kadar sömürülmesi pahasına..

Ahmet Hamdi Başar'a göre de ana tercih kapitalizmdir.

"Bizim devletçiliğin sosyalizm ve kapitalizm sınırları arasında bölüşümü yapılırsa, bundan sosyalizmden çok kapitalizme yaklaşmış olduğumuz görülür." (22)

Burjuvazinin iktidar tarafından ne denli korunup kollandığını Atatürk'le yaptığı gezilerde gören Ahmet Hamdi Başar şöyle yazar:

"O sıralarda, yeni gümrük tarifenin arkasına sığınarak dünya fiyatından bir kaç misli yükseğe sanayi eşyası satan basit ve şımarık bir sanayi türemeye başlamıştı. Sanayiciler gümrükten maada da himaye görüyorlardı; Teşvik-i Sanayi Kanunu vardı; vergi muafiyetleri vardı." (23)

Atatürk'ün İsmet İnönü ile siyasi birlikteliği, halkçılık ile maskelenen devletçilik uygulamasında palazlanan komprador burjuvazinin Meclis içinde üyelerinin aşırı istekleri yüzünden kesintiye uğrar. Devletin bütün olanaklarını kullanarak gelişen, Mustafa Kemal'in de ortağı olduğu İş Bankası siyasi alanda da etkili olmaya başlamıştır. İsmet İnönü ile Celal Bayar arasında bir tercih yapmak gereğini hissettiğinde Mustafa Kemal tercihini

Celal Bayar'dan yana yapmıştır. Ticaret ve sanayicilerin gittikçe artan güçlerinin bunda rolü olduğu yadsınamaz. Celal Bayar, Mustafa Kemal'in isteğiyle önce kabineye girip Ekonomi Bakanı olur. Daha sonra Celal Bayar'ın şımarık ve uzlaşmaz burjuva tavırları hükümeti kısa sürede dağılma noktasına getirir. İsmet İnönü Hükümeti istifa eder, yerine Celal Bayar Atatürk tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilir. İş Bankası Genel Müdürü Celal Bayar ile İsmet İnönü arasında ekonomik anlayış yönünden pek bir fark da yoktur. İnönü sanayileşmenin devlet öncülüğünde gerçekleştirilip daha sonra bütün Kamu İktisadi Teşekküllerinin özel sektöre devredilmesini istemesine karşın, Celal Bayar ise bir an önce ekonomide de tek olmak isteyen sabırsız burjuvazinin sözcülüğünü yapmaktadır.

Hükümet içinde bakanların birbirleriyle çelişik tutumlarına bakıp sınıfsal bir çelişkinin baş gösterdiğini akla getirse bile bunun sadece burjuvazinin kendi iç çelişkilerinden kaynaklandığını söylemek gerek. Çünkü başından beri ekonomik model tartışılmaz bir şekilde önceden saptanmıştır. Buna karşın bir çok kişi, Atatürk'ün 1921 yılı başında Millet Meclisi'ne sunduğu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Maksat ve Meslek kısmında *"TBMM hükümeti hayat ve istikbalini kurtarmayı yegane maksat ve gaye bildiği halkı, emperyalizm ve kapitalizm tahakkümünden ve zulmünden kurtarmak, idare ve hakimiyetin hakiki sahibi kılmakla, gayesine vasıl olacağı kanaatindedir"* sözlerini eksen alarak hemen Kemalizmin dışarıya karşı antiemperyalist, içerde antikapitalist bir politika uygulayacağını söyler. Oysa o yıllarda, yani 1921 yılında söylenen o sözler Kemalistlerin taktik manevralarla Sovyetlerin desteğini almak ve içerdeki bolşevik hayranlığından yararlanmak amacıyla söylenmiştir. İktidarlarını sağlamlaştıran Kemalistlerin uyguladıkları ekonomik politikalar ne yazık

ki ilk başlarda söylenenlerle pek uyumlu olmaz.

Kapitalist olmayan kalkınma yolu olarak da gösterilmeye çalışılan Kemalizm'in devletçiliğinin, son çözümlemede kesinlikle burjuva düzenine dönüşmeye, kapitalist bir seyir izlemeye zorunlu olduğu da ifade edilmektedir bu yazarlarca. Kabul edilmeyen olgu sadece bu düzenin başından beri bunu tatbik etmesidir. Kaldı ki, Kemalistler hiçbir zaman sosyalizmi savunduklarını ve sol bir yöntem izleyeceklerini söylememelerine karşın, Kemalizm'i ilerici olarak gösterme çabası içinde olan yazarlar kraldan çok kralcı olmaktalar. Resmi devlet aydınlarının uydurma iddialarına karşı TKP delegasyonu Fahri Cevdet Komintern'de yaptığı konuşmada resmi ideolojiye ağır suçlamalarda bulunur.

"Kemalistleri, Türkiye'nin çalışan kitleleri önünde, ülkenin bağımsızlığına ihanet eden, karşı devrimci sınıf olarak teşhir etmeli, Kemalist burjuvaziye karşı işçilerin ve köylülerin devrimci mücadele cephelerini gerçekleştirmeliyiz."

Somut gerçek olgulardan yola çıkan Yalçın Küçük de devletçiliğin kapitalizmin bir türevi olduğunu belirtir yazılarında.

"..ve sınıf harmonisinin var olduğu dönemde, sadece, mülkiyetli sınıfların doğuşu güçlendirildi; toprak ürünlerinin fiyatları desteklendi, kamu yapımların çoğu özel kişilerin *müteahhitliğine bırakıldı. Türkiye'nin ilk büyük kapitalistleri, kuşkusuz devletçilik döneminin birincil ürünleridir. Ve bütün bunlar yapılırken, devletçilik düzeninin kapitalist özel girişim özgürlüğü ile hiç bir ilgisi olmadığı ileri sürüldü."* (25)

Resmi ideoloji dışı araştırmacılar Mustafa Kemal'in kapitalizm yanlısı olduğunu kuşkulara yer vermeyecek bir şekilde net olarak yazarlar. Baskın Oran'da kitaplarında aynı kanıyı taşıdığını belirtir.

"Mustafa Kemal'in antikapitalist sözleri kesinlikle 1921 öncesi

Sovyetler Birliği'nin yardımını sağlamaya ilişkin bir taktiktir. Çünkü önder paraya para kazandırmayı ilke olarak kabul eden bir ortam ve sınıftan gelmekte ve bu ilkeye koşut olarak düşünmektedir." (26)

Yine Abdi İpekçi, İsmet İnönü'ye Atatürk'ün siyasi ve iktisadi doktrinler hakkında görüşlerini sorduğunda İnönü'nün şunları söylediğini yazar:

"Görüşlerinde meçhul bir yer yok. CHP'nin prensipleri Atatürk'ün düşünüşlerini gösteriyor. Başından itibaren özel teşebbüsü esas tutmuş ve ölünceye kadar bu prensibi tatbik etmiştir." (27)

İnönü, Abdi İpekçi'ye anlattıklarıyla neyin ne olduğunu tartışılmasına gerek duymadan ortaya koyar. Tüm bunlara rağmen devletçiliği hala solculuk sayan, Mustafa Kemal'i devrimci ve antikapitalist olarak göstermeye çalışan yazarlara sol içinde ajanlaşmış devlet memurları demek gerekir.

Mustafa Kemal Türkiye'de özel teşebbüsü esas alırken kendisi de bir özel teşebbüsçü olarak işini sağlam tutmaya çaba göstermekten geri kalmamıştır. Mustafa Kemal, Türkiye'nin en kurak dönemlerinde özel çiftliklerinde çok iyi ürün almanın da yolunu bilecek kadar işini ciddiye almaktadır. Resmi işlerinin dışındaki zamanının büyük çoğunluğunu çiftliklerinde geçirdiğini *Cumhuriyet Gazetesi* şöyle yazmaktadır:

"Gazi Baba her gün çiftlikte tarlalarının ve işinin başındadır. Ona, bu sene seyahata çıkılmayacak mı? İstanbul'a teşrif buyrulmayacak mı? Suallerini irat edenler, güzel bir tebessümle halleder:

- Görmüyor musunuz, burada çiftimiz, çubuğumuz, işimiz, gücümüz var. Hasat başladı, onu bitirmeli, sonra nadas yapılacak.

Cevabını alıyorlar.

Gazi Hazretleri her gününü resmi işler haricindeki saatlerini en faideli ve ideal bir işe hasretmek üzere hep çiftliklerinde ve tarlaları başında geçiriyorlar.(...) Geçen sene bütün yayla kuraklıktan cayır cayır yanarken Gazi Çiftliği yer yer % 5'ten % 18'e kadar mahsul almıştır." (28)

Sol söylemi elden bırakmayan, Mustafa Kemal'i hep sol bir çizgide göstermeyi alışkanlık haline getiren İlhan Selçuk gibi şoven yazarlar, cumhuriyet kurulduktan sonra, Kemalist rejimin bir çok yabancı şirketi millileştirdiğini övgüyle yazarlar. Oysa gerçek İlhan Selçuk, Doğan Avcıoğlu gibi yazarların yazdığı gibi değil. Cumhuriyet'in ilk on yılında sadece iki yabancı demiryolu şirketinin parası ödenerek geri alındığıdır. Bunlar 31 Ocak 1928 tarih ve 1375 sayılı Yasayla 204.175.400 İsviçre Frangı karşılığı satın alınan Anadolu ve Mersin-Tarsus-Adana Demiryolu, Haydarpaşa Liman Şirketleri ile 30 Mayıs 1931 tarih ve 2745 sayılı Yasayla 1.825.800 Sterline satın alınan Aydın Demiryolu Şirketidir.

Satın alınan bu iki şirketi sol görünümlü yazarların yabancı şirketleri devletleştirme veya millileştirme diye göstermeleri, Kemalizmin içte kapitalist bir düzen oluşturma politikalarına denk düşmüyordu. İzmir İktisat Kongresi'nde yabancı sermayeye davetiye çıkarıp her türlü yasal güvence veren bir iktidarın, diğer taraftan içteki yabancı şirketleri millileştirmesi elbette düşünülemezdi. Bu iddiaların tersine Cumhuriyet'in ilk iki yılında beş yabancı banka daha açılır Kemalistlerin onayı ve teşviki ile.

1- 1924 yılında Hrissoveloni (Romen)
2- 1924 yılında Banque Belge Pour l'Etranger
3- 1925 yılında Umumi Ticaret-i Hariciye (Fransız)
4- 1925 yılında SSCİ Ticaret-i Hariciye
5- 1925 yılında Banca Oriantale Haliana

Bunlara ayrıca 1929 yılında Banque France Asiatique eklenir.

Türkiye'deki yabancı şirketlerin, diğer yerli şirketlerden daha etkin ve nüfuzlu olduklarını da belirtmek gerek. Bu nedenle bir çok yerli şirket etkinlik sağlamak için yabancı ortak arar duruma gelmişti. Cumhuriyetin ilk yıllarında bile yabancı şirketlerin bizzat Kemalistlerin isteği üzerine geldikleri ve etkinlik sağladıkları görülüyor. Bundan da Kemalistlerin bağımsızlıktan anladıklarının siyasi yönle sınırlı olduğu, ekonomik bağımsızlığa boş verdikleri anlaşılıyor. Bu nedenle yüzden fazla yabancı şirket ilk beş yılda Türkiye'de boy göstermiştir.

"Devlet Salnamesinde 11'i sigorta şirketi olmak üzere toplam 244 şirket sayılmaktadır. Ancak yerli diye gösterilen bu ortaklıklardan da bazıları karma sermayeli ya da doğrudan doğruya yabancı şirketlerdir. Şark Demiryolları, Selanik ve Osmanlı Bankaları, Balya-Karaaydın Madenleri, AEG, Junkers, Siemens kuruluşları vb. 1927-1928 yıllarına ait Devlet Salnamesi'nin İktisat Vekaleti bölümünde bütün tescilli yabancı şirketlerin bir listesi verilmiştir. Burada 60 ecnebi sigorta şirketi ve 121 tane de başka işkollarında çalışan ecnebi şirket görülmektedir. (29)

Kemalizmin ekonomi politikasını irdelerken, bunun bir burjuva ideolojisi olmasına karşın, bu politika milli ve demokratik burjuvazinin ideolojisi değildir. Bu ideoloji burjuvazinin gelişim biçimine, evrensel ilkelerden uzak, kendine özgü bir yapıdadır. Çünkü, ekonomik ve sosyal yönü yeterince gelişemeyen Türk burjuvazisinin, devlete dayanarak ve devletin katkısıyla tüccar, toprak ağası ve küçük komprador burjuvaziyi siyasi bir güç olarak örgütlemesi ve dolayısıyla geliştirmesidir.

Burjuvazi, bu ideolojiyi kendine rehber edinerek siyasal gücünü ekonomik ve ulusal bir güce ve doğasına uygun şovenizme ve sömürgeciliğe dönüştürmüştür. Ancak ekonomik ve sosyal teme-

li çok zayıf olan burjuvazi, bu gücünü arkasına alarak değil, tersine siyasal zora başvurarak, azınlıkları şiddet yoluyla eritmek, Kürtleri inkar temelinde yok etmek ve kendi şovenist politikalarına uygun bir şekilde asimile etmek yolunu seçmiştir. Ermeni ve Rumları katlederek mallarına el koymak yoluna gitmiştir.

Türk burjuvazisi, muhalefeti kanla boğarak demokrasinin gelişmesine de fırsat vermemiş ve bu şiddete dayanan sistem yaşamın her alanını, ekonomiden kültüre kadar etkilemiş, gelişmesine fırsat vermediği gibi, hızla yozlaşmasına da neden olmuştur.

Kapitalizm, Kemalist hareketin tepeden inme yöntemleriyle geliştirilmeye çalışılmıştır. Proleteryanın yükseldiği bir çağda sosyalizme düşmanlık temelinde işçi-köylü karşıtlığını esas almıştır. Bir de kazandığı Türkiye pazarında, bu coğrafya üzerindeki halklar mozaiğini yok edip, tek ulus yaratma zorunluluğunu hissettiğinden, tüm halk kültürlerini, her türlü uluslaşma çabasını boğmak gereğini duymuştur. Bütün bunları elde etmek için en gerici yöntemleri uygulamaktan çekinmemiştir. Bunun yanı sıra kendi kültürünü ve ideolojisini de ekonomik ve siyasal özelliğine uygun geliştirme yoluna gitmiştir. Bunun sonucu, Türk insanı kendini ifade etmekte yetersiz kalmış, kimlik bunalımına düşmüş; Kürt halkı ise Türkleşmediği gibi, kendini geliştirmede zayıf kalmıştır.

Halkçılıkla toplumsal sınıflaşmayı inkar eden resmi ideoloji, devletçilik uygulamasıyla bir sınıfın çıkarını gözetirken, geniş halk kitlesinin zararına yol açmıştır. Halkçılık ve devletçilik ilkelerini kendileri açısından son derece yararlı bulan özel girişimci kesim, CHP'nin yönetici kadrosunu kendi safında bulmuş, İş Bankası da bu kesimin örgütü olmuştur. Geniş halk kesiminin tepkisini kontrol altında tutmak amacıyla da otoriter bir devlet anlayışını egemen kılmışlardır.

Devletçilik, Kemalizm'in diğer ilkeleri gibi temel politikası-

nın önemli bir ayağıdır. Her ilke bu ideolojiyi değişik yönleriyle tamamlamaktadır. Kemalizm'in bu yönüne dikkat çeken ve bu ideolojinin militan savunucusu olan Suna Kili sistemin özünün devletçilik anlayışı olduğunu belirtir.

"Atatürkçülük, Atatürkçülük ilkeleri ya bütünüyle vardır ya da yoktur. Atatürkçülük varsa, devletçilik de vardır. Devletçilik yoksa Atatürkçülük de yoktur. Böyle bilinmeli, böyle değerlendirilmeli." (30)

Zaten resmi ideolojinin bütün ilkeleri, sistem içinde bir bütünlük oluşturuyordu. Sistemin temel dayanağı ise ekonomik yönüydü. Bütün ilkeler, her şey devletçilik diye nitelendiren ekonomik öze bağlıdır. Ve çoğu zaman da diğer ilkeler ekonominin vahşi yönünü kamufle etmeye, gizlemeye yöneliktir. Suna Kili söz konusu yazısında kaynak göstermeden Atatürk'e ait olduğunu belirttiği şu ifadeye de yer verir.

"Devletçiliğin bizce anlamı şudur: Bireylerin özel girişimlerini ve çalışmalarını esas tutmak, fakat büyük bir ulusun bütün gereksinmelerini ve bir çok şeylerin yapılmadığı göz önünde tutarak, ülkenin ekonomisini denetim altına almak."

Mustafa Kemal devletçiliğinin halk ve toplum yararına nasıl sonuçlandığını görelim şimdi.

"Devletçilik ve savaş yıllarında uygulanan politikaların sonuçları 10 Eylül 1946 tarihli Akşam Gazetesi'nde çarpıcı bir şekilde sergileniyor. Gazete savaş yıllarında Türkiye'de 2000 milyoner ailenin doğduğunu bildiriyordu. Keza İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni savaş yıllarında tüccarların % 300 ile % 1000 oranında kar ettiklerini de açıklamaktaydı. Böylece 23 yıl sonra Mustafa Kemal'in rüyası gerçek oluyordu. Artık ülkede birçok milyonerler, hatta milyarderler yetiştirilmişti. Ama bir de madalyonun öteki yüzü vardı. İki bin milyonerin yetiştiği, ortalama kar oran-

larının % 300 ile % 1000 arasında gerçekleştiği yıllarda, dolaysız üreticilerin manzarası farklıydı. Fiyatların 4 kat arttığı 1938-1946 aralığında, baskı, aşırı çalışma ortamında işçi ücretleri hemen hemen sabit kalmış; keza kır kesiminde mülksüzleşme ve yoksullaşma genel bir eğilim halini almıştı. Yoksul köylüler, Hititler'den kalma üretim teknikleriyle toprakları işlemeye devam ediyorlardı. Gerçekleştirilen bir çok inkılaplardan da pek haberleri yok gibiydi. 1946 yılında köylü nüfusun yaklaşık yarısı topraksız ya da çok küçük toprak parçalarını ekip biçer durumdaydı. Savaş gerekçesiyle ambar ve silolarda tahıl stokları büyürken, ekmeğin karneyle dağıtıldığı, insanların açlıktan öldüğü bir ortamda ve Bonapartist rejim altında asalak burjuvazi artık iyice palazlanmış, Bonapartist rejim misyonunu gerçekleştirmişti." (31)

Burjuvazinin palazlanmasının, Yalçın Küçük de devletçilik ilkesinin uygulanmaya başlamasıyla hız kazandığını yazar.

"Özel teşebbüsçülük yaygın kanının aksine, devletçilik döneminde hızlanmaya başlıyor. 1940 yıllarında hızlanma artıyor, 1950 yıllarında artarak devam ediyor. 1960 yıllarında ise mevcut teşebbüslerin genişlemesi biçiminde sürüyor." (32)

Kemalizm'deki ekonomik sistemin bel kemiğini oluşturan devletçilik, devlet sosyalizmi ya da devlet kapitalizmi gibi kimi yazarlarca nitelense de tüm Kemalist yazarlarca halk yararına olduğu iddia edilir. Burjuvazinin gelişmesi için çıkartılan teşvik yasaları, geri dönmeyen krediler, alınamayan vergiler hep görmezlikten gelinir. Halkın yoksullaşması, sömürülmesi pahasına uygulanan bu politikaların ısrarla halk yararına olduğu savunulur. Oysa bunun böyle olmadığını yabancı araştırmacılar bile yazmaktalar. Örneğin, Atatürk hakkında ciddi ve tarafsız olduğu söylenen Lord Kinros bakın neler yazıyor:

".. Atatürk'ün ahbapları, İsmet Paşa'yı öteden beri sevmezlerdi.

Mazbut bir aile babası olan İnönü'nün Çankaya ve Dolmabahçe'deki sefahat düşkünü ve çoğunlukla ahlaksız adamlarla çok az ilgisi vardı. Bu adamlar sadece iki şey peşinde koşarlardı. Para ve mevki. İnönü de onların bu iki şeyi elde etmelerine engel oluyordu. Öyle bir şeyi zaten Atatürk de istemezdi. O da çevresindekini iyi tanır ve hiç kimseyi yüklendiği sorumluluğu başaramayacaksa, önemli bir yere atamazdı. Ağızlarını kapatmak için kendilerini inşaat işlerinde serbest bırakır, endüstri teşebbüslerinde biraz çalıp çırpmalarına göz yumar ve ortada bir skandal tehlikesi belirmedikçe varlıklarını hangi yoldan kazandıklarını pek inceden inceye araştırmazdı." (33)

Yıllar yılı uygulanan devletçilikten anlaşılan şey, skandal olmamak koşuluyla çalıp çırpmak olduğunu Lord Kinros çok iyi bir şekilde ifade ediyor. Üstelik bizzat Mustafa Kemal'in göz yummalarından alınan cesaretle.

İsmet Paşa'nm başbakanlıktan çekilmesine de yine Mustafa Kemal'in çiftlik ve bira fabrikalarının neden olduğunu yakın çevreleri çok iyi biliyor. İsmet Paşa'nın Mustafa Kemal'in işletmelerini devlet işlerine karıştırmasından hiç hoşlanmadığını ve buna tepki göstermesi üzerine Başbakanlıktan istifa ettirilmesini Salih Bozok anılarında yazmaktadır.

"Çiftlik müdürü ile başkatip devlet işlerine müdahale ettiriliyor ve bu sofrada konuşulanlar karar halinde bize bildiriliyor." (34)

Devlet işlerinde Mustafa Kemal'in sahibi olduğu çiftliğin müdürü ile başkatibin Başbakan İsmet İnönü'den daha fazla yetki sahibi olduğu İsmet Paşa'nın yakınmalarından anlaşılıyor.

Sonuç olarak, devletçilik iktidardaki toprak ağasına ve burjuvaziye her alanda gücünü ve egemenliğini geliştirmede ve sağlamlaştırmada önemli olanaklar sağlayan bir ilkedir. Bu ilkede halkın yararına en küçük bir politikaya yer yoktur. Kesinlikle yer yoktur...

DİPNOTLAR

1 - Korkut Boratav, *İktisat Tarihi 1908-1980*, Türkiye Tarihi cilt:5, sayfa:292 Cem Yayınları 1990

2 - Mahmut Goloğlu, *Milli Şef Dönemi 1939-1945*, s.294 Goloğlu Yayınları 1974

3 - Niyazi Berkes, *Fakir Ülkelerin Kurtuluş Yolu Olarak Devletçilik*, Yön Dergisi, sayı:64 6 Mart 1963

4 - İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması*, s.95, Bağlam Yayınları 1. Basım

Mahmut Goloğlu ise Mustafa Kemal'in devletçilik ile ilgili düşüncesini şöyle yazar: *"Türkiye'nin uyguladığı devletçilik düzeni, on dokuzuncu yüzyıldan beri sosyalizm nazariyecilerin ileri sürdüğü düşüncelerden aktarılmış bir sistem değildir. Bu sistem Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye özgü bir sistemdir. Devletçiliğin Türkiye'deki anlamı şudur: Kişilerin özel teşebbüslerini esas saymak, fakat büyük bir milletin ve geniş memleketin bütün ihtiyaçlarını ve bir çok şeylerin yapılmadığı ülke ekonomisini devletin eline almak."* (*Tek Partili Cumhuriyet 1931-1938*, Goloğlu Yayınları 1974)

5 - Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni*, s.213, Bilgi Yayınevi 2.Basım 1969

6 - Kazım Karabekir, *Paşaların Kavgası*, İnkılap Hareketimiz, s.142-143 Emre Yayınları 3.Baskı 1994

7 - Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt:3 sayfa:359 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

8 - Yunus Nadi, *Devletçilik ve Şahsi Teşebbüs*, *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Teşrinisani 1932

9 - Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, cilt:1, sayfa:205 1937, Aktaran: Necdet Evliyagil, Atatürk ve Anıtkabir s.109

10- Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılap ve Kadro*, s.19-20 Bilgi yayınevi 2.Basım 1968

11- Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, cilt:1 sayfa:25 Tekin Yayınevi 4.Basım 1985

12- Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, s.130 Doz Yayınları 1.Baskı 1991

13- Yalçın Küçük, *Planlama Kalkınma ve Türkiye*, s.332 Tekin Yayı-

nevi, 4. Basım 1985

14- *Kemalizm ve Türkiye,* Kurtuluş Bayrağı yayınları, s.19

15- Kemal Tahir, *Kurt Kanunu.*

16- *Cumhuriyet Gazetesi,* 11 Kanunusani 1931

17- Prof. Dr. Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası,* s.142, İmge Kitabevi 3.Baskı 1994

18- Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal Ekonomik Kültürel Temeller,* s.81-82 1967

19- Kurt Steinhaus, *Atatürk Devrimi ve Sosyolojisi,* s.137, Sander Yayınları 1973

20- İsmail Cem, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi,* s.304-305 Cem Yayınları 5.Basım 1975

21- Emre Kongar, *Toplumsal Yapı,* s.173

22- Ahmet Hamdi Başar, *Atatürk'le Üç Ay,* s.16 Tan Matbaası 1945

23- Ahmet Hamdi Başar, *Atatürk'le Üç Ay,* s.76 Tan Matbaası 1945

24- *Kemalizm ve Türkiye,* s.27 Kurtuluş Bayrağı Yayınları

25- Yalçın Küçük, *Planlama Kalkınma ve Türkiye,* s.238 Tekin Yayınları 4.Basım 1985

26- Baskın Oran, *Atatürk Milliyetçiliği, Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme,* s.76 Dost Kitabevi 1.Baskı 1988

27- Abdi İpekçi, *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor,* s.36, Cem yayınevi 1981

28- *Cumhuriyet Gazetesi,* 6 Temmuz 1929

29- Aktaran: Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931,* s.201 Cem yayınevi 2.Basım 1989

30- *Cumhuriyet Gazetesi,* 25 Mayıs 1982

31- Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası,* s.154-155, Doz yayınları, 1. Baskı 1991

32- Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler,* cilt:1, sayfa:415-416 Tekin Yayınevi 4.Baskı

33- Aktaran: Abdi İpekçi, *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor,* s.51 Cem yayınevi 1981

34- Salih Bozok-Cemil S. Bozok, *Hep Atatürk'ün Yanında,* s.242, Çağdaş Yayınlar 1985

DEVRİMCİLİK İLKESİ

"İnkılap mı? Bu ne mugalata? İnkılap bitti. Bu memleket inkılabını bitirdi. Artık yapacak inkılap yok. Ne demek inkılap? Hepsi hayal, hepsi saçma..."

Ali Çetinkaya
İstiklal Mahkemesi Başkanı

İnsanlığı ileriye götüren itici güç, üretim ilişkilerindeki çelişkilerin doğurduğu sosyal devinimdir. Bu devinim insanlığı daha ileri bir üretim biçimine götürür, insanca yaşamın koşullarını yaratırsa, devrim söz konusudur. Ancak her devrimin bir düşünce yapısı vardır. Sistemli ve tutarlı bir düşünceden yoksun, üretim ilişkilerine yeni bir yorum, yeni bir bakış getirmeyen bir hareketin devrim olamayacağı da açıktır.

Kemalizm'in devrimci bir düşünce olup olmadığını tarihsel olgulardan hareket ederek saptamak bilimsel bir yöntemdir. Bununla birlikte çıkartılan yasaların, uygulanan yöntemlerin içeriğine bakarak bir fikir edinmek de söz konusu olabilir. Özellikle iktidarı elinde tutan gücün sınıfsal konumuna bakmak çoğu zaman yeterli görünebilir. Bu ideolojinin gerçek anlamda niteliğini yetkili bir ağızdan, Kadro Dergisi'nin ve Kemalizmin önemli ideologlarından eski ve dönek marksist Şevket Süreyya Aydemir'den duymak, Kemalizm'i devrimci bir hareket ve düşünce sayanlara iyi bir yanıt olacaktır.

"Her inkılap bir fikir sistemini temsil eder. Ve bir fikir sistemine dayanır. Türk inkılabına gelince; inkılabımızın kendine rehber olacak bir fikir sisteminin, zaman içinde, ana prensiple-

riyle derlendiği, düzenlendiği inkılaplardan değildir. Böyle bir fikir sisteminin arayıcılarını, araştırıcılarını, nazariyelerini, fikir adamlarını daha önceden verememiştir." (1)

Adını verdiği bir ideoloji hakkında, düşünce ve eylemi üzerine önceden bilimsel çözümlemeler getiren en küçük bir yapıt ortaya koyamayan Mustafa Kemal'in pratiğini, bu ideolojinin ünlü teorisyenlerinden Şevket Süreyya Aydemir'in belirttiği gibi devrimci saymak mümkün değildir. Ve 85 yıl boyunca iktidarda olduğu sürede hiçbir devrimci atılımı gerçekleştiremediği de göz önüne alındığında bu ilkenin ne denli içi boş olduğu, manipüle aracı olarak kullanıldığı görülecektir.

Şevket Süreyya Aydemir'in saptamalarına, yazdığı bir dizi kitapla Kemalizme katkılar sunan Mahmut Goloğlu da katılmaktadır.

"Atatürk, insan topluluklarındaki düzenin hangi esaslara dayatılması, devlet düzeninin nasıl olması gibi konuları kendine meslek edinmiş bir nazariyatçı değildi." (2)

Buna rağmen kılık kıyafet, yazı, şapka gibi biçimsel reformları devrim diye göstermek ise kavram kargaşası yaratmaktan öte başka bir şey değildir.

Şapka konusunu, uğruna idam cezalarının verildiği ve anında uygulandığı için incelemek gerek. Çünkü, Şapka Kanunu'na muhalefet edildiği için yüzlerce kişi yargılanmıştır. 25 Kasım 1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun çıkar çıkmaz anında İstiklal Mahkemeleri devreye girmiş, bu yasaya muhalefet edenler yargılanmışlardır. Oysa yasa dikkatli okunursa sade vatandaşın şapka giymesini zorunlu kılmamakta; buna rağmen yasa herkes şapka giymek zorundadır, diye yorumlanmıştır.

Şapka yasası çıktıktan sonra, özellikle İstanbul'da insanlar başlarına ne bulurlarsa giymişlerdi. Öyle ki, süslü kadın şapkaları, kağıt şapka giyenler bile görülür. Gemiler dolusu fötr, pa-

ŞAPKA GİYİLMESİ HAKKINDA KANUN

Kanun No : 671
Kabul Tarihi : 25 Kasım 1925
Yayım Tarihi: 29 Kasım 1925 ve 230 sayılı Resmi Ceride

Madde 1- TBMM azaları ile idare-i umumiye ve hususiye ve mahalliyeye ve bilumum müessesata (kurumlar, kuruluşlar) mensup memurların ve müstahdemim Türk milletinin iktisa etmiş olduğu şapkayı giymek mecburiyetindedir. Türkiye halkının da umumi serpuşu şapka olup buna münafi (aykırı) bir itiyadın devamını hükümet men eder.
Madde 2- İş bu kanun tarihi neşrinden itibaren yürürlüğe girer.
Madde 3- İş bu kanun Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından icra olunur.

nama, kasket ne varsa İstanbul'a getirilir.

İtalyan Bossalino kardeşlerin şapka yüklü gemisi hemen gümrükten geçiyordu. Bu durum yabancı şirketlere ve ithalatçılara büyük kar sağlıyordu. Şapka yasasıyla zengin olan Vakko'nun sahibi Vitali Hakko anılarında şunları yazar:

"Bugüne gelişi Atatürk'e borçluyum. 1925'lerde Kemal Atatürk giyim kuşam reformu yaptığında Türkiye'de bu alanda yeni bir dünya açıldı. Şapka reformuyla çarşafın ve fesin atılmasıyla ilk aklıma gelen şey, şapka yapmak oldu. Kapalı çarşıda bir dükkan açmıştık. Şapkaları gece hazırlar, gündüz satardık. Cumartesi günleri kuyruk olurdu. Öyle kuyruk olurdu ki, izdihamı önlemek için polis çağırırdık." (3)

Şapka reformunun kimlere yaradığını çok net bir şekilde ortaya koyuyor bu örnek. Yabancı sermayeye bağımlı ithalatçı firmalara servet yaratma girişiminden başka bir anlam taşımıyor. Sadece şapka değil, devrim adı altında uygulanan reformların hiç biri halkın günlük yaşamını kolaylaştırır nitelikte olmamıştır.

Halifeliği ve padişahlığı yıkıp yerine Cumhuriyeti kurmanın da çağdaş anlamda devrim olmayacağı açıktır. Çünkü, değişen yönetim biçiminde üretim güçlerinin olduğu gibi kaldığı, işbirlikçi komprador burjuvazinin güçlendiği, buna karşın çalışan kesimlerin yaşamının sosyal ve ekonomik yönden hiç bir değişikliğe ve iyileştirmeye uğramadığıdır. Yani iktidar sınıfsal anlamda el değiştirmemiştir. Neyzen Tevfik'in dediği gibi:

"Türkü yine o türkü, sazlarda tel değişti
Yumruk yine o yumruk, bir varsa el değişti"

Kemalizmde devrimcilik, toplumu değiştirebilecek dönüşümleri sağlayan radikal önlemleri almaktan uzak, şekilsel bir slogan olarak kalır. Bu ilke, toplumu üretim güçlerinin itici mekanizmasını harekete geçirebilecek demokrasi ve sosyalizm söyleminden uzak bir anlamda kullanılır. Otoriter rejimlerde, halkın katılımcı yönünü dışlanıp, devletin önemsenmesi devrimci atılımlara başından beri set çekmektir. Bu nedenle devrimciliği bulanıklaştırıp, hayali düşmanlar yaratarak halkın dinamizmini devrimci atılımlar yerine, yaratılan hayali düşmanlara yönelterek farklı alanlarda tüketir. Bunun iki önemli yararı olur sistemin sahiplerine. Birincisi kendi iktidarını perçinleştirir, diğeri de kitleleri sistemin işleyiş biçimini sorgulamaktan uzaklaştırır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ise hayali düşmanlar hiç yok olmamıştır; Ermeni, Rum, Moskof düşmanlıklarından sonra komünizm, bölücülük, şeriat gibi iç düşmanlar yaratılmış, ya da farklı düşünen kesimler, düşman veya hain olarak nitelenmiştir.

1970'lerdeki Türkeş'in misyonunu kendi şoven ve inkar politikasıyla 90'lara taşıyan, Kürt karşıtlığını her seferinde yinelemeden duramayan Bülent Ecevit, Atatürk ve Devrimcilik adlı kitabında şapka, yazı, giysi gibi biçimsel reformları devrim diye yazar. Kendisine pay çıkartırcasına 1963'te işçilere toplu sözleşme ve grev hakkını tanınmasını ise, sistemin tam kırk yıl boyunca çalışanların bu en doğal hakkını gasp ettiğini gösterir.

Devrimcilik konusunda aynı çelişki ve tutarsızlık Attila İlhan'da da görülür.

"Sınıfsal olarak, ulusal burjuvazisi olmadığından demokratik devrimin kadrolarını bulamayan Kemal Paşa'nın, daha ileri bir aşamayı temsil eden proletaryanın öncü devrimci kadrolarını nerede bulacağı önemli bir soru." (4)

Attila İlhan bu soruyla Atatürk'ün işçi sınıfının olmaması ve kadrosuzluk nedeniyle devrimci bir atılımı gerçekleştiremediğine kendince nedenler çıkarmakta. Ama eğer işçi sınıfı ve yine daha ileri bir aşamayı temsil eden proletaryanın öncü devrimci kadrosu yoktuysa, faşist İtalya'dan ithal edilen 141 ve 142 ceza maddelerine neden gerek duyulmuştu? Attila İlhan, Mustafa Suphileri, Yeşil Orduyu, Halk Şuralarını, İstanbul'da çalışmalarını sürdüren sosyalist işçi örgütlerini, Halk İştirakiyun, Komünist Partileri, Cumhuriyet boyunca hapislerde çürütülen, yurt dışına çıkmak zorunda bırakılan devrimcileri, komünistleri, kapatılan, yakılıp yıkılan ilerici dergi ve gazeteleri düşünmemekte, söz konusu bile etmemektedir. Kaldı ki, İsmet İnönü, Attila İlhan'ın bu savını gerçeklerle hiç ilgisi olmadığını söyleyerek yalanlıyor.

"Başından beri özel teşebbüsü esas tutmuş ve ölünceye kadar bu prensibi tatbik etmişti Atatürk." (5)

Başından beri özel sektörü destekleyen ve gelişmesi için devletin her olanağını, geniş halk kitlelerinin sefaletine rağmen so-

nuna kadar kullanan bir kadrodan ilericilik beklemek, ya da bir takım bahanelerle onu aklamaya çalışmak bu tür yazarların düşüncelerindeki sefaleti gösterir. Adı solcuya çıkmış yazarların Kemalizm'i anlatırlarken sol bir söylem kullanmaları kulağa hoş gelse bile, içeriği olmayan bir anlatımdan öteye gitmemektedir.

Sol veya komünist gelenekten geldiklerini iddia eden sözde solcular, Kemalizm'in devrimciliğinden ve ilkelerinden övgüyle bahsederlerken, Kemalizmin ideologları ve Mustafa Kemal'in sağlığında bu ilkeleri uygulayanlar daha gerçekçi değerlendirmelerde bulunmaktan çekinmemişlerdir. Bu da Türkiye solunun yetersizliğini göstermesi yönünden acınası olduğudur. Örneğin, Kemalizm'in kuramcılarından ve Mustafa Kemal'in önemli bakanlarından Mahmut Esat Bozkurt, *Toprak İşi* başlıklı yazısında bunu açıkça dile getirir.

"İtiraf etmek lazımdır ki, Türk İhtilalinin prensipleri, idaremizde henüz esaslı bir yer alamamıştır. Radikal bir değişiklik yapamamıştır. Bu prensiplere göre istenilen yenilikler başarılamamıştır." (6)

"CHP'nin 1923-1945 dönemindeki tek parti yönetiminin bir diktatörlük olduğuna kuşku yoktur. Ancak bu diktatörlüğün devrimciliği tartışılmalıdır" diyen Mete Tunçay, bu düşüncelerini destekleyen araştırmacı ve bilim adamlarının yazdıklarından örnekler verir. James A. Bill ve Carl Leiden'in ortak yapıtları *Politic in The Middle East*'de Atatürk için, *"değişimin en hızlı taraftarı mı, örtülü tutucu mu?"* diye sormakta ve toplumun yapısında köklü değişikliklere girişmemiş olmasından ötürü ikinci almaşığa ağırlık vermektedir.

Prof. Şerif Mardin de 1972 Mayıs ayında Princeton Üniversitesi'nde yapılan bir kolokyumda *"Kemalistlerin çağdaşlaşma hakkındaki fikirlerinde besbelli bir geleneksel öğe bulunuyordu"*

demekten kendini alamamıştır. Buna karşın Siyasal Partiler Sosyolojisi'nin kurucusu sayılan M. Duvarger ise, CHP'nin özünde İslam'a karşı batılılaşmayı gerçekleştirmeye çalışan pragmatik bir tek parti olduğu kanısını taşımakta; *"Kemalist rejim faşist olmamakla birlikte demokratik de sayılmazdı"* diyor. (7)

Kemalizm'i ve onun önderini her fırsatta ve her koşulda savunmayı meslek edinen Şevket Süreyya Aydemir'in, eski Marksist alışkanlığından ve birikiminden olsa gerek, nesnel olmaya gayret ettiği de gözden kaçmıyor. Her sosyal şoven gibi Kürtlere karşı Kemalizm'in tavrına eleştirel yaklaşmamaya çalışırken, diğer konularda utangaç da olsa farklı bir yaklaşım sergiler. Kemalizm'in devrimciliği konusunda, her ne kadar bunun çokça sözü edilirse de devrimcilikle pek bağdaşır yönü olmadığını yazar:

"Cumhuriyetçilik artık milli bilince mal olmuştur. Bazıları ise, mesela halkçılık ve devletçilik konuldukları ve ilan edildikleri günlerde kapsadıkları anlamı ya yitirmişler, yahut da bu anlam ve kavramlar ilk renklerini kaybederek zedelenmişlerdir. Bazıları da, mesela inkılapçılık gibi, yapısı ve niteliği itibariyle inkılapçı olmayan, tekamülcü (evrimci) bir demokrasi çabası içinde anlamını kaybetmiştir." (8)

Yine, Şevket Süreyya Aydemir İstiklal Mahkemelerinin astığı astık, kestiği kestik Başkanı Ali Çetinkaya'nın huzurunda inkılaplardan bahsederken Mahkeme Başkanı hiddetlenerek şöyle diyecektir:

"İnkılap mı? Bu ne mugalata? İnkılap bitti. Bu memleket inkılabını bitirdi. Artık yapacak inkılap yok. Ne demek inkılap? Hepsi hayal, hepsi saçma .." (9)

Çetin Yetkin ise, Şevket Süreyya Aydemir'in de yazarı olduğu Kadro Dergisi ve Kadroculara yönelik düşüncelerini, Aydemir ve arkadaşlarının Türkiye Komünist Partisi'nden gelmeleri-

ne, Marksizme daha yatkın olmalarına karşın daha çok faşizmden etkilenmiş olduklarını, solculuklarının ise sadece Sovyetler'deki plancılıkla sınırlı olduğunu yazar.

"Ayrıca şu da önemle belirtilmelidir ki, Kadrocular, sosyalizmden çok faşizmden etkilenmiş bulunmaktadırlar. Toplumsal sınıflara ilişkin görüşleri bunun en açık kanıtıdır. Bu nedenle de siyasal rejim açısından özgürlükçü bir düzene, demokrasiye karşıdırlar. Her ne kadar bu eğilimleri devrimcilik adına ise de, sınıfsal gerçekleri yadsıyarak böyle bir devlet yönetimini önermek, belli bir sınıf öğretmenliğinden başka bir gelişme çizgisinde sonuçlanacak değildir. Onların, 1923-1935 Türkiye'sindeki tek kusurları yalnızca iktidarda olan sınıfın ekonomik siyasasının bazı kötüye kullanılan yönleri üzerinde durmuş olmalarıdır. Unutmamak gerekir ki, Musolini ve Hitler'de her fırsatta liberalizmi eleştirmişlerdir. Kadroculaların İtalya ve Almanya'dan esinlenmiş oldukları ise yadsınmayacak bir gerçektir. SSCB'den etkilenmelerine gelince, bu konuda söylenecek şey, bu ülkenin rejiminin asıl siyasal yönünden, başka bir deyişle de otoriter yönünden, sonra da 'plan' kavramından etkilenmiş olduklarıdır. Çünkü Kadroculaların öne sürdükleri görüşler, Marksizme tümüyle karşıttır." (10)

Çeşitli araştırmacıların ve Kemalizm'in savunuculuğunu yapan bazı yazarların ortak yönü, Kemalizm'deki inkılapçılığın gerçek anlamda devrimciliği içermediğidir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yıllarda gerçekleştirilen reformları inkılap diye nitelendiren resmi söylem, daha sonra öz Türkçecilik hareketi, inkılap sözcüğüne devrim karşılığını uygun görmesiyle reform ve devrimi içeren anlamlarda karışıklığa neden olur. Devrim ile reform arasında olması gereken anlam farklılığı yok olmuş ve tüm reformlar birer devrim olarak lanse edilmeye başlanmıştır. Oysa diğer ilkeler gibi propaganda amacına yönelik, içeriği boşaltılmış bir slo-

gandan öteye gidememiştir devrimcilik.

Emperyalizmle bütünleşmeyi amaçlayan bir siyasal oluşumun antiemperyalist bir söylemi her fırsatta kullansa bile, feodalizme karşı burjuvazinin ilericilik iddiası görünümden öteye taşınması mümkün değildir. Bu söylem sadece bir vizyon olarak işlev görmüştür. İşçi ve köylüyü kapsayacak bir devrim olgusu haline gelmemiştir, gelememiştir. Bunda söz konusu olan toplumsal katmanların, yönetici konumda olan bürokrat ve asker yöneticileri etkileme bilincinden yoksun olmaları ve yönetimin de bu kitleyi devrimci bir bilinçle donatmaktan kaçınmasıdır. Ve son tahlilde Kemalist hareketin karşı devrimci bir konuma gelmesi kaçınılmazlaşıyor doğal olarak.

Türkiye'de yerleştirilmeye çalışılan sistemin, dışarıda da farklı bir şekilde değerlendirilmekte olduğunu Komintern belgelerinde görmek mümkün.

"Türkiye halkının kazandığı önemli zaferin, bugün hareketin başında olan feodal askeri klik yüzünden, mantıksal sonuçlarına götürülmediğini hepiniz biliyorsunuz. Türkiye halkının nihai kurtuluşu, Türk milletinin siyasi ve ekonomik bakımından tamamen kurtulması, sırf küçük bir feodal askeri zümrenin çıkarları korunsun diye tehlikeye atılmıştır ve atılacaktır. Bu zümre kendini bir grup emperyaliste satmayı çıkarlarına uygun gördü; bir emperyalist gruba karşı öteki ile birleşmeyi ise çıkarlarına daha da uygun görmektedir. Bu tutumları belki gruplarının daha da genişlemesine ve Mustafa Kemal Paşa'nın Sultan'ın yerine tahta çıkmasına hizmet edebilir. (Mustafa Kemal Paşa, esas olarak İngiliz emperyalizminin bir aletiydi) ama, Türkiye'nin milli meselesinin çözümüne kesinlikle hizmet etmez. Bundan daha iki üç ay önce, dünyadaki tüm devrimci unsurlar Mustafa Kemal Paşa'nın zaferini coşkuyla selamlarken, bugün Kemal, işçilerle köy-

lülerin devrimci gücü sayesinde kurtulmuş olan özgür Türkiye'de, bu işçilerle köylülerin iyiliği için çalışan herkesi zalimce kovuşturuyor. İşte bu olgu, bu tür ülkelerin birinde ya da ötekinde burjuvaziyle feodal askeri kliğin milliyetçi devrimci mücadelenin önderliğini üstlenebileceğini, ama bir noktadan sonra bu insanların harekete mutlaka ihanet ederek karşı devrimci bir güce dönüşeceklerini kanıtlıyor."(11)

Komintern belgelerinde görüldüğü gibi, burjuva anlamda devrimciliğin ilk görevi feodal tüm kalıntıları ortadan kaldırıp, burjuva düzenini yerleştirmek olmasına karşın, Kemalist burjuva harekette ne yazık ki, feodalizm tasfiye edilmemiş, daha ileri bir üretim biçimi olan kapitalizme gerçek anlamda yönelmek de ciddi bir atılımla gerçekleştirilmemiştir. Günümüze kadar feodalizm ve köylülük egemenliğini sürdürmüştür, devrimcilik iddialarına karşın.

Devrimcilik ve halkçılık Kemalist ideolojide o denli önemli ve her fırsatta yinelenen bir ilke olmasıyla İdris Küçükömer şu soruya yanıt arar.

"Neden devrimlerin korunması gençliğe bırakılmıştı? Halk nerede idi, köylü efendimiz nerede idi? Devrimler, kimler için korunacaktı? Bu sorular şimdi, ısrarla sorulmalıdır bence." (12)

DİPNOTLAR

1 - Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılap ve Kadro*, s.91-93 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1968

2 - Mahmut Goloğlu, *Atatürk İlkeleri ve Bursa Nutku*, s.8 Goloğlu Yayınları 1973

3 - *Milliyet Gazetesi*, 21 Mart 1988

4 - Attila İlhan, *Hangi Atatürk*, s.125 Bilgi Yayınevi 2.Basım 1982

5 - Abdi İpekçi, *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor*, s.39 Cem Yayınevi 1981

6 - Mahmut Esat Bozkurt, *Yeni Sabah Gazetesi*, 26 Birincikanun 1943

7 - Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*, s.24-25 Cem yayınevi 2.Basım 1989

8 - Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt:3 sayfa:463 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

9 - Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam*, s.398 1965

10- Doç. Dr. Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945*, s.125 Altın Kitaplar 1.Basım 1983

11- *Komintern Belgelerinde Türkiye Kurtuluş Savaşı*, s.134-135 Kaynak Yayınları 1.Basım 1985

12-İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması*, s.88 Bağlam Yayınları 1.Basım 1994

KEMALİZMİN
ANTİ EMPERYALİSTLİĞİ

"...Arz edeyim. Bu vaki bir misaldır. Malumualiniz biz Kars'ı işgal ettik, Gümrü'yü işgal ettik ve daha bir çok yeri işgal ettik."

Mustafa Kemal

Kemalizm'in antiemperyalistliği, bu ideolojiyi savunanların çağdaşlık tasasından kaynaklanan ve ona ilericilik yakıştırması verme gayretkeşliğinin bir sonucudur. Nedense bu konuda gerçek anlamda emperyalizm karşıtı bir mücadelede halk savaşı niteliği görmezden gelinir. Oysa antiemperyalist güçlerden oluşan bir halk cephesi olmadan bağımsızlık savaşı vermek olanaksızdır. Kemalist hareketin bir halk savaşı olduğunu söylemek ve böylesi bir niteliğe sahip olduğunu savunmak, gerçekleri ters yüz etmek demektir. 1920'li yıllarda sefalet içinde yaşayan ve yıllarca süren savaşlardan yorgun düşen ve üstelik kendini yönetenlere karşı düşmanca duygular besleyen bir halkın, kaybedeceği hiçbir şeyi yoktur. Yılgın, yorgun, içine kapanık ve güvensiz bir halkın kaybedeceği hiçbir şeyi yoktur ki, onu yitirmemek için savaşsın. Samet Ağaoğlu'nun dediği gibi Hıyaneti Vataniye Kanunu olmasaydı bu savaşın kazanması mümkün olmazdı. O Hiyaneti Vataniye Kanunu ki, on binlerce insanın İstiklal Mahkemeleri kararıyla idam ettirerek bir tür devlet terörüyle halkı savaşa katabilmiştir. Bu nedenle Kemalist hareket bir halk savaşı karakteri kazanmaktan uzaktır.

Bunun yanında, Kürt sorununa duyarlı çevreler ise, bu nitelikle kendini kamufle etme ve asıl amacı gizleme çabasının bir yansıyışı olduğunu çok iyi bilirler. Diğer yandan, gerek Avrupa'da, gerek Asya ve Afrika'da Osmanlı döneminde uygulanan vahşet uygulamaları ve halkların tüm değerlerinin talan edilmesinden kaynaklanan bir geçmişten rahatsız olunduğu için anti-emperyalist edebiyatı ile tarihten kaçma ve saygınlık arama çabasıdır bu. Yoksa gerçekten, emperyalizme karşı verilen mücadelenin bayraktarlığını, öncülüğünü ve bu konuda savaşım veren diğer halkları desteklediği için değil.

Cumhuriyet daha kurulmadan, İngiliz emperyalizminin Sovyetler'deki sosyalist düzeni dıştan kuşatmak için yoğun çabalar içinde olduğu biliniyor. Osmanlı yıkıntıları üzerinde Sovyetlere benzer yeni bir devlet kurulmaması için Osmanlı komutanlarını incelemeye aldıklarını bilen Mustafa Kemal, İngiliz yanlısı olduğunu her fırsatta İstanbul'daki İngiliz yetkililere yansıtmaktan çekinmez. İngiliz gazeteci Ward Price ile yaptığı görüşmede İngilizlerin emrinde bir vali olarak çalışabileceğini, *"hizmetlerini arz edebileceğini"* açık açık söyler.

Mustafa Kemal'in daha işin başında antiemperyalist oluşundan öte, emperyalist bir emel taşıdığı, emperyalistler tarafından saptanmıştır. İngiliz Dışişleri Bakanlığında Müsteşar Yardımcısı Sir Eyre Crowe, Mustafa Kemal'in Panislamizm söylemini kullandığına dikkat çekerek, 29 Kasım 1919'da Paris'ten Dışişleri Bakanı Lord Curson'a gönderdiği mektupta şöyle der:

"Mustafa Kemal'in yönettiği akım aslında Türkiye'yi her türlü dış kontrolden uzak tutmak ve mümkünse imparatorluğun çoğunluğu Rum, Ermeni ve Kürt gibi diğer unsurlarla meskun bulunan ülkelerini elden çıkarmamak amacını gütmek bakımından İttihat ve Terakki taraftarı ve emperyalisttir." (1)

Bu saptamanın biraz acele yapılmış olması kuşku uyandırsa da Kürtlerin ulusal tüm haklarının tümüyle inkar edilmesi, böylesi bir saptamanın büyük ölçüde gerçeği öngördüğü anlaşılır.

İngilizlerin istemine uygun bir politikayı kafasında şekillendiren Mustafa Kemal, emperyalizme karşı bir politika izlemeyeceği gibi, sola eğilimli bir düzen kurmayacağının da güvencesini vermekten çekinmez. 23 Haziran 1919'da Amasya'dan Erzurum'da XV. Kolordu Komutanı olan Kazım Karabekir'e yazdığı özel ve şifreli uzun bir telgrafta bu niyetini açıklar.

"Hakikaten, Bolşeviklerin daha müessir bir vaziyette girmeleri halinde bitaraf görünmek azmi ile, İtilaf kuvvetlerini memleketimizden uzaklaştırmaya icbar (zorlama) ve aksi takdirde vatanımızın Bolşevik istilası altında kalma tehlikesine sebebiyet vereceklerini iddia etmek ve ona göre icabatı fiiliyasına kalkışmak muvafık olacaktır." (2)

Gerçekten de, kurulan devlet sol eğilimli olmadığı gibi, emperyalizme karşı hiç bir politika geliştirmez; tersine İzmir İktisat Kongresi'ni apar topar toplayarak yabancı sermayeye çeşitli güvenceler vererek emperyalizme kucak açar.

İngilizlerin de Mustafa Kemal hareketine antipatiyle yaklaştığı söylenemez. Bunun en önemli kanıtı İstanbul'u işgal eden İngilizlerin tek bir mermi atmadan İstanbul'u Kemalistlere teslim ettiğidir. Bununla birlikte, önceleri de, İngilizlerin Anadolu'da Kemalist orduya karşı hiç bir sıcak çatışmaya girmemeleridir. Ancak en önemlisi Kemalist hareketin solcu bir hareket olmadığını, öyle görünmelerinin siyasetleri gereği olduğunu İngilizler çok daha önce anlamışlardı. Emperyalizmle flört İngilizlerin gözünden kaçmamıştı. Bu konuda Bilal Şimşir İngiliz Belgelerini inceleyerek şöyle yazar:

"İngiliz Yüksek Komiserliği Enver ve Cemal Paşaları o gün-

lerde 'fiilen Bolşevik ajanları' olarak görmekteydi. Bunlar Ankara'da iktidarı ellerine geçirirlerse ve Sovyetlerle ittifak yaparlarsa, bu ittifak 'ebedi' olurdu. Kemalistler ise, Batı'nın gözünde lekeli kimseler olmadıkları için, güçlükleri atlattıktan ve tatmin edildikten sonra Bolşeviklerle yapmış oldukları ittifakı bir kenara bırakıp Batı'ya dönebilirdi. Bunun için Batı'nın Kemalistlere anlayış göstermesi, onların isteklerini tatmin etmesi uygun olurdu. İngiltere Hükümeti, Mustafa Kemal'le görüşme fikrini önce bu açıdan ele almıştı. Ankara'da Bolşevik nüfuzunu önlemek için bu görüşmenin yararlı olacağı üzerinde durulmuştu." (3)

İngilizlerin Kemalistlere sempatisi Sovyet devriminin Anadolu'da güçlenmesine Kemalistlerin engel olabilecekleri kanısını taşımalarındandı.

"Daha 1920'lerde İngiliz Generali Ravlinson, Bolşevizmin yayılmasına karşı, Türkiye'de güçlü bir yönetimi destekleyeceklerini söylüyordu. Bu İngiliz emperyalizmi için Anadolu'da toprak edinmekten çok daha büyük önem taşıyordu." (4)

Emperyalizme karşı direnemeyen bir yönetimin kurulması İngilizlerin daha çok işine geliyordu. Kazım Karabekir de anılarında Ravlinson'un bu dileğini kendisine söylediğini yazar.

"Ertesi gün kendisini iadei ziyaretimde pek samimi davrandı. Bahsi Bolşeviklere getirdi. İdarelerinde intizam başladığı için ahvalin müşkil olduğunu söyledi. Kafkaslar için korkulmayacağını, çünkü Kazakların Çar taraftarı olduklarından bahsettim. Mateesüf onlar da karıştı dedi. İtilafı kuvvetli bir ordu ile meseleyi halledeceğini söylemem üzerine; mümkün değil, mümkün değil yeniden kuvvet getirmek. Bundan başka Bolşeviklerin bir çok orduları var. Yapılan ve yapılacak şey başka memleketlere Bolşeviklik sirayet etmemesidir." (5)

İngiliz belgelerini inceleyen, her ne kadar Kemalist olmadığı-

nı söylese de, Kemalizm'in tarih tezini benimseyen, aşırı sağcı ve Pantürkist Prof. Dr. M. Kemal Öke, İngilizlerin 1920'li yılların başında asıl mücadele edilmesi gerekenin Kürt ulusal hareketi olduğunu belirttiklerini ve Orta Doğu'da tüm enerjilerini bu yöne harcadıklarını yazar.

"İstanbul kaynaklı Kürtçülüğe genelde Hıristiyan ve özelde İngiliz düşmanlığı hakimdi. Bu örgüt mensupları, Mardin ve Diyarbakır'da şubeler açmış ve orada Jöntürk metotlarıyla broşür dağıtmaya başlamışlardı. Ayrıca Halep, Nusaybin, Cizre, Şırnak ve Musul'a sızarak İngiliz aleyhtarı faaliyetlere girişmişlerdi. İngilizlerin başarılı gördükleri bu cereyanın muhtemel sonuçları bir kaç işgalci subayın vurulmasından sonra daha iyi *değerlendirilecektir. Yine İngilizlere bakılırsa, söz konusu hareket Mısır'da Süreyya Bedirhan ile de temastaydı. Eğer umumi merkezleri bir darbe ile dağıtılamazsa, cereyan bir çığ gibi boşalacak ve Musul'daki İngilizleri çok zor bir duruma sokacaktı. Bu sebeple örgüt çökertilmeli, Abdullah Cevdet ve Şeyh Abdülkadir İstanbul'dan sürülmeliydiler. Aksi Taktirde, Barış Konferansın Ortadoğu'ya bir araştırma komisyonu göndermesiyle, bu tür düşman akımların diplomasi manasında İngiltere arzusunun dışında düzenlemelere kavuşması mümkün olabilirdi. Bakan Edwin Montagu da dahil olmak üzere Hindistan Bakanlığının bütün elemanları da aynı fikirdeydiler."* (6)

İngilizler Ortadoğu'da kendi çıkarlarına karşı tek engel olarak Kürtleri görürler. Başından sonuna kadar Kemalist hareketi İngiliz çıkarlarına düşman bir hareket olarak nitelendirmedikleri anlaşılıyor. Kürtlere karşı Kemalistleri desteklemeleri İngilizlerin sömürgeci emellerinin Kemalistlerinkilerle örtüştüğünü gösteriyor. Ancak İngilizler Mustafa Kemal'in önünün açılması için Kürt hareketinin bozguna uğratılması gerektiğini de çok iyi biliyorlardı.

"İstanbul'daki Yüksek Komiserlikten Amiral Calthorpe, 11 Nisan 1919 tarihli, acil kayıtlı yazısında Zakho'nun kuzeyinde durumun vahim ve hayati boyutlara ulaştığını bildiriyordu. Yüksek Komisere göre, bundan önceki raporlarda belirtilen kişilerin dışında, İngiliz aleyhtarı faaliyetlerin başmuharriki Cizre müftüsü idi. Cizre ve Midyat sakinleri kesin bir askeri harekete hazırlanıyorlardı." (7)

Daha sonra Mustafa Kemal İngilizlerin Kürtlere yönelik düşmanca tavırlarını görmezlikten gelerek, sanki Kürtler İngilizlerle işbirliği yapıyormuş gibi göstermeye çalışacaktır. Ve şöyle diyecektir Mustafa Kemal.

"Anadolu'daki ulusal örgütler ilçe ve bucaklara dek genişledi. İngiliz koruyuculuğu altında bir bağımsız Kürdistan kurulması ile ilgili propaganda ortadan kaldırıldı." (8)

Mustafa Kemal'in bu ifadesi her şeyde olduğu gibi tamamen kendi bakış açısına dayanıyordu. Çünkü Ortadoğu'da İngiliz emperyalizmine karşı silahlı direnişe geçen Kürtler olmuştu. Irak'ta İngilizlere kök söktüren Kürt lider Şeyh Mahmut Berzenci idi. Irak'ta Kürtlerle savaşan İngilizlerin Türkiye'deki Kürtleri desteklemeleri bindikleri dalı kesmek olurdu ki, bu, sömürgeciliğin mantığına da aykırıydı. Irak'taki Kürtlerle baş edemeyen İngilizlerin bir de Türkiye'dekilerle uğraşması ve hele hele bir başka Kürdistan'm oluşumuna destek vermesi mümkün değildi. Şeyh Mahmut Berzenci bölgedeki İngilizlere ilk kurşunu sıkmış, İngilizlerin hegemonyasını reddeden ilk lider olmuştu.

Güney Kürdistan'da İngiliz sömürgeciliğine ve Arap monarşisine karşı ulusal kurtuluş mücadelesi veren Şeyh Mahmut Berzenci'nin yanı sıra Doğu Kürdistan'da da Simko önderliğinde Pehlevi Tiranlığına karşı bir başka mücadele tüm zorluklara karşın sürüyordu.

Görüldüğü gibi Ortadoğu'da emperyalistlerle mücadele eden tek halk Kürtlerdir. Buna karşın Kemalizmi antiemperyalist olarak nitelendirmek tarihsel gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Kemalist yazarların antiemperyalistlik iddiaları, özellikle Mustafa Kemal'in 1933 yılı mart ayında yaptığı bir konuşmasına dayandırılır. Mustafa Kemal söz konusu konuşmasında şöyle demektedir:

"..Doğuda şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün ufukta güneşin doğuşunu nasıl görüyorsam, uzakta, bütün Doğulu ulusların uyanışını da öyle görüyorum. Bağımsızlık ve özgürlüğe kavuşacak, daha çok kardeş ulus vardır. Onların yeniden doğuşu ilerlemeye ve refaha yönelik olacaktır. Bu uluslar bütün güçlüklere, bütün engellere karşın muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen bağımsızlığa kavuşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine, aralarında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeden yeni bir uyum ve işbirliği çağı egemen olacaktır."

Mustafa Kemal'i anlamak için onun demeçlerine, sözlerine bakmak insanı yanıltır. Eğer düşünceler eylemle, somut uygulamalarla bütünleşemiyorsa, o düşüncenin samimi olmadığı, insanları yanıltmak ve onları manipüle etmek amacıyla söylendiği kuşkusu ağır basar. Bu nedenle Kemalizmin emperyalizm karşıtı söyleminin bilimsel ve pratik hiçbir yönü yoktur, olması da mümkün değildir. Kaldı ki, yönetimde ileri gelen şahsiyetlerin Meclis'te yaptıkları konuşmalarda bırakın antiemperyalist olmalarını, aksine sömürgeci bir zihniyetle hareket ettiklerini görmek mümkün. Mustafa Kemal'in Erzurum'daki 15. Kolordu'nun Ermeniler üzerine yaptığı hareket hakkında söyledikleri amacını göstermesi yönünden dikkate değer.

"Mustafa Kemal Paşa (Ankara) - Arz edeyim. Bu vaki bir misaldir. Malumualiniz biz Kars'ı işgal ettik, Gümrü'yü işgal ettik

ve daha bir çok yeri işgal ettik." (9)

İşgalden dolayı mutluluk ve övünç duyan bir zihniyetin antiemperyalist oluşunu düşünmek mümkün olamaz. Yine Mersin milletvekili İsmail Safa Bey'in İskenderun ile ilgili söyledikleri de aynı mantığın bir başka örneği.

"İsmail Safa Bey (Mersin) - ..Sonra İskenderun'un Anadolu'ya, Anadolu'nun İskenderun'a çok ihtiyacı vardır. Bir kere İskenderun ve havalisi Türk olduğu için, misak-ı millimize dahil olduğu için bizimdir ve bizden ayrılamaz. Saniyen Anadolu yaşamak istiyorsa, iktisaden hür olmak istiyorsa, başka milletler gibi belini doğrultmak, fakru zaruretten kurtulmak istiyorsa İskenderunsuz yaşayamaz. İskenderunsuz Anadolu yaşayamaz. İskenderun Anadolu'ya lazımdır. Onun için İskenderun Türk olmayıp Arap olsaydı, Fransız, Alman olsaydı bize yine lazımdı." (10)

Görüldüğü gibi ulusal kurtuluşçu ve anti sömürgeci olmayan bir ifade bu. Bir toprak parçasının kendi ulusuna ait olup olmadığına bakmaksızın işgal etmenin altında, Osmanlının fetihçi zihniyetinin bir benzeri olan istilacı bir mantık yatmaktadır.

İlk Meclis döneminde Kemalizmin "sol" versiyonu tarafından antiemperyalist mücadele olarak nitelendirdikleri Türk-Yunan Savaşı sanıldığı gibi değildir. Emperyalist ülkelerle yapılan gizli veya açık anlaşmalar bu savaşın gerçek boyutlarını ortaya koymaktadır. İlk Meclis'te, Dışişleri Bakanı olan Hariciye Vekili Yusuf Kemal Tengirşek, Mustafa Kemal'e verilen Başkomutanlık yetkisinin uzatılması görüşmelerinde şöyle der:

"Fransa'nın bizim için bir şey yapmak istediği, yapmaya söz verdiği ve onlara belki çalıştığı, İtalya temsilcisinin buraya gelip bizimle anlaşmak istediği ve İngilizlerin de bir suretle bize yanaşmak istedikleri sırada Mustafa Kemal Paşa'yı ordunun başından ayırmak doğru değildir." (11)

Dışişleri Bakanı Yusuf Tengirşek emperyalistlerle anlaşmak için Mustafa Kemal'in ordunun başında kalması gerektiğini Meclis'i uyararak söylüyor. Tüm bu belgelere karşın devletin Cumhuriyet'in kuruluş döneminden sonra emperyalistlerin kucağına düştüğü her ne kadar "sol" içinde söylense de, gerçek, daha işin başında Kemalistlerin emperyalistlerle flört halinde olduğunu gösteriyor.

Bir başka tarihsel olay da, Kemalistlerle uzlaşmaya yanaşmayan Damat Ferit Hükümeti'nin 17 Ekim 1920'de bizzat İngilizlerin çabalarıyla iş başından uzaklaştırılmasıydı. İngiliz belgelerine bakıldığında, İngilizlerin Mustafa Kemal'in önünü açmak için Damat Ferit'i gözden çıkardıklarını görüyoruz. İstanbul'da Yüksek Komiser Amiral Roberck'e gönderilen Hohler'in raporu şöyledir:

"Halk harpten tamamen yorgundur, ama Mustafa Kemal çetesiyle... kongreler yapmakta.. birbiri ardı sıra şehirlerin idaresini eline almaktadır. Ferit son dakikaya kadar .. bir kuvvet göndermek için çok istekli idi. Onun bu isteğini önledik. Neticede gerçekten M. Kemal'e yardım etmiş olduk .." (12)

21 Şubat 1921'de başlayan Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti temsilcileri ile birlikte BMM temsilcileri de çağrılıyordu. Londra Konferansı'na Kemalistlerin de katılması, Damat Ferit Hükümeti'ni İngilizlerin işbirlikçisi olarak nitelendiren kimi çevrelerin düşüncelerindeki çarpıklığı göstermesi yönünden oldukça anlamlıdır. Tarihsel olaylarda parçalar bir araya getirilip değerlendirildiğinde bir çok ayrıntı daha net görülecek, teorik düşünmekle bütün olduğu gibi ortaya çıkabilecektir. Oysa resmi tarih yazıcıları bütünün gözden kaçırılması için ayrıntıları gizlemekte, ya da çarpıtarak verme yoluna girmektedir. Bütün'ün parçalarından birini Doğan Avcıoğlu vermektedir. Sahte solcuların iddialarının tersine Kemalistler verilen savaşın emper-

yalizme karşı olmadığını 1919'dan itibaren sık sık dile getirmişlerdir. Örneğin, 23 Ağustos 1919'da Alaşehir'de toplanan ve Ege Bölgesi'ni temsil eden kongrenin oy birliğiyle aldığı bir kararı İngiliz Generali Milney'e çekilen bir telgrafla şöyle bildirir:

"İzmir İli ve Balıkesir bağımsız sancağı, Türk ve Müslümanların birlik olarak düzenli örgüte bağlı milli kuvvetleriyle savundukları nokta, sadece Yunanlıların haksız ve hilekar saldırılarına ve bu işgal saldırılarında işledikleri cinayet ve kötülüklere engel olmaktan ibarettir. İtilaf devletlerine karşı çıkma fikri, hiç kimsenin aklından geçmeyen boş bir düşüncedir." (13)

Bütün'ün bir diğer parçasını Dr. Salahi R. Sonyel vermektedir. İtalyanlarla Kemalistlerin işbirliğini şöyle yazar:

"İtalyanlar Türk milliyetçilerine gizli bilgi de veriyorlardı. Çoğu kez, Mustafa Kemal; itilaf Devletlerinin niyeti ve tasarıları konusunda, bunlar açığa vurulmadan çok önce, İtalyan kaynaklarından güvenilir önemli bilgiler alıyordu. Örneğin, İtilaf Yüksek Konseyi'nde Fransızlarla İtalyanların baskısı sonucunda alınan ve Türklerin İstanbul'da bırakılmasına müsaade eden karar ve daha sonra, İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgal edilerek oradaki milliyetçi önderlerin tutuklanacağı haberi İtalyan kaynaklarından alınmıştı. İtalyanlar, Türk milliyetçilerinin ulusal direnişini destekliyorlar. (...) İtalyanlar, Türk ulusal direnişinden yana olan tutumlarından öylesine ileri gittiler ki, aralarında Mustafa Kemal'le bir anlaşma olduğu izlenimini bile yaratmaya başladılar. 1920 başlarında Lloyd Trestino ve Societa İtaliana Servizi Marittimi adlı İtalyan gemicilik firmalarına ait gemilerle İtalya'dan Türk milliyetçileri hesabına getirdikleri silah ve mühimmatı Söke, Antalya ve diğer limanlara çıkarıyorlardı." (14)

Yine Londra Konferansı'nda Anadolu Hareketini açıktan destekleyen Fransa, bu tutumunu 20 Ekim 1921'de Türkiye'de im-

zaladıkları Ankara Antlaşması ile iyice pekiştirmişti. Sabahattin Selek bu antlaşmanın Fransa'nın emperyalist yapısına uygun bir çok imtiyazlar karşılığında imzaladığını yazar.

"Fransa bu anlaşma ile Ortadoğu'da giriştiği maceraya son vermiş olmaktan ve Anadolu'da elde ettiği imtiyazlardan çok memnundu. Türk milli kurtuluş hareketinin başarıya ulaşmasını ve Anadolu'da müstakil Türk Devleti'nin yaşamasını kendi çıkarına uygun gördüğü için, samimiyetle istiyordu. Anlaşma metninde bulunmamakla beraber, Fransa Klikya'dan kuvvetlerini çekerken Türklere bir çok silah, cephane ve malzeme bıraktı. Silah ve malzeme arasında 10 uçak ve 4484 tüfek vardı.

Bütün bunların dışında, Fransa, Anadolu'da sağlamak istediği ekonomik ve kültürel menfaatlerden vazgeçmiş olmuyordu. Gerçi Ankara Antlaşması'ndan, bu konuda yalnız Bağdat demiryolu imtiyazından söz edilmişti. Fakat antlaşma metninde yer almamakla beraber, ekonomik ve kültürel alanlarındaki menfaatler, Franklin Bouillon ile Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey arasında teati edilen mektuplardan tespit olunmuştur.

Yusuf Kemal Bey'in Franklin Bouillon'a gönderdiği birinci mektuptan bazı alıntılar:

'Harşit vadisinde bulunan demir, krom ve gümüş madenleri imtiyazını doksan dokuz yıl süreyle yüzde elliye kadar Türk sermayesi ile Türk kanunlarına göre teşekkül etmiş bir şirket tarafından, bu anlaşmanın imzasından başlayarak beş sene içinde tamamlamaya mecbur olacak olan Fransız grubuna vermeye taraftar olduğunu açıklamak konusunda bana yetki vermektedir. Bundan başka, Türk Hükümeti, Fransız grupları tarafından madenleri demiryolları, limanlar ve nehirlere ait diğer imtiyaz isteklerini bu istekler Türkiye ve Fransa'nın karşılıklı menfaatlerine uygun olmak şartı ile, en büyük bir iyi niyetle incelemeye hazırdır.'

Franklin Bouillon'dan Yusuf Kemal Bey'e:

Londra'da 1921 yılı Mart ayında yapılan görüşmeler sırasında delegeleriniz, Fransa Cumhuriyeti delegelerine, bir Fransız grubuna Ergani madenleri imtiyazını vadetmiş olduklarını, yüce şahsiyetlerine bildirmekle şeref duymuştum."(15)

Türk-Yunan Savaşı'm bir ulusal kurtuluş savaşı olarak göstermeye çalışan resmi solculara karşı Fikret başkaya Türk-Yunan Savaşı'nın gerçek niteliğini ve iç yüzünü ortaya koyar.

"Emperyalizmin genel çıkarları ve emperyalistler arası çelişkiler, 1. Emperyalist Savaşın bir Türk-Yunan Savaşı biçiminde sürmesine neden oldu. Başlangıçta Yunanlılara destek vermelerine rağmen, İngiliz emperyalizminin çıkarları Sovyet tehdidinin söz konusu olduğu koşullarda, bu desteğin 1921'den itibaren çekilmesini gerektirdi. Artık bundan sonra İngiltere'nin temel siyaseti, Doğu'da bolşevizmin yayılmasını önlemekti. İngiliz desteği kalktığı andan itibaren de Yunanlıların Anadolu'da barınma şansı yoktu. Bu nedenle Türk-Yunan Savaşı abartıldığı kadar önemli bir savaş değildi. Zaten Milli Mücadelenin seyri de İngilizlerin takındığı tavra göre biçimlenmişti." (16)

Yine Fikret Başkaya'nın aktardığına göre, İsmet İnönü de bunu söylemekten çekinmez. 29 Ekim 1973 tarihli *Milliyet Gazetesi*'nde İsmet İnönü verdiği demeçte *"İstiklal mücadelesinin başarısı da esasında İngilizlerin buna karar vermesi ve diğer müttefikleri de bunu kabule mecbur etmesiyle mümkün olmuştur"* der. Bu nedenle Fikret Başkaya'nın dediği gibi *"yedi düvelle savaş bir efsanedir"*.

İngiliz belgelerinde 1918-1958 yılları arasında emperyalizmin gözüyle Kürdistan'ın nasıl göründüğünü inceleyen Ahmet Mesut, belgelere geçmeden önce sunuş bölümünde İngilizlerin 1918 yıllarında Kürdistan'a ilişkin İngiliz çıkarlarının politikalarına nasıl yansıdığını yazar.

"1918 yılındaki Büyük Ermenistan projesinin etüdü için Kuzey Kürdistan'a giren İngilizler buradaki Kürt gerçeğini gördükten sonra oldukça önemli bir Kürdistan siyaseti formüle etmiş ancak 1921'lere gelindiğinde Bolşevik devrimi, Kürt önderlerinin basiretsizliği ve petrol sorunu sebepleriyle yüksek İngiliz çıkarları, bağımsız ve özerk bir Kürdistan'ın yerine Bolşevik tehlikesine karşı Batı'ya güvence veren ve Musul petrollerinden vaz geçmiş bir Türkiye ile petrol yataklarını rahatlıkla sömürebileceği bir Irak'ı tercih etmiştir. Aynı çıkarlar 1930'lar boyunca da Türkiye ve Irak'taki Kürtleri desteklemek şöyle dursun, bizzat bu topraklardaki Kürtlerin ezilmesini daha uygun bulmuştur. (17)

Yine, İngiliz belgelerinde, Anadolu'ya çıkan Mustafa Kemal'e karşı herhangi bir harekete İngilizlerin göz yummayacaklarını da görmek mümkün. Sanki İngilizler Mustafa Kemal'i koruma ve kollama gayreti içindeler. Ahmet Mesut İngiliz belgelerinde bu savı kanıtlayacak ifadeleri bulup gün ışığına çıkarmıştır.

"Kürt aşiretlerinin ve Ermenilerin bağımsızlığı söylentilerine ve İzmir'in Yunan işgaline ilişkin olarak elinde epey propaganda malzemesi bulunan Mustafa Kemal'in etkinliklerine karşı büyük duyarlılık göstermektedirler. Mustafa Kemal'e karşı girişebilecekleri her hangi bir harekete karşı Yüksek Komiserliğin (İstanbul'da işgalci İngiliz kuvvetlerinin temsilciliği çn.) göz yummaya hazır olup olmadığını öğrenmek istemektedirler. Böylece bir harekete rıza göstermemiş, hiç bir şekilde arzulamadığımız bir savaşı, örtülü olarak kabul etmek olur; dolayısıyla Mustafa Kemal'e karşı hiç bir harekette bulunmamaları gerektiği kendilerine bildirildi; ancak Mustafa Kemal'in karışıklık yaratmak amacıyla aşiretlere temsilci göndermesi durumunda, bunların İngiliz yetkililer tarafından tutuklanacakları ve Kürdistan dışına çıkarılacağı bildirildi." (18)

10 Eylül 1919'da Malatya'daki 15. Alay Komutanı İlyas Bey'e

Kürtlerin kökünün kazınması için emir veren Mustafa Kemal'e en büyük desteğin İngilizlerden geldiği belliydi. Güney Kürdistan'da İngiliz emperyalizmine karşı mücadele eden Şeyh Mahmut Berzenci önderliğindeki Kürt ulusal hareketi kanla bastırılınca, İngilizler bu kez Kürdistan Kürt Teali Cemiyeti'ne çeşitli baskılarla ***"Mustafa Kemal hareketine karşı kesinlikle saldırmayın"*** tavsiyesinde bulunuyorlardı. Bu çabalar sonucu, Kürdistan Teali Cemiyeti'nin Diyarbakır şubesi kapatılmış ve Kürdistan Teali Cemiyeti'nin bölgedeki çalışması oldukça zayıflamıştı.

İngilizler bir taraftan Kürtleri radikal girişimlere girmemeleri yönünden uyarırken, diğer yandan da Kemalistlerin önünü tıkayan olguları gidermeye çalışırlar. İngilizler geniş bir alana yayılmış yeni bir Kürt sorunu çıkmasını önleme çabası içindeyken, Kemalistler de İngilizlerin emperyalistliğini ve sömürgeciliğini kullanmaktan da geri kalmazlar. Ancak İngiliz yetkililer de Kemalistlerin emperyalist emeller peşinde olduklarını söyleyerek bu danışıklı dövüşten yarar ummaktaydılar.

"İngiliz Dışişleri Müsteşar yardımcısı Crow'e göre Mustafa Kemal, emperyalist bir siyaset güdüyor. Crowe buna kanıt olarak Rum, Ermeni ve Kürtlerin oturdukları bölgelerin Mustafa Kemal tarafından bütün yabancı kontrollerden uzak bulundurma isteğini gösterir." (19)

Kemalizm'in antiemperyalist bir ideoloji olduğunu söylemek kesinlikle olgulara ve bilimsel verilere aykırıdır; Kemalizm sömürgeci ve emperyalist emelleri içinde barındıran bir ideolojidir. Bugün eğer böylesi bir siyaset içinde bulunmuyorsa bu onun fikri yapısından değil, her alanda yaşadığı güçsüzlüğündendir. Mustafa Kemal'in Fransızlarla yapılacak antlaşma metni görüşülürken Meclis'in gizli oturumunda söyledikleri yayılmacı ve sömürgeci emellerin açık bir ifadesidir.

"Misak-ı Millimizde muayyen ve müspet bir hat yoktur. Kuvvet ve kudretimizle tespit edeceğimiz hat, hattı hudut olacaktır. Kuvvet ve kudretimizin imkanları derecesinde tespit edecektir." (20)

Bu düşüncenin mazlum doğu halklarına yol göstereceği düşünülebilinir mi? Sömürgeci, istilacı ve emperyalist emellerin gizlenilmesine bile gerek duyulmadan bu kadar net ifade edilen bir zihniyetin ezilen uluslara, ulusal kurtuluş savaşı veren halklara önderlik edebilmesi mümkün olamaz. Bu sömürgeci ve istilacı mantığı antiemperyalist olarak göstermeye kalkışmak en azından kafaları bulandırmaktır.

Kemalistlerin emperyalistlerle işbirliği yaptığının bir başka kanıtı ise, İngilizlerin Kürdistan'a istihbarat çalışmaları için gönderdikleri Nowil'e yaptıkları uyarıdır.

"İngiliz Yüksek Komiseri Calhorpe tarafından özel olarak Nowil'e Kürt propagandasından sakınması talimatı verilir. Ayrıca Mustafa Kemal'e karşı hiç bir harekette bulunmaması ihtar edilir." (21)

Ezilen ulusların mücadelesinde sömürgeci ve emperyalist devletlerin yanında yer alması ve hep güçlü ülkeleri uluslararası platformlarda desteklemesi Türkiye'nin imajını hep olumsuz yönde etkilemiştir. Sömürgeci devletleri her fırsatta destekleyen Türkiye ile Kemalist yazarların antiemperyalist söylemleri birbirini yalanlayan çelişkiler içeriyor. Çok sonraları *Kadro*'nun önemli yazarlarından, eski dönek marksist ve muhbir Vedat Nedim Tör, *Yıllar Böyle Geçti* adlı kitabında Kemalizmin fikir sistemini kuramamış, törensel bir etiket olarak kaldığını yazar. Türkiye Komünist Partisi'nden arkadaşlarını polise ihbar ederek Kemalizme sığınan Nedim Tör'ün yazdığı gibi söylenenlerle yapılanlar birbiriyle bağdaşmıyor.

Cezayir Kurtuluş Savaşı'nda emperyalist Fransa'yı, Filistin'de

siyonist ve yayılmacı İsrail'i, mazlum ve yoksul Vietnam halkını katleden Amerika'yı, siyah Afrika'nın yoksul halkları yerine ırkçıları, Çin'i işgal eden, sömürgeleştiren emperyalistleri her seferinde uluslararası platformlarda desteklemesi Kemalist Türkiye'nin kimlerin safında yer aldığını, kimlerin dostu olduğunu gösteren örneklerden bazılarıdır. Filistin halkını ve onun önder kadrolarını, Güney Afrika'nın ezilen siyah derili insanlarını, yaşamın büyük çoğunluğunu zindanda geçiren Mandela'yı, Vietnam halkını terörist diye peşinen mahkum etmeleri ve uzun yıllar emperyalist ve sömürgecilerin ağzıyla konuşmaları Kemalistlerin ideolojik yapılarına uygun düşmektedir. Emperyalist devletlerle yıllar yılı savaşan Çin'i uzun süre devlet olarak kabul etmemesi, diplomatik ilişki kurmaması ve ancak Amerika Çin'i tanıdıktan sonra ilişki kurması, dış politikada da ne denli uyduluğunu, bağımsız davranmadığını gösterir.

Kemalizmin gerçek anlamda yaşam bulan ilkeleri Kürt halkının inkarı ve sosyalizm düşmanlığı üzerine oluşturulmuştur. Düşman olarak nitelendirilen bu iki somut toplumsal gerçeklik sistemin antidemokratik ve ırkçı bir kimlik edinmesine yol açmış; doğal olarak ***"ezen ulusun da özgür olamayacağı"*** gerçeğinde Türk halkı da yeterince özgür olamamış, demokrasiyi yaşayamamıştır. Bu iki olguyu tüm siyasetlerinin merkezine koyan bir ideolojiden antiemperyalist ya da antisömürgeci diye söz etmek en azından bilime saygısızlıktır. Bir taraftan insanlığın erişebileceği en yüce bir düzene, sosyalizme düşmanlık geliştirilecek, diğer taraftan bir diğer halkı, kardeş bir ulusu top yekun imha edecek bir pratik sergilenecek ve arkasından antisömürgeci, antiemperyalist edebiyatı yapılacak. Yalan ve inkarın bir ideolojide yer almasının ve bunu ısrarla sürdürmenin tipik bir örneğidir bu zihniyet.

Kürtler ve sosyalizm; Kemalistler bu iki olgudan son derece rahatsız oldukları ve kendileri için yaşamsal tehlike saydıkları için yok ederek bu sorunlardan kurtulmaya çalışırlar. Kürtler asimile edilir. Satın alınanlar dışında diğer sosyalistler ise, Nazım Hikmet, Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibilerinin yaşamı cehenneme çevrilmiş, zindanlara atılmış, bir çok bilim adamı estirilen devlet teröründen kaçarak yurt dışına çıkmak zorunda bırakılmıştır.

Kemalist yazarlardan Attila İlhan Mustafa Kemal'i hep ilerici ve devrimci olarak göstermeye çalışır yazılarında; bunu da nedense diğer Kemalist yazarlar gibi hep Mustafa Kemal'in sözlerinden alıntı yaparak anlatır. Bir yasa, bir icraat, bir olgu gösteremez. Mustafa Kemal'i eleştirilerden uzak tutarak günah keçisi olarak İsmet İnönü'yü öne çıkartır.

"Ülkemizde M. Kemal düşüncesinin ve eylemin asıl anlamı, İnönücülüğün ona eklediği uyduruk yorum ve kurumlardan ayıklanıp öyle araştırılmalıdır. (...) Benim kestirmeden İnönücülük dediğim o resmi Atatürkçülük en mükemmel ifade ve uygulamasını 40 yıllarında bulur ki, o da faşizan bir dikta, Tanzimat türünden bir batıcılık, üst yapısal kültür aktarmalarıyla kişilik kaybını ilerleme sayan bir tatlı su alafrangalığıdır." (22)

Attila İlhan kafaları bulandırma misyonunu yerine getirmede oldukça zorlanıyor; gerçeklerin üstünü örtmeye ne yazık ki çabaları yetersiz kalıyor. Çünkü faşizan bir dikta dediği uygulamaların bir çoğu 40'lı yıllardan önce gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal Attila İlhan'ı yalanlarcasına, 1930 yılların ortalarında kendisi, bizzat tek adam olarak yönettiği ülkenin genel görünümünü şöyle açıklayacaktır:

"Bugünkü manzara aşağı yukarı bir dictature manzarasıdır. Ve ben öldükten sonra arkamda kalacak müessese, bir istibdat müessesesidir." (23)

Bu konuda Şevket Süreyya Aydemir'de emperyalizmle işbirliği yapılarak ülkenin geleceğini tümden emperyalist ülkelere bağlandığını belirtecektir.

"Para yerine mal hesaplaşması ile iş yapma zarureti kendini göstermişti. O zaman bu zarureti 'Türk-Alman Pazar İttihadı' ismi altında yazdığım, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından yayınlanan ve başka dillere tercüme ettirilerek Laypzig sergisinde dağıtılan bir broşürde, çeşitli yönlerden belirtmeye çalıştım. Fakat böyle bir münasebette, zayıf bir memleket olan Türkiye'nin, güçlü ülkeler karşısında dış ticaret istikbalini az çok kaybetmesi de zaruri idi. Nitekim Atatürk'ün ölümünden önce, dış ticaretimizin ortalama % 47'si Almanya'ya bağlanmış durumdaydı." (24)

Emperyalizme bağımlı olmanın nedeni araştırılırken her şeyden önce cumhuriyet öncesi uygulanan dış politikayı iyice kavramak gerekir. Emperyalistlerle uzlaşma başından beri temel amaç olunca, iç politikanın da buna koşut bir şekilde gelişmesi zorunlu hale gelir.

Kemalistler daha işin başında Batılı devletlere iki önemli mesaj verirler. İlk mesaj 1. İnönü zaferinden sonra Londra Konferansı'na Türk Heyeti katılırken, Kemalistler Anadolu'daki tüm sol hareketi tasfiye ederler. 1921 Şubatında toplanan Londra Konferansı öncesi Çerkez Ethem kuvvetleri dağıtıldıktan sonra Yeşil Ordu Cemiyeti ve Halk İştirakkiyun Fırkası kapatılır. Bakü'den gelen Türk sosyalist hareketinin lideri olarak görülen Mustafa Suphi ve arkadaşları Ankara'dan gelen emirle öldürülürler. Kemalistler, Londra Konferansı'na giderlerken Anadolu'da sol hareketi ezdikleri ve yeşermesine kesinlikle izin verilmeyeceği mesajını da birlikte götürmüşlerdir. Londra Konferansı Kemalistler için emperyalistlerle uzlaşma olanağını sağlamıştır.

Lozan görüşmeleri başladığında yine Kemalistler 17 Şubat 1923'te İzmir'de İktisat Kongresi'ni toplayarak ekonomik alanda sosyalist bir modeli reddettiklerini, Batı yanlısı kapitalist modelde ısrarcı olduklarının ikinci mesajı da iletirler.

Atatürk'ün kongreyi açış konuşmasının, hem emperyalistlere karşı tutumunu, hem de rejimin gelişim çizgisini ortaya koyması yönünden, üzerinde ısrarla durulması gerekmektedir; sömürgeciliğe karşı olan bu konuşmasının özünde, iktisadi olarak emperyalizme karşı olmak net olarak ifade edilmemiştir. Bu önemli iki noktayı ve aralarındaki farkı ortaya koymak için önce sömürgecilikle emperyalizmin ne olduğunu görmek ve anlamak gerek.

Sömürgecilik, siyasi ve askeri yönü ağır basan, burjuva devrimini gerçekleştirememiş bir ülkenin siyasi bağımsızlığına silah gücüyle son vererek onu ekonomik yönden bağımlı hale getirmektir. Yani, hammadde kaynağına el koymak ve diğer yandan üretilen malların açık pazarı haline getirmektir. Emperyalizm ise kapitalizmin son aşaması olan tekelci kapitalizmdir. Tekelci kapitalizmin sömürgecilikten önemli ayrılığı olan özellikleri vardır. Emperyalist sömürü banka ve sanayi sermayesinin bileşimi olan finans kapital ihracı ile gerçekleştirilir. Bu nedenle emperyalizme karşı olmak demek; siyasal iktidarın kontrol ve kanalize edemediği yabancı sermayeye karşı olmak demektir.

Yabancı sermayeye karşı Kemalistlerin tavrı açık bir şekilde bellidir. Bir çok anlaşma metninde yabancı sermayeye duyulan sempatiyi görmek mümkündür. 1. Meclis'te Dışişleri Bakanı olan Bekir Sami Bey kişisel yetkilerini kullanarak gerek Fransa, gerek İtalya ile bazı anlaşmaları imzalarken, daha işin başında bu yönde oluşturulacak politikaların ip uçlarını verir.

11 Mart 1921'de Fransız Başkanı Briand ile yaptığı anlaşmada *"güney cephesinde çatışmaya son verilecek ve bu bölgede Türk*

kuvvetleri silahtan arındırılacaktı. Buna karşılık güney bölgesinde Fransızlara bazı idari yetkiler tanınacak, Diyarbakır ve Sivas vilayetlerinin iktisadi kalkınması için Fransız sermayesinden faydalanılacak ve Fransızlara bu bölgede imtiyazlar verilecekti" İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Sforza ile 12 Mart 1921 tarihinde imzalanan antlaşma gereğince ise, *"İtalya, İzmir ve Trakya'nın Türkiye'ye iadesini konferansta savunacak, buna mukabil bu devlete İzmir hariç, batı ve güney Anadolu'nun bir çok vilayetlerinde iktisadi imtiyazlar verilecekti."* (25)

Kemalizm'in antiemperyalistliği kabaca böyledir. Bunun dışındaki yorumlar oldukça zorlama ve ülkenin gerçekliği karşısında kıymeti harbiyesi olmayan boş çabalardır. Nitekim, Kemalizmi antiemperyalist, antikapitalist, tam bağımsızlıkçı olarak yazan kalemler, Kürtler söz konusu olduğunda, dış politikada uygulananlar karşısında tutarlı nedenler bulmakta zorlanmaktalar. Burada Kürt halkının ulusal direnişlerini de, kendi şoven yönlerini görmezlikten gelerek karalamaya çalışmaktan da geri kalmazlar.

Kemalizm, ulusal kurtuluş söylemini her fırsatta tekrarlamış ama, emperyalizmle daha işgal yıllarında işbirliği çabalarını, emperyalist güçlerle flörtünü gizlemeye çalışmış, üstelik Kürt halkını imha ederken de bunu emperyalizmin oyununu bozmaya, emperyalizmle mücadele olarak yansıtmaya büyük gayret göstermiştir. Çağdaş uygarlık düzeyini yakalama amacını açıklarken, uygar olmanın vazgeçilmez koşulu olan demokratik hak ve özgürlükleri vermemek için direnmiş, bu konuda mücadele eden aydınları hapse atmaktan çekinmemiştir. Gerçekleştirilen devrimlerin de hiç biri emperyalizme yönelik bir hareket olarak görülmemiş, emperyalizmin çıkarlarına hiç bir zarar vermemiştir.

Yine bir çok bürokratın yabancı sermayeyle olan ilişkisi dikkat çekicidir. Örneğin, Meclis 2. Başkanı ve Adalet Bakanı Cela-

leddin Arif Bey, milli mücadele sırasında sahip olduğu önemli bir maden imtiyazını İtalyan Termi Şirketi'ne satmıştır. Bu satış sözleşmesinin imza tarihi 14 Ağustos 1920'dir. Bir taraftan emperyalizmle mücadele, diğer yandan emperyalistlerle alış veriş üst düzey bürokratlarca devam etmiştir. İşin garip yanı Celaleddin Bey bu tavrından ötürü eleştirilince Meclis'in çoğunluğu Celaleddin Bey'i korumuştur.

9 Nisan 1923 tarihinde 327 sayılı bir yasayla Türk Hükümeti ile Osmanlı Amerikan Kalkınma Şirketi arasında bir mukavele imzalanır. Buna göre Amerikalı şirkete üç demiryolu hattı için 99 yıllık bir imtiyaz verilmekte ve bu demiryollarının her iki yanında 20 şer kilometrelik arazi maden imtiyazı şirkete bırakılacaktır. Eğer arazi devletin ise şirkete bedava verilecek, özel mülkiyete ait olan araziler ise devletçe istimlak edilip öylece şirkete devredilecektir.

Bu anlaşma Lozan görüşmelerinin son evresinde gerçekleşmektedir. Türkiye her fırsatta yinelediği emperyalizme tavır alacağı yerde emperyalistler arası çelişkilerden yararlanmakta, Avrupa'ya karşı Amerika'yı koz olarak kullanmaktadır. Oysa Sovyet desteğiyle emperyalizme önemli bir darbe indirebilirdi. Ama kuvay-ı milliye'nin emperyalizmle hesaplaşma gibi bir derdi başından beri olmamıştır. Bu nedenle kuvay-ı milliye devrimcileri (!) Batı'nın ekonomik sistemi içinde yer almak istemlerinde sonuna kadar ısrarcı olmuşlardır.

54 milletvekili, 37 tüccar, yüksek rütbeli subay ve memurun içinde bulunduğu Türkiye Milli İthalat ve İhracat Anonim Şirketi 19 Eylül 1922'de kurulur. Şirket amacını şöyle açıklar: Ulusal amacın elde edilmesi uğrunda dökülen kanların heder olmaması için ekonomik alanda da kesin bir zafer elde etmek gerekir.

Ulusal amaçlar güden bu şirket 15 Haziran 1923'te Lozan'da

Corporation for the Economic Development of Turkey adlı bir İngiliz şirketiyle bir anlaşma imzalar. Bu şirket Anadolu'da madenlerle çok yakından ilgilenmektedir.

Kemalist devlet bir taraftan Batılı emperyalist devletlere güvence verirken, içte de aldığı bir dizi ekonomik kararlarla özel sektörün geliştirilmesiyle yerli kapitalist yaratmaya çalışır. Rejim için son derece önemli olan bu iki amaç, acil olarak uygulamaya sokulan kararlarla gerçekleştirilmeye çalışılır. Kredi politikasıyla tekeller oluşturmak suretiyle özel ve devlet kapitalizmini geliştirmek ve imtiyaz yasaları ile de özel sanayii desteklemek. Bunun için İzmir İktisat Kongresi'nin ruhuna uygun bir şekilde özel teşebbüsü desteklemek üzere 1924'te İş Bankası kurulur. 1925'te şeker sanayii yatırımı için burjuvaziye bir çok ayrıcalıklar tanıyan bir yasa kabul edilir. 1927'de de Teşvik-i Sanayi Yasası Meclis'ten geçer. Bu yasayla sermaye kesimine bir çok olanak sağlanır. Özel sanayi yatırımlarına geniş vergi muafiyetleri, parasız arazi, ucuz hammadde, enerji, ucuz ulaştırma gibi bir yığın ayrıcalık sunulur. Daha sonra bu ayrıcalıklardan yabancı sermaye de yararlanacaktır.

Yabancı sermaye bu ayrıcalıklardan yararlanmakla kalmayacak, devlet kendi oluşturduğu tekelleri yabancı şirketlere devredecektir. 1926 yılında çıkartılan bir yasa ile petrol ve benzin ithalatı devlet tekeline verilmesine rağmen daha sonra bu tekel bir mukavele ile bir Amerikan şirketi olan Standart Oil Company'e devredilmiştir. Yine 1926 yılında çıkartılan bir yasa ile kibrit, çakmak, çakmak taşlarının üretimi, ithal ve satışı devlet tekeline verilmiş ve bu amaca uygun makine, alet ve aracın özel şahıslarca üretilmesi, ithali, taşınması ve alım satımı yasaklanmıştı. 1930'da kabul edilen bir yasa ile bu tekel yine bir Amerikan şirketine The American Turkish İnvestment Corporation'a 25 yıllık bir süre için devredilmiştir.

Siyasi iktidar bir taraftan yabancı sermayeye güvence verirken, diğer taraftan da içerde burjuvaziyi her yönden güvence altına alır. Milli mücadeleyi yürüten öncü kadroyu teşkil eden asker-sivil bürokratların çoğu cumhuriyet döneminde ithalat-ihracat, bankacılık gibi sektörlerle uğraşırlar. Siyasi iktidar bu kişileri her yönden destekler. Milli mücadelede gerek Hindistan'daki, gerek Sovyetlerdeki Müslüman halkın gönderdiği parayla kurulan İş Bankası kurucuları arasında milletvekilleri önemli bir yer tutar. Bu vekiller kendi çıkarlarını her seferinde ulusal çıkarlardan daha fazla gözetmekten de çekinmezler. Diğer yandan büyük toprak sahipleri de devletin koruması altındadır. 1924'de kabul edilen Köy Kanunu radikal bir toprak reformunu yapmak yerine yoksul köylüye karşı ağa-jandarma ittifakının temelini oluşturur.

Bu arada büyük devlet adamı olarak Kemalistler tarafından sürekli yinelenen İsmet İnönü'nün devlet adamlığındaki trajik çelişkiye de bakmak yararlı olacak. Bilindiği gibi İsmet İnönü 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'nın en güvendiği politikacılardan Dışişleri Bakanı Selim Sarper ile birlikte NATO'ya girmek için olmadık işler çevirmişlerdi. Stalin'in hiç bir belgeye dayanmayan toprak ve üs istediği iddiasını ileri sürerek gönüllü olarak emperyalizmin dümenine girmek istemeleri tamamiyle ibret vericidir. Özellikle 12 Temmuz 1964'te Kıbrıs sorunu yüzünden Johnson mektubu ile bir tokat yediğini çok sonra fark edecektir.

Solcu Kemalistlerin büyük devlet adamı dedikleri İnönü'nün 12 Temmuz 1947'de Ankara'da imzaladığı Truman Doktrini ile 5123 sayılı yasanın 4. maddesi şöyledir.

"..Türkiye Hükümeti, Birleşik Devletler Hükümeti'nin muvafakati olmadan, bu neviden hiç bir madde veya malumatın mülkiyet veya zilyetliğini devretmeyeceği gibi, aynı muvafakat olma-

dan Türkiye Hükümeti'nin bir kimse tarafından bu maddelerin veya malumatın kullanılmasına veya bu malumatın bu sıfata haiz olmayan bir kimseye açıklanmasına müsaade etmeyecektir."

Ülkenin geleceğini Amerikan emperyalizmine ipotek eden İnönü'nün Kemalistlerce büyük devlet adamı diye nitelendirmeleri ise resmi ideolojinin özüne uygun yalanın bir parçası olduğu bu belgeyle çok iyi anlaşılmalıdır.

Türkiye'nin, 1940'lardan itibaren emperyalistlerle yaptığı bir çok antlaşmaların hiç bir baskı altında kalmadan imzalamasına rağmen, Kemalist yazarların bir çoğu sanki İnönü ve çevresinin bu antlaşmaların içeriğini anlamaktan uzak, birer tuzak olarak nitelendirmeleri ise Kemalist falsifikasyonuna tamamen uygundur. Amerika ile yapılan tüm ikili antlaşmalar Kemalizmin ilkeleriyle en küçük bir çelişki taşımamaktadır. Çünkü bu ideolojide halka yönelik güvensizlik öylesine derinliğine nüfuz etmiştir ki, kendilerini güven içinde hissetmediklerinde Batı'nın şemsiyesi altına girmişlerdir. Halka güvensizliğin kaynağında, kuşkusuz halkı acımasızca sömürme yatmaktadır. Bu nedenle emperyalistlerle yapılan ikili antlaşmaların temelinde, kendilerini Türkiye halklarına karşı güvence altına almak vardır. Tüm bunlar Kemalizmin antiemperyalistlik iddiasını boşa çıkartmaya yetmektedir.

Kısaca, Kemalizm'in antiemperyalistliği bir taraftan emperyalizme bağlılık, diğer taraftan emperyalistliğe özenmektir.

DİPNOTLAR

1- Aktaran: Dr. Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, cilt:1 sayfa:68, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yayını 2.Baskı 1987

2- *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, s.39-41

3- *Document on British Foreign Policy 1919-1939* Firts Series 1/7 s.193-194, No:186, Aktaran: Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e 1921-1922*, s.70 Bilgi Yayınevi 2.Baskı 1989

4- Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, s.34 Doz Yayınları 1.Baskı 1991

5- Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, s.20 Yüce Yayınları 1990

6- Aktaran: Prof. Dr. M. Kemal Öke, *İngiliz Ajanı Binbaşı E. N. C. Noel'in Kürdistan Misyonu 1919*, s.23 Boğaziçi Yayınları 1992

7- Prof. Dr. M. Kemal Öke, *İngiliz Ajanı Binbaşı E. N. C. Noel'in Kürdistan Misyonu 1919*, s.23-24 Boğaziçi yayınları 1992

8- Atatürk, *Söylev*, cilt:1 sayfa:15 Türk Dil Kurumu yayını 1981

9- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:1, sayfa:457 İş Bankası Kültür Yayını 1985

10- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:2, sayfa:367 İş Bankası Kültür Yayını 1985

11- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:2, sayfa:425-426 İş Bankası Kültür Yayını 1985

12- Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, s.142-143, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları 2.Baskı 1991

13- Doğan Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi*, cilt:1 sayfa:21 Tekin Yayınları 1993

14- Dr. Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, cilt:1, sayfa:167-168, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yayını, 2.Baskı 1987

15- Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, cilt:2, sayfa:697-698-699, Kastaş Yayınları, 8.Baskı 1987

16- Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, s.33, Doz yayınları 1.Baskı 1991

17- Ahmet Mesut, *İngiliz Belgelerinde Kürdistan 1918-1958*, s.17-18, Doz Yayınları 1.Basım 1992

18- Ahmet Mesut, *İngiliz Belgelerinde Kürdistan 1918-1958*, s.60, Doz Yayınları 1.Basım 1992

19- Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, cilt:2, sayfa:230

20- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:2, sayfa:355 Türkiye İş Bankası Yayını 1985

21- Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, cilt:1, sayfa:360 ve cilt:2, sayfa:24, 39 Aktaran: Abdurahman Arslan, Samsun'dan Lozan'a Mustafa Kemal ve Kürtler 1919-1923, s.51, Doz Yayınları, 1.Baskı 1991

22- Attila İlhan, *Hangi Atatürk*, s.52-53, Bilgi Yayınevi 2.Baskı 1982

23- Derleyen: Cemal Kutay, *Serbest Fırka Olayı*, Fethi Okyar'm Kendi EL yazısı ile Hatıraları, *Tercüman Gazetesi*, 5 Aralık 1978

24- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt: 3, sayfa:431-432 Remzi Kitabevi 5.Baskı 1975

25- Prof. Dr. Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, s.44, İmge Kitabevi 3.Baskı 1994

KEMALİZMİN SOSYALİZM KARŞITLIĞI

"..İşte bu serseriler bir iş yapmak hülyasına kapılarak zahiren memleketimize ve milletimize nafi olmak için Türkiye Komünist Fırkası diye bir fırka teşkil etmişlerdir. Ve bu fırkayı teşkil edenlerin başında da Mustafa Suphi ve emsali bulunmaktadır. Bunlar doğrudan doğruya bir hissi vatan pervarane ile ve bir hissi hakiki milli ile değil, benim kanaatimce belki kendilerine para veren, kendilerini himaye eden ve bunlara ehemmiyet atfeden Moskova'daki prensip sahiplerine yaranmak için bir takım teşebbüsatı serseriyanede bulunmuşlardır."

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal hareketinin, Anadolu'da bir halk örgütlenmesine başladığında sol bir söylem takındığı ve hatta o dönemde yükselen sosyalizm hayranlığını sömürmek için, resmi bir komünist partisi kurduğu biliniyor. Bu aynı zamanda Sovyetlere şirin görünmenin de aracıydı.

Birinci Meclis'te, biri resmi olmak üzere dört komünist parti veya hareket dikkat çeker. Bunlar, yarı illegal Yeşil Ordu Hareketi, Başkanı Mustafa Suphi olan gizli Komünist Partisi, legal olarak çalışmalarını sürdüren Halk İştirakiyyun Partisi ve Mustafa Kemal'in Sovyetler Birliği'nden askeri ve siyasi yardım sağlamak ve diğer komünist unsurları etkisizleştirmek için kurdurttuğu resmi ve sahte Türkiye Komünist Partisi.

Mustafa Suphi'nin 1920 yılında Bakü'de oluşturduğu Türkiye Komünist Partisi'nin kurucuları Binbaşı Salih Hacıoğlu, Muallim Mustafa, Şeyh Kudbeddin ve Ziynetullah Nuşirevan'dır. Daha sonra Tokat milletvekili Nazım Bey ve çevresi de bu partiye girer. Meclis'te 15 kadar milletvekili bu partiyi temsil eder.

Bu partinin 25 maddelik Umumi Nizamnamesi'nde dünya sosyalizmini kurmak için enternasyonalist bir anlayışla kapitalizm ve emperyalizmden kurtulmak için bütün kuvvetiyle mücadele edileceği belirtilir. Yine bu partiye göre, Kuvay-ı Milliye Hükümeti sosyalizmden yana görünmekle birlikte sahte bir yurtseverlik takınmıştır.

Yeşil Ordu ise 1920'nin Mayıs ayında Şeyh Servet, Dr. Adnan Adıvar, Hakkı Behiç, Eyyüp Sabri Akgöl, Yunus Nadi Abalıoğlu, Hüsrev Sami Kızıldoğan, İbrahim Süreyya Yiğit, Çerkes Reşit, Sırrı Bellioğlu, Mustafa Cantekin, Hamdi Namık Gür, Muhittin Baha Pars, Nazım Öztelli gibi İttihat ve Terakki kökenlilerin çoğunlukta olduğu isimlerden oluşmuştu. Genel Sekreteri Tokat milletvekili Nazım Bey'di. Yeşil Ordu İslami rengi ön plana çıkaran, ancak sosyalist yönü ağır basan bir örgüttü. Bu nedenle Batılı yaşam tarzına karşı olmasıyla gericilik suçlamalarıyla karşı karşıya kalmıştı. Genel Merkez üyelerinin bir çoğu Mustafa Kemal'in arkadaşlarından oluşması, hareketin her evresinden Mustafa Kemal'in bilgisi olması illegal olmasından çok, yarı gizli bir nitelik taşıyordu.

Çerkez Ethem'in bu örgüte girmesiyle örgüt aynı zamanda askeri bir güce de ulaşmıştı. Çerkez Ethem'in çabalarıyla 1920 Ağustos'unda örgüt, *Seyyare Yeni Dünya* adlı *İslamiyet* ile sosyalizmin bir arada savunulduğu günlük bir gazete de çıkarır olmuştu.

1920'nin sonlarına doğru örgütteki bir çok unsur dağılmış, örgüt tamamen Çerkez Ethem'in denetimine girmişti. Örgütün önemli isimlerinden Hakkı Behiç, Mustafa Kemal'in kurdurduğu sahte Türkiye Komünist Partisi'ne, Tokat milletvekili Nazım Bey ise Halk İştirakkiyun Fırkası'na geçmişti.

Yeşil Ordu daha sonra kapatılacak, Çerkez Ethem, kardeşi Tevfik ve Reşit Beyler ve dokuz arkadaşı idamla, eski valilerden Tokat milletvekili Nazım Bey ve iki arkadaşı Trabzonlu Salih Hacıoğlu,

Ziynetullah Nuşirevan 15 er yıl ağır hapisle cezalandırılırlar.

Nazım Bey, 1. Meclis döneminde Tokat milletvekili olarak Meclis'e girmiş, 4 Eylül 1920'de İcra Heyeti için yapılan seçimde 66 oy almıştı. Mustafa Kemal'in adayı Refet Bey 65 oy alınca seçim sonuçsuz kalmış ve yeniden seçime gidilince bu kez 187 oy kullanılmış, Refet Bey 65 oy, Nazım Bey ise 98 oy alarak Dahiliye Vekili seçilmişti. Ancak Nazım Bey'in sosyalist oluşundan rahatsız olan Mustafa Kemal kendisini istifaya zorlamış, Nazım Bey'de 6 Eylül'de sağlık durumunu gerekçe göstererek istifa etmek zorunda kalmıştır.

Yine 1 Kasım 1920'de Adliye Vekili için ünlü yazar Orhan Kemal'in babası Abdülkadir Kemali Bey 64 oy alarak Adalet Vekalet Vekilliği'ne seçilince devreye yine Mustafa Kemal girmiş, Abdülkadir Kemali Bey'e kendisiyle çalışamayacağını bildirmiş ve Abdülkadir Kemali Bey göreve başlamadan 4 Kasım'da istifa etmek zorunda kalmıştır. Şeyh Sait İsyanı sırasında gazetecilik yapan Abdülkadir Kemali Bey İstiklal Mahkemesinde yargılanmış, sonra yurt dışına kaçmak zorunda bırakılmıştır.

Bu arada Mustafa Kemal'in İttihatçılerin valilerinden olan Tokat milletvekili ve İçişleri Bakanı Nazım Bey hakkındaki düşünceleri aynı zamanda sosyalizme olan olumsuz tavrını da gösterir.

"Meclis üyeleri arasında, aykırı bir takım ilkelere eğilim gösterenler belirmeye başlamıştı. Bunlar arasında Nazım Bey ve arkadaşları en çok dikkatimi çekmişti. Nazım Bey'in, daha sonra Sivas Kongresi sırasında, kendisinden aldığım saçmalarla dolu bir takım mektuplarından ne anlayışta ve ne nitelikte olabileceğini anlamıştım. Nazım Bey milletvekili olarak Ankara'ya geldikten sonra siyasa alanında her gün yeni girişimler yapıyordu. Kurulmaya başlayan her siyasal grup ile ilişki kurma fırsatını kaçırmıyordu. Nazım Bey, doğrudan doğruya, ya da bir aracı bularak kimi yabancı çevrelerle ilişki kurabilmiş, bu çevrelerce özendirilmiş

ve onlardan yardım sağlamıştı. Bu kişinin 'Halk İştirakkiyun Partisi' diye, ağırbaşlılıktan uzak, yalnız çıkar sağlamak amacıyla bir parti kurma girişiminde bulunduğunu ve o partinin başında ulus tanımaz eylemler yapmak düşüne kapıldığını kuşkusuz duymuşsunuzdur. Bu kişinin yabancı örgütlere casusluk ettiğini de yüzde yüz inanıyorum. Nitekim sonradan İstiklal Mahkemesi bir çok gerçekleri ortaya koymuştur.

İşte baylar, bu Nazım Bey, kendisi ve arkadaşları aracılığıyla yaptığı sürekli propagandalar sonucunda ve bize karşıcıl olmaya hazırlananları, ulusun yüksek çıkarlarını unutarak, yaptıkları yardımlarla İçişleri Bakanlığına getirilmişti. Böylece Nazım Bey, hükümetin bütün iç yönetim örgütünün başında, yurdu ve ulusu değil, ancak paralı uşağı olduğu kimselerin yararına en büyük hizmeti yapabilecek duruma gelebilmişti.

Kuşkusuz baylar, bunu kesinlikle uygun göremezdim. Onun için İçişleri Bakanı Nazım Bey'i kabul etmedim ve çekilmek zorunda bıraktım." (1)

Millet Meclisi'nde görev yapan, valilik ve içişleri bakanlığına seçilen Nazım Bey'in sol düşünceler taşıdığı gerekçesiyle Mustafa Kemal tarafından casuslukla suçlanması, Mustafa Kemal'in sosyalizme ve sol hareketlere bakışı ve tavrı, özellikle solcuları para karşılığı uşaklık yapabilecek, yurtseverlikten uzak kişiler olarak gösterme çabası, sosyalist ve komünistlere olan düşmanlığını kuşkuya yer bırakmayacak şekilde gözler önüne sermeye yetiyor.

Nazım Bey'in politik yaşamı, Mustafa Kemal ile çelişkiye düşünce, özellikle sol fikirlerinden dolayı kendisine hazırlanan komplolarla bitirilir. Meclis'in 21 Mart 1921'deki gizli oturumunda Nazım bey ile Afyon milletvekili Mehmet Şükrü Bey ve Eskişehir milletvekili Seyit Servet Efendi'nin yasama dokunulmazlığı kaldırılacak ve bunlardan Nazım Bey tutuklanacak, her

üçü de 'Hükümeti devirmek için gizli komünist teşkilatı kurma' suçundan yargılanacaklardı. Her ne kadar çalışmalarında hiçbir gizli yan bulunmadığını, Mustafa Kemal'in izniyle hareket ettiklerini ve kendileriyle birlikte üç bakanın da bu hareketin içinde bulunduğunu mahkemede kanıtladıkları halde, savunmaları göz önüne alınmayacak, duruşmalar büyük bir hızla yapılıp 9 Mayıs 1921'de sonuçlandırılacaktır.

Nazım Bey Meclis'te dokunulmazlığının kaldırılması ile ilgili yapılan görüşmede sosyalizmden ve taşıdığı düşüncelerden ödün vermeden savunmasına devam etmiş, Meclis kürsüsünden sosyalizmi anlatmıştır. Bu görüşmeleri Meclis sırasında izleyen Mustafa Kemal ekibinden ve Adana milletvekili Damar Arıkoğlu, Nazım Bey'in onurlu duruşunu ve o dönemde yönetimi elinde tutan zihniyetin iki yüzlü ve sahtekar tavrını şöyle anlatır.

"Eğer kürsüye çıkıp (Nazım Bey için) 'Efendiler, bizim takip ettiğimiz komünizm, memleketimizin selameti, kurtulması ve düşmanlarımıza galebe etmek hususunda, şu anda yer yüzünde tek dostumuz olan Ruslara karşı hoş görünmek maksadıyla meydana gelen bir şekildir. Yoksa Türk milleti ve onun aklı başında bir ferdi dahi komünist olamaz ve olmayacaktır. Ben ve arkadaşlarım aynı fikirdeyiz' deyip kürsüden inseydi; yüzde yüz kendisinin ve arkadaşlarının dokunulmazlıkları kaldırılıp mahkemeye sevk edilmezlerdi. (...) Çünkü Nazım Bey Meclis'in karşısında müthiş bir komünist olarak kendini ve arkadaşlarını teşhir etti." (2)

Halk İştirakkiyun Fırkası da Anadolu'daki 12 komünist örgüt tarafından 7 Aralık 1920'de kurulur. Genel Merkez yöneticileri arasında Tokat milletvekili Nazım Bey, Bursa milletvekili Şeyh Servet, Afyon milletvekili Mehmet Şükrü, Baytar Binbaşı Salih Hacıoğlu ve Ziynettullah Nuşirevan bulunmaktaydı. Halk İştirakkiyun Fırkası 3. Enternasyonale bağlı bir hareket olarak

çalışıyor, Ankara'da Yeni Hayat adında bir dergi de çıkarıyordu. Ancak bu Parti de 9.5.1920 tarihli mahkeme kararıyla kapatılır, Parti'nin lideri Baytar Binbaşı Hacıoğlu mahkum edilir.

Resmi Komünist Partisi Mustafa Kemal'in isteğiyle, onun yakın arkadaşları tarafından kurulmuştu. İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak gibi sosyalizm düşmanı ordu komutanları bile bu partinin içinde yer almıştı. 18 Ekim 1920'de kurulan bu partinin ileri gelenleri Tevfik Rüştü Aras, Mahmut Esat Bozkurt, Yunus Nadi, Kılıç Ali, Hakkı Behiç, İhsan Eryavuz, Refik Koraltan, Eyyüp Sabri Akgöl, Süreyya Yiğit idi. Dikkat edilirse Yeşil Ordu'nun bir çok kadro üyesi bu partide yer almıştı. Bunda amaç Yeşil Ordu'yu zayıflatmaktı.

Bu partinin amacı ülkede komünizmi yerleştirmek ve bu konuda mücadele etmek değil de, tersine komünizmin bu ülkede yerleşmeyeceğini yaygınlaştırmak olmuştur. Gerek *Hakimiyet-i Milliye* ve gerek partinin yayın organı *Yeni Gün* gazeteleri sosyalizm düşmanlığı yapmış, özel sermayenin çıkarlarını savunmuştur. Resmi TKP'nin Beyannamesi devrimi işçi sınıfının iktidarı ele geçirme olarak nitelendirmeyip, evrimsel bir gelişme olarak sunmaktaydı. Halk arasında yaygınlaşan sosyalizm hayranlığını baltalamak gibi bir başka işlevi de vardı.

Sabahattin Selek TKP'nin kuruluş amacını şöyle yazar:

"Türkiye Komünist Partisi, Bolşevik Rusya'ya şirin görünmek maksadıyla meydana getirilmiş suni bir kuruluştu. Parti'nin her hangi bir teşebbüsüne ve faaliyetine rastlamamaktayız." (3)

Resmi ve sahte Komünist Parti'nin ne amaçla kurulduğunu, partinin kurucularından ünlü İstiklal Mahkemesi üyelerinden Kılıç Ali anılarında şöyle yazar:

"Bolşevik propagandaları gittikçe ehemmiyet kesbediyordu. Doğu'da sınırlarımıza girmek tehlikesini gösteren bu tehlikeli ce-

reyanların artık önlemek lazım geliyordu. Cereyanı kanuni yollarla, şiddetli hareketlerle önlemek o günün harici politikasına uygun değildi, gelmezdi. Fakat vaziyeti ehemmiyetle takip eden Mustafa Kemal Paşa buna çare bulmakta gecikmedi. Bütün bu hareketlere cevaben: Biz hariçten gelecek her hangi bir telkine uyarak değil, fakat kendi bünyemizi göz önüne alarak icap ediyorsa fırkayı kendimiz kurabiliriz, dedi. Ve çok geçmeden, bir muvazaa tertibi olarak, ben de dahil olduğum halde, Hakkı Behiç, İhsan (Bahriye Vekili), Refik Koraltan, Eyyüp Sabri (Eskişehir mebusu), Süreyya Yiğit Beylerden mürekkep bir Heyeti Merkeziye teşkil ettirdi. Bu heyet Hakkı Behiç Bey'i Katib-i Umumi yaparak Hakimiyet-i Milliye matbaasının üstündeki küçük bir odada işe başlamıştır. Hatta o esnada da Moskova Sefiri tayin edilmiş olan Ali Fuat Paşa'ya tarafımızdan bir de komünist talimatnamesi verilmişti. Rusların gözünü boyamak ve şerlerine imkan bırakmamak için girişilen bu muvazaa tertibinin aleniyete vurulması üzerine Vakkas ve arkadaşlarının candan ve hararetle kurmak istedikleri ciddi komünist fırkasının teşekkülü akamete uğradı, haricin telkinatı ile memleketin şurasında ve burasında hissedilen Bolşevik ayaklanmalarının da bu suretle önü alındı.

Teşekkülümüz bir müddet yaşayarak, kendisinden beklenen gayeyi temin ettikten sonra yine Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle kendi kendini feshetti." (4)

Kılıç Ali gibi Ali Fuat Cebesoy da anılarında sahte komünist partinin kurulmasındaki amacını solun gelişimini engellemek olduğunu belirtir.

"Komünizm ve Bolşeviklik lehine hariçten ve dahilden bilir bilmez insanların memleketimizde yapmış oldukları gizli tahrikat o kadar çoğalmıştı ki, milletimizin muhtaç bulunduğu birlik ve ruhunun ihlal edileceğinden korkulmuştu. Bu cereyanları res-

mi bir komünist partisinde toplayarak muzır bir istikamette yürütülmemesi düşünülmüş ve sırf bir tedbir olmak üzere resmi bir parti kurulmuştu." (5)

Kılıç Ali'nin ve Ali Fuat Cebesoy'un anıları okunduğunda şu önemli nokta hemen göze çarpar. Eğer o günlerde dış koşullar uygulanan politikalara uygun olabilseydi, sahte komünist partilere ve tavırlara gerek kalmayacak, yükselen sosyalist dalgayı boğmak için şiddet uygulamaktan çekinilmeyecekti.

İktidar her sol görüşe sahip aydınları casuslukla, yabancı ülkelerin paralı uşakları, ağırbaşlılıktan uzak, çıkarcı diye suçlar. Oysa suçlanan bu aydınların yurtsever olduklarından hiç kimsenin kuşkusu yok. Üstelik bu suçlamaların hiçbiri de kanıtlanmış değildir. Solu ve sosyalistleri kötülemek, hayali suçlar isnat etmek moda haline gelmişti o dönemde.

Resmi Komünist Parti ile ilgili bir başka belge de Mustafa Kemal'in Ekim 1920'de Ali Fuat Paşa'ya çektiği telgraftır. Bu telgrafta Mustafa Kemal şunları yazmaktadır:

"Komünizm memleketimizde değil, Rusya'da bile henüz tatbik kabiliyeti hakkında sarih kanaatlar hasıl olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber dahilden ve hariçten muhtelif maksatlarla bu cereyanın memleketimiz dahiline girmekte olduğu ve buna karşı makul tedbir alınmadığı takdirde, milletin pek ziyade muhtaç olduğu birlik ve sükunu bozacak hallerin meydana gelmesi imkan dahilinde görülmüştür. Bu makul ve tabii tedbir olarak, aklı başında arkadaşlardan, hükümetin malumatı dahilinde bir Türkiye Komünist Fırkası teşkil ettirmek olduğu düşünüldü. Bu takdirde, memlekette bu fikirle ilgili bütün cereyanları bir mütehassalaya icra etmek mümkün olabilir. Heyet müteşşebiyesi ve 30 kişiden mürekkep bir merkezi umumi meyanında seçkin arkadaşlarımızdan Fevzi, Ali Fuat ve Kazım Paşalarla Refet ve İsmet

Beylerin de gizli olarak dahil bulunmasına muvafık gördüm." (6)

Bunda amacın, gün geçtikçe taraftar bulan ilerici hareketin önünü kesmek, işçilerin ve yoksul halkın bir siyasal güç olarak ortaya çıkmasını engellemek olduğu anlaşılmaktadır.

Kemalizm'i bir sol hareket olarak yansıtma çabasında olanlara bir başka yanıt da ünlü Kemalistlerden Şevket Süreyya Aydemir'den gelir.

"Mustafa Kemal, hiç şüphe yok ki, ne komünist ne de sosyalistti. Sosyalizm ve onun en sol ve ihtilalci şekli, yani toplum yapısının ihtilal yoluyla top yekun ve yeniden inşası demek olan komünizm, ona yabancıydı. Kaldı ki, Mustafa Kemal, sınıf kavgasının değil, Milli Kurtuluş Mücadelesi yapıyordu. Bu mücadele Batı manasında sınıfların teşekkülüne karşı önlemler, yani gelecekteki sınıf kavgalarını önleyici hedefler güderler ve organlar getirebilirdi ama, aslında bir sınıf mücadelesi değildi." (7)

Mustafa Kemal'de bir çok konuşmasında sola karşı olduğunu, sosyalizmi ret ettiğini söylemekten çekinmez.

"Komünizm kayıtsız ve şartsız serbestliği gerekli görmez. Biz de bunu kabul edemeyiz." (8)

Emin Türk Eliçin de Kemalizm'i sosyalizmle özdeşleştiren ve Mustafa Kemal'i solcu sayanlara İsmet İnönü'den örnek vererek şunları yazar:

"Sayın İnönü, Türk Devrimi'nin bu ikinci en büyük başı, Atatürk'ün 25. Ölüm yıldönümü dolayısıyla radyoların başına geçip Kadro'nun küçük kardeşi Yön'e ağzını çevirerek: Atatürk'e sosyalistlik isnat etmek kaba bir sahtecilikten başka bir şey değildir, demişti." (9)

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal'in solculuğu resmi Türkiye Komünist Partisi'nin kısacık yaşamıyla sınırlıydı; ve çok farklı amaçlar ve misyonla yüklüydü. Zaten resmi TKP'nin asıl amacı

Yeşil Ordu'yu dağıtmak olan misyonunu başarıyla yerine getirmiş, üç ay sonra Çerkez Ethem ayaklanmasını bastırmış, solu tamamen yok ederek kendini feshetmiştir.

Resmi ideolojide sol düşmanlığını sadece sola karşı bir antipati olarak görmek son derece yanıltıcı olur. Sol düşmanlığı sınıfların inkarı ile başlamakta, sınıf çatışmalarına olanak vermeyen yasal önlemler almaya ve toplumda, en başta işçi sınıfının örgütlenme hakkını ortadan kaldırmaya kadar gitmektedir. Örgütsüz ve çaresiz bırakmaktadır emekçi kesimleri. Sınıfların varlığını inkar eden bu ideoloji kuşkusuz sınıf çatışmalarını önlemektedir; çünkü temel görevi ve amacı budur. Ancak burjuvazinin lehine, işçi sınıfının ezilmesi pahasına gerçekleştirmektedir bunu. Şevket Süreyya Aydemir eski bir solcu olmasına rağmen, işçi sınıfını çaresiz bırakan bu olguyu müjde olarak nitelemekten çekinmez, toplum yararına görür.

"Türk inkılabı, dışarıya karşı her türlü sömürgecilik kayıt ve kontrollerinden arındırılmış, içerde ise her türlü sınıf kavgalarını önleyen, yeni bir dünya nizamının, çağımızda ilk ve muzaffer müjdeleyicisidir." (10)

Elbette içerde olası bir sınıf kavgasını önlüyordu. Burjuvaziyi palazlandırırken, işçinin örgütsüz ve suskun kalması gerekiyordu. Dışarıya karşı her türlü sömürgecilikten arınmış olması ise koca bir palavraydı. Yabancı sermayeye karşı tutumu çok net bir şekilde biliniyordu.

Resmi ideolojideki sola olan düşmanlık ve tahammülsüzlük fikri yapısının şekillenmesinde temel ilke haline gelmiştir. Öyle ki, bu ideolojiyi savunan yayın organları bile bu düşmanlıktan kendilerini kurtaramamışlardır. Sistemin hışmından ve baskısından kurtulamayan Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın legal organı *Aydınlık Dergisi* ilk çıktığı günden beri (1 Haziran 1921)

Mustafa Kemal hareketini desteklemiştir. 13 Ekim 1921'de yayınlanmaya başlayan *Yarın* adlı haftalık dergi de 9 sayı boyunca *Aydınlık*'la dayanışma içine girmiş Kemalist harekete karşı hiç bir tavır almamıştır. *Aydınlık* dergisi İstanbul'da bildiri dağıtarak Mustafa Kemal lehine çalışmış, ancak Ankara Hükümeti mücadele döneminde hoş görüyle yaklaştığı devrimci basını daha sonra susturmakta tereddüt etmemiştir. 1 Mayıs 1923 günü dağıtılan bir bildiride *"Komünist rehberlerini zindanlara atan Türkiye burjuvazisinin kahrolması temennisi"* diye yazılması, hükümeti harekete geçirir ve *"..komünist bir hükümet ikame etmek üzere ameleyi azim ve şiddetle mücadeleye sevk ve tahrik.."* suçlamasıyla Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın Başkan, Genel Sekreter ve üyelerinden 20 kişiye yakın bir grubu tutuklar.

Devam eden günlerde, rejimin tavrı sola karşı şiddetlenir. Özellikle basın daha fazla etkilenir bundan. Sadece *Aydınlık, Yeni Dünya* gibi sol eğilimli yayın organları değil, Türkiye'de çıkan bütün gazeteler sansüre tabi tutulacak ve bundan o kadar ileri gidilecektir ki, milli mücadelenin ilk günlerinde rejimin hep yanında olan Sivas'taki *İrade-i Milliye* gazetesinde çıkan bir yazıdaki *"vergiler iyi uygulanmadı, zenginler kayırıldı, fakirlere daha çok yükletildi.."* cümlesi bile sansür edilecek, bu yüzden gazete kapatılacak ve gazetenin emektarı Selahattin Bey işinden atılacaktır.

Mustafa Kemal'in sol üzerine düşüncelerinde başından beri bir tutarlılık olduğunu demeçlerinde ve konuşmalarında daha rahat bir şekilde görmek mümkün. Bu tutarlılık her dönemde sola karşı oluştur. Yanıltıcı olan Kemalist yazarların zorlama çabalarla bunu ters yüz etmeleridir.

Sosyalist aydınların dışında bir çok yazar ve düşünürün TKP'nin ilk kadrosu ve kurucuları Mustafa Suphileri saygıyla andıkları biliniyor. Yurtsever olduklarından kimsenin kuşkusu

yok bunda. Oysa Mustafa Kemal ta başından beri 1920'lerde bile Mustafa Suphi ve arkadaşlarını soysuz ve serseri olarak nitelendirir. İşte Mustafa Kemal'in sözleri:

"..Rus Bolşevik Hükümeti resmiyesi, ricali resmiyesinin bizim olan, bizim resmi ricalimizle olan temas ve münasebetlerinde Rusya dahilinde bu milletin soysuz, herhalde sersem bir takım evlatları oralarda da serseriliklerine devam etmişlerdir. İşte bu serseriler bir iş yapmak hülyasına kapılarak zahiren memleketimize ve milletimize nafi olmak için Türkiye Komünist Fırkası diye bir fırka teşkil etmişlerdir. Ve bu fırkayı teşkil edenlerin başında da Mustafa Suphi ve emsali bulunmaktadır. Bunlar doğrudan doğruya bir hissi vatanperverane ile ve bir hissi hakiki milli ile değil, benim kanaatimce belki kendilerine para veren, kendilerini himaye eden ve bunlara ehemmiyet atfeden Moskova'daki prensip sahiplerine yaranmak için bir takım teşebbüsatı serseriyanede bulunmuşlardır. Bunların yaptıkları teşebbüs Rus Bolşevizmini muhtelif kanallardan memleket dahiline sokmak olmuştur. Bu suretle memleketimize, milletimize ve hariçten komünizm cereyanı sokulmaya başlanmıştır." (11)

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal, sosyalistleri sadece soysuz, serseri olarak nitelendirmekle kalmıyor, onların yurtsever olmadıklarını, Moskova'ya yaranmak için ve belki de para karşılığında, Nazım Bey'i suçladığı gibi casusluk ve serserice girişimlerde bulunduklarını söylüyor. Mustafa Kemal'in sola olan antipatisini 21 Haziran 1935'te bir gazeteciye verdiği demeçte de görebiliyoruz.

"Bolşevik nazariyesinin Rusya'da, tatbik olunmuş şekline bakalım. Bütün Rus milleti içinde amele, deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret bir ekalliyet, iktisadi esaslara müstenit, komünist partisi namı altında birleşerek bir diktatörlük vücuda getirmişlerdir. Gayelerinde milli değildirler. Şahsi hürriyet ve müsavat tanımazlar.

Halk hakimiyetine riayetleri yoktur. Dahilde ekseriyeti cebir ve tazyik ile noktai nazarlarına itaate mecbur tutarlar. Hariçte propaganda ve ihtilal teşkilatı ile bütün dünya milletlerine kendi prensiplerini teşmile çalışırlar.

Halbuki, hükümet teşkilinde gaye evvela ferdi hürriyetin teminidir. Bolşevik tarzı hükümetinde istibdat mahiyeti görülmektedir. Bir cemiyetin, bir kısım insanların, noktai nazarlarının, zorla, esiri ve zebunu yaşatmak şekline de, tabii ve makul bir hükümet sistemi nazariyle bakılmaz." (12)

Mustafa Kemal'in kendi demeçlerinde sola karşı sert ve katı bir tutum içinde olduğunu da görmek mümkün. Dış politikada, özellikle "Milli Kurtuluş" döneminde sertlik yanlısı bir tutum takınmamış gibi görünmenin nedenini de Sovyetlerin uluslararası prestijinden yararlanmaya gereksinim duymasına bağlar.

"Efendiler, iki türlü tedbir olabilirdi. Birincisi doğrudan doğruya komünizm diyenin kafasını kırmak; diğeri, Rusya'dan gelen her adamı derhal denizden gelmiş ise vapurdan çıkarmamak, karadan gelmiş ise hududun haricine defetmek gibi zecri, şedit, kırıcı tedbir kullanmak. Bu tedbirleri tatbik etmekle iki noktai nazardan faidesizlik görülmüştür. Birincisi; siyasetten hüsnü münasebatta bulunmayı lüzumlu addediniz. Rusya Cumhuriyeti kamilen komünisttir. Eğer böyle zecri tedbir tatbik edecek olursak o halde bila kaydu şart Ruslarla alaka ve münasebatta bulunmamak lazım gelir. Halbuki biz bir çok mülahazatı siyasiden bir çok esbap ve avamilden dolayı Ruslarla temasta, münasebatta, itilafta bulunmak istedik ve istiyoruz ve isteyeceğiz. O halde tatbik edeceğimiz tedbirler ve dostluğunu istediğimiz bir millet, bir hükümetin prensiplerini tahkir etmemek mecburiyetindeyiz. İşte bu noktai nazardan zecri tedbir kullanmak istemedik." (13)

Yine de Mustafa Suphi ve on beş yoldaşının katledilmelerinin

hiç gecikmeden gerçekleştirildiğini görüyoruz.

28-29 Ocak 1921'de Türkiye Komünist Partisi Merkez Komite üyeleri Mustafa Suphi ve on beş arkadaşı düzenlenen bir komplo sonucu Karadeniz'de katledilmeden önce, Kasım 1920 tarihli Mustafa Suphi ve Ethem Nejat imzalı Mustafa Kemal'e hitaben yazılan mektupta, kendilerine 13 Eylül 1920 tarihli Mustafa Kemal imzalı mektuba atıfta bulunarak *"mektubunuz teşkilatımız içinde ve Komünist enternasyonal çevrelerinde memnuniyetle karşılanmıştır.. Ülkemizin kölelikten ve yoksulluktan kurtulması için el birliği ile mücadele etmemiz için TKP'nin yasallaşması gerekir.. TKP'nin yasallaşmasını ve başka sorunları görüşmek için, bizden yetkili bir heyetin Ankara'ya gelmesi isteğinizi de uygun bularak Ankara'ya tam yetkili bir heyet gelecektir" diye yanıt verilir.*

Yasal ve demokratik bir platformda emperyalizme karşı Kemalistlerle birlikte mücadele etmeyi amaçlayan Mustafa Suphiler, Mustafa Kemal tarafından Ankara'ya davet edilir. Ankara'ya inanma gafletine düşen TKP yöneticileri politik hatalarının kurbanı oluverirler.

Mustafa Suphilerin katledilmesine yönelik Kemalistler suskunluklarını korurken bir başka araştırmacı Stefanos Yerasimos farklı bir yorum getirir. 20 Mayıs 2002 günü Türkiye Bilimler Akademisi'nin İstanbul ofisinde "Birinci Dünya Savaşı ve Ermeni Sorunu" başlıklı konuşmasında Beckett Sendromu'na değinerek, İngiltere kralı 2. Henri'nin muhalefetinden rahatsız olduğu Piskopos Thomas Beckett'i söz konusu ederek "Beni bu adamdan kurtaracak kimse yok mu?" sözü üzerine şövalyelerden biri gidip Beckett'i öldürür. Olaydan sonra kral böyle bir şey istemedim diyerek şövalyeyi cezalandırır. Prof. Yerasimov bu örnekten yola çıkarak Mustafa Kemal'in Kazım Karabekir'den Mustafa Suphileri Ankara'ya gönderilmemesini ister. Trabzon'da sınır dı-

şı edilmek yerine öldürülürler.

Kemalist yazarlar ise Mustafa Suphilerin Anadolu'ya bizzat Mustafa Kemal'in davet ettiğini ancak Mustafa Suphi ile Enver Paşa'nın Anadolu'daki yönetimi ele geçirme konusundaki rekabetleri sonucunda Trabzon'daki İttihatçılar tarafından öldürüldüğünü yazarlar.

Rejimin sola karşı tavrı Cumhuriyet öncesi genel hatlarıyla böyledir. Cumhuriyet'in ilanından sonra da aynı tavrı, üstelik faşist İtalya'dan ithal edilen ceza yasalarıyla daha da ağırlaştırılarak sürdürülür. Öyle ki bu tavır Recep Peker'in İnkılap Dersleri'ne kadar girer. Recep Peker bu derslerde sosyalizmi anlatırken, vahşi kapitalizm dönemindeki acımasızlığı ilkel sol düşmanlığı bazında öğrencilere anlatır. Üstelik her seferinde devletçiliği savunurken, liberalizmi eleştirmesine karşın, inkılap derslerindeki, sosyalizm konusunda liberalizmi, dolayısıyla kapitalizmi özgürlükçü düzen olarak ifade ederek çelişik bir tutum sergiler. Sosyalizmin gelişmesini kapitalizmin özgürlükçü ortamındaki hoşgörüsüne bağlar.

"..sosyalizm, gögsündeki memesini emerek beslendiği hürriyet anayı, büyüyüp kuvvetlendikten sonra ortadan kaldırmayı kendisine bir sistem olarak kabul etmiştir." (14)

Oysa daha işin başında "Kurtuluş Savaşı" dedikleri Türk-Yunan Savaşı'nın Sovyetlerden alınan silah ve para yardımı ile başarıya ulaştığı tüm çarpıtmalara karşın çok iyi bilinmektedir. Sovyetler Birliği Ankara Büyükelçisi S. İ. Aralov anılarında Mustafa Kemal'in *"..ama ne olursunuz bizi kurtarın.."* dediğini yazar.

"Aziz dostlar, yoldaşlar -M. Kemal, sık sık benimle Abilov yoldaş diye çağırırdı- cephedeki durum çok gergin: Yunanlılar, Eskişehir doğrultusunda altı tümenlik bir kuvvet yığmış bulunuyorlar. Önümüzdeki hafta içinde onlardan bir saldırı bekliyoruz. Yakında toplanacakolan Cenevre Konferansı üzerinde bir etki

yapmak istiyorlar. Taşıt araçlarımız, atımız, eşeğimiz yok. Biricik taşıt aracımız devedir. Develer bizde savaş kahramanıdır. Oysaki mermi götürmek zorundayız. Bize taşıt aracı ve at yardımında bulunmanızı rica ederim. Rusya'nın da güç durumda olduğunu biliyorum, o da zengin değil, ama ne olursunuz bizi kurtarınız. Top, tüfek, mermi ve para yardımından ötürü hükümetinize ve Lenin'e teşekkür ederim." (15)

Mustafa Kemal'in bu isteğini içten bulan sosyalist Sovyet yönetimi para ve silah yönünden oldukça yüklü miktarda yardım yapmakta gecikmez. Bunların dökümünü, yine Mustafa Kemal tarafından Moskova elçiliğine atanan Ali Fuat Paşa'nın anılarında buluyoruz.

"Çoğunluğu Avrupa orijinli 45.181 tüfek, 52.599 sandık cephane, 9520 adet süngü, 100 ağır olmak üzere 210 makineli tüfek ve 1123 sandık cephane, çeşitli çaplarda 96 top ile birlikte 166.910 top mermisi, bir kısım askeri teçhizat ve yedek parça.

Sovyet kaynaklarına göre 1921 yılında yapılan yardımlar şöyledir: 33.275 tüfek, 57.986.000 fişek, 327 makineli tüfek, 54 top, 129.479 mermi, 1500 kılıç, 20.000 gaz maskesi, 2 deniz avcı uçağı, 23 Mart 1921'de Azerbaycan Hükümeti tarafından 30 tank petrol, 2 tank benzin, 8 tank gazyağı armağan olarak Kars'a gönderilmiştir.

21 Eylül'den 15 Ekim 1920'ye kadar, yani Ali Fuat Paşa'nın Moskova büyükelçiliğinden önce, 2815 İngiliz tüfeği, 1885 sandık İngiliz piyade cephanesi yolladılar. Ayrıca Giresun Alay Kumandanı Osman Ağa'ya da 500 İngiliz tüfeği ve 250 sandık cephane verilmiştir.

Sovyet yardımının 18 Eylül 1921'den 14 Haziran 1922'ye kadar ki genel toplamı şöyledir:

3.374 piyade tüfeği, 56.042 sandık piyade mermisi, 18 sandık Rus piyade fabrikası aletleri, 318 ağır ve hafif makineli tüfek, 81

top, 13 Rus bomba topu, 159.043 top mermisi, 40 sandık Fransız el bombası, 83 sandık İngiliz el bombası, 200 adet Rus el bombası, 160 süvari kılıç, 10 sandık dumansız barut. 48 sandık Rus piyade mermi kovanı, 8 Rus piyade mermi kapsülü, 104 sandık Rus piyade mermi çekirdeği.

Para yardımına gelince, Eylül 1920 ile Mayıs 1922 arasında Sovyet vasıtasıyla 11 milyon altın ruble sağlanmıştır. (...) Bundan önce Moskova'ya gitmiş olan Halil Paşa 100.000 lira değerinde altınla buradan ayrılmış ve Karaköse'de (Erzurum) Tümen Kumandanı Cavit Bey'e teslim edilmiştir.

Moskova antlaşmasından sonra yine Yusuf Kemal ve Rıza Nur Beylere 4 milyon ruble daha verilmiş (Nisan 1921). 1.400.000 rublelik bir yardımda Almanya'dan silah almak için sağlanmıştır. Bunları Aralık 1921'de General Frunze ile gönderilen 1.100.000 ruble ile 1922 Mayısında gönderilen 3.500.000'lık son yardım takip etmiştir." (16)

Sovyetler Birliği'nden yaşamsal önemde destek sağlayan Kemalistlerin, tüm bunlara karşın sola olan hoşgörüsüz tavırları 75 yıl boyunca hiç eksilmeden, üstelik her seferinde baskıları artırarak sürdürmelerinin ilginç olduğu kadar düşündürücüdür.

Mustafa Kemal'in tüm demeç ve konuşmalarını inceleyen Taha Parla bu hoşgörüsüz tavrı düşmanlık olarak nitelendirerek şöyle yazar:

"Atatürk, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki ve Lenin dönemindeki real politikçi ve yararcı diplomatik-askeri-mali iyi ilişkiler dışında, sosyalizme, komünizme, bolşevizme düşmandır." (17)

Kısaca resmi ideolojide sosyalizm düşmanlığı önemli bir ilke durumuna gelmiştir. Altı ok içinde sosyalizm düşmanlığının yer edinmemesi ise ince bir taktikten öte, sosyalizm karşıtlığının tüm ilkeleri içerdiğindendir.

DİPNOTLAR

1- Atatürk, *Söylev*, cilt:2 sayfa:369-370 Türk Dil Kurumu Yayını 1981

2- Damar Arıkoğlu, *Hatıralarım*, s.222 İstanbul 1961

3- Sabahattin Selek, *Atatürk İhtilali*, cilt:2, sayfa:608 Kastaş yayınları 8.Baskı 1987

4- *Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor*, s.75-76 Sel Yayınları 1955

5- Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, s.510 Vatan Neşriyat 1953

6- Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, s.511 Vatan Neşriyat 1953

7- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, cilt:2 sayfa:386 Remzi Kitabevi, 5.Baskı 1975

8- Aktaran: Mahmut Goloğlu, *Cumhuriyete Doğru* 1921-1922 s.9 Goloğlu Yayınları

9- Emin Türk Eliçin, *Kemalist Devrim İdeolojisi*, s.56 Ant Yayınları

10- Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılap ve Kadro*, s.99 Bilgi Yayınları 2.Baskı 1968

11- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:1, sayfa:333 Türkiye İş Bankası Kültür Yayını 1985

12- Prof. Dr. Afet İnan, *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*, s.75, 1000 Temel Eser

13- *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, cilt:1, sayfa:334 Türkiye İş Bankası Kültür Yayını 1985

14- Recep Peker, *İnkılap Dersleri*, s.41, İletişim Yayınları 4.Baskı 1984

15- S. İ. Aralov, *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları*, s.81, Birey ve Toplum Yayınları 2.Baskı 1985

16- Aktaran: Dr. Ayfer Özçelik, *Ali Fuat Cebesoy*, s.255-256 Akçağ Yayını 1993

17- Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları*, cilt:2, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, s.232, İletişim Yayınları 1.Baskı 1991

Ek: 1

Mustafa Suphi ile birlikte Türkiye'ye gelen veteriner yüzbaşı Abdülkadir hakkında yeğeni Noter Salih Zeki Çağatay'ın verdiği bilgi..

Ben Trabzonlu Salih Zeki Çağatay'ım. Dedemin adı Yunus Baba idi. Üç oğlu var idi. Birisi benim babam, Nuri Baba idi. Diğer ikisi amcalarım Mehmet ve Abdülkadir idiler. Benim amcam jandarma yüzbaşılıktan emekli olup imtihan vererek dava vekilliği hakkını kazanmıştı. Dava vekilliği sırasında Trabzon'da Halil Özyörük'le ortak çalışmıştır. Trabzon iskele kahyası Yahya Kahya'nın işlerine de bakardı. Öteki amcam Abdülkadir askeri baytardı. Yüzbaşı iken şark cephesinde Ruslara esir düştü. Rusya'da ihtilal olunca Bolşevikliğe taraftar oldu ve Mustafa Suphi ile beraber Rusya'da Türk Bolşevikler Partisini kurdular. Bilahare Mustafa Suphi ile beraber Türkiye'ye geldiler. Kars'a geldiğinde Mehmet amcama bir telgraf çekerek Trabzon'a gelmekte olduklarını bildirdi. Mehmet amcam telgrafı Kahya'ya gösterdi. Kahya Mustafa Suphi ile arkadaşlarını ortadan kaldırmak için Ankara'dan mektup aldığını söyleyerek Abdülkadir amcamı kaçırıp kurtarmasını Mehmet amcama söylemiş. O da Maçka'ya gitti. Maçka Kaymakamlığını yapan Eyüp oğlu Murat efendi ile görüştü. Mustafa Suphi heyeti Maçka'ya gelince Murat efendi Abdülkadir amcamı heyetten ayırdı. Kendi evine gizledi. Mustafa Suphi ve arkadaşları Trabzon'a geldiler ve Kahya tarafından bilinen şekilde denizde yok edildiler. Maçka'da

gizlenen amcam sonra Trabzon'a geldi ve Trabzon mebusu Hasan Saka'nın aracılığı ile Erzurum Baytar Müdürlüğüne tayin olundu. Orada genç bir kız ile münasebetinden ötürü vazifeden çıkarıldı. Serbest baytarlık yapmak üzere Trakya'ya gitti ve Süloğlu'na yerleşti. Orada ne yaptığını bilemem fakat uzun seneler orada kaldı. Bir ara çok zengindi sonra fakirleşti, en son 9.5.1957 tarihli mektubunda Süloğlu'nda olduğunu ve çok sefilane bir hayat yaşadığını bildirdi. 1961'de de o havalide bir trafik kazasında öldüğünü duyduk. Amcam Abdülkadir Bey ile yaptığımız görüşmelerde bana söylediğine göre Rusya'dan 17 kişi ve bir de Mustafa Suphi'nin karısı olarak 18 kişi olarak yola çıkmışlar. İki kişi Bayburt'ta ayrılmış, kendisi de Maçka'da ayrıldığında ve Mustafa Suphi'nin eşi Trabzon'da alıkonulduğuna göre 14 kişi Kahya tarafından denizde imha edildi. 24.10.1967

Eski Trabzon ve Yalova Noteri
Salih Çağatay

(Aktaran: Mahmut Goloğlu, *Cumhuriyete Doğru 1921-1922*, s.396 Goloğlu Yayınları)

KEMALİZMİN BİLİM KARŞITLIĞI

"Türkiye'de sınıf yoktur, sınıf kavgası yoktur, imtiyaz yoktur. Mıntıka taassubu, derebeylik, ağalık, aile, cemaat imtiyazı fikirleri yoktur..."

Recep Peker
CHP Genel Sekreteri

Kemalizm, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi ideolojisidir. Yani, yasalarla bu ideolojinin üzerinde tartışılmasına, eleştirilmesine fırsat verilmeyerek, öylece kabul ettirilmesidir. Resmi ideolojiye aykırı araştırmalar yapılması yasaktır; cezai yaptırımlarla önlenir, ısrar edenler uzun yıllar hapisliği göze almak zorunda bırakılır. Resmi ideolojide devletin yasakladığı alan hakkında gerçek dışı bilgiler tek doğru olarak halka öğretilir. Bu yasak alan, özellikle tarihi, kültürü ve dili ile Kürtler ve Kürdistan'dır. Bunun yanı sıra, Kemalizm'i eleştirmek, onun doğru kabul ettiği ilkelere aykırı tezleri savunmak da hoş karşılanmaz. Mustafa Kemal'e hakaret, halkları birbirine düşman etmek, bölücülük suçlamalarıyla araştırmacılar baskı altına alınır, korkutulur. Devletin koyduğu yasaklara göre düşünülmesi ve buna koşut davranılması istenir. Ve en önemlisi bilim dışı bu ilkeler bilim adına üniversitelerde okutulur, bilim adamı kisvesine bürünmüş anlı şanlı proflar bunları doğru diye öğrencilere öğretirler.

Türkiye'de sistemin kendi doğrularını dayattığı günden bu yana aydınlarca en çok tartışılan, rejim tarafından da sürekli olarak sınırlandırılan iki yaşamsal alan var. Aydınların tüm çabala-

rına karşın bir türlü çağdaş normlara uygun hale getirilmeyen ve her fırsatta giderek daraltılan bu iki alan, düşünce ve bilim yapma özgürlüğüdür. Resmi ideolojinin ilkelliği, çağdışı oluşu, yalan ve inkarı kendine temel alışı ister istemez düşünceye ve bilime düşmanlığı getirmiştir. Bu iki alanda özgürce hareket etmek, kısa zamanda resmi ideolojinin sonu olacağından korkan egemen çevreler, yasalarla bu ideolojiyi güvence altına almış, bu konuda aykırı fikirlerin, resmi ideoloji dışı düşüncelerin üretilmesini, yazılmasını, tartışılmasını ve yaygınlık kazanarak bir güç haline gelmesini engellemişlerdir. Onurlu çıkış yapan bilim adamları yıllarca sürecek hapislere konulmuş, işsiz bırakılmış, yurdu terk etmeye zorlanmışlardır.

Düşünce kafadan çıkıp açıklanması ile bir anlam kazanır. Düşüncenin açıklanmış olması önemli bir adımdır. Ancak ne var ki, bu yeterli olmamakta; bunun propagandasının yapılması, taraftar kazanması ve düşüncenin hayata geçirilmesiyle süreç tamamlanır; ve gerçek anlamda bu süreç hiç bir engelle karşılaşmadıysa, kesintiye uğramadıysa eğer, bütünlük kazanıp düşüncenin gerçek anlamda özgürlüğünden söz edilebilir. Bu nedenle düşünce özgürlüğü, düşünceyi açıklama, yayın yoluyla propaganda ve örgütlenmesiyle bir bütündür. Bunun her hangi bir evresi kısıtlamaya uğrarsa, engellenirse, düşünce özgürlüğünün olmadığı ve o devletin gerçek anlamda demokratik olmadığı kabul edilir. Bu evrensel bir kuraldır. Bu nedenle 85 yıllık Türkiye'de egemen olan rejim düşünce özgürlüğünün sadece bir yönünü değil, sürecin tümünü yasakladığı için demokratik değildir.

Resmi ideolojinin bilim düşmanlığına ilk örnek üniversitelere karşı aldığı akıl almaz düşmanca tavırda görülür. İlk tepkiyi alan kurum ise, zamanın üniversitesi Darülfünun.

1933 yılında Darülfünunda 300'e yakın öğretim görevlisinin

Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi gibi saçmalıkları benimsemedikleri için görevlerine son verilmiş, arkasından Darülfünun kapatılmıştır.

Darülfünün'a düşmanlık daha önce başlamıştı. 1924 yılında Ankara Hükümeti Darülfünunun kendi tezlerine uygun çalışma yapmadığı için bu kuruma karşı tavır almıştır. Kemalistler bu üniversiteye karşı başlıca iki eleştiri yöneltmişlerdir. Bunlardan birincisi, toplumun gereksinimlerini karşılayabilecek bilimsel çalışmalar yapmaması; ikincisi de, Kemalist "devrimlere" ilgisiz kalması, olumsuz tavır takınmasıdır. Kuşkusuz Kemalist "devrimlere" karşı olumsuz tavır takınılmasının altında yatan gerekçe, hiç bir bilimsel dayanağı olmayan uyduruk tarih ve dil tezleriydi. Bilimsellik adı altında, bilim dışı tezlerin üniversitelerde okutulmasını, bilim kurumlarının bu politikaya alet edilmesini içine sindiremiyordu Darülfünun.

1933 yılına gelindiğinde 2252 sayılı Kanunla Darülfünun kapatılır. 151 öğretim görevlisi Türk Tarih Tezi saçmalığını benimsemedikleri gerekçesiyle görevlerinden alınır. Bu yasayla üniversite özerkliği kaldırılmış, üniversite Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Türk Tarih Tezi uydurmacılığını benimsemiş gençler doktora yapma şartı aranmaksızın üniversiteye öğretim elemanı, doçent unvanı adı altında alınmıştır. Hukuk Fakültesinden Yusuf Ziya Bey Kemalist Tarih Tezine uygun olarak Hamurabi ve eski Yunanlıların Türk olduğu tezini iddia ederek Hayat Mecmuası'nda yayınlatması yönetimi oldukça memnun etmişti. Yusuf Ziya Bey bunun üzerine rektörlüğe aday olmuştu. İşte Darülfünunda çatışma bununla alevlenmiş ve Mehmet Fuat Bey tepkisini gizlemeyerek şunları söylemekten geri kalmamıştı.

"Yunan medeniyetinin Türk medeniyetinden doğduğu iddiasının sahibi Darülfünun emini olmaya kalkmış. Yusuf Ziya Bey

Darülfünun haricinde istediği, dilediği nazariyeyi ortaya atabilir, Adem babamızın Türk olduğunu, Mısır Firavunlarının kanında Türk küreyveleri bulunduğunu, Sfenksin bir Türk mimarı tarafından imal edildiğini söyleyebilir; fakat Darülfünunun ilmi şahsiyetini temsil edemez." (1)

Darülfünun'un kapatılmasına neden olan tek olgunun, bilim dışı savlara fazla itibar etmemesi, yönetimin bilim dışı uyduruk tezlerini ciddiye almaması olduğunu belirtmiştik. Zaten Kemalistler de bunun aksini iddia etmiyorlar; kendi tezlerine karşı olan, bilimselliği ön plana alan anlayışa yönelik düşmanca tavırlarını gizlemeye gerek duymadıklarını ifade etmekten çekinmiyorlardı. Türk Tarih Kurumu üyesi Dr. M. Saffet Engin bunu açıkça söylemekten çekinmez.

"Öteden beri ıslaha muhtaç olduğu anlaşılmış olan eski İstanbul Darülfünunu ilga edilip yerine Türk inkılabının modern üniversitesi kurulmuştur. Bu inkılap, memleketimizin kültür hayatında tarih ve dil inkılabından sonra mühim bir inkılaptır. Yapılan iş kadroların değişmesinden ziyade zihniyetin değişmesini temine matuftur." (2)

Diğer taraftan Nazi Almanya'sından kaçan Alman profesörler, Türk Tarih Tezini benimsemeleri şartıyla üniversiteye alınmışlardır. Can havliyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan bilim adamları, istemeye istemeye bu bilim dışı zırvalıkları kabullenmek zorunda kalmışlardır. Kemalizmi savunmakla kendilerini solcu sananlardan Demirtaş Ceyhun bu somut olguyu görmezlikten gelerek şöyle yazar:

"2. Dünya Savaşı'nda Avrupa'nın en demokrat ülkesi: Türkiye" diyerek *"Hitler'den canını zor kurtarmış bütün Orta Avrupalı Yahudiler ve demokratlar çağrılmış, ülkede konuk edilmişlerdir. Yani, II. Dünya Savaşı arifesinde, hiç kuşku yok ki, Avru-*

pa'nın, belki de dünyanın en demokrat ve konuksever ülkesi Türkiye'dir." (3)

Kemalizmi aklamayı kendine bir görev olarak gören Demirtaş Ceyhun bu konukseverliğin hangi koşullarda gösterildiğini nedense yazmıyor, yazamıyor. Rejimin konukseverliğini, bilim onuruyla bağdaştırmayan bir çok bilim adamı, Hitler faşizminin acımasızlığına karşın reddetme yürekliliğini gösterdiklerini de belirtmek gerek.

İşte onlardan bir örnek:

"1- Prof. Dr. E. O. Forrer Eti diliyle ve tarihiyle uğraşan bir Alman'dır. 1.1.1937 tarihinde, Yüksek Öğrenim Genel Müdürü Cevat Dursunoğlu'na bir mektup yazıyor. Mektubunda, Türkiye'de Alman profesörlerinin çalışmalarından haberdar olduğunu belirttikten sonra, kendisinin de görev almak istediğini söylüyor. Eti tarihi ve Eti uzmanı olduğunu belirtiyor. Eti Semineri, Eti İhtisas Kütüphanesi, Eti neşriyatı yapmak istediğini vurguluyor. Bu süreçte, Anadolu'da tarihin çok eski dönemlerinde bu kültür ve medeniyetin gün ışığına çıkarılmasına katkıda bulunacağını yazıyor. (s.189-191)

2- O sıralarda, yabancı profesörlerin Türkiye'de görev alabilmeleri için göz önünde tutulan başlıca iki koşul var: Kendi ülkelerinde de profesör unvanı almaları ve profesör olarak çalışmaları, isimlerinin, ünlerinin memleketlerinin sınırlarını aşmış olması.

3- Prof. Dr. E. O. Forrer'in bu niteliklere sahip bulunduğu anlaşılıyor. Fakat yukarıda belirtilen iki koşulun dışında, çok daha önemli olan bir koşulun daha yerine getirilmesi isteniyor. Bunun için önemli bir tahkikatın yürütülmesi isteniyor.

Yüksek Öğrenim Genel Müdürlüğü, mektubu, mütalaasını almak için Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na gönderiyor. Türk Ta-

rih Kurumu Başkanı Hasan Cemal Çambel, 3.2.1937 tarihinde, Kültür bakanlığı'na yazdığı mütalaada temel koşulu dile getiriyor. Bu koşul, sözü edilen profesörün Türk Milli Tarih Tezi'ni kabul edip etmediğidir. Eğer profesör Dr. E. O. Forrer, Türk Tarih Tezi'ni kabul ederse, Türkiye'de çalışmalarına izin verilebilir deniyor. Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'nın mütalaasında yer alan bazı düşünceler şöyle:

(..ilmi faaliyetini milli tarih tezimizin çerçevesi içinde tanzim etmesi ümit olunabilir.. Milli tarih tezimizi kabul etmek şartıyla Ankara'da çalışmasının ve planlarını tatbik etmesinin mümkün olacağını profesöre anlatmaları ve kendisini iknaya çalışmaları için Berlin elçimizle talebe müfettişimize talimat verilmesi.. Profesörden müspet cevap aldıktan sonra Ulu Şef'imizin karar ve iradelerini almak tabidir..)

Bu belgenin üzerinde dikkatle durmanın gereği vardır. Eti tarihinde, Eti dilinde, Eti arkeolojisinde uzman bir Alman bilim adamının, [..eğer milli tarih tezimizi kabul ederse..] Türkiye'de çalışmasının mümkün olabileceği vurgulanıyor. Eğer milli tarih tezimizi kabul etmiyorsa, ikna edilmesinin gereği üzerinde duruluyor. Eğer ikna olmuyorsa, Türk üniversitesinde çalışmasının mümkün olamayacağının bildirilmesi isteniyor.

Türk milli tarih tezinin, yani Türk Tarih Tezi'nin dünyanın öteki halklar gibi Eti'leri de Türk sayan bir tez olduğunu, Eti dilinin Türk dilinden doğduğunu savunduğunu yukarıda da belirtmiştim. Eti kültürü ve medeniyeti de Türklere mal ediliyor. Eti arkeolojisi, Eti tarihi ve Eti dili üzerinde uzman Batılı bir bilim adamına böyle bir teklif nasıl yapılabilinir? Bu belge, resmi ideolojinin oluşumunda ve üniversitelere verilen görevin ne olduğu konusunda çok önemli bir açıklama getiriyor. Üniversitenin işlevi belirginleşiyor.

4- Türk Tarih Kurumu Başkanı'nın mütalaası üzerine Kültür Bakanı, 10.2.1937 tarihinde bir yazıyla Berlin Büyükelçiliğine ve Berlin Talebe müfettişliğine bir talimat gönderiyor. Bu talimatta belirtilen düşünceler ve duygular kısaca şöyle:

(..Adresini aşağıya yazdığım Dr. Forrer'le görüşerek bu zatın noktai nazari hakkında, bizi tenvir etmenizi bilhassa rica edeceğim. Bunun için iki gün evvel, Ankara'da, size, Almanca bir broşür gönderdim. Bu broşür, Bayan Afet'in Türk tarih Kongresi'nde okuduğu tezin tercümesidir. Dr. Forrer'le görüştükten sonra, bu tezi kendisine veriniz ve Bayan Afet'in tezi hakkında noktai nazarını tavasuk edip etmediğine (tezle aynı düşünüp düşünmediğini) evvela şifai (sözlü) olarak anlayınız. Eğer Dr. Forrer bu tezin esaslarını kabul ediyorsa, kendisinden alacağınız tahriri (yazılı) mütalaanameyi bize gönderiniz.) (s.188)

Berlin Büyükelçiliğine ve Berlin Öğrenci Müfettişliği'ne gönderilen talimat da önemli bir belgedir. Burada, sözü edilen profesör tarafından, Türk Tarih Tezi'nin, Güneş Dil Teorisi'nin benimsenip benimsenmediğinin sözlü olarak sorulması yoluyla öğrenilmesi isteniyor. Yazılı bir belgenin oluşmasının önüne geçiliyor.

5- Türkiye'nin bu ince hesaplarına rağmen Alman profesör Dr. Forrer Türkiye'de çalışmayı kabul etmemiştir." (4)

Yabancı bilim adamlarının hangi koşullarda, özellikle bilim dışı tezlerin kabul edilmesinin dayatılmasıyla çalışmalarına izin verildiğinin küçük bir örneğidir bu. Yoksa Demirtaş Ceyhun ve onun gibi düşünen Kemalist yazarların anlattıkları gibi Türk konukseverliğiyle veya dünyanın en demokrat ülkesi olmakla en küçük bir ilgisi yoktur.

26 Eylül 1932 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan Türk Dil Tetkik Cemiyeti'nin ilk Dil Kurultayında benimsenen şu tasarı resmi ideolojinin ne denli bilim dışı olduğunu göstermektedir.

"İlk uygarlığı kuran Türkler olduğu gibi, ilk uygarlık dilinin de Türkçe olduğundan kuşku kalmadı. Bir çok bilim adamı Türk dilinin Hint-Avrupa denilen dillerin anası olduğunu belirtmişlerdir. Türk dili yüzyıllardan beri yabancı dillerle karışarak özü bozulmuşken bile Doğu uygarlığının başlıca anlatış araçlarından biri olmuştur. Türkçe yeniden işlenir ve özgürlüğüne kavuşursa, bugün de en ileri diller arasındaki yerini alacaktır. Bu kestirme ve en doğru yoldan dileğimize varabilmemiz için millet hep birden çalışmalıdır."

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kabul ettiği bu tasarının bilimle uzaktan yakından hiç ilgisi yok. Bilimsel çalışma adı altında uydurma tezlerle saçmalıklar üretiliyordu. Öncellikle, eski Türkler göçebe bir halk olduklarından uygarlıklarla ancak gittikleri yerlerde karşılaşabiliyorlardı. Göçebe bir halkın uygarlık yaratabilmesi olanaksız; çünkü uygarlık ancak yerleşik toplulukların ürünüdür. İkincisi, ilk uygarlık dilinin Türkçe olduğu da yalan. Çünkü Türklerin tarih sahnesine çıkışları M.S. XI. yüzyıldır. Ondan çok önce, Mezopotamya, Mısır, Yahudi, Yunan, Arap ve Çin uygarlıkları var. Ve en önemlisi Türkçe Hint-Avrupa dil grubundan değil. Bu gruptan olmayan bir dili, o dil grubunun anası olduğunu söylemek ise bilime aykırıdır. Türkçe'nin Hint-Avrupa, yani Ari dilleriyle hiç bir akrabalığı yok. Türkçe Ural-Altay dil grubundandır. Bu dil grubunun karakteristik özelliği tek heceli ve sondan eklemeli oluşudur. Oysa Ari diller baştan ve sondan eklemeli özelliğiyle bu gruptan tamamen farklı bir yapıdadır.

13 Nisan 1993 günü Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinde *'Resmi Tarih ve Gerçek Tarih'* konulu panelde Prof. Sina Akşin şöyle konuşur:

"Atalarımızın, Orta Asya'dan gelişmiş bir uygarlık düzeyine

sahip oldukları, ancak bir dönem sonra bu bölgede kuraklığın ortaya çıkması ve oradaki bereketli gölün kuruması nedeniyle göç etmek zorunda kaldıkları iddiası gerçeklere tamamen aykırıdır. Burada yüksek bir uygarlık düzeyinden söz etmek olanaksızdır. Çünkü atalarımız göçebe hayatı yaşıyorlardı. Göçebe hayatının olduğu yerde, gelişmiş bir uygarlıktan söz etmek akla da mantığa da aykırıdır. Hunların yazısı bile yoktu. Göktürkler, yazıyı, tarih sahnesinden silinmelerinden çok kısa bir süre önce bulabilmişlerdi. Ve o dönemde, Orta Asya'da bereketli bir göl bulunduğu iddiası, bugüne dek kanıtlanmamıştır." Prof. Akşin paneldeki konuşmasını şöyle noktalıyor. *"İlkokulda, orta okulda, lisede okuyan çocuklarımızın moralini yükseltmek, atalarını, onlara olduğundan güçlü göstermek için tarihi bir ölçüde çarpıtmayı, kimi olayları küçültmeyi bir ölçüde anlamak mümkündür. Ama bu işi üniversitelerde yapmayı, hele hele sözüm ona kimi tarihçilere yaptırmayı anlamak mümkün değildir. Doğru olan, tarihimizi hiç bir komplekse kapılmadan en doğru şekilde araştırmak, çıkan sonuçları da aynı şekilde açıklamaktır."* (5)

Kimi zaman onurlu bilim adamlarının uyduruk tarih ve dil tezlerine bilimsel eleştiri yönetmelerine karşın, ne yazık ki, hala okullarda, üstelik bilim üretmesi gereken üniversitelerde bu tezlerin okutulduğu görülmektedir. Hala Kürtlerin Türk olduğu, Sümer uygarlığının Türk uygarlığı olduğu ders kitaplarında işlenmektedir. Uyduruk ve bilim dışı tezlerle üniversiteler gerçek anlamda işlevlerinden uzaklaştırılmıştır.

Kemalizm'in bilim dışı olma özelliği sadece dil ve tarih alanında değil, sistemleştirilen ilkelerde de egemendir. Örneğin, 1934 yılında parti kongresinde CHP Genel Sekreteri Recep Peker şöyle konuşur:

"Halkçılık bir kişiden ibaret değildir. Halkçılık çok ehemmi-

yet verdiğimiz bir noktadır. Türkiye de sınıf yoktur, sınıf kavgası yoktur, imtiyaz yoktur. Mıntıka taassubu, derebeylik, ağalık, aile, cemaat imtiyazı fikirleri yoktur."

Bu sözlerin de gerçeklerle hiç ilgisi yok. Türkiye'de o gün de, bugün de sınıflar var, ağalık, şeyhlik vardır. Derebeyi kalıntıları vardı, cemaat imtiyazı vardı. Üstelik o günlerde devleti yöneten kadronun bunları tasfiye etmek için en küçük bir çabası da olmamıştır. Recep Peker'in bilim dışı, sosyolojik gerçeklerle bağdaşmayan bu sözleri, sadece kendini bağlayacağını düşünmek saflık olur. Bu düşünceler, ülkenin kaderine hakim olan Halk Partisi'nin ve devlete egemen olan zihniyetin ürünüydü. Resmi ideolojide hakim olan temel düşünce de toplumdaki sınıfsal yapının inkarıydı. Türkiye'nin toplum yapısı ile partinin ve onun liderinin ideolojik anlayışı birbirleriyle örtüşmüyordu.

Ayrıca son yıllarda faşist cuntalar eliyle üniversite özerkliğinin yok edilmesi, YÖK gibi üniversitelerin evrensel kişiliklerini yok eden düzenlemeler yapılması, üniversitelerin lise düzeyine indirgemeleri hep bu bilim düşmanlığı zihniyetinde aranmalıdır.

Oysa bilim insanlığın ortak ürünüdür. Tüm diktatoryal baskılara karşın insanlık sürekli yaşamı güvenilir kılma, yaşanılır olma konusunda mücadeleci ve dünyayı anlama çabası içindedir. Bu nedenle bilim, insanlığın yaşam koşullarını iyileştirme konusunda sürekli arayışlar içinde olmuş, bu konuda her türlü gelişmelerin önünü açma uğraşısında bulunmuştur. Her bilimsel gelişmeler bunları sağlarken, diğer taraftan da akılcı ve gerçekçi düşünme olanaklarını da sağlamış, düşünsel yönden insanlığın özgürleşmesinin de yolunu açmıştır. Bu nedenlerle genel anlamda bilim **"gözlenebilir olgulardan yola çıkarak bu olgular arasında neden-sonuç ilişkileri kurmaya çalışan sistemli bilgiler bütünüdür."** Bilimsel yöntemi kullanması, de-

neysel olgulara dayanması, kendi içinde tutarlı ve çelişkiden uzak olması, olguları olduğu gibi inceleyip ortaya çıkarması, inançlardan, ön yargılardan, çıkarlardan uzak durmasıyla nesnel olması, eleştiri ve sorgulamaya dayanması, olaylar arası ilişkileri önemsemesi, elde edilen sonuçlardan geleceğe yönelik çıkarımsamalarda bulunması bilimin temel nitelikleri sayılır. Toplumsal olaylar söz konusu olduğunda ise yaşamın gerçekliğinden uzak olmaması gerekir.

Kısaca, her ne kadar Mustafa Kemal *"Hayatta en hakiki mürşit ilimdir"* diyorsa da, somut olgular ve bilimin temel nitelikleri bunun hayata geçirilmediğini kanıtlıyor. Burada sözü edilen bilim değil, uydurma tezlerin yaygınlık kazanması ve bu nedenle bilime aykırı tezlerin kabul edilmesi yönünde uygulanan baskılar söz konusudur. Bugüne kadar Kemalist tezlerin hiçbirini bilim doğrulamamıştır. Üstelik bilimi egemen kılmaya çalışan onurlu bilim adamlarına, çalışmalarından dolayı olmadık zorluklar çıkartılmış, resmi ideoloji dışı araştırma yapılmasına fırsat tanınmamıştır.

Bu nedenle, resmi ideoloji bir avuç elitistin kendi sübjektif değerlendirmelerine dayanan, bilimle ilgisi olmayan düşünceler yumağıdır. İşin ilginç yanı bilimsel düşünce sahiplerinden çekinen ve bu nedenle kendi düşüncelerine ve kurdukları sistemle çelişen düşüncelere de son derece düşmanca yaklaşmaları da söz konusudur. Bilim adamlarının resmi ideoloji dışı araştırmalarının yasalarla engellenmesi hep bu korku yüzündendir.

DİPNOTLAR

1- *Son Posta*, 2 Teşrinievvel 1930, Aktaran: Mete Tunçay, *TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*, s.300 Cem Yayınevi 2.Baskı 1989

2- Dr. M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılabının Prensipleri*, cilt:3, sayfa:75, Cumhuriyet Matbaası 1939

3- Demirtaş Ceyhun, *Ah Şu Biz Kara Bıyıklı Türkler*, s.225, E Yayınları 8.Basım 1993

4- Yard. Doç. Dr. Ersoy Taşdemir, *Belgeleriyle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları*, Aktaran: İsmail Beşikçi, *Üniversitenin İşlevi*, *Yeni İnsan Dergisi*, sayı:18/19

5- *Milliyet Gazetesi*, 13 Nisan 1993

Kaynakça

Abdurahman Dilipak, Cumhuriyete Giden Yol, Beyan Yayınları, 1988.

Abdurahman Arslan, Samsun'dan Lozan'a Mustafa Kemal ve Kürtler, Doz Yayınları,

Abdi İpekçi, İsmet İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, Cem Yayınları, 1981.

Adile Ayda, Sadi Maksudi Arsal, Kültür Bakanlığı Yayını, 1991.

Afet İnan M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, 1000 Temel Eser, 1971.

Afet İnan, Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri Üzerine Büyük Anker ve Umumi Neticeleri, Belleten, 1950.

Afet İnan, Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri ve Türkiye Tarihi, Türk Halkının Vatanı Anadolu, 64.000 Kişi Üzerine Yapılan Anket, T. Tarih Kurumu, 1947.

Ahmet Mesut, İngiliz Belgelerinde Kürdistan 1918-1958, Doz Yayınları, 1992.

Ahmet Demirel, Birinci Meclis'te Muhalefet, İletişim Yayınları, 1994.

Ahmet Ağaoğlu, Serbest Fırka Hatıraları, İletişim Yayınları, 1994.

A. Hamdid Başar, Atatürk'le Üç Ay, 1945.

Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralarr Cilt 2.

Alit Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, Vatan Neşriyat, 1953.

Anıl Çeçen, Atatürk ve Cumhuriyet, İş Bankası Yayınları, 1981.
Aralov, Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıratı, Birey ve Toplum Yayınları 1985.
Atatürk, Söylev, cilt 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.
Atatürk, Söylev, cilt 2, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.
Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 1, TTK Basımevi, 1981.
Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, TTK Basımevi,
Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri.
Atilla İlhan, Hangi Atatürk, Bilgi Yayınları, 1982.
Ayfer Özçelik, Ali Fuat Cebesoy, Akçay Yayınları,
Aziz Aşan, Şeyh Said Ayaklanması, 1991.
Baskın Oran, Atatürk Milliyetçiliği, Dost Kitapevi, 1988.
Baskın Oran, Devlete Karşı Devlet, Bilgi Yayınevi, 1994.
B.S. Baykal, Heyet-i Temsiliye Kararları, TTK Yayınları.
Behçet Kemal, Şeyh Said İsyanı, Sel Yayınları, 1955.

Billal Şimsir, İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e 1921-1922, Bilgi Y., 1989.
Burhan Bozgeyik, Devrimler Cinayeti, İttihat Yayıncılık, 1993.
Cavit Bey, İdama Beş Kala, Emre Yayınları, 1993.
Cemil Koçak, Siyasal Tarih, Türkiye Tarihi cilt 4, Cem Yayınları, 1990.
Çetin Yetkin, türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945, Altın Kitaplar, 1983.
Damar Arıkoğlu, Hatıralarım, 1961.
Demirtaş Ceyhun, Ah Şu Biz Karayıklı Türkler, E Yayınları, 1993.
Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi cilt 1, Tekin Yayınları, 1993.
Doğan Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni, Bilgi Yayınevi, 1969.

Doğu Perinçek, Komintern belgelerinde Türkiye cilt 2, Kemalist Cumhuriyet, Kaynak Yayınları, 1994.

Doğu Perinçek, Komintern Belgelerinde Türkiye cilt 3, Kürt Sorunu, Kaynak Yayınları, 1994.

E. Leverenz, Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili, Sol Yayınları, 1979.

Emin Türk Eliçin, Kemalist devrim İdeolojisi, Ant Yayınları.

Emre Kongar, Atatürk ve Devrim Kuramları, İş Bankası Yayınları, 1981.

Emre Kongar, Toplumsal Yapı.

Erbil Tuşalp, Eylül İmparatorluğunun Yükselişi, Bilgi Yayınları, 1988.

Ergün Aybars, İstiklal Mahkemeleri, Kültür ve Turizm Bkanlığı Y. 1982.

Erich Fromm, Özgürlükten Kaçış, Payel Yayınları, 1993.

Erik Jan Zürcher, milli Mücadelede İttihatçılık, Bağlan Yayınları, 1987.

Esat Öz, Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım 1923-45, Gündoğan Y., 1992.

Ersoy Taşdemir (Yard. Doç. Dr.) Belgeleriyle 1933 Üniversite reformunda Yabancı Bilim Adamları

Faik Bulut, Belgelerle Dersim Raporu, Yön Yayınları, 1992.

Fikret Başkaya, Paradigmanın İflası, Doz Yayınları, 1997.

Falih Rıfkı Atay, Çankaya, Cilt 1.

Falih Rıfkı Atay, Atatürk ve Dil, Türk Dili Dergisi, Sayı 3, Aralık 1951.

Fethi Naci, Türkiye'de roman ve Toplumsal Değişme, Gerçek Y., 1990.

G. Dimitrov, Faşizme Karşı Birleşik Cephe, Ekim Yayınları, 1989.

Garo Sasuni, Kürt Ulusal Hareketleri ve 15 YY Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, Med Yayınları, 1992.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eskişehir-İzmit Konuşmaları, türk Tarih Kurumu Yayınları, 1982.

Gotthard Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, AKDTYK Y. 1991.

Hasan Rıza Soyak, Atatürk'ten Hatıralar, cilt 2 Yapı Kredi Bankası Y., 1973.

İbrahim Etem Gürsel, Kürtçülük Gerçeği, Kömen Yayınları, 1977.

İdris Küçükömer, Düzenin Yabancılaşması, Bağlam Yayınları, 1994.

İsmail Beşikçi, Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi ve Kürt Sorunu, Yurt Y., 1991.

İsmail Göldaş, Takrir-i Sükun Görüşmeleri, Belge Yayınları, 1997.

İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, Cem Yayınevi, 1975.

İsmet İnönü, Hatıralar 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, 1987.

Joseph Grew, Turbulent Era, Boston 1952.

Johannes Glasneck, Türkiye'de Faşist Alman Propagandası, Onur Yayınları.

Kadir Cemil Paşa, Doza Kürdistan,Özge Yayınları, 1991.

Kazım Karabekir, İstiklal Harbimiz, Yüce Yayınları, 1990.

Kazım Karabekir, Paşaların Kavgası İnkılap Hareketimiz, Emre Yayınları, 1994.

Kemal H. Karpat (Prof.) Türk Demokrasi Tarihi, 1967.

Kemal Tahir, Kurt Kanunu.

Kemalizm ve Türkiye, Kurtuluş Bayrağı Yayınları.

Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor, Sel Yayınları, 1955.

Koçgiri Halk Hareketi, Komal yayınları, 1992.

Kurtul Altuğ, Celal Bayar Anlatıyor Kritik Olayların Perde Arkası.

Kurt Steinhaus, Atatürk Devrimi ve Sosyolojisi, Sander Yayınları, 1973.

Kürt Ayaklanması, 1925, Jina Nu yayınları.

Leon Troçki, Faşizme Karşı Mücadele, Yazın Yayınları, 1993.

Levent Köker, Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları, 1990.

Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk İhtilali, Altın Kitaplar, 1967.

Mahmut Gologlu, Cumhuriyete Doğru 1921-1922, Gologlu Yayınları.

Mahmut Gologlu, Milli Şef Dönemi 1939-1945, GologluYayınları, 1974.

Mahmut Gologlu, Tek Partili Cumhuriyet, 1974.

Mahmut Gologlu, Atatürk İlkeleri ve Bursa Nutku, Gologlu Yayınları.

Mahmut Gologlu, Türkiye Cumhuriyeti, Gologlu Yayınları, 1971.

Mahmut Gologlu, Devrimler ve Tepkiler, Gologlu Yayınları 1972.

Mahmut Gologlu, Erzurum Kongresi, Gologlu Yayınları.

Mahzar Müfit Kansu, Erzurum'dan ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber.

Maria A. Macciocchi, Faşizmin Analizi, Payel Yayınları, 1979.

Mehmet Bayrak, Açık Gizli Resmi Gayriresmi Kürdoloji Belgeleri, Özge Y., 1994.

Mehmet Önder, Atatürk'ün Yurt Gezileri, İş Bankası Yayınları, 1975.

Mete Tunçay, TC'de Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-

1931, Cem Y. 1989.

Metin Toker, Şeyh Said ve İsyanı, Bilgi Yayınevi, 1994.

Musa Anter, Hatıralarım, Yön Yayınları, 1991.

Mustafa Remzi Bucak, Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektup, Doz Y. 1991.

M. Kemal Öke (Prof.) İngiliz Ajanı Binbaşı E.N.C. Noel'in Kürdistan Misyonu, Boğaziçi Yayınları, a1992.

M. Philip Price, A History of Turkey

M. Saffet Engin, Kemalizm İnkılabinin Prensipleri cilt 1, İstanbul 1928.

M. Saffet Engin, Kemalizm İnkılabının Prensipleri cilt 3, İstanbul 1939.

Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Beybun Yayınları, 1992.

Necdet Evliyagil, Atatürk ve Anıtkabir

Orhan Türkdoğan, Tepedeki Adam Mustafa Kemal, Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağanı.

Rahmi Apak, Garp Cephesi Nasıl Kuruldu, AKDTYK, TTK Yayını, 1990.

Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım cilt 1, Emre Y., 1993.

Recep Peker, İnkılap Dersleri, İletişim Yayınları, 1984.

Reşat Halli, Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar, Genel Kurmay Harp dairesi 1972.

Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım cilt 3, İşaret Yayınları 1992.

Robert Olson, Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı, Özge Yayınları, 1992.

Roger Bourdeson, Faşizm, İdeoloji ve Uygulamaları, Onur Yayınları, 1989.

Sabahattin Selek, Anadolu İhtilali cilt 1, Kastaş Yayınları,

1987.

Sabahattin Selek, Anadolu İhtilali cilt 2., Kastaş Yayınları 1987.

Salih Bozok-Cemil S. Bozok, Hep Atatürk'ün Yanında, Çağdaş Yayınlar.

Salahi Sonyel, Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, TTK Yayınları, 1987.

Samet Ağaoğlu, Demokrat Parti'nin Doğuşu.

Sina Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Mutlakiyete Dönüş cilt 1

Suna Kili (Prof. Dr.) Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli, İş Bankası Yayınları 1981.

Sultan Abdulhamid, Siyasi Hatıralarım, Dergah Yayınları.

Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam cilt 1, Remzi Kitapevi, 1974.

Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam cilt 2, Remzi Kitapevi, 1975.

Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam cilt 3, Remzi Kitapevi, 1975.

Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam cilt 1, Remzi Kitapevi, 1984.

Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam cilt 2, Remzi Kitapevi, 1984.

Şevket Süreyya Aydemir, İnkılap ve Kadro, Bilgi Yayınevi, 1967.

Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, Remzi Kitapevi.

Şuayp Karakaş, Süleyman Nazif, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Şükrü Karatepe, Tek Parti Dönemi, Ağaç Yayınları, 1993.

Şükrü K. Seferoğlu, Anadolu'nun İlk Sakinleri, Türk Kültürünü Araştırma Enst.

Taha Parla, Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları cilt 1 Atatürk'ün Nutku, İletişim Yayınları, 1991.

Taha Parla, Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları cilt 2 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, İletişim Yayınları, 1991.

Taha Parla, Türkiye'de Siyasal Kültürün resmi Kaynakları cilt 3 Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku, İletişim Yayınları, 1995.

Taner Timur (Prof. Dr.) Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Yayınları, 1994.

Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler 1859-1952 Arba Yayınları 1995.

Tarık Ziya Ekinci, Devlet ve Ben, Sarmal Yayınları, 1995.

Tevfik Çevdar, Milli Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umumiye, Milliyet Yayınları, 1971.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar, Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları.

Türk İstikbal Harbi cilt 5 Ayaklanmalar 1919-1921, Genel Kurmay Harp Tarihi Bşk., 1974.

Türkler ve Anayurtları, Ankara halkevleri Yayını, 1937.

TBMM Gizli Celse Zabıtları cilt 1, İş Bankası Yayınları, 1985.

TBMM Gizli Celse Zabıtları cilt 2, İş Bankası Yayınları, 1985.

TBMM Gizli Celse Zabıtları cilt 3, İş Bankası Yayınları, 1985.

TBMM Gizli Celse Zabıtları cilt 4, İş Bankası Yayınları, 1985.

TBMM Gizli Celse Zabıt Ceridesi cilt 2.

TBMM Gizli Celse Zabıt Ceridesi cilt 29.

Uğur Mumcu, Kürt İslam Ayaklanması 1919-1925, Tekin Yayınları, 1991.

Vecihi Timuroğlu, Dersim Tarihi, Yurt Yayınları, 1991.

Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler cilt 1, Tekin Yayınları, 1985.

Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler cilt 2, Tekin Yayınları, 1984.

Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler cilt 5, Tekin Yayınları, 1991.

Yalçın Küçük, Planlama Kalkınma ve Türkiye, Tekin Yayınları, 1985.

Yalçın Küçük, Kürtler Üzerine Tezler, Dönem Yayıncılık, 1990.

Yakın Tarihimiz, Milliyet Gazetesinin Tarih ve Kültür Eki

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Politikada 45 Yıl, İletişim Yayınları, 1984.

Yaşar Kalafak, Şark Meselesi Işığında Şeyh Said Olayı, karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar, Boğaziçi Yayınları, 1992.

Y. N. Rozaliyev, Türiye'de Kapitalizmin Gelişme Özellikleri, Onur Yayınları, 1984.

Yunus Nadi, Kurtuluş Savaşı Anıları, Çağdaş Yayınları, 1978.

Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, cilt 1.

Ziya Somar, Manda ve Meşhur Mandacılar, Tarih Konuşuyor cilt 3, 1965.

Resmi İdeoloji ve Türkiye

Mustafa Yelkenli

Türkiye'de resmi ideoloji, Osmanlı'nın yıkılışından hemen sonra sınıfsal egemenliğini sürdürmek isteyen bürokrat, asker, toprak ağası ve burjuvazinin ittifak halinde yeni bir devlet örgütlenmesine girişmeleriyle oluşturulmuştur. "Sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış kitleyiz" söylemini esas alan resmi ideolojinin altı okta ifadesini bulan ilkeleri var olan somut halklar gerçekliğiyle örtüşemediği bugün gelinen noktada çok iyi görülmüştür. Resmi ideolojinin paradigmasıyla halk gerçekliğinin birbirinden farklı olması nedeniyle Türkiye'nin temel sorunları bu paradigmanın sınırlarını zorlamakta; ancak ne var ki, çağdaş uygarlığı amaçlayan bu ideoloji günümüzdeki temel sorunların kaynağı olmaya devam ederek tarihin akışını tersine çevirmeye çalışmaktadır. Bugün de resmi ideoloji, çağın gerçeğini kavramamakta direnenlerin ellerinde karikatürize edilmektedir.

Elinizdeki kitap Cumhuriyet döneminin kaynaklarına giderek bu çelişkiyi gözler önüne sermekte, güncele göndermeler yapmakta, bu ideolojinin temel değişmezlerini göstermektedir. Ayrıca, resmi ideolojinin Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Laiklik, İnkılapçılık, Milliyetçilik, Devletçilik ilkelerinin gerçekte neye tekabül ettiğini gözler önüne sererek resmi ideolojiye farklı bir bakış açısıyla bakmak isteyenlere geniş bir materyal de sunmaktadır.

www.siyahbeyazkitap.com
9 789944 490146

ALETYA
KÜTÜPHANESİ